

OVER SØ OG LAND
EN LIVSBERETNING

ved

S. S. v. F. KIELER

Kommandør S.S.v.F.Kieler
Holmeparken 23 , 2830 Virum.

4. november 1992

Til lederen af Marinens Bibliotek,
kommandørkaptajn Arne Holm.

Kære Arne Holm!

Emne: Min livsberetning med titel "Over Sø og Land".

I fortsættelse af vor samtale for nogen tid siden, om at lade et eksemplar af min ovennævnte livsberetning bero på Marinens Bibliotek til mulig orientering for eftertiden,, vil jeg gerne hermed overgive biblioteket det eksemplar , som jeg afleverede til din hjælper i indpakket stand går's dato.

Som aftalt med dig forudsætter jeg, at beretningen opbevares på bibliotekets "lukkede" afsnit, ihvertfald indtil det i min klausul anførte tidspunkt. Og jeg går iøvrigt ud fra, at biblioteket vil honorere de bestemmelser, som jeg har sat i klausulen i værkets indledning.

Som du vil kunne se, adskiller min beretning sig fra de fleste andre ved, at jeg selv har illustreret den med tegninger og akvarellkopier.

Jeg vil - trods **klausulen** - ikke have noget imod,, at særlig interesserede søofficerer o.a. med tilknytning til eller interesse for livet i marinen får adgang til at kigge i min beretning på selve biblioteket, forudsat, at jeg på forhånd bliver gjort opmærksom, hvem det måtte være og kan sikre mig, at de ikke vil misbruge stoffet - ihvertfald sålænge jeg og min kone lever.

Så måske ville du være venlig at lægge en kopi af dette brev i beretningen a.h.t. din evt. senere afløser's orientering om, hvordan jeg ønsker værket behandlet.

Med venlig hilsen og tak for god
assistance i andre sager.

Perni Kieler

”Det fortælles, at i 1700 styrte et skip under storm og svær sjø mot Stavanger, og at det ved nød og neppe reddedes fra undergang ved de farlige skær ved Hvidingsø. En af de ombordværende, en ung mand ved navn Petersen, havde i sin dødsangst lovet, at om han blev frelst, vilde han anlægge et fyr på denne holme. Han holdt ord, snart efter fik også Hvidingsø sin gryte¹. Familien blev senere adlet og fik tilnavnet VON FYREN.”

Efter CF. Rode, Norges Fyrvesen.

¹ Fyret på Kvitsøy (oprindeligt Hvidingsø) - afbildet på forsiden - var oprindelig et vippefyr med kul-blus. Deraf udtrykket "gryte".

Svend Schack von Fyren Kieler
Kommandør af Dannebrogssordenen
af 9. april 1981.

Virum 1986

OVER SØ OG LAND
en åbenhjertig beretning
om min rod, mit liv
og min gerning som søofficer.

Klausul

Af hensyn til omtale af en række personer, som ved indsendelsen af min livsberetning til De Kongelige Ordners Historiograf og Marinens Bibliotek endnu er tjenstgørende i Det Danske Forsvar, fastsætter jeg herved, at beretningen ikke må offentliggøres - eller citeres i uddrag - før år 2000, medmindre mit skriftlige tilsagn på forhånd er indhentet.

Svend Kieler

København den 1. februar 1987.

Denne klausul er siden blevet ændret til at gælde så længe Svend S. v. F. Kieler lever.

Indholdsfortegnelse:

Forord.....	7
I. Herkomst og Opvækst.....	8
II. Skolegang og fritidsliv.....	14
III. Kadettid og Modstandskamp.....	21
IV. Ung Søofficer og Familiestiftelse.....	44
V. Skibschef, Stabsofficer og Eskadrechef.....	58
VI. Operationschef i SOK og Taktikinspektør.....	93
VII. Marinestabschef i Forsvarskommandoen.....	104
VIII. Dansk Admiral ved Nordkommandoen.....	116
IX. Efterskrift og Nogle Tanker.....	129

Illustrationer:

Titelbladet: "Kystjagere i formation" efter motiv af Søren Brunoe.

Øvrige illustrationer af beretteren, mest fra originale skitser og akvareller.

Beretteren som Marinestabschef 1980.

Forord.

Denne livsberetning er primært skrevet efter min hukommelse, men støtter sig dog til en del notater m.v., jeg har samlet både før og under min søofficerstid.

Omtalen af min opvækst og mit senere virke har jeg søgt at levendegøre ved at medtage nogle spændende, morsomme, ubehagelige og heldige såvel som uheldige hændelser. Jeg har derfor kaldt det en åbenhjertig beretning.

Det vil fremgå af beretningen om, jeg selv har oplevet omtalte hændelser, eller om jeg har fået dem berettet af andre. Som sådan vil beretningen tillige være en del - omend en ufuldstændig og ganske personligt opfattet del - af Søværnets historie i tiden 1940-85.

Jeg har lagt vægt på at fortælle noget om en række mennesker, som enten har betydet noget for mig eller på anden vis har gjort indtryk på mig. Jeg har også bestræbt mig på at beskrive nogle af de dejlige naturoplevelser, jeg har haft livet igennem både til søs og til lands.

Det er mit håb, at disse erindringer kan være til oplysning og fornøjelse for læserne og kan give et indtryk af baggrunden for de livsholdninger, jeg fik skabt mig. "Værket" er primært skrevet for min nærmeste familie og gode personlige venner, som har fulgt mig gennem livet. Men andre, som måtte have interesse for livet i Søværnet under og efter den anden verdenskrig, kan forhåbentlig også have udbytte af min beretning.

Svend S. v. F. Kieler
Virum 1986

I. Herkomst og Opvækst.

- Jeg vågnede en morgen i en af de små træhytter, som mine forældre havde ladet opføre på skrænten ved mit barndomshjem. I Østen farvede solopgangen over svenskekysten ved Kullagun-narstorp de forrevne skyer røde og gyldne. I Nord dæmrede de gråblå konturer af Kullens bjergås. I Syd anedes Kronborgs spir og Kamans firkant. En svær grågrøn dønning stod ind fra Kattegat efter en storm, og en tremastet skonnert huggede sig nordvestover for sin motor. Det var et betagende syn, som måtte skabe drømme hos en dreng om at stå til søs. -

Mine forældre drev pensionat "Solbakken", som ligger så højt og flot på den gamle hævede strandskråning over Strandvejen ved "Langes Bro" i Åls gård. Fiskerlejet Åls gård hed oprindeligt Alskar, et skar i kystklinten, der hvor "Krogetakke" i dag fører ind i landet fra strandvejen. "Langes Bro" blev i daglig tale til Langebro, og var da også den længste åbne anløbsbro på nordkysten af Sjælland.

Om sommeren måtte jeg sammen med mine brødre og vor far - Ingvald Kieler - rykke ud i en af havens hytter for at skaffe plads til pensionærerne i det store hus. Min mor - Johanne Kieler - sov i huset sammen med hushjælpen, for de måtte tidlig op og få huset og morgenmaden klar til gæsterne. At mine forældre altid først og fremmest måtte tænke på at opvarte og underholde pensionatets betalende gæster medførte nok en del begrænsninger i et normalt familielivs udfoldelse.

Jeg var den første af fire sønner og blev døbt Svend. Mine brødre hed Knud, Vagn og Niels, alle gode danske navne, ja de fleste endog gamle kongenavne. At Vagn ikke blev til Valdemar, skyldtes, som min far spøgefuldt sagde, at han ikke ville konkurrere med historien. Han tilføjede dog, at Vagn var et godt gammelt vikingenavn. Der var ca. et år mellem de første tre af os brødre. Niels var en del yngre og undgik derfor at blive blandet op i de fleste af de drengestreger, som Svend, Knud og Vagn gjorde sig skyldige i.

Da vi voksede til, var der mange ærinder og småarbejder, som måtte udføres for at hjælpe vore forældre med at få pensionatsvirksomheden til at gå. Og der måtte ikke være nogen støjende adfærd hjemme, da mange af pensionærerne var ældre mennesker, som var kommet på landet for at få ro og rekreere sig. På trods af disse begrænsninger af vor adfærd og udfoldelse, havde mine brødre og jeg en herlig opvækst omgivet, som vort barndomshjem var, af strand og hav på den ene side og bondeland og skov på den anden.

Vore forældre var nok noget autoritære - det hørte den tid til -, men de var også ganske liberale i deres opdragelse, og det gav plads til meget af den fri udfoldelse, som drenge ønsker. Far var altid ivrig med at fremme vore interesser og individuelle evner, både hvad angik skolegang og fritidsbeskæftigelse. Og mor var altid parat til at hjælpe fysisk og psykisk, ligegyldigt hvor travlt hun havde.

Far var af akademikerslægt og kom fra et bymiljø. Han var efter en uddannelse som cand.polit. startet inden for journalistfaget, hvor han engagerede sig meget i de nationale og udenrigspolitiske problemer, herunder især det sønderjydske spørgsmål. Efter genforeningen i 1920 drog han til Sønderjylland for sammen med sin ældste søster, Valborg, at starte en dansk avis og boghandel i Tønder, som på det tidspunkt var ret tyskpræget. En lille familiearv dannede grundlaget for dette initiativ. Far blev således selvstændig redaktør, men avis og forretning gik ikke godt og måtte opgives efter nogle år med tab af de investerede penge. Jeg er selv født i Tønder i 1922, men husker ikke meget derfra, da jeg kun var to år, da vi flyttede fra byen. Efter nogle år i København, hvor far forgæves søgte at få fast ansættelse ved en af de konservative aviser, besluttede mine forældre sig sammen med faster Valborg at slå sig på pensionatsvirksomhed i Nordsjælland. Far kaldte sig stadig redaktør og skrev en del artikler til de københavnske aviser om nationale emner, især i den dengang så kendte avis Nationaltidende, der som bekendt senere måtte gå ind.

Mor var sønderjyde og døbt Johanne Elise Schack. Hun tjente i et hus i Løgumkloster, da far gjorde hendes bekendtskab, og de giftede sig i 1920.

Hun var gårdmandsdatter fra den lille landsby Rejsby, som ligger syd for Ribe. Hendes far var død af tuberkulose, da hun endnu var en lille pige, så min mormor måtte med sine 3 døtre drive gård med tilhørende landhandel og kro videre alene. Slægten var meget dansksindet og tyskertiden i Nordslesvig satte sit præg på min mors barndom. Hun har fortalt lidt om sin skoletid, hvor eleverne kun måtte tale tysk i sko-

len, og hvor skoleinspektøren i frikvartererne gik rundt i skolegården og sørgede for afstraffelse i form af eftersidning for de elever, der dristede sig til at tale dansk med hverandre. Skoledagen skulle begynde med en tysk sang, hvis omkvæd var: "Ich bin ein Preuse und will immer ein Preuse sein". Nogle af børnene erstattede "ein" med "kein" og "immer" med "nimmer", men lærerne gik rundt og lyttede og uddelte lussinger til de, som dristede sig til denne version af sangen. Mor fortalte også, hvordan hun som ung pige sammen med en veninde sneg sig frem og tilbage over grænsen til Danmark for at besøge bekendte på Ribeegnen. Tyske gendarmere afpatruljerede såvel grænsen som digerne langs vadehavet under første verdenskrig. En sommernat drog de to piger ud til havet, tog deres sko og strømper af og vadede ved ebбетid langt ud i det lave vand for så at gå langs kysten nordpå, indtil de kunne gå i land på den danske side af grænsen. De var heldige at undgå opdagelse, men mormor, som ikke var indviet i denne udflugt, havde været noget urolig over det lange fravær.

Mange af min mors mandlige bekendte fra Rejsbyeegnen gjorde tysk krigstjeneste under første verdenskrig og måtte stå det igennem, hvis de da ikke faldt ved fronten, skønt deres indstilling ikke var tysksindet. En gårdmand kunne imidlertid risikere at miste sin gård, hvis sønnen unddrog sig tysk krigstjeneste. Enkelte unge sønderjyder ville alligevel ikke kæmpe som tyske soldater og flygtede til Danmark, hvilket i bedste fald betød afskærelse fra familien på ubestemt tid. At genforeningen ville komme i 1920, vidste man ikke under krigen. Mellem disse var en ung gårdmandsson, Hans Jørgen Søndergaard, som var forlovet med min mors ældste søster Anne: Katrine, kaldet Titte. Søndergaard tog sin læreruddannelse i Danmark og endte som skoleinspektør ved Bryggervangens Skole i København. Onkel Hans og moster Tittes hjem blevet dejligt tilholdssted for mine brødre og mig, da vi som drenge besøgte København. Sønnen, fætter Adser, som var i Akademisk Skyttekorps, og hans to søstre Kirsten og Ingrid kom til at betyde meget for mig i min opvækst og under den tyske besættelse under anden verdenskrig. De var en del ældre end jeg og mine brødre. Jeg husker deres far som en meget rank, statelig og streng mand, som dog var meget venlig overfor små børn. Da jeg var blevet noget større, spurgte han mig engang, hvad jeg ville være, og da jeg fortalte, at jeg godt kunne tænke mig at gå i flåden, sagde han: "Nå, lille Svend, så du vil være søofficer. Ja, ja da. Dem er der vist ikke nogen af i vor familie. Men kan du så bestræbe dig på at blive en god søofficer og gøre dit land og din familie ære". Det var jo manende ord, som man ikke så let kunne glemme.

Men tilbage til mine forældre. De var kristne mennesker både af tro og levevis. Mor var den strengeste i troen og forlangte, at hendes drenge gik med i kirken om søndagen, selvom de tit havde mere lyst til andet. Far var knap så ortodoks. Der var ihvertfald visse af bibelens beretninger, som han stillede sig skeptisk over for. Men mor bar over med ham, for kernen i deres kristne livssyn var de fælles om. Grundtvig var i højsædet i vort hjem. Mor havde gået på dansk højskole, før hun blev gift, og far var præget af sit litterære og nationalt sindede barndomshjem i Hillerød. På "Solbakken" samledes vi ofte om klaveret med faster Valborg som pianist og sang fra Danmarks Melodibog, ikke mindst Grundtvigs salmer og fædrelandssange, som f. eks. "Sol er oppe, skovens toppe glimre alt som Gimles tag ..." eller "Det var på Isted hede, og så i Øvre Stolk, for gamle Danmarks ære, der stred det danske folk". Vore jævnaldrende kammerater, der kom fra hjem, som var mindre kristeligt eller nationalt indstillet, måtte finde sig i at være med til disse sangtimer, hvis de ville være hos os. De har som voksne fortalt, at de sent vil glemme disse sangudfoldelser og heller ikke ville have været dem foruden.

Selvom min mor var den stærkeste i sin kristentro, gik hun stille med det. Vi skulle have gjort noget meget slemt, før vi blev stillet til regnskab med Vorherre. Min mor var smuk og havde et lyst og smilende væsen, som gjorde hende vellidt af alle, der kom hende på nært hold. Hun var uhyre arbejdsom og undede sig aldrig hvile, før alt var gjort tilpas for dem, som hun havde et ansvar for. Heldigvis var hun fysisk stærk og var iøvrigt den eneste af hendes søskendeflok, som undgik at blive ramt af tuberkulosen. Hendes far og en ældre søster døde i ung alder af denne sygdom og de to andre søstre var stærkt svækkede af denne sygdom livet igennem. Modstandskraft overfor tuberkulose er arveligt betinget. Selv har jeg i to omgange været angrebet af lungetuberkulose, og sidste gang tegnede det til, at jeg måtte opgive min karriere som søofficer. Men ny medicin, dygtige læger samt et mere moderat syn i samfundet på denne tidligere så frygtede sygdom, reddede mig tilbage til fuld arbejdsdygtighed og fortsat glæde ved den livsgerning, Jeg havde valgt. Med tragedierne i min mors slægt i erindring, er jeg taknemmelig for at have levet i en tid, hvor lægevidenskaben har gjort så store fremskridt.

Min far kan som nævnt fra et akademikermiljø, men far havde stor agtelse for det bondemiljø, min mor kom fra. Min farfar - Victor Kieler -, som jeg ikke har kendt, var overlærer og viceinspektør ved Frederiksborg Lærde Skole. Kielernavnet har ikke, som nogle har ment, tilknytning til den tidligere danske by Kiel. Det skal være en omskrivning af ordet "Kilde". Et par opvakte fynske drenge fra en gård, der hed "Kildegården", skal være blevet kaldt "Kilderne", efter at de var optaget på latinskole, og det er så siden blevet til slægtsnavnet Kieler.

Min farmor - Laura Kieler - var af norsk slægt og fogeddatter fra Tromsø. Hun blev allerede som ung en omtalt forfatterinde og senere kendt som en nidkær fortæller for de nationale mindretals og kvindernes sag. Der har i de senere år været skrevet en del om hendes tidlige venskab med digteren Henrik Ibsen og hendes senere uvenskab med samme, fordi han havde brugt min farmor som model for Nora i skuespillet et "Dukkehjem", så det er der ingen grund til at uddybe i denne beretning. Jeg husker min farmor godt, for hun tilbragte sine sidste leveår i mit barndomshjem. Hun var en lille, spinkel kvinde med meget faste meninger, der ofte blev fremført med hendes stærke norske temperament, som aldrig forlod hende. I de sidste leveår var hun sengeliggende, og vi drenge fik af vore forældre om aftenen besked på at vaske os godt, før vi i aldersorden skulle op og kysse Mama, som far kaldte hende, godnat. Vi blev nøje udspurgt, om vi havde opført os ordentligt og været mor og far til hjælp om dagen. Hvis vore forældre kunne nikke bekræftende, fik vi så enten en spændende historie, som jeg tror hun digtede på stedet, eller hun fortalte noget fra sin barndom, hvor hun om vinteren havde været med sin far på lange kaneture i det indre Trans, hvor fogeden havde sine forretninger. Der var både ulve og opskræmte heste i de fortællinger.

Farmors slægt hed Petersen von Fyren. Von Fyren navnet har sin oprindelse i, at en forfader, der var købmand og skibsejer, lod opføre de første faste fyr på den norske kyst omkring Stavanger i begyndelsen af 17 hundrede tallet. Hans efterkommere fortsatte driften af disse fyr i flere generationer for private midler, omend støttet af visse afgifter fra skibsfarten i området. Senere oprettedes der fyr i Norge, som blev opført og drevet for statens midler, og slægten søgte derfor Kongen om en årlig fyrgodtgørelse. Det blev nu afslået, men slægten fik i stedet kongelig tilladelse til at benytte tilnavnet von Fyren. Det klinger af adel, men som man vil huske, blev al adel afskaffet i Norge efter 1814,

samtidig med at alle fyr blev overtaget af den norske stat. Som kompensation fik slægten en mindre årlig apanage, som iøvrigt for sidste gang oppebæres af en fjern slægtning, som er udvandret til USA.

Det første og største af de omtalte fyr blev anlagt på Hvidingsø (nu Kvitsøy) ved indsejlingen til Stavanger og var oprindelig et vippefyr med kulfyring. I dag er det naturligvis et fyrtårn af den mere moderne udformning og hører til Norges mange markante kystfyr med så velklingende navne. Et mindre fyr - en såkaldt fyrlykt - anlagt af familien hed Høj varden og lå i leden syd for Haugesund. Det er ikke mere i funktion som fyr, men er købt og restaureret af Norsk Hydro, som anvender det til repræsentations- og gæstebolig. Da jeg i årene 1982-85 tjenstgjorde som dansk admiral ved Nordkommandoens hovedkvarter, blev jeg sammen med andre medlemmer af von Fyren slægtens danske gren inviteret til at besøge stedet, og min hustru - Ellen - og jeg overnattede i den gamle fyrmesterbolig på Højvarden, som ligger så overordentlig smukt til i skibsleden mellem Stavanger og Bergen.

Det er ikke helt rigtigt, at min slægt er uden tilknytning til den dansk-norske flåde. I min farmors slægt er der gået en gammel, smuk, hollandsk skibskommode (en slags sekretær) i arv til den ældste kvinde i hvert slægtled. Den stod og pyntede i mit barndomshjem, fordi min faster var inde i denne arvefølge, som var blevet bestemt af den oprindelige ejer, der var ingen ringere end Tordenskjolds søster. Kommoden var en foræring fra den berømte admiral i anledning af søsterens bryllup. En dug, som følger kornmoden, er forsynet med ejerindernes broderede navne og fortæller om slægtsnavne på spindesiden tilbage til begyndelsen af 17 hundrede tallet. Men det var et sidespring i min beretning.

Tilbage til min opvækst, hvor jeg synes, der skal lidt med om Kieler-brødrenes meritter. Jeg var nok den vanskeligste af mine forældres børn. Ihvertfald fik jeg som mindreårig ofte hug og andre former for afstraffelse af min far, som for eksempel indelukning i vor mørke kulkælder, hvor jeg kunne få lov at sidde, til jeg blev god igen. I dag erkender jeg, at disse afstraffelser som regel var velfortjente, selvom metoderne næppe var de bedste til at ændre min uregerlighed og mit ihvertfald dengang stride sind. En episode falder mig ihu. Drengebanden har vist eksisteret til alle tider. Mine brødre og jeg tilhørte stationsbanden, heddende så, fordi vor' noget ældre bandleder var søn af stationsforstanderen. Vi lå altid i krig med strandvejsbanden, og det gik ofte hedt til, omend mest på de bare næver. Men engang gjorde vi fælles sag med strandvejs banden. Vi havde lavet os buer og pile skåret af hasselgrene fra skoven, og efter en del snak for og imod blev det besluttet, at trænge ind på det lokale gartneri og se, om vi kunne træffe et af drivhusene med vore pile. Og da ingen ville undlade at vise, hvor dygtig han var til at ramme plet, blev det til et værre glasknuseri, som ikke stoppede, før den rasende gartner kom farende ud og jog os væk, for løbe os op, det formåede han ikke. Men han så hvem synderne var, for sagen fik et efterspil med erstatningskrav til de deltagende drenges forældre og individuel afstraffelse af de skyldige ved forældrenes foranstaltning.

En anden episode kan belyse, at formaninger ikke altid var tilstrækkelige opdragelsesmetoder. I vort udhus var der indrettet et dueslag med meget smukke træudskæringer i gavlen. Der havde været duer i, men det var opgivet igen, og siden tjente dueslaget som en ypperlig hule for os brødre og vore legekammerater. Her snittede vi skibe og lavede andre drengeting, mens vi snakkede an alle de ting, der optog os. Så var det, at mor en dag greb mig i at rapse en æske tændstikker i køkkenet. "Hvor skal du hen med dem, Svend? I ved godt, at far har forbudt, at I tænder bål i haven". Jeg svarede, at det bare var til at tænde et stearinlys med og var forsvundet, inden hun kunne få fat i mig. Sagen var, at vi havde tiltusket os en flaske med husholdningssprit hos en af vore legekammerater, og så havde vi lavet en væge af uldgarn, som vi stak ned i flasken, så vi kunne have lys og varme oppe i "hulen". Og det var jo et magtig spændende eksperiment, indtil en af os kom til at vælte flasken, så hele loftsgulvet stod i flammer. De andre stak af, mens jeg, som følte et vist ansvar for det skete, da jeg var den som havde udtænkt lampen, kravlede rundt på gulvet og fik slået flammerne ud med min trøje, inden ilden fik fat i træværket. Det var først, da jeg kom ned fra dueslaget, at jeg mærkede smerterne af de forbrændinger, jeg havde fået på mine bare arme og ben. Doktoren blev tilkaldt, for der var tale om andengradsforbrændinger, og det blev til et pinefuldt og langvarigt sygeleje. Far, der først var meget vred, mente dog, at jeg havde fået straf nok for min ugering og gjorde ikke mere ved sagen. Men min gode mor, der passede mig, betroede mig, at hun var glad for, at jeg ikke var stukket af som de andre, for hvis jeg ikke havde fået ilden slukket med det samme, kunne hele vort hjem være brændt ned til grunden.

Det skammeligste, jeg var med til i drengesbandetiden, var en nytårsaften, hvor der på landet var tradition for at lave en del grovkornet spas med de omkringboende. På en ældre, forfalden gård et stykke fra vort hjem, stødte vi drenge på en gammel fjælevogn, som vi skildte ad og stykkevis med hjul og det hele fik bakset op på vognlakens stråtekte tag. Heroppe var det så planen at samle den, så den kunne stå til skue og morskab for de forbipasserende nytårsdag. Men under arbejdet hermed brasede den ene ende af vognen Igennem taget med stort bulder, og alle tog flugten skyndsomst. Vognen stod deroppe 1 hullet i taget i lang tid, uden at gårdejeren gjorde forsøg på at få den ned og udbedre taget. Hvor meget vi end kunne more os over denne historie, var der dog noget ret skamfuldt ved den, som først gik op for os senere. Gårdmandsfamilien gik på egnen for at være sære folk, og det var også årsag til, at den blev offer for denne streg. Nok havde det ikke været vor hensigt at lave skade på taget, men alligevel. Det drejede sig nemlig om meget fattige folk. Mange landmænd havde svært ved at få deres udkomme i 30'erne. Her måtte familien senere flytte fra gården, omend ikke på grund af hullet i taget på deres vognlade. Til vort eneste forsvar må siges, at det var almindeligt, at der blev lavet løjer med folk nytårsaften. Som en af mine ungdomsvenner fra egnen nylig fortalte, var det dengang et almindeligt syn nytårs morgen at se byens flagstænger forsynet med en ophejset havelåge eller lokumsspand. Der kom ikke nogen politisag ud af historien med vognen på taget. Jeg var ikke en af hovedmændene i foretagendet, men jeg havde dog været med. Jeg betragter denne historie som et af de mørke punkter i min drengetid.

Ikke nok at man bedrøvede sine forældre med sådanne forehavender, vi gjorde dem også tit ængstelige ved, hvordan vi passede på os selv. Da vi var gamle nok, fik vi hver en brugt cykel, og det var jo et herligt køretøj at komme rundt på, når man først havde lært at beherske det. Cykelløb på vejene var almindelige drengelege, men man må huske på, at der dengang var langt mindre biltrafik, end der er i dag. Engang havde jeg været med min far på stationen for at sige farvel til en tante, og der fik jeg den tossede ide, at jeg ville vise hende, at jeg kunne køre lige så stærkt som toget på en sti, der gik langs banen. Det gik også fint, indtil jeg kom til baneoverskæringen, hvor jeg ram-

lede ind i en lastbil for fuldt drøn. Min far kom løbende og fik sammen med chaufføren samlet mig op og kørt til vort hjem- Blodet løb af et hul i panden, og far søgte at standse blødningen ved at holde sit lommeterklæde for, så han var også helt tilsølet af blod, da vi kom hjem til en forskrækket mor, der omgående fik fat i huslægen, doktor Teisen. Da doktoren havde undersøgt mig konstateredes et brækket ben, brud to steder på underarmen, udover hullet i panden, hvor der var knust en lille pulsåre. Behandlingen, der omfattede syning af såret og pålægning af papskinner, var uden bedøvelse og hospitalsindlæggelse, som Teisen ikke fandt nodig, hvis min mor kunne passe mig hjemme under en måneds sengeleje. Og det gjorde mor så, selvom der ellers var nok for hende at se til. Doktor Teisen var iøvrigt en samvittighedsfuld læge, som jeg og mine brødre, der også fik pådraget sig adskillige skrammer i drengetiden, skylder megen tak.

Men heldigvis var drengetiden også fuld af mere positive oplevelser og sysler. Stranden og Langebro var det foretrukne opholdssted om sommeren og tillige om vinteren, når isen lagde Sundet til, så man kunne gå helt over til Sverige. Sådanne vintre var torskepilkeri fra udhuggede våger midt sunds en yndet sport for både voksne og børn. Man solgte sin fangst til en opkøber på stranden, og var glad for at tjene lidt lommepege, som det ellers var småt med. Vi kunne også afsætte fangsten hjemme, for far elskede kogt torsk, især torskehovedet.

Der var dengang en del fiskere i Ålsgård, og de fiskede fra åbne både, som fortojede ved broen, men som måtte trækkes på stranden, når det trak op til dårligt vejr, og når det satte ind med en isvinter. Her var der en masse tjanser for en rask dreng, hvor man både kunne gøre sig nyttig og lære noget. Far lejede af og til en af fiskernes både, så vi kunne få lært at trække en åre. Bådene var af den gamle, solide, klinkbyggede type med en lav køl og tjære i bunden. De var også forsynet med en solid mast, som kunne rejses og føre en sprydstagsrig, d.v.s. et firkantet storsejl spændt ud af en diagonal stage, der blev gjort fast i en løkke på masten. Der var også en fok, for ellers kunne man ikke krydse. Der gik nogle år, før man fik betroet en rorpind og et skøde, men man kunne lære meget blot ved at iagttage erfarne søfolks reaktioner og lytte til deres ord.

Jeg husker den dag, da mine brødre og jeg fik vor første selvstændige sejltur i broformand Pichards båd. Vi fik godt med formaninger om at være snare med vore manøvrer, men også om at være forsigtige, så hverken vi eller båden led skade. Der blæste den dag en frisk søndenvind, og sejladsen på kryds ud og for strygende læns hjem gik da også godt, indtil vi skulle lægge til broens luv side, hvor båden havde sin fortojnings-plads. Vi var for langsomme til at få sejlene ned og tørnede ind i broen med et brag, der vækkede Pichard op af eftermiddagssøvnen på skipperbænken ved fiskerboden. "De satans drenge", råbte han og for ud på broen, "nu har de vel ødelagt både min båd og broen". Men båden var stærk, og broen havde kun fået et mindre hak, så han blev mere rolig og gav sig til at forklare os, at det krævede megen erfaring at bedømme, hvor meget opskud en båd har under forskellige vindforhold. I stedet for hvad vi havde gjort, skulle vi være gået i vinden et godt stykke fra broen og have bjerget sejl for så at lade båden drive ind på plads og stoppe farten med et par årer. Den slags erfaringer kom mig til nytte senere i livet.

Det lå min far meget på sinde, at hans drenge skulle blive fortrolige med vandet og fik en grundig svømmeundervisning. Vi fik lært at begå os i vandet, og min bror Vagn blev i tilgift senere gift med vor søde unge svømmelærerinde, Inger. Far var selv en habil svømmer, der opildnede os til at følge ham helt ud til revlen, der lå nogle hundrede meter fra land, og hvor vi lige kunne bunde, hvis vi stod på tæerne. Jeg blev selv efterhånden en god og hurtig svømmer, der deltog i de årlige svømmekonkurrencer, som var åbne både for de lokale og landliggerens børn. Et år blev det til en spændende kamp om førstepladsen mellem en ferierende tysk dreng (Hitlerjugend iøvrigt) og mig selv. I opløbet lå vi side om side langt foran de næste svømmere. Stærkt heppet af de lokale, lykkedes det mig at slå hånden i målplanken nøjagtig samtidig med tyskeren, og så skulle førstepræmien efter reglerne afgøres ved lodtrækning. Dommerne blev imidlertid enige om, at det af høflighedsmæssige grunde (den ene dommer var nazist) var rigtigst at lade førstepræmien gå til udlændingen til stor fortrydelse for de lokale drenge, som piftede i fingrene. Jeg var dog tilfreds ved at vide, at jeg ikke var blevet slået i denne min første dyst mod en tysker. Mine svømmefærdigheder kom mig til god nytte den 29. august 1943, hvad der senere vil blive berettet om.

En familie, som kom til at betyde ikke så lidt for os, var forpagter Tage Barfod. "Teglværksgården", som han forpagtede, lå lige neden for vort hjem ind mod Hellebækskovene. Navnet stammer fra, at der havde ligget et teglværk med en bestyrer, som hed Lange. Deraf broens navn, for broen blev anlagt for at udskibe sten fra teglværket. Teglværket blev nedlagt før min tid, fordi lergravene, som benyttedes, efterhånden tømtes. Man stødte tit på gamle teglsten, når man gik på gårdens område.

Barfod og min far havde været skolekammerater fra Hillerød. Barfod var præstesøn fra Skævinge, og blev senere degn ved Hellebæk Kirke. Denne lille hvidkalkede kirke med centralt kirkespir og blåt tegl, der ligger på skrænten lidt syd for mit barndomshjem, er meget forskellig i bygestil fra den normale danske landsbykirke, men passer iøvrigt godt ind i fiskerlejets miljø.

Barfodfamilien, hvor der var to jævnaldrende, gæve døtre og en noget yngre søn, der iøvrigt kom til at aftjene sin værnepligt i Søværnet, blev en del af vor hverdag. Vi skulle hente mælk på gården, men kom der iøvrigt til alle tider, for der foregik så meget spændende både ude og inde. Der blev læst bordbøn ved hovedmåltidet og højt af bibelen om søndagen, ting vi ikke kendte hjemmefra, og derfor følte os lidt fremmede overfor. Men Barfod, der var så glad for børn, kunne også fortælle morsomme historier. Han højtlæste bl.a. ugebladet Hjemmets Knold og Tot serie for os og lo lige så meget over denne populære serie, som vi børn. Det var nok fordi, han trak en parallel mellem Kie-lerdrenge og Knold og Tots meriter. Han gik endda så vidt som til at antyde, at vor far lignede Kaptajn Vom, men det blev vi lidt stødt over, for far var ihvertfald ikke så tyk som Vom.

Det bedste var dog at være med ham i marken, når han pløjede, såede, høstede eller trak køer ud og hjem. Han var så begejstret for naturen, så han ofte gik og sang af glæde. Han vidste så meget om planter og dyr, så vi fik gennem ham åbnet vore øjne for alt, hvad der er i naturen, en glæde som har holdt sig hele livet. Mår vi tilbragte så megen tid på gården, måtte vi naturligvis give en hånd med i arbejdet, så godt vi formåede, men det var da kun rimeligt for alt det, vi fik lov at være med i. Der foregik altid noget spændende, som f.eks. den årlige griseslagtning. Dengang blev grisene stukket i halsen af den omrejsende slagter, så blodet kunne løbe ned i en balje, som det var fru Barfods opgave at røre godt rundt i, så blodet siden var tjenligt til at lave blodpølser af. Grisenes skrig kunne høres viden om, men blev svagere og svagere, eftersom blodet løb af dem.

Den største årlige begivenhed var høsten og tærskningen. Vi var med ude og binde neg, sætte traver og stakke læs, selvom sådant var voksenarbejde, for høsten skulle jo altid i hus så hurtigt som muligt. Sjøvest var køreturene hjem på toppen af et højt læs, især hvis det væltede, hvad der skete af og til på en skrånende markvej. Barfods yngre bror, Poul, var den som havde ry for at vælte tiest. Vi tror nok, at han undertiden lod sig vælte med vilje, selvom han fik godt med skældud, når det skete. For os passagerer var det bare sjov at blive tumlet om mellem negene. Når høsten var i hus, kom det omrejsende tærskværk, som blev drevet af et rigtigt damplokomobil. Det var højdepunktet, når dampføjten lød og alle gik til arbejdet. Vor helt i disse dage var lokomobilpasseren, Oluf, som stod i sin kedeldragt med svejklud om halsen og fyrede op og satte damp til den store, sorte, olieglinsende maskine. Man kunne stå i timevis og se på dette dampfugende vidunder og glemme alt om måltiderne derhjemme. Min mor fortalte, at jeg engang var blevet fulgt hjem af fru Barfod, fordi jeg var stillet på tærskpladsen en tidlig morgen i den bare tistille til stor morskab for alle på tærskpladsen. Men det må have været i min tidlige barndom, for jeg husker ikke selv episoden.

Min far var i sin fritid meget opsat på at gøre sine drenge interesserede i Danmarks historie, litteratur og guldalderkunst. Højt læsning af Ingemanns romaner og museumsbesøg bl.a. på hans barndomsbys slot Frederiksborg med de historiske samlinger var store oplevelser. Han var så ivrig med at fortælle os om tingene, at vi ofte blev helt flove overfor de øvrige museumsbesøgende. Gøngehøvdingen og bøger om vore store søhelte hørte også med til hans repertoire, ligesom "ånden fra 48" og vore dygtige og modige generaler i 3 års krigen om Slesvig. Verdenshistoriske og politiske emner blev først taget op, da vi blev ældre.

Lad mig i denne forbindelse nævne, at min fars politiske ståsted nok var lidt svingende. Ihvertfald ønskede han ikke at blive sat i bås. Han var nok startet som skribent ved de konservative blade, men højfinansens og dens selvtilstrækkelighed var ham imod. Nogen kapitalistfamilie blev vi aldrig hverken af indstilling eller midler. En overgang gav pensionatet så lidt, at far måtte bede både sin egen og mors familie om at hjælpe med lån, lån, som vist aldrig blev betalt fuldt tilbage, og det siger jo noget både om levevilkårene og om familiesammenholdet. Jeg er iøvrigt sikker på, at de fleste af vore kammerater, hvoraf en hel del kom fra arbejderhjem, ikke havde ringere materielle kår, end vi, og at nogle endda havde det bedre. Men alle disse ting bekymrede ikke os drenge. Vi blev ikke draget ind i problemerne af vore forældre, det er ting, vi har erfaret senere i livet. Og drengelivet var jo bare herligt på så mange områder.

Far var både liberalt og socialt indstillet, og det skulle vel have talt for et ståsted indenfor det radikale parti, men det kunne far slet ikke med på grund af dets stilling til det nationale og forsvarsmæssige. Bagved lå vist også en erindring, om, hvordan hans mor var blevet hængt offentligt ud og hånet for sit forfatterskab af selveste Georg Brandes.

Men far var god til at snakke med folk af alle samfundslag, også folk fra arbejderklassen, hvis de da i det hele taget var til at snakke med. De yderligtgående, der prædikede revolution, var ham inderligt imod. Jeg husker ham beskrive den russiske revolution, som toppen af menneskelig hensynsløshed og grusomhed. Her må nok indskydes, at en onkel til min far havde været direktør for en oliemølle i Libau, og den var blevet overtaget af bolsjevikkerne uden nogen erstatning, så familien måtte forlade Rusland uden at eje noget. Samme onkel blev dog senere direktør for Århus Oliemølle. Det var iøvrigt en gren af familien, som vi ikke havde nogen videre kontakt med.

Jeg har omtalt disse ting for at sige, at min far aldrig prøvede at påvirke os i nogen bestemt politisk retning. Han var altid villig til at diskutere og forsvare sine holdninger, men vi måtte selv danne os vore meninger. Hans kulturelle påvirkning er det, jeg husker bedst.

Også på anden vis tilskyndede han sine drenge til at udvikle deres evner og særlige interesser. Min bror, Knud, var dygtig til at udtenke og konstruere ting, og blev derfor tidligt kaldt ingeniøren. Og en dygtig ingeniør og underdirektør i Christiani og Nielsen blev han også siden. Selv viste jeg tidligt et anlæg for at tegne og male, og far konkluderede, at jeg vist burde gå arkitektvejen, for bildende kunstner var kun et levebrød for de allerbedste talenter. Det blev nu min bror Vagn, som blev arkitekt, mens jeg valgte at stå til søs i orlogsmarinen. Mit kunstneriske talent har jeg dog bevaret og dyrket livet igennem som en hobby i ledige stunder, og det har jeg haft megen glæde af. Intet er så skönt, som at sidde alene en sommerdag på en strandeng og lade sig fortrylle af et natursceneri, hvor himmel og hav og land mødes og brydes, og så forsøge at nedfælde sine farveindtryk på akvarelblokken. Ofte mislykkes det, men når det lykkes at få en god akvarel til, er skaberglæden stor.

Af det foregående kunne nogen måske forledes til at tro, at familien var sig selv nok, men det var ingenlunde tilfældet. Blandt vore pensionærer var der mange prominente personligheder fra den højere embedsstand, skolevæsen og kunstnerkredse bl.a. fra familierne Hammershøi, Mølsted og Asmussen.

Far spurgte engang Svend Asmussens mor, om hvad hun syntes om sønnens jazz præstationer, hvortil hun svarede: "Åh, De ved, han kan faktisk spille så nydeligt, når jeg beder ham om det". Vore forældres generation havde ikke rigtig øre for den gode jazzmusik, deres børn blev så begejstrede for.

Men der kom også mange almindelige, overordentlig venlige og interessante gæster, som kom på landet i deres sommerferie med koner og børn. De ferierejser til udlandet, som er så almindelige i dag, var ikke udbredte dengang. Når der var børn med, skulle der jo have været en glimrende anledning for os drenge til at stifte nye bekendtskaber med jævnaldrende, men vi opdagede snart, at der var lidt af en barriere mellem børn fra det københavnske miljø og os landsbybørn, en barriere, som ferieopholdets længde sjældent var tilstrækkeligt til at bryde. Ihvertfald fik vi meget få varige kontakter med sådanne sommerferie bekendtskaber. Men de voksnes verden var jo også spændende nok. Der kom folk af vidt forskellige politiske og kulturelle opfattelser, og bølgerne gik ofte højt med langvarige diskussioner og meningsudvekslinger, som far var ivrig deltager i. Vi blev i modsætning til mange andre børn, aldrig gennet ud af stuen, når disse diskussioner mellem de voksne fandt sted. Naturligvis var vi for unge til at deltage og kunne bare lytte og så småt prøve at danne os vore egne meninger.

Blandt vore gæster husker jeg en ældre, fysisk og psykisk svagelig dame, som hed Agnes Munck. Hun var søster til den daværende udenrigsminister Peter Munck og var kommet på rekreation i vinterhalvåret, hvor der ikke var så mange andre pensionærer. Som nævnt var far en stærk kritiker af den udenrigspolitiske linie, som P. Munck stod for og især af de vilkår, regeringen Stauning bød vort forsvar. Far kunne ikke lade være at drille Agnes Munck med hendes familieskab og præsenterede hende for andre gæster som "Frøken Agnes Padikalin Munck". Det tog hun dog med godt humør, men værre var det, når de kom i heftig debat om det politiske. Det endte undertiden med, at frk. Agnes kom til at græde, og så måtte far til at trøste hende og forsikre, at hans udfald mod hendes bror ikke var møntet på hendes

person. Så snøftede hun lidt, tørrede tårene af kinderne, pudsede næse og sagde: "Ja, hr. Kieler. De kan mene, hvad De vil om min broder. Jeg holder nu så meget af ham, for lian er sådan et godt og ærligt menneske". Vi var allesammen enige om, at Agnes Munck selv var et sødt menneske.

Der var også en søofficer og hans familie blandt vore gæster, kaptajnlojtnant, senere kommandørkaptajn Niels Brammer. Af ham fik jeg lejlighed til at høre lidt om livet i flåden. Mange af datidens søofficerer var præget af den almindelige negative indstilling, der var til forsvarret i Danmark, og Brammer, der var gammel spejderfører, forekom os mere interesseret i sine fritidsinteresser end i sin gerning i Søværnet. Far mente ikke, at han ville nå særlig langt i graderne med en sådan indstilling. Brammer frarådede ikke, at jeg søgte ind i marinen, men tilføjede, at jeg kunne blive skuffet og burde have andre livsstillinger i kikkerten.

Et andet gæstepar af den elskelige type var forlagsboghandler Sødring og hans kone. De var meget glade for børn og beskæftigede sig meget med os drenge. Sødring var fortræffelig til at fortælle morsomme historier. Når jeg nævner ham, er det fordi, han var en nær ven af den daværende direktør for Marineministeriet og Søværnets chef, viceadmiral Hjalmar Rechnitzer. Da Sødring hørte, at jeg måske ville søge ind som søofficer, sagde han: "Det skal jeg nok nævne for Hjalmar, og jeg kan forsikre dig, at han nok vil sørge for, at du bliver antaget og får en hurtig og strålende karriere". Far, der havde overhørt samtalen og som også havde fulgt opgøret mellem Wenck og Rechnitzer under 20'ernes forsvarsforhandlinger, sagde bagefter til mig, at jeg ikke skulle lytte til det sludder, Sødring havde sagt og tilføjede: "Man skal skabe sig en karriere, ikke gennem bekendtskaber, men gennem dygtighed nå lige fod med andre". Iøvrigt mente han, at Rechnitzer var en politisk figur, der havde fået sig selv placeret på en alt for høj post (1935).

I de år fik vi også besøg af min farbror - Ernst Kieler - og hans familie i sommerferierne. Farbror Ernst var læge i Hersens og den eneste slægtning, far holdt nær kontakt med. Hans hustru - tante Margrethe - var en livlig, dygtig og meget modig kone. Hun var skovriderdatter fra det jyske. Der var fem børn, to kusiner Elsebet og Bente, to fætre Jørgen og Flemming, alle lidt ældre end jeg, og så en køn lille kusine, som hed Lida. Familien kom kørende i en stor limousine med en åben kaleche, hvilket var noget ret enestående i Danmark på den tid. De havde også et stort telt med, så de ikke behøvede optage sengepladser på pensionatet. Vore fætre blev fra første færd vore store forbilleder. De var godt begavede, fysisk stærke og levende interesserede i alt. De var også spejdere og sø-sportsudøvere med retlignede meninger om, hvordan mennesker skulle opføre sig overfor hinanden, og om hvad der var væsentligt i et menneskeliv. Min farbror, der havde en veletableret lægepraksis i en stor smuk lejlighed på torvet i Horsens, gik meget op i sine børns udvikling, og havde også meget sikre meninger om, hvad der var godt, og hvad der var skidt. De ældste blev efter studentereksamen sendt et år til udlandet for at studere ved et universitet, før de fik lov at tage fat på studier herhjemme. Det gav dem et rygstød, som vi godt kunne misunde dem. I mit hjem var der ikke råd til den slags, men det gjorde nu mindre, for i mellemtiden kom krigen, som satte en stopper for udlandsrejser.

Disse sammenkomster med vor familie fra Horsens førte da til et venskab og en gensidig respekt i den yngre generation, som har holdt sig livet igennem. Jørgen Kieler er i dag en internationalt kendt kræftforsker, men nok mest kendt for sit arbejde i frihedsbevægelsen både under og efter besættelsen. Flemming er blevet praktiserende læge i Horsens efter sin far. Deres koncentrationslejrophold i Tyskland i de sidste to år af krigen, har sat sit præg på dem, men har ikke forhindret dem i at nå vidt inden for deres respektive felter. Elsebet Kieler er magister og en utrættelig arbejder for den katolske kirke i Danmark, en tro hun og to af hendes søskende konverterede til under besættelsen. De to andre kusiner har fundet sig ægtemænd, som vi sætter pris på at være sammen med. De voldsomme begivenheder og prøvelser Horsens Kielerne var udsat for under krigen, vil jeg vende tilbage til i anden sammenhæng. Her er det nok at sige, at denne familie kom til at betyde meget for min egen udvikling og dannelsen af mine holdninger.

Jeg kan ikke slutte denne omtale af min opvækst uden at fortælle lidt om den kontakt, vi havde med, og de indtryk vi fik fra min mors sønderjyske familie. Da vi brødre gik i folkeskolen, og min faster endnu var arbejdsdygtig, fik mor tilstået nogle ugers sommerferie, så hun sammen med sine drenge kunne tage til Rejsby og besøge sin aldrende mor og sin ugifte søster, som boede i et lille, men meget smukt indrettet og idyllisk beliggende hus, mormor havde ladet opføre for sine sparepenge, efter at have afhændet gården med kro og landhandel. Det sidste skete desværre med ret stort økonomisk tab for hende, idet den tyske mark ved første verdenskrigs afslutning raslede ned, og ikke var meget værd, da Nordslesvig igen blev dansk. Men selv om mormor sad i beskedne kår, var det et eventyr at besøge hende og Rejsby.

Alene den lange togrejse fra Nordsjælland til Ribesøgnen via Fredericia og Bramminge var meget spændende. For os drenge var damplokomotiverne og dampfærgerne turens højdepunkter. Vi gik meget op i at kunne kende de forskellige lokomotivers litra nr. og vide deres topfart. I rejsebilledet i dag kan man godt savne disse prustende maskiner med det smukke rød hvide bånd om skorstenen, som man jo heldigvis endnu ser på nutidens statsbanefærger. Storebæltsfærgerne var meget mindre end i dag. De havde høje, slanke, ovale skorstene, som man kunne følge med øjnene helt til tops fra vogndækket. Jeg synes det var flottere skibe end nutidens mægtige kasser. Dengang var der også dampfærger mellem Strib og Fredericia, og de var endnu mindre end Storebæltsfærgerne. Man husker, hvordan man lå over lugerne på vogndækket og kiggede betaget ned på de arbejdende stempler i maskinrummet. De ældste færger havde endog skovlhjul, og så var det sjov at følge de to kølvandsstriber færgen trak efter sig. Mågerne hang over kølvandet næsten uden at bevæge vingerne. I dag, når man triller over den nye Lillebæltsbro i sin bil og ser over mod Strib og Fredericia, kan man godt gribe sig i at savne det liv, der udfoldede sig, da der endnu var overfartssted. Men sådan har generationen før min vel også savnet synet af sejlskuderne, der sørgede for bæltoverfarten før dampfærgerne.

I Rejsby havde vi ikke svært ved at finde legeskammerater. Deres forældre havde jo alle kendt mormor, da hun stod for landhandelen. I starten var det lidt svært at forstå det sønderjyske og omvendt med hensyn til vores nordsjællandske, som på vor hjemegn gik under betegnelsen sundmål. Men efter en uges tid blev vi helt sønderjyske i vor accent, og så gik det på livet løs med de lokale drenge og piger. Vi kom som regel i høbstens tid og fik lov at komme med bønderne ud i strandengene, som lå en mils vej fra byen. Turen foregik i heste-

vogn, og der var madpakker og flasker med ribs saftvand med i madkurvene, for der var tale om en heldagsudflugt, hvor de voksne måtte arbejde hele dagen med hø-læsningen, der gerne skulle dække alt vinterens forbrug af foder til kreaturerne. Vi børn - der var ganske mange --tilbragte det meste af dagen på digerne og i vadehavet, når det var ebbetid. Flod og Ebbe var noget nyt for os, der boede ved Øresund.

I dag lever man så med en erindring om at have været i paradiset for en dag, hvor solen skinnede fra en skyfri himmel, hvor der fra diget var vidt udsyn over det grønne flade land, hvor Ribedomkirken med de to uens tårne anedes i horisonten, og hvor de vandrige åer snoede sig gennem marsken med græssende køer og får. I tilgift til det, vore øjne så, var der en herlig duft af nyslået hø. Hjemturen på de højt-læssede vogne foregik med sang og stor munterhed, som både voksne og børn deltog i. Kan man ikke prale af andet her i livet, kan jeg prale af, at jeg nogle gange har oplevet en dag i paradiset.

Min mormor havde, som jeg har omtalt, haft et liv fuldt af prøvelser, og det skulle blive ved til det sidste. I firsårsalderen fik hun koldbrand i sine ben, som måtte amputeres næsten helt oppe ved hofterne. De sidste år af sit liv, lå hun i sin seng med disse små stumper af et par ben og måtte bæres rundt af moster Bertha. Trods dette var hun altid sød og mild over for os børnebørn. Det bedste, vi vidste, var mormors sønderjyske frikadeller serveret med kernemælkssovs og kogte, nyopgravede kartofler fra haven. I de sidste år var det naturligvis moster Bertha som stod for madlavningen, men det var hun også god til. I det hele taget var mormors døtre mestre i at lave velsmagende dagligdagssmad, spørg bare "Solbakkens" pensionærer.

Fra vore Rejsbydage kommer jeg til at tænke på en lille forskrækkende oplevelse, som jeg heldigvis slap godt fra. Vi havde mødt en dreng, som af sine bysborn blev kaldt "Skiebows". Han ville en dag have os med ud og se på nogle allikereder i nogle store udgåede aske-træer, som stod i en lund ved kirken. Rederne var højt til vejrs, og "Skiebows" spurgte os feriedrenge, om nogen af os turde klavre op og se, om der var æg i rederne, eller om vi bare var "sån' non' tøsdreng', som de ander københavnerne". Jeg meldte mig og var også lige ved at nå op til en rede, da grenen under mig brast, og jeg faldt ned på skovbunden fra en ti meters højde. Jeg må være besvimet, for jeg kom først til mig selv, da mine brødre bar mig ind i mormors have, og' da var "Skiebows" for længst forduftet. Stor opstandelse i mormors hus. Dok-toren kom, men der var heldigvis ikke brækket noget. Jeg må være besvimet af, at luften blev presset ganske ud af mig ved faldet mod skovbunden, som heldigvis var blød. Moster Bertha holdt en lille moralprædiken for os og kaldte "Skiebows" for en skidt fyr, som vi ikke måtte have mere at gøre med.

Et andet indtryk fra Sønderjyllandsturene var nogle dages besøg hos min mors fætter - Iver Enemark - i Døstrup, hvor han og hans sønner drev en statelig gård. Der var en ret stor husstand med karle og tjenestepiger, foruden familien som talte fem voksne børn, tre søn-ner og to døtre, som var med i arbejdet på gården. Livet på denne store marskgård gik i en meget fast og rolig rytme, selvom der var nok at bestille for alle. Afvekslingen fra hverdagen var søndagen, hvor man startede med at klæde sig i søndagstøj og spise morgenmad sammen i det store køkken, hvor der var kakler på væggene, blankpudset købbertøj på komfuret og en herlig duft af forskellige krydderier. Så var der kirkegang for hele husstanden og gæsterne. Om eftermiddagen spillede man boccia i haven, og aftenen tilbragtes i stadsstuen, hvor kvinder-ne strikkede og syede og mændene sad og røg lang shagpipe eller tyggede tobak, som det hed, alt mens snakken gik på det syngende søn-derjyske. Vi børn blev desværre altid beordret for tidligt i seng, syntes vi. Men det var sådan en aften, vi hørte historien om, hvordan de Brøns- og Døstrupbønder i 1849 rykkede ud med leer, høtyve og økser for at forsvare deres landsbyer mod fjenden, men blev sablet ned af tyske dragoner. En mindesten herom er rejst i Brøns, og herpå er navne fra min mors slægt.

Min forkærlighed for det jyske blev altså grundlagt i min barndom, og det er ikke sært, at nogle af mine bedste kammerater fra kadettiden er jyder.

Min dragen mod havet stammer fra min opvækst ved Sundet, og den kom til at præge resten af mit liv.

I dette kapitel om min opvækst er der nok et og andet, som snarere hører hjemme i næste kapitel, men det får være. Den strikse kronologi bliver så kedelig.

II. Skolegang og fritidsliv.

- Morgentågen lå tyk over Sundet. Skibenes dampfløjter lød uafbrudt i forskellige tonarter og indimellem hørtes slagene på ankerliggerens skibsklokker. Der var liv derude i "ærtesuppen", men den var for tyk til, at man kunne skelne noget. Op ad formiddagen lettede tågen, og der lå lige udenfor vore vinduer en større eskadre fra den Danske Flåde, NIELS JUEL, INGOLF, LOSSEN, HENRIK GERNER med sine ubåde, seks torpedobåde af DRAGEN-klassen og et par SPRINGER-både samt de små minekraner QUINTUS og SIXTUS, vel en tyve orlogsskibe ialt. Så lettede de og stod sydover i små grupper. Hvem der kunne være med ombord, tænkte jeg, - bare som menig gast. -

Livets alvor begynder den første skoledag, siger man. For mit vedkommende blev overgangen til at bære. Mine brødre og jeg begyndte vor skolegang i Hellebæk Skole, en lille landsbyskole med kun tre klasseværelser til fem årgange elever. Hellebæk Skole ligger ved en udløber af skoven midt imellem Ålsgård og Hellebæk. Bagved skolen ligger Skåningedammen med en skovklædt halvø, Skåningeholt, hvor der siges at have boet skåninge, s an var flygtet over Sundet under svenskekrigene. Skåningedammen har sit afløb til Øresund gennem en bæk kaldet Riffs Rende, da den løber ud ved et gammelt bindingsværkshus, der beboedes af en gammel skipperslægt ved navn Riff. Bækken lå på vor skolevej, og på vej hjem fra skole kunne man godt få nogle timer til at gå med at sejle skibe d.v.s. kæppe, der blev smidt ud i bækken for at sejle om kap, med at fange hundestejler og glasål eller bare med at springe frem og tilbage over bækken. Vi havde ordre hjemmefra om at komme hurtigt fra skole, for der var jo et og andet, vi skulle hjælpe med derhjemme på pensionatet. Mor kunne ikke rigtig forstå, hvad det var, som trak tiden ud, indtil min bror Vagn en dag kom drivvåd "hjem. Han havde ikke klaret springet over bækkenes bredeste sted, og så blev den leg forbudt. Mor havde jo i forvejen nok at gøre med at holde vort tøj i orden.

Skåningedammen er opdæmmet, fordi den har været en del af det udbredte vandløbs- og møllesystem, som var drivkraften for Kronens tidligere Geværfabrik i Hellebæk. I min skoletid prægede minderne om den gamle fabrik endnu Hellebæk med det Schimmelmannske Palæ, Majorgården 9 Bøssemagergade, Hammermøllen, Proberhuset, hvor man prøvede geværene af, De Edssvornes Hus, hvor konstruktionstegninger opbevaredes og endelig Pinsebakken, alt så romantisk beskrevet i Alexander Svedstrups kendte roman, Erik Gudmand. Vagn, som blev arkitekt, har i de senere år sammen med andre fra Hellebæk-Ålsgård Egnshistoriske Selskab sat den gamle hammermølle i stand, så den fremtræder i sin tidligere skikkelse. Selskabet er tillige gået i gang med andre af de gamle bygninger, der alle taler deres sprog om fortidens virksomhed og liv.

Men tilbage til skolen. Mens de mindreåriges klasser måtte blive i skolegården, fik de ældre lov til at gå i skoven i frikvartererne. Jeg kan endnu høre førstelærer Hildinges røst, når han med hænderne for munden råbte: "Tredje, fjerde og femte klasse iiiind". Det tog sin tid at få samling på alle, for en skoleklokke eksisterede ikke. I de første to klasser havde vi en lærerinde, der ligesom første- og andenlæreren boede i lejlighed på skolen. Jeg husker ikke så meget fra de første skoleår, udover at jeg hadede Luthers Lille Katekismus, som vi skulle lære store dele af udenad. Pigerne var vældig gode til at plapre sådan udenadslære af sig, og det gjorde dem upopulære hos drengene. Der gik jo nogle år, før man fandt ud af, at der kunne være noget særlig tiltrækkende hos piger. En dag fik to klassedrenge og jeg en times eftersidning, for ikke at kunne vor katekismus-lektie. Den ene, Svend Åge Bertelsen, var glarmesterens søn og lidt af en stor kleppert. Han blev senere skibssingeniør og leder af et stort dansk skibs-konstruktionsfirma, der var verdenskendt. Den anden hed Robert Jensen med tilnavnet Havemand. Han var lille og spinkel. Jeg ved ikke, hvad der er blevet hans lod i livet. Men altså, lærerinden låste døren til klasseværelset og fortalte, at hun ville komme igen om tre kvarter og høre os i lektien. Hendes lejlighed lå lige over klasseværelset. Frihedstrangen må være medfødt hos de fleste mennesker, for det første vi tænkte på var, hvordan vi kunne stikke af. De underste vinduer var tilspigrede, men de øverste, der godt nok sad højt oppe, kunne åbnes for udluftning. Robert Havemand ville ikke være med til at stikke af, men han blev dog overtalt til at hjælpe os andre med det. Der var en klokke i klassen, som man kunne kalde lærerinden på, hvis man skulle i gården. Planen blev så, at Robert skulle bede om at komme på WC, og mens lærerinden fulgte ham derud, skulle vi andre to krybe ud gennem et af de øverste vinduer, der vendte bort fra skolegården. Det gik også som planlagt i starten. Svend Åge kravlede op til vinduet via mine skuldre, hvor han så skulle hale mig op, så vi kunne springe ud og løbe over i skoven. Men lærerinden med Robert kom tilbage, før jeg nåede at komme ud ad vinduet, så det blev for mit vedkommende til en ekstra svedetime. Svend Åge fik hele to den næste dag, og denne gang blev lærerinden i klassen.

Førstelærer Hildinge var en afholdt lærer, selvom han var lidt af et hidsigt gemyt. Han blev altid ked af det, når han havde ladet sig ophidse og sagde til os, at ville man være et ordentligt menneske, måtte man lære at dæmpe sin vrede. Hildinge var tillige degn i kirken og havde en dyb rungende sangstemme. Når han var i godt humør, læste han højt for os af "Børnene i Ny-skoven", og da vi blev ældre af de Islandske Sagaer. Når den halv time var gået, slog han bogen i og sagde, at nu var tiden inde til at høre os i dagens lektie. "Ååh - lærer Hildinge" - lød det i kor fra klassen - "Bare lidt mere - det er så spændende." Og af og til lykkedes det os at få hele timen til at gå uden lektiehøring. Her hørte man for første gang fortællingen om "Gunner fra Hildarende", der i sin døds-kamp bad sin hustru om at give sig en lok af hendes lange hår til at sno en ny buestreg, hvilket hun nægtede ham, fordi han engang havde givet hende en kindhest. Man begyndte at få en anelse om, hvad drama var.

Men det skete også, at nogle havde opført sig således, at der måtte afstraffelse til. Hildinge havde et langt, bøjet spanskrør. Når det kom frem, måtte synderen holde ham i den ene hånd og fik så besked på at bukke sig frem og stikke enden godt bagud. De fleste syndere vidste, hvad der var i vente og sprang frem i sidste øjeblik, så det endte med en runddans, hvor spanskrøret hyppigere ramte katederet og bænken end synderens hale. Der var en enorm larm og morskab i klassen, når sådanne afstraffelser foregik, undtagen hos synderen, som trods alt fik nogle af slagene og måtte knuse en tåre. Det var kun drengene, som fik spanskrør. Pigerne fik kun eftersidning, men de var almindeligvis meget mere lydige end drengene.

Den dreng, som oftest fik spanskrør, hed Karl Hansen og blev kaldt "Pumpekarl", hvorfor ved jeg ikke. Han kom fra en af de mindre godt stillede familier med mange børn. Han var tillige noget af en slagsbror og laban, som var meget rå i kæften. Han og jeg var ikke ligefrem venner. Han var ældre og kraftigere end jeg, og af en eller anden grund havde han udset mig, som sit offer. På vej hjem fra skole provokerede han tit til slagsmål, hvor jeg fik de fleste bank, for jeg kunne simpelthen ikke klare ham, hvor mange kræfter jeg end lagde i. Min gode klassekammerat, Svend Åge, insisterede på at eskortere mig hjem, og så holdt Pumpekarl sig i skindet. Men en dag var jeg alene og kom trækkende op ad kirkebakken med min cykel, da jeg traf Pumpekarl. Han stod med en spændt slangebøsse og knaldede med et velrettet skud en gråspurv, der sad i et nærtstående træ, til jorden. Så vendte han sig hoverende mod mig og sagde: "Det kunne du ikke have gjort, din tøsedreng". Jeg, svarede ham, at jeg ikke kunne se, at der var noget stort i at skyde fugle, hvorpå han lovede mig tæv. Men denne gang fik jeg væltet ham over min cykel og trykkede ham så hårdt mod cykelstellet, så han jamrede og lovede mig chokolade, hvis bare jeg ville slippe. Siden den dag rørte Pumpekarl mig ikke. Jeg har med glæde senere erfaret, at han i 1943 aftjente sin værnepligt i flåden på god vis og derefter blev medlem af den Danske Brigade i Sverige.

Jeg fik selv engang lærer Hildinges spanskrør at føle. Det var en vinterdag, hvor Skåningedammen var frosset til. Da isen var usikker, blev der udstedt forbud til skolebørnene mod at gå ud på dammen, et forbud, som nogle af os trodsede. Som den eneste nåede jeg ikke at få fast grund under fødderne, da lærer Hildinge pludselig dukkede op. Så måtte jeg da stille til spanskrør i klasseværelset i alles påsyn, for som han sagde, der skulle ikke gøres forskel. Det sved godt, og det kneb med at holde tårerne tilbage, men nogen legemlig skade tog man ikke af den slags afstraffelser.

Andenlæreren hed Meinholt, som vi havde til regning, naturfag, sang og gymnastik. Han var god til at gøre sine elever interesserede i sine fag og til at udvikle vore medfødte evner. Han brugte kun sjældent spanskrør, men når han gjorde det, slog han til gengæld hårdere end Hildinge. Selvom Meinholt kom godt ud af det med sine elever, skete det, at han måtte gribe ind overfor uovorne elementer. Vore sangtimer

blev ledsaget af violinspil, som han var god til. I en sangtime var nogle af de bageste drenge - drengene huggede altid de bageste pladser, hvor de ikke så let kunne observeres - begyndt at skyde papirkugler med elastikker efter pigerne, og een var så uheldig at ramme Meinholts tynde violinstreng, som sprang. Sangtimen blev afbrudt, og den skyldige måtte stille til strambuks. Da han vidste, at Meinholt slog hårdt, så han sit snit til at putte sit atlas ned i bukserne, mens spanskkrøret blev fundet frem. Til stor forfærdelse for drengene og megen fniseri blandt pigerne, blev han imidlertid beordret til at trække bukserne ned, og ud faldt så atlasset. Han fik dog lov at trække bukserne på igen, før slagene faldt, tre i et rap, hvorefter han måtte gå tudbrølende hjem. Den slags afstraffelsesmetoder er jo bandlyst i dag, men taler man med sine gamle skolekammerater, synes ingen af dem, at det var umenneskeligt. En rask øretæve var måske at foretrække, men det er jo også forbudt i dag.

Fritiden gik med at være bydreng for bageren og avisbud for boghandleren. Om vinteren var der aftengymnastik på skolen. Mine to brødre, Knud og Vagn var nogle rigtige badutspringere af gymnaster. Der var også danseundervisning på Hellebæk Badehotel, og det var vel først her, at man begyndte at få øjnene op for pigernes ynde og kapper om de kønneste af dem.

Ved fastelavn var der tøndeslagning ved badehotellet, og her samledes oplandets bønderkarle på deres arbejdsheste for at dyste om kattekongeværdigheden under overværelse af en stor tilskuerskare. Der var nu ingen kat i tønden, men den lokale købmand havde ladet den fylde med æbler og appelsiner. Når tønden brast efter et velrettet slag, styrtede alle drengene frem for at få del i herlighederne, og i virvaret kunne det være svært at skelne mellem hestepærer og mere spiselige frugter.

Og så fik vi klavertimer hos en spillelærerinde ved navn Huholt. Klavervirtuoser blev nu ingen af os, men min bror Knud blev senere gift med spillelærerindens søde datter, Agnete. Så noget fik en af os da ud af de penge, mine forældre spenderede på vor udvikling på det musiske område. Bror Vagn blev iøvrigt senere en habil fløjtespiller til stor glæde for os alle. Fløjtespil ved et lejrball eller til de omdelte sange ved en familiefest er meget betagende.

Som ung skønner man sjældent på, hvad der gives een af ens læremestre i opvæksten. Jeg er i dag ikke spor i tvivl om, at der i folkeskolen til langt de fleste børn er givet lærdom og udviklet færdigheder, som de har haft enorm nytte og glæde af resten af livet. Udenadslære kan man måske stille sig skeptisk til, men metoden fik jeg dog senere brug for på søofficersskolen, hvor vi ved afgangseksamen skulle kunne "De internationale søvejsregler" og store dele af "Den danske lods" "by heart", som englænderne siger, og det er da vist et ganske rimeligt forlangende til en dansk søofficer.

Så oprandt den dag, hvor jeg skulle på en højere skole. Sammen med en snes andre fra omkringliggende landskoler var jeg til optagesprøve på Helsingør Højere Almenskole. I regning blev vi eksamineret af selveste skolens rektor, A.V.C. Jensen, som var en stor matematiker. Jeg må have gjort et rimeligt godt indtryk på ham, for han klappede mig på skulderen, efter at jeg havde redegjort for, hvorfor $\frac{7}{8}$ er mere end $\frac{5}{6}$. Da prøven var færdig fik omkring halvdelen af de eksaminerede en stor fyldig kuvert og den anden halvdel en mindre og tynd kuvert med besked om at aflevere kuverten til vore forældre i uåbnet tilstand. De med de store kuverter hoverede over os med de små, fordi de mente, at vi var dumpede. Men glæden var jo stor, da min far åbnede min kuvert og kunne fortælle, at jeg var optaget og skulle begynde i første mellemklassen efter sommerferien. Fiffet med de store og små kuverter havde sikkert også en psykologisk baggrund, men rent praktisk var sagen den, at skolen benyttede anledningen til at returnere folkeskolekarakterbøger m.v. til de, som ikke blev optaget.

Skolevejen skulle nu tilbagelægges på cykel langs den dejlige Nordstrandvej. Om vinteren med frost og østenvind var den nu kold. En morgen mødte jeg i skole med et hvidfrosset øre. Det blev dog hurtigt tøet op af mine klassekammerater ved at blive gnedet med sne, men bagefter blev det til et mægtigt blomkålsøre, som gav mig prædikat af klasseklovn.

Fra mellemskoletiden husker jeg bedst naturhistorielæreren Chr. Friis-Sørensen, gymnastiklæreren Poul Vind og historielæreren Fohde. De var alle tre glimrende lærere og også spejderførere. Fohde var den strengeste af dem, for han var tillige skoleinspektør, og den der måtte uddele eftersidning - eller i bedre fald en lussing - til forsildemøderne. Jeg kan endnu se hans bistre mine, når han vandrede op og ned i skolegården med hænderne på ryggen afventende de, der kom for sent efter at klokken havde ringet ind.

Der var da også nogle mindre afholdte lærere. Jeg erindrer vor senere fransklærer, som en mut og indesluttet person for hvem undervisningen forekom at være en kedelig byrde. Og tysklæreren, som var en hidsig og nærsynet pedant. Min bror har fortalt hvordan sidst nævnte engang under afstraffelse af en dreng, som var uskyldig, tabte sine briller og slog løs på eleven i blinde, så det hele endte i et stort håndgemæng mellem læreren på den ene side og alle klassens drenge på den anden. Rektor måtte komme og skille dem ad.

Lektierne i mellem skolen var ikke vanskeligere, end at der blev tid til leg i fritiden. De fleste drenge har vel på et tidspunkt af deres opvækst leget soldater eller indianere og nybyggere. I drengekredsen, jeg var med i på dette tidspunkt, var vi nu vokset fra at løbe rundt med et trægevær og sige bum til hinanden eller udstøde vilde indianerhyl. Vi syntes, at der var behov for en leg, der bedre illuderede krigerens vilkår med mulighed for udvikling af dyder som dristighed, snarrådighed og også forsigtighed og standhaftighed. Vi samledes i skoven ved de gamle lergrave fra det tidligere teglværk, delte os i to partier, som hver valgte sin anfører. Så forsynede hver dreng sig med en lerkump af aftalt størrelse, som vi rullede til små, bløde lerkugler, der blev puttet i en tøjspose, vi havde ved livremmen. De to partier indtog aftalte udgangsstillinger ude af syne af hinanden, og så recognoscerede man, rykkede frem, stormede eller forsvarede stillinger under udfoldelse af al den taktiske snedighed, overraskende dristighed eller sej udholdenhed, der kunne mønstres. Blev man ramt af en af de våde lerkugler, satte den jo et mærke, og man var da død og gik ud af den videre kamp. Uærlighed om, hvorvidt man var blevet ramt eller ej, førte til bortvisning fra legen. Det var en herlig leg, som alle tog ivrig del i. Nogle af de som oftest blev valgt som anførere, er senere kommet ind i forsvaret som befalingsmænd.

Men også de mere almindelige sportslege, som indeholdt et dystelement i hold, fodbold og håndbold gik vi skoledrenge ivrigt op i. Især håndbold, som også kunne dyrkes indendørs i de mørke vinteraftener. Almenskolen var dengang kendt for at stille stærke håndboldhold i kampene mod de andre gymnasieskoler.

I tredje mellemskoleklasse fik vi i historie og fysik et par nyuddannede adjunkter, Monrad og Østergaard. Nye lærere skal altid sættes på prøve af eleverne, og disse to havde da også deres besvær med at skabe ro i klassen. De greb dette problem an på vidt forskellig måde. Monrad krævede, at der var musestille i klassen, før han begyndte at undervise, og det tog ham flere måneder at få skabt den ønskede ro og respekt for sig selv som lærer. Østergaard fandt hurtigt ud af, hvem der var klassens uroelementer, kaldte dem til sig, stak dem nogle ordentlige øretæver, og så blev der hurtigt ro i hans timer. Begge disse unge adjunkter viste sig efterhånden at blive nogle glimrende lærere, der fik eleverne gjort interesserede i deres fag og derfor blev virkelig afholdte. De endte begge som rektorer andetsteds i landet.

Til mellemskolen hørte også spejdertiden, idet jeg og mine to ældste brødre blev meldt ind i de "gule" spejdere i Helsingørs "Kong Eriks Trop". Min mor ville hellere have set, at vi var blevet KFUM-spejdere, men far mente, at de brugte for megen tid til bibellæsning og kirkegang på bekostning af friluftslivet i mark og skov. Spejder-tilværelsen var en virkelig god skole, og de praktiske færdigheder, man opnåede, og de lovregler, man virkede under, var en god ballast for resten af livet.

Fra disse første spejderår husker jeg den store internationale "Scout Jamboree" i Ermelunden i 1935. Især de mange udenlandske spejdere gjorde indtryk på os. Der var en trop med kiltklædte skotter, som var nogle farlige modstandere under de såkaldte tæveøvelser. Jeg husker også en norsk spejderdreng, som hylende af latter kom løbende ud fra latrinerne en dag, hvor der havde været dekretet sveskegrød til middag. "Fuldt hus af stormende jubel, bare stig på", råbte han.

Senere blev vi søspejdere i en nyoprettet trop i Ålsgård, men før jeg fordyber mig i oplevelser herfra, må jeg omtale "flådeinstitutionen" på "Solbakken". Vi var alle meget interesserede i den Danske Orlogsflåde, så lille og ubetydelig den end var set i verdensformat. Far havde anskaffet en bog om vore orlogsskibe i nyere tid, og Schaffalitzky de Muckadells drengebøger om livet i Flåden blev også læst med iver. Det var med denne baggrund, at vi besluttede at fremstille hele den Danske Flåde i træmodeller. Flere af vore lokale drengekammerater var med til at skabe den, og mors køkken flød ofte med høvlspåner og savsmuld. Far gav os lov til at støbe et stort bassin af cement i vor baghave, hvor vi kunne indrette en "Flådestation" og sejle med skibene. Som den ældste og initiativtageren var jeg selvskreven til at blive "admiral" for denne flåde. Mine to ældste brødre blev "kommandører" og fik tildelt hver sin eskadre. En kammerat blev "orlogskaptajn", en anden "soløjtnant", og der var også tre "menige" fra den yngste årgang. Knud blev tillige "Direktør for Orlogsværftet", for han havde opfundet et fremdrivningssystem, hvor skibsskruerne udklippet af en blikdåse blev formet og tilpasset de enkelte skibstypers særlige behov. Torpedobådene fik for eksempel to modsat drejede skruer, så de kunne sejle stærkt uden at kæntré. Ubådene blev forsynet med blyballast og dybderor, som satte dem i stand til at dykke og først dykke ud, når fremdrivningselastikken blev slap. Mineskibene kunne udlægge små miner lavet af kork med et anker af bly og en sytråd til ankertov, og minestrygerne kunne trække et strygegrej, der fik minerne op. Vi havde søsætninger, flådeparader, hvor Kongeskibet sejlede fronten af, og søkrigøvelser, hvorfor der var fastsat en række detaljerede regler. Alt i alt var det herlige dage, hvor der ikke blev megen tid til lektielæsning og andre pligter. Min bror Vagn har senere i livet ladet lave et lille skrift med en udførlig beretning om "Flådeinstitutionen" og dens aktører. De gamle skibskonstruktionstegninger, hvoraf nogle er farvelagte, samt "ordresedlerne" for bygning, reparation og vedligeholdelse, underskrevet af "Direktøren for Orlogsværftet", findes som bilag til dette hefte, der står på min boghylde som et kært minde om drengetiden.

Der var også mere udadrettet interesse for det maritime. Vi fulgte i kikkert de krigsskibe, der sejlede forbi Ålsgård, ja skibsfarten i det hele taget. Når der var anløb af danske orlogsskibe i Helsingør havn, var vi på pletten for at suge til os af det liv, der udfoldede sig ombord. Jeg husker inspektionsskibet ISLANDS FAIK lægge til kaj med kommandørkaptajn Kjølens som chef. Her blev der sandelig uddelt nogle højlydte "skideballe" til både officerer og besætning, fordi det gik langsommere med at få trosserne ind, end Kjølens forventede.

Nogle år før anden verdenskrig lagde det store engelske slagskib WARSPITE sig for anker på Helsingør red. Besøgende fik lov at gå ombord sejlet ud af skibets barkasser, og her tog min far sine drenge med ud. WARSPITE havde deltaget i Jyllandsslaget i 1916, og ombord fremviste man endnu nogle af arrene, slagskibet havde fået, der hvor de tyske granater var gået ind. Imponerende var, at der var hele to kirker ombord, en protestantisk og en katolsk. Og så var der en "style" over de britiske orlogsgaster, der ikke kunne give andet end beundring og respekt for "Royal Navy". Efter anden verdenskrig har jeg læst, om hvordan den gamle veteran fra Jyllandsslaget var med overalt, hvor der skete noget. I april dagene i Nordnorge 1940, hvor den tyske Narvikflotille blev tilintetgjort, som admiral Cunninghams flagskib ved Kap Matapan, hvor den italienske flåde blev slået, ved Maltakonvojerne og invasionerne i Nordafrika, Italien og Frankrig. Og så har man følt, at man engang som dreng havde været ombord i et skib, som var med til at skrive verdenshistorie.

Vi drenge var også ombord i et par store tyske torpedobåde, som besøgte Helsingør i 1938. Vi blev imponeret over det system og den orden, der var ombord. Vi fik os også en snak med nogle af besætningen på den smule tysk, vi kunne dengang. Alligevel gik man fra borde med et lidt uhyggeligt indtryk af disse tyskeres selvfølelse og overbevisning om deres eget systems overlegenhed, en holdning jeg senere kun har stødt på blandt sovjetiske officerer, uden at jeg derved vil påstå, at den er generel blandt russerne.

I min gymnasietid fik jeg en mere direkte kontakt med det Danske Søværn. En yngre dame ved navn Raabye var en tid pensionær på "Solbakken". Hun havde en bror, som var søkadetaspitant, og da hun hørte, at jeg tænkte på at gå den samme vej, blev jeg inviteret til hendes forældres hjem i København, hvor hendes bror Kaj Raabye tog mig en tur på Holmen og Søofficersskolen. Dengang havde jeg ingen anelse om, at jeg tolv år senere skulle blive gift ind i samme familie som han. Gennem søspejderne fik vi også kontakt med Søværnet. Orlogskaptajn Thorkil Bjerre, som var gammel søspejder, og dengang chef for Middelgrundsfortet, inviterede min trop ud på fortet en søndag, hvor han viste os rundt og fortalte om fortets historie og opgaver. Jeg må nu sige, at for mit vedkommende var det Flådens skibe, som øvede tiltrækning på mig, og ikke befæstningsanlæggene i land.

Gymnasiet krævede meget, hvis man ville følge med. Min far bad mig overveje at blive sproglig student - selv havde han været klassisk sproglig -, men jeg valgte den matematisk naturvidenskabelige linie, dels fordi jeg mente, at det var den mine evner lå bedst for, dels fordi jeg vidste, at denne linie krævedes for optagelse på Søofficersskolen, medmindre man da ville tage et tillægskursus i matematik, fysik og kemi af et års varighed.

Jeg havde mange gode lærere i gymnasiet. Blandt de, jeg husker bedst, var latinlæreren, som var en stor original og en vittig person. En af mine klassekammerater, Ralph, var ikke særlig interesseret i latinen, men hans far havde bestemt, at han skulle læse latin. En dag skulle Ralph oversætte et stykke om "de puniske krige", og det gik slet ikke. "Nå Ralph, har du været i træerne i går?", spurgte læreren. "I træerne?", måbende Ralph. "Ja, for der hænger jo alle dovendyrene", fik han til forklaring. Ralph forlod latinundervisningen fra den dag. Vor matematiklærer, Bennedsen, var meget dygtig, men ikke videre tolerant over for elever, som havde svært ved at fatte matematikkens mysterier. Jeg husker en anden klassekammerat, Hans Peter, som havde det svært. Han blev kaldt op til tavlen for at udrede en indviklet matematisk ligning, og han stirrede fortvivlet ud over klassen for at få bekræftende nik eller afvisende tegn, efterhånden som hans udredning skred frem. Bennedsen sad og blundede, indtil Hans Peter havde fået malet hele tavlen fuld af mærkelige formler. Så vågnede han, stirrede et minut forundret på tavlen, tog den våde tavleklud og smed i hovedet på Hans Peter, idet han råbte: "Tag det væk, tag det væk. Jeg har aldrig set magen til vrøvl". Hans Peter tørrede ud, gik slukøret og kobberød i hovedet ned på sin plads, uden at være blevet spurgt klogere. Matematisk student blev han dog, omend ikke med første karakter.

Den mest afholdte lærer var vor dansklærer, lektor Mogens Schmidt, som også kom til at betyde meget for mig senere i livet. Ikke alene de danske digtere - Grundtvig blev der gjort særlig meget ud af - men også de store udenlandske digtere og tænkere blev taget op i vor undervisning. Mogens Schmidt var stærkt påvirket af professor Vilhelm Grønbechs og religionshistorikeren Frits Pullichs livssyn, og han gjorde meget ud af, at få os til at forstå andre religioners betydning, herunder ikke mindst de såkaldte primitive religioners, hvortil han også regnede den gamle nordiske gudelære at høre. Han læste engang op for os af en bog, der havde titlen "Long Lance", som fortæller om prairieindianernes levevis og religion. Det var disse indianerstammers tro, at også dyr, planter og ting havde en sjæl. Bisonoksen var deres hellige dyr, selvom eller måske netop fordi de levede af at jage den. I et mellemfrikvarter efter en sådan højtlesning fik mine klassekammerater overrakt mig til at forsøge at tegne en bison i sjæl på tavlen. Det blev noget surrealistisk krimskræms, så jeg skrev med store bogstaver nedenunder: "Dette er en Bisonsjæl". Jeg tror, det er den eneste gang, jeg har oplevet Mogens Schmidt rødglødende af vrede. Kunstneren fik besked på at viske tavlen ren, men klassen var da fair nok til at fortælle, at det var et fælles påhit, hvortil han svarede: "Jeg er dybt skuffet over Jer. Men for fremtiden skal I slippe for min højtlesning, og så skal I sandelig komme til at beskæftige Jer med det foreskrevne gymnasiepensum, og det bliver nok så tørt". Han efterlevede nu ikke helt denne trussel. Nogle elever - heriblandt jeg - blev inviteret til hans hjem om aftenen, hvor vi drak te, mens han læste højt af bl.a. Dostojevskijs roman "Brødrene Karamazov". Vi var nok dengang i den mest modtagelige alder for netop sådanne ting.

Til gymnasieoplevelser hører også de årlige skolekomedier, som det traditionelt påhvilede anden gymnasieklasse at opføre. Min klasse opførte Holbergs humorfyldte antiheltekomedie "Ulysses von Itachia". Det var en herlig tid med prøver og latter, for Mogens Schmidt var en fortrinlig instruktør. Det blev hurtigt klart, at jeg ikke havde noget stort skuespillertalent, og jeg fik tage til takke med en statistrolle som en af stykkets soldater. Instruktøren så som sin opgave at få fremstillet soldatergerningen så latterlig som muligt uden dog at gå uden om de holbergske rammer. Min far, der overværede premieren, fandt at jeg burde have sagt nej til at optræde i sådan en rolle. Men vi havde nu så megen sjov af den komedie, der qua nogle fortrinlige rollepræstationer af mine klassekammerater af begge køn, vakte så megen begejstring, at vi nogle gange måtte genopføre forestillingen i en teatersal i byen. Indtægterne fra disse forestillinger gik iøvrigt til Finland, som jo dengang kæmpede dets vinterkrig mod russerne.

Når Mogens Schmidt var så afholdt, var det ikke mindst fordi han - og hans søde kone Mary Anne, iøvrigt også - altid gav sig tid til at snakke alvorligt og på lige fod med de elever, der betroede sig til dem. Mogens havde en enorm stor menneskelig forståelse og tolerance og var tillige besjælet af en umiddelbar kærlighed til sine medmennesker, som jeg kun har mødt magen til i den nære familiekreds. Der var elever, som senere i livet kom i uføre, og som den første søgte deres gamle dansklærer, for at få løst op for deres problemer og få trøst og råd. I 1943, efter jeg havde forladt skolen, var Mogens stærkt engageret i at hjælpe jøder til Sverige og tilsidesatte helt risikoen for egen person og stilling. Han veg end ikke tilbage for at opsøge den tyske kommandant på Kronborg for at få udvirket udgangstilladelse om natten til sit nordsjællandske sommerhus, naturligvis under et opdigtet påskud. Han frarådede dog den mere aktive form for modstand mod tyskerne, for hele hans holdning var mod voldshandlinger. Ikke desto mindre blev han, som vi andre, fuld af beundring over indholdet af de breve, der var skrevet af dødsdømte frihedskæmpere og efter besættelsen udgivet i bogen "De sidste timer". Mogens og Mary Anne Schmidt var blandt gæsterne ved mit bryllup i 1952, og han holdt her en meget varm tale mest henvendt til brudgommen. Senere søgte han nogle års orlov fra gymnasiet for at undervise på højskoler herhjemme og i Østrig, hvilket sidste han havde særlige forudsætninger for, da hans bifag var tysk. Han blev med årene stærkt pacifistisk indstillet, tog skarp afstand fra al politisk og militær magt og blev til sidst en af den hjemlige fredsbevægelses store fortalere. Jeg holdt kontakt med ham så længe han levede, men på det sidste punkt måtte vore veje naturligvis skilles. Min overbevisning om, hvad der bedst tjener Danmarks fremtid og sikkerhed, var jo så forskellig fra hans. Han var imidlertid så givende et menneske, at jeg er ked af, at det måtte gå sådan. Jeg tror dog, at vi hele hans liv igennem bevarede en stor gensidig respekt og oprigtig hengivenhed for hinanden. Jeg baserer dette på de mange alvorfulde og kærlige breve vi udvekslede.

Til skoletiden hører også de første forelskelser. Min første rigtige "flamme" var fra en yngre klasse, og jeg behøver næppe sige, at hun var en meget køn og meget sød pige. Ufatteligt, hvad man kunne begå af tosserier for at tiltrække hendes opmærksomhed. Men hun var uopnåelig, thi der var andre og mere spændende drenge, som også tilbød hende. Der var dog i skoletiden, og også senere, flere søde og friske piger, som man godt kunne have givet sit hjerte. Hvad var skønnere end en cykeltur i en nyudsprungen bøgeskov alene med den udkårne? Men intet af disse bekendtskaber er blevet til noget varigt, og da forelskelsens fortryllelse er vidt beskrevet af de sande digtere, vil jeg lade dette emne ligge.

Til gymnasietiden hørte endvidere de årlige lejrskoler, som dog blev indstillet under besættelsen. I begyndelsen af skoleåret, mens det endnu var sommer, drog de tre gymnasieklasser på en to ugers lejrskole med de lærere og lærerinder, hvis undervisning kunne kombineres med en tilværelse udenfor klasseværelset. Jeg husker især det sidste år før besættelsen, hvor vi drog til det østlige Fyen og boede på højskolen i Kerteminde. Rejsen til og fra foregik med tog og færge til Nyborg, men alle havde deres cykler med, så vi kunne komme ud på hel-

dagsudflugter. Lærerne i botanik og geologi tilrettelagde ekskursioner til Lundsgaard Klint, Munkebo Bakker og Hindsholm. Historielærerne havde deres ture til kirker og herregårde på Østfyen, til Nyborg Slot og Ladby med vikingeskibsgraven. Om aftenen underviste gymnastiklærerne i folkedans, en undervisning som både piger og drenge gik op i med liv og sjæl under kraftige fysiske udfoldelser. Disse oplevelser i det smukke fynske landskab gav minder for livet. Min hustru havde en moster, som boede i nærheden af Nyborg, og Øst- og Nordfyen blev det foretrukne sommerferiested for mig og min familie i mange år, vel ikke mindst fordi både min hustru og jeg havde oplevet Fyens særlige skønhed i vore unge år.

Personlig var jeg på omtalte lejrskole dog lidt skuffet over, at vor historielærer - det var ikke Monrad, som sikkert ville have gjort det mere efter mine ønsker - helt sprang over de begivenheder i Danmarks krigshistorie, som hører hjemme omkring Østfyen og Storebælt. Her kunne vi have fordybet os lidt i svenskekrigene med den fjendtlige besættelse af det ganske Danmark bortset fra Frederik III's rede, hovedstaden København. Man husker Carl den X Gustavs overgang over isen ved Langelandsbæltet, hvor den Danske Flåde for en gangs skyld var afskåret fra at gribe ind. Og Peder Bredals afsejling med sin eskadre fra Nyborg, hvor svenskerne blev holdt på afstand af eskadrens kanoner, mens de danske matroser huggede isen løs, så skibene kunne komme ud i åbent farvand. Samme Peder Bredal, som tjente sig op fra matros til admiral, faldt senere i kamp for sit fædreland. Og den allierede Dansk-Hollandske Flådes landgang i Kertemindebugten før slaget ved Nyborg, hvor svenskerne blev slået og deres general, Stenbock, blev taget til fange, hvilket fik svenskekongen til rasende at udbryde de berømte ord: "Har fanden taget fårene kan han lige så godt tage bukken med".

Min historielærer i gymnasiet var desværre ret uinteressert i Danmarks krigshistorie og de erfaringer danskerne havde gjort sig i kampen for at bevare deres land som en fri og selvstændig nation. Mange gymnasielærere havde i min gymnasietid en meget antiheroisk holdning, som prægede deres valg af undervisningsemner. Min mangel på konkret viden om den mere krigeriske del af Danmarkshistorien blev heldigvis udfyldt på Søofficeresskolen af vor glimrende lærer i søkrigshistorie, den pensionerede orlogskaptajn og historiker Kay Jungersen.

Søspejderlivet var også herligt. Ålsgård søspejdertrop blev oprettet på min fars initiativ. Han var kommet i snak med en lokal skibstømrer, Gudmund Carlsen, som havde været indkaldt til Flåden under første verdenskrig. Hans søn, Preben, var på den tid en af vore bedste legeskammerater og var med i vort arbejde omkring den tidligere omtalte "Flådeinstitution". Far syntes, at stedets drenge trængte til noget mere praktisk viden og erfaring på det sømandsmæssige område, og han og Carlsen var enige om, at disse drenge burde organisere sig under en noget ældre leder, der havde indsigt i sømandsfaget. Og her tilbød sig så Carlsens ældste søn, Warnov, der var skibstømrer som sin far på Helsingør Skibsværft. Vi var vel et dusin drenge, da vi startede troppen. Vi havde intet troplokale og heller ingen fartøjer, udover hvad vi kunne låne os frem til. Vore første fartøjer var kajaker, som vi selv byggede i fællesskab. Foregangsmændene her var de forskellige håndværkersønner, men vi fik alle lært at bruge værktøj og være omhyggelige med det, vi lavede. Lange kajakudflugter langs kysten med teltovernatning i land, blev den foretrukne weekend-virksomhed. I dette indgik naturligvis alt det øvrige spejderarbejde, som dyrkes blandt landspejdere. En tropshytte fik vi også bygget nede ved Langebro med et tilskud fra kommunen og nogle private givere samt ved overskud fra brofester, hvor vi gav opvisning med vore kajaker. De blå søspejderuniformer blev efterhånden et almindeligt syn i Ålsgård. Jeg blev selv valgt til patruljefører for den ene patrulje "Isbjørnene". Vi deltog i de årlige forårsturneringer med landspejderne fra Helsingør. Her var vi især gode til natorienteringsløb i skovene til ikke ringe ærgrelse hos de "rigtige" spejdere, som landspejderne kaldte sig. Vi tog efterhånden så mange præmier med hjem, at de "gule" ønskede os udelukket fra konkurrencerne.

Warnov var en ideel tropsfører, god til at sætte os igang og få os til at trække på samme hammel uden at blande sig i detaljer. Senere fik vi en sejlbåd, en redningsbåd, som var kasseret fra et skib på Helsingør Skibsværft, og som kunne købes billigt. Vi havde et stort arbejde med at tætnes den og få den i god stand, men det var fint at få et fartøj, som også kunne føre sejl. Endnu senere kom der rigtige sejljoller til, de såkaldte Ålborgjoller, som de fleste søspejdertropper dengang rådede over, men det var efter at jeg var gået i Søværnet.

Som en af mine sidste spejderoplevelser var en lidt uhyggelig begivenhed, som fandt sted om aftenen den 8. april 1940, hvor mange fornemmede, at noget særligt var ved at trække op på grund af den store trafik af tyske skibe i Sundet. Vi var samlede en del søspejdere sammen med nogle fiskere og håndværkere ved broen, da vi ude fra mørket hørte råb om hjælp og så et tændt blus. Det var klart, at nogen derude var i nød. Der var tæt med pakis i Sundet, og isen var begyndt at gå i drift for en stærk søndenstrøm. Der blev bedt om frivillige til at bemane søspejdernes redningsbåd, og en besætning af ældre og yngre blev hurtigt samlet under Warnovs ledelse. Vi måtte trække båden ud over isen ved kysten og gik flere gange igennem den, før vi fik båden ud, hvor vi kunne bruge årene. I mellemtiden var de nødstedte drevet godt nordover, og vi måtte hale ud i vore årer, så vi stønnede af anstrengelse. Vi unge blev skoset af de ældre for ikke at lægge kræfter nok i åretagene. Dette her gjaldt liv eller død, blev der sagt, og så halede vi alt, hvad vi orkede. Vi roede vel en halv times tid, før vi i mørket nåede frem til en fiskekutter, hvorfra man fortalte os, at den lige havde bjerget to fiskere fra en kutter, der var sunket efter at være slået læk af isen. De nødstedte var sprunget ud på en isflage fra den synkende kutter, inden deres redningsmænd var nået frem. En lille skuffelse blandt vor egen besætning over ikke at være nået frem i tide, blev affejtet af Warnov, som sagde, at vi havde gjort vort bedste, og ingen kunne forlange mere. Det vigtigste var, at de nødstedte var blevet reddet.

Næste morgen fløj tyske jagerbombere op og ned langs kysten. Danmarks skæbnetime var kommet. Da vi mødte i skolen, blev alle elever og lærere samlet i gymnastiksalen af en alvorlig rektor, som fortalte os, hvad der var overgået Danmark og Norge, og at tyske tropper snart måtte forventes til byen. Han fortalte også, at et dansk regiment tidlig om morgenen havde indtaget forsvarsstillinger syd for Helsingør, men senere var kørt ned til havnen og ombord i en færge sejlet til Sverige, så der blev nok ingen kampe ved Helsingør. Vi skulle nu gå hjem og holde os i ro, som den danske regering ønskede det, og så ville vi nok blive kaldt i skole igen, når forholdene var faldet mere til ro.

Mine brødre og jeg var ellers tidligere den morgen rykket ud med en hjemmelavet kanon, som lignede en rigtig 20 mm antiluftskytsskanon på hjul. Vi satte den op på en bastion på skrænten ved "Solbakken" og sigtede med kanonløbet op mod de tyske flyvere, som fløj lavt frem og tilbage over kysten. De må have set noget oppe fra luften, for pludselig dykkede en maskine tæt ned over os, og så fik vi kano-

nen væk i en fart. Min far blev vred, og sagde til os, at dette her ikke var noget, man skulle lege med, og det var jo også kun en tom drenget demonstration.

Et andet indtryk fra den 9. april var de mange tyske transportskibe, som i grupper og næsten ubeskyttet af krigsskibe, stod nordud af Sundet på vej til Norge. De tyske flyvere vi så, skulle nok erstatte den tyske mangel på eskorteskibe. Jeg har siden ikke kunnet lade være at tænke på, at disse transportskibe fulde af tropper og materiel havde været ideelle mål for vore torpedo- og ubåde, om den Danske Flåde blot havde fået ordre til at kæmpe. Danmark kunne i det mindste have hjulpet nordmændene lidt i deres kamp mod tyskerne.

Krigsårene var nu over os, men tingene faldt hurtigt tilbage næsten til det normale dagligliv, bortset fra synet af de mange tyske soldater, og vi genoptog vor afbrudte skolegang. Vi fulgte selvfølgelig med i de store begivenheder ude i Europa. Jeg husker for eksempel, hvordan vi i skolen blev kaldt sammen for over radioen at høre Hitlers berømte Berlinterale, hvor han rasede og truede med, at hvis englænderne kastede ti bomber over Berlin, ville Tyskland smide 100, ja 1000, ja 10.000 bomber over London. Det var vist den dag, det gik op for mig, at manden var bindegang, og at man måtte være imod det, han stod for.

Min far havde iøvrigt i årene op til krigen set med en vis velvilje på, hvad der skete i Tyskland under Hitlers lederskab - ganske som Kaj Munk. Som denne, var han dog fra første færd oprørt over, hvad der var overgået jøderne i Det Tredie Rige. Den fulde sandhed herom blev først kendt efter krigen. Far var vrangvillig indstillet overfor englænderne. Han sagde, at de led af imperiesyge, var overfladiske og iøvrigt aldrig havde gjort Danmark noget godt - tænk bare på 1807 og de følgende syv års bitre krig, som førte til adskillelsen fra Norge. Englænderne havde heller ikke løftet en finger for at hjælpe Danmark i vor kamp for Slesvig. Ja sågar efter første verdenskrig havde England været vrangvillig indstillet over for afstemningen 1920. Min far havde ikke noget øje for det, vi unge kom til at beundre så meget hos englænderne, deres vilje til at kæmpe, deres udholdenhed i modgang og deres beslutsomhed om at gøre op med de magter, der havde startet det hele og undertvunget så mange små nationer i Europa.

Hvad besættelsen af Danmark angik, mente far, at den var vor egen skyld på grund af en forfejlet forsvarspolitik. Vore ledende politikere havde selv lagt op til den situation, vi var kommet i, og havde akcepteret okkupationen, som det mindste af to onder. Danskerne måtte nu bare finde sig i forholdene, hvor ubehagelige de end kunne være. Dette synspunkt delte han iøvrigt med sin gode ungdomsven, den meget dansksindede redaktør af bladet "Dybbølposten", folketingsmand A. Svensson, som var min gudfar. Alt dette skabte tvivl i mit sind, hvor man skulle stå i det store verdensopgør, som udspandt sig omkring os, en tvivl, som jeg først blev helt kvit efter at være blevet optaget på Søofficersskolen. Disse uoverensstemmelser med min far, som jeg ellers satte meget højt, uddybedes efterhånden som tingene tilspidsedes, og vi kom på afstand af hinanden i krigsårene. Det rettede sig kun langsomt, selvom han nok inderst inde var lidt stolt af mit virke i modstandskampen 1943-1945.

Jeg var også kommet i tvivl i de første besættelsesår, om hvorvidt det nu alligevel var rigtigt at gå ind til en søofficersuddannelse, således som forholdene var i et besat land. Familien Søndergaard var også betænkelige, når jeg drøftede det med den. De frygtede, at jeg kunne blive tvunget til at gå tyskernes ærinde, og det ville være en stor skam for min sønderjydske familie, syntes de. Far opfordrede mig imidlertid til at søge ind, for som han sagde, der ville nok blive ved at bestå en Dansk Flåde. En uventet impuls til at søge ind fik jeg fra min søsøjersbefehlshaver, som en dag sagde: "Du, søofficer! Det duer du ikke til. Slå du hellere de griller ud af hovedet". Det var jo en ordentlig spand koldt vand at få i hovedet af en, jeg så op til, men jeg tænkte: "Du skal nu alligevel vise ham..."

Der var i 1940 endnu et år til jeg blev student, og det første, det gjaldt om for mig, var at få en så god eksamen som muligt. Og det var da også en stor dag, da man endelig kunne sætte studenterhuen på hovedet og komme hjem og fortælle sine forældre, at jeg havde bestået ovenikøbet med udmærkelse. Flaget blev hejst på "Solbakken", og mine forældre bød på et glas vin til alle gæsterne sammen med familien. Alle mine kammerater bestod iøvrigt, så der var glædesfyldte dage omkring translokationen, hvor skolekoret sang: "Gaudeamus igitur..." og ved de efterfølgende studenterfester. Nogle "Herrer i åndernes rige" følte vi ikke, vi var. Vi var bare glade over at være nået så langt og så frem til det liv og de muligheder, der lå foran os. For mit vedkommende varede disse festdage kun en uge, idet jeg kort før eksamen - sammen med en klassekammerat, som dog ikke fuldførte kadetuddannelsen - havde fået dato for at give møde. ved lægevagten i Nyboder. Her skulle vi have en sidste legemsundersøgelse, inden vi kunne blive antaget som søkadetlærlinge.

Jeg bør nævne, at da jeg gik i anden gymnasieklasse, uddelte rektor en dag til klassens drenge en velskreven og meget smuk pjeces fra Søofficersskolen med titlen: "Bliv søofficer". Rektor havde en lidt sur mine på og sagde, at han ved at uddele den havde fulgt en henstilling fra undervisningsministeriet. Vi måtte naturligvis selv vælge vor livsgjerning, men han syntes nok, man kunne finde på noget mere fornuftigt end at blive officer. Det var altså ikke fra Helsingør Højere Almenskole, jeg fik tilskyndelser til at gå i Søværnet, eller "militærvejen", som det lidt nedladende kaldtes i skolekredse.

Den dag, jeg skulle give møde i Søværnet, fulgte min far mig til Christian den IVs statue i Nyboder, omfavnede mig og ønskede mig held og lykke. Jeg tror han drog hjem med en følelse af, at nu havde han gjort, hvad han kunne for at få mig godt på vej i livet, og at han fra nu af ville være uden indflydelse på min udvikling. Han havde været en usædvanlig god og opmuntrende far under min opvækst og skoletid. Jeg skylder begge mine forældre meget for den glæde, jeg både før og siden har fundet ved livet.

III. Kadettid og Modstandskamp.

- Den 2. juli 1941 var en mærkedag i mit liv. Sammen med halvtreds andre studenter fra alle dele af vort land og fra meget forskellige samfundslag gik jeg ind på Holmen gennem Værftsbrovagtten for enden af Prinsessegade til Søværnets Beklædningsmagasin for at blive iført Søværnets blå meniguniform og få en fuldt stoppet køjesæk på nakken.

Vi blev stillet op på tre geledder efter højde og marcheret under kommando af et par ordknappe, men velskolede underkvartermestre ud over Holmen, forbi Mastekranen og Nyholms Vagt til molen "Elefanten", hvor kaserneskipet FYEN lå fortøjet.

Nu var der ingen vej tilbage. Søværnet og Flåden måtte og skulle blive min fremtid. -

FYEN, den gamle sortmalede fregat med den hvide stribe langs kanonportene lå helt aftaklet og synlig for Københavnerne fra Toldboden og Langelinie. Skibets øverste dæk var forsynet med et grimt bliktag, men ellers var det et skib med smukke linier og et flot udsmykket agterspejl. Det var her vi blev installeret på banjerne i bakker og om natten sov i hængekøjer, som vi selv skulle rigge op og af. Køjerne var endnu i almindelig brug for de menige besætninger i Flådens skibe.

Vi vidste, at læringskolen ville blive en hård skole, og vi gjorde os alle store anstrengelser for punktligt at adlyde kommandoerne og følge med i de forskellige discipliner, for vi vidste, at højst halvdelen af os, efter de fire måneder læringskolen varede, ville blive optaget på Søofficersskolen som søkadetaspiranter.

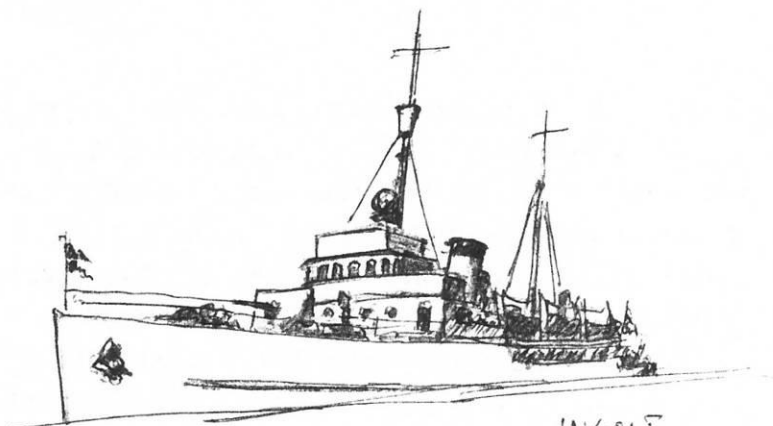
Vor skoleofficer var søløjtnant af første grad, Sven Stöckel Thostrup, lodssøn fra Ålborg og senere Chef for Søværnet. Jeg tror, alle fra starten var imponeret over denne unge søofficers høje intellekt, mandighed, sprog og krav til os yngre. Nogle læringe, som var fra Ålborg, havde kendt ham fra skoletiden og sagde god for ham. Thostrup blev bistået af de to underkvartermestre, som havde hentet os ved Værftsbrovagtten, og som nu blev vore delingsførere. Den ene var Jyde, den anden Københavner, men deres navne har jeg glemt. Jeg kan bedst karakterisere dem som fortrinlige underofficerstyper begge to, selvom man i det demokratiske Danmark ikke længere må bruge udtrykket underofficer.

Den første måned gik med gevæksercits, våbenøvelser, gymnastik samt roning og svømning afvekslende med timer i tjenestekendskab, hvor Thostrup levendegjorde Søværnets kodex for os. Da vi nærmede os afslutningen på ekscercerskolen, meddelte han os, at de to læringedelinger den følgende dag skulle bemane hver sin svære travalje og ro en heldagstur gennem Sydhavnen til Slusen ved Kalveboderne og tilbage til Holmen. Han forventede, at vi ville vise, hvad vi duede til og sagde, at vi ville blive iagttaget af mange kritiske øjne, sikkert også fra den tyske værnemagt. Det blev en fin, men anstrengende dag. Efter tre timers roning begyndte det at knibe lidt med takten og det hårde, jævne træk i årene. Thostrup lod kommandere: "Hold på årene" og "Rejs årene", hvorpå han gav sig til at fortælle om, hvad de danske kanonbådsbesætninger havde måttet yde under krigen 1807-14, hvor man fortrinsvis betjente sig af årer til fremdrivning. Da der derefter blev kommanderet: "Lad falde årene" og "Ro væk overalt" rankede vi vist ryggen og tog ihvertfald fat med fornyet kraft, men jeg må tilføje, at aldrig havde vi set så mange hænder med vabler i, som da vi vendte trætte hjem til FYEN den dag.

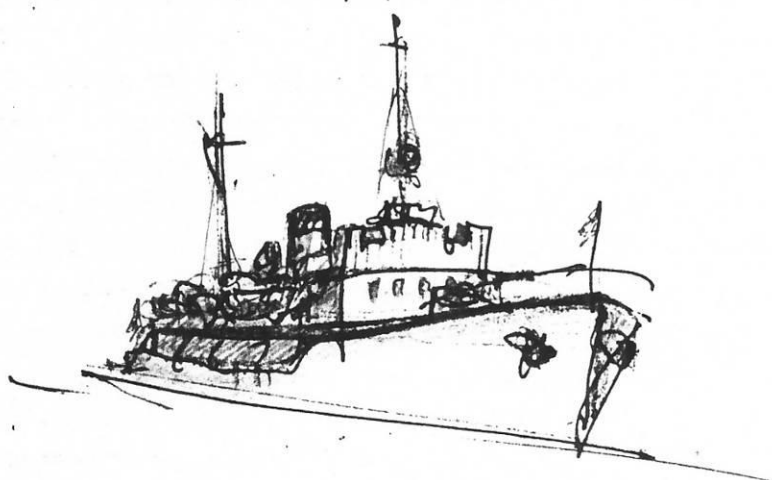
Da ekscercerskolen var forbi, blev læringerne sendt med toget til Næstved for at gå ombord i kadetskibene INGOLF og HVIDBJØRNEN, hvor vi skulle udgøre en del af menigbesætningen og indgå i den normale skibsrutine. Nok var der lidt særlig ekstraundervisning for søkadetlæringerne, men det vigtigste, sagde man, var at vi blev dus med pligterne på de forskellige poster ombord, som rorgænger, udkig, redningsbådsmandskab, ordonnans, skildvagt, skansevagt, falderebsgast m.v. Hertil kom den daglige rengøring og våbeneftersyn. Under rengøringen stiftede vi hurtigt bekendtskab med den berygtede "Holy Stone", en mursten som sammen med sand og vand benyttedes til at skure trædækkene hvide med. Det var hårdt og trivielt arbejde, så vi kunne ikke helt deltage i den stolthed, hvormed vore officerer viste det hvidskurede agterdæk frem for besøgende.

INGOLF og HVIDBJØRNEN gik under betegnelsen inspektionsskibe og var ikke egentlige krigsskibe. De havde været anvendt til fiskeriinspektion og stationstjeneste ved Grønland, Island og Færøerne, men disse dele af det Danske Rige var nu blevet afskåret ved den tyske besættelse. (Island var som bekendt i union med Danmark indtil 1944). Inspektionsskibene havde dog en respektabel kanonbestykning, INGOLF to stk. 12 cm og HVIDBJØRNEN to stk. 9 cm patronkanoner. Ildledelsen baserede sig på optiske afstandsmålere, og afstandsmåling var derfor et vigtigt led i kadetuddannelsen. Begge skibe havde desuden et antal 20 mm kanoner og maskingeværer som antiluftskyts. Mit hold blev først tilkommanderet INGOLF, men senere overført til HVIDBJØRNEN, som var noget ældre og lidt mindre end INGOLF. Begge skibe havde imidlertid nydelige linier og en smuk rejsning med en udkigstønde på formasten, hvor vi læringe fik tilbragt ikke så få timer.

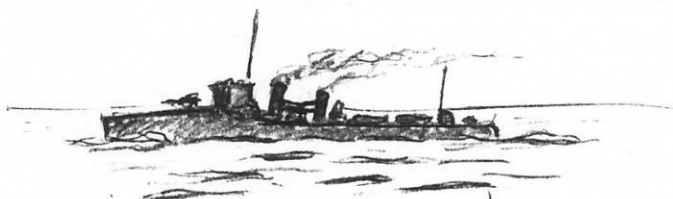
I slutningen af september sejlede Kadetdelingen nord om Sjælland til København, hvor kadetterne skulle fra borde for at begynde vintersemestret på Søofficersskolen. Jeg husker denne sejlads godt på grund af en lille episode. Der blæste en nordvestenstorm, og mange læringe var søsyge. Delingen gik i kølvandsorden med INGOLF forrest, og jeg havde, da vi stod Sundet ind, tjansen som udkig på øverste bro, thi vi slap for at entre op til udkigstønden, når vejret var meget dårligt. Da vi passerede Ålsgård, rettede jeg kikkerten mod mit barndomshjem "Solbakken", hvor far lod kippe med flaget. "Der kippes flag i land", prajede jeg. Chefen og officererne, som alle var på broen, rettede deres kikkerter mod land, stærkt i tvivl, om denne unge lærling nu ikke så syner, for man var ikke i de år vant til, at danske orlogsskibe blev hilst med kipning fra land. Jeg måtte derfor udpege stedet nærmere, og da de så, at jeg havde ret, råbte vagt chefen, kaptajnlojtnant Knud Heine Seehusen: "Kip flaget" og henvendt til signalgasten "Send til HVIDBJØRNEN: Der kippes flag i land". Henvendt til mig sagde han så: "Det var vel udkig. De skal nok blive en god aspirant, så vågen De er". Jeg tillod mig at oplyse, at kipningen var foretaget fra mit barndomshjem, og det vakte jo en del morskab på broen.

INGOLF
(ERØBRET AF TYSKERNES I STOREBÆLT 29/6-43)

HVIDBJØRNEN
(SEJLET I STOREBÆLT 29/6-43)

RUA ROSSON
(SEJLET PÅ HOLMEN 29/6-43)

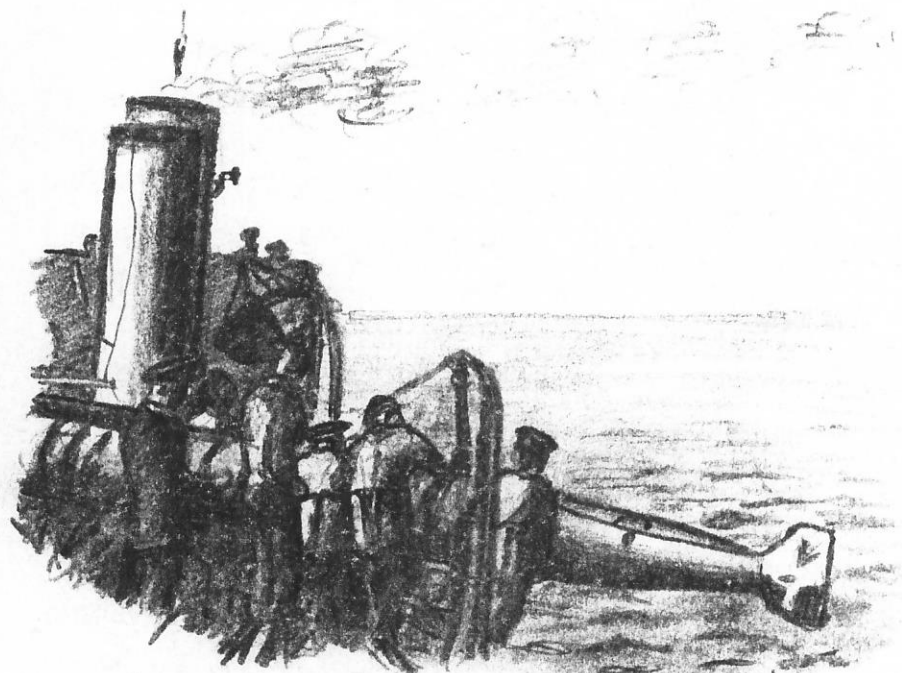
HARELEN
(SEJLET PÅ HOLMEN 29/6-43)

SKITSER AF KADET DELINGENS SKIBE 1941

Lærlingene fortsatte med sejlads endnu en måneds tid ombord i HVIDBJØRNEN, som mest opholdt sig i Isefjorden, som i de år blev kaldt "Flådens kravlegård". Her havde vi fartøjsøvelser, sejlads med sejlbåde og svømning i det efterhånden kølige vand. I land afholdt vi marchøvelser og geværskydninger ved "Dejligheden" og Bramsnæsvig. Og så kom tiden til den afsluttende lærlingeprøve ombord, efter hvilken vi måtte sige farvel til halvdelen af vore lærlingekammerater, som ikke blev optaget på skolen. De måtte tjene som almindelige værnepligtige i Flådens skibe deres værnepligtstid ud.

Der var 24, som blev optaget på Søofficersskolen som søkadet-aspiranter. Her begyndte så vor egentlige officersuddannelse, omend på det mest elementære plan. Det jeg husker bedst er, hvorledes vi måtte springe, for som det hed sig: "En aspirant skal altid løbe, en aspirant må aldrig gå, og hvis han tvinges til at stå, frit svævende han være må". Vi var organiseret i kadetkvarterer med repræsentanter for hver af skolens fire kadetårge og en kadet af ældste klasse, en A-kadet, som kvarterchef. Undervisningen foregik naturligvis klassevis.

Sommertogtet i 1942 med Kadetdelingen, hvortil også var tilknyttet torpedobådene HVALROSSEN og MAKRELEN, gik til Smålandsfarvandet og til Isefjorden, som var de mest benyttede af de skarpt afgrænsede øvelsesområder, som besættelsesmagten havde tilladt Søværnet at anvende. Vi begyndte at blive godt fortrolige med tjenesten ombord og deltog også i kanon- og torpedoskydninger. Som særlige skibsarbejder lærte vi at tilrigge nødror og udlægge varp- og sværankre. Det var arbejder med tovværk, taljer og tunge vægte, som måtte foregå efter en nøje forskrift, og hvor enhver præcist måtte udføre sin lille del af opgaven for at få det til. Jeg husker under disse øvelser i sømandskab, hvordan søløjtnant Jørn Juul Ulrich – som havde været frivillig flyver i Finland under vinterkrigen og endnu gik rundt med metalsplinter i kroppen efter at være blevet skudt ned af russerne - opildnede os og fortalte om Tordenskjold, som havde måttet lade sin eskadre varpe ind og ud af Dynekilen, mens kanonerne bragede løs. Vor lærer i sømandskab var en ældre kvartermester Christensen, kaldet "Rotten" på grund af hans udseende. Rotten kunne sit kram, så trods øgenavnet havde vi stor respekt for ham.

TORPEDOINDBJERGNING HVALROSSEN 1942

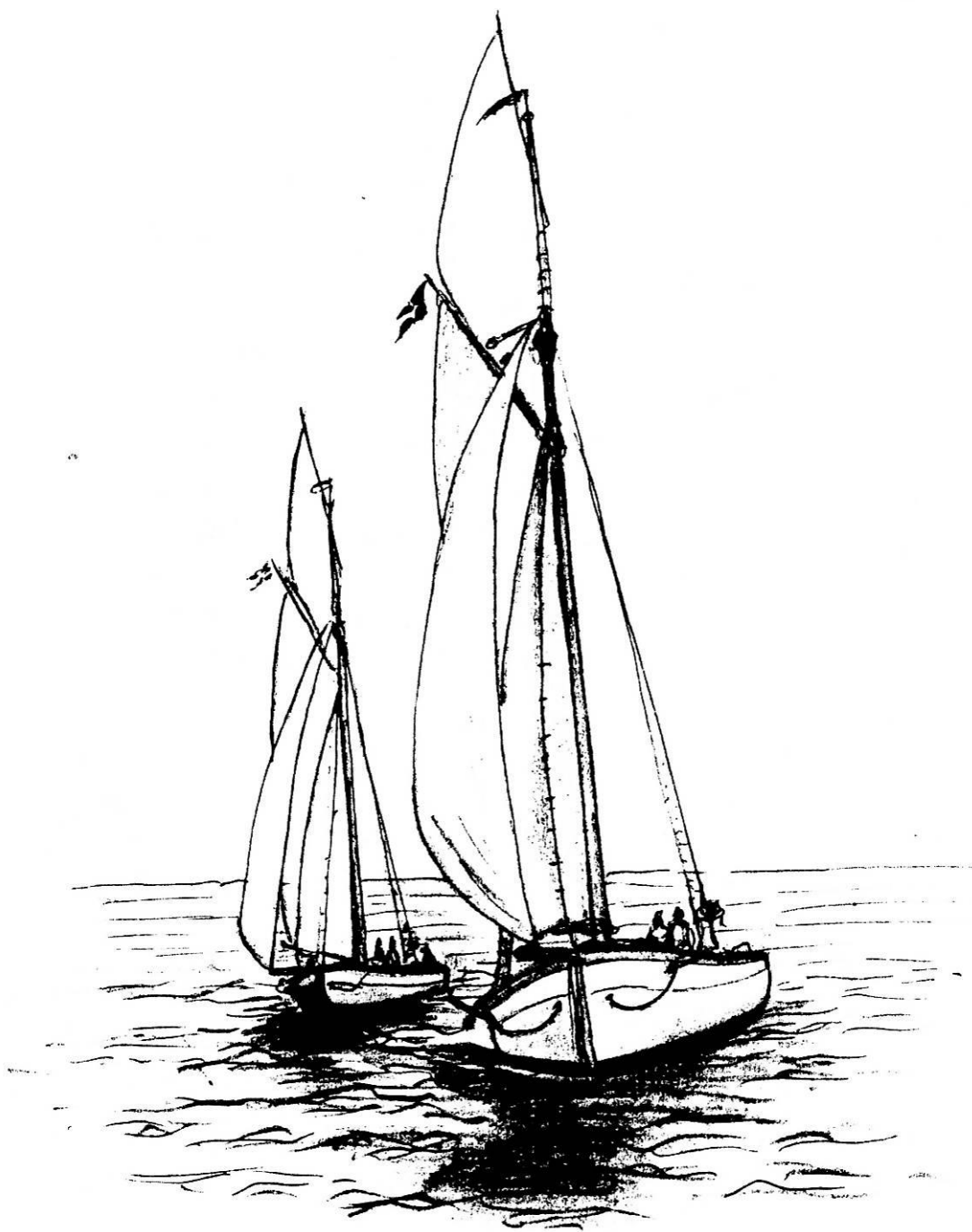
KANONSKYDNING MAKRELEN 1942

Såvel på Søofficersskolen som ombord var det skik og brug, at de ældre kadetter skulle indberette deres yngre kolleger for de småforseelser, som blev begået, og når det var sket nogle gange, blev man kaldt ind på skoleofficerens lukaf og fik forelagt sit synderegister, hvorefter man arbitrært fik tildelt "to gange nægtelse af landlov". Strengere straffe var forbeholdt virkelig alvorlige forseelser. En formiddag, hvor Kadetdelingen lige var kommet ind til Nykøbing Falster, for at holde weekend, blev jeg kaldt ned til vor skoleofficer, kaptajnløjtnant.

nant Mogens Schmidt, som tildelte mig "to gange nægtelse af landlov". Jeg foreslog, at jeg skulle gøre mit synderegister op ved at klavre stormasten to gange helt til tops, men det blev afslået af "hensyn til konsekvenserne", som han sagde. Så jeg måtte bide i det sure æble og nøjes med at betragte den smukke købstad fra søsiden. Schmidt - ikke at forveksle med min tidligere gymnasielærer - var iøvrigt ganske vellidt af kadetterne og var en udmærket navigationslærer for os.

Når vi var til søs, måtte de ældste kadetter aflægge prøver i at manøvrere skoleskibene op til et bjergemærk eller en såkaldt "pilk", der var forankret. Det sidste var svært, når der var strøm i farvandet. Jeg var som aspirant rorgænger i INGOLF under en sådan prøve, og husker hvordan delingschefen, kommandør Bjørn Harald Andersen, som selv var en gudbenådet manøvrer, overvågede og vejledte kadetterne af ældste klasse. Nogle havde slet ikke tag på sådanne manøvrer, hvad man tydeligt mærkede som rorgænger, ved at der blev givet unormalt mange ordrer til roret og maskintelegraf. Når en manøvre mislykkedes totalt, måtte delinkventen stå skoleret for kommandøren og fik læst og påskrevet. Men enkelte havde et godt tag på at manøvrere, heriblandt kadet Niels Færgemann Lange, som udførte en formfuldendt manøvre uden mange ordrer til ror og maskine. Kommandøren sagde ikke et ord under manøvren. Da skibet lå stille lige ud for pilken, sagde han: "Det var vel Lange. De kan gå ned fra broen og kalde den næste op". "Bjørnen", som vi kaldte den gamle hugaf af en kommandør, var ellers i sit es, når vi var under gang. Han kunne stå i brovingen og synge eller blot betragte havet og landtoningerne omkring sig med en mine, der fortalte, at dette her var hans paradis på jorden. Han spurgte os unge, om vi havde lagt mærke til skarverne, som fløj så lavt over vandet med deres lange fremstrakte halse. Det var nogle dejlige søfugle, som herhjemme havde fået det mindre velklingende navn ålekrager. På deres flugt kunne man tage varsel af vinddrejning og opkommende dårligt vejr, fortalte kommandøren.

En anden spændende og meget opdragende uddannelses disciplin var blindsejls ombord i torpedobådene. En kadet med en aspirant som medhjælper blev lukket inde i et afblændet bestikluk af under broen forsynet med et søkort, et stopur og adgang til aflæsning af kompas og log. Og så gik sejlskibet med torpedobådsfart ud og ind mellem småøerne og grundene i Smålandsfarvandet. Det supponeredes, at sigtbarheden kun var nogle få hundrede meter, og alt, hvad man kunne se fra broen udenfor den supponerede sigtbarhedsgrænse, måtte kadetten ikke få nogen oplysninger om. Hvis skibet passerede klods på en kost, kunne han få at vide fra broen, hvordan strømmen satte, og han måtte også bede om at få lodskud, når han kom ind på grundt farvand. Lodhivning var aspirantens job. Jeg husker vel, hvordan man stod ude i torpedobådens stævn og svingede det tunge bly lod, for at få det så langt frem, at man kunne få lodlinen strakt og nå at aflæse dybden, inden det var for sent. "Najne meter - ingen bund", blev der sunget ud, når dybden var over ni meter på det sted hvor lodlinen havde været strakt uden at nå bund. Naturligvis greb torpedobådschefen ind, hvis kadetten var ved at sætte skibet på grund eller på vej til at kolliderer med et andet skib. Blindsejlads var en glimrende foruddannelse for fremtidige torpedobådschefer.

SVANEN OG THYRA

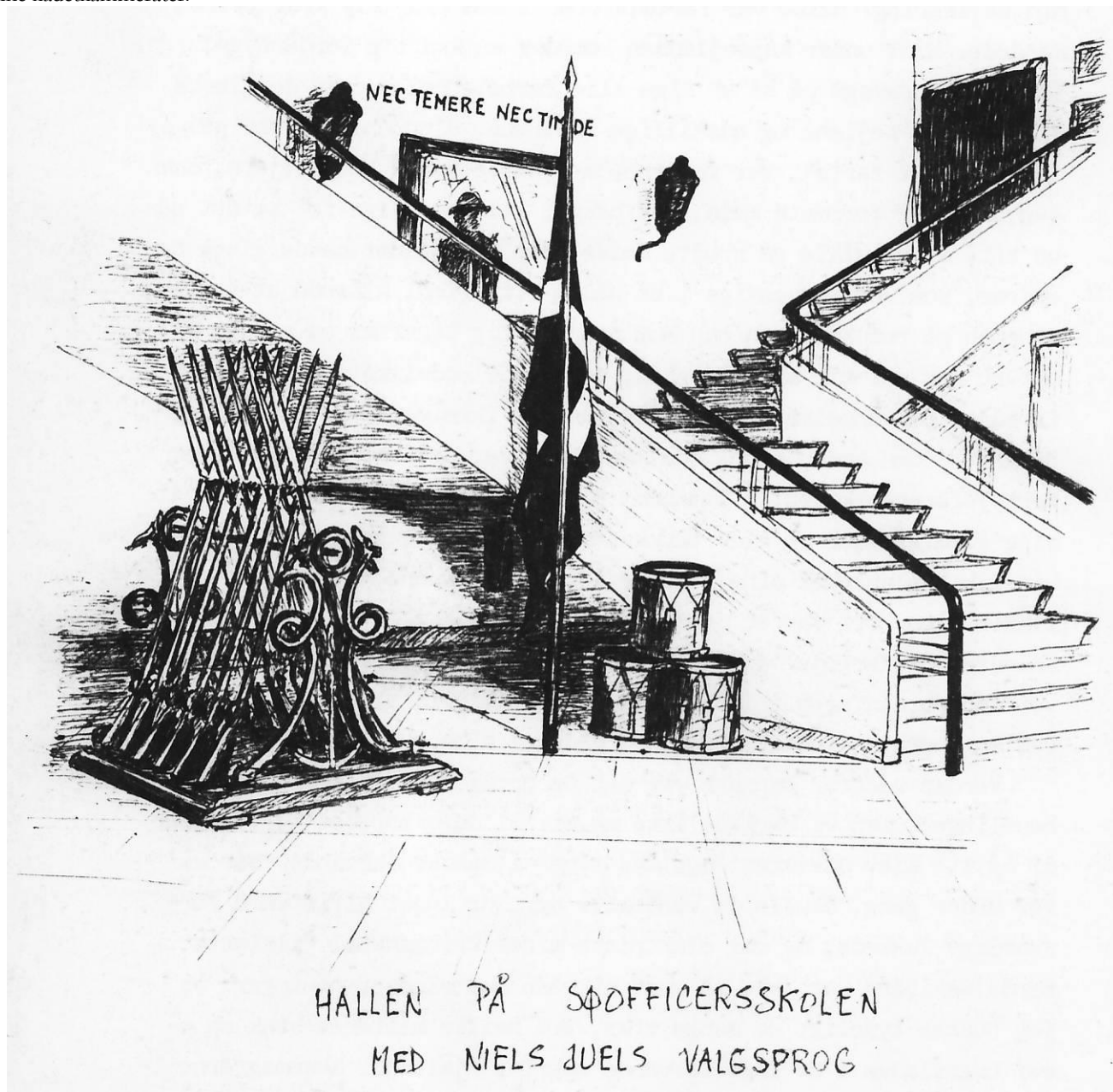
Højdepunktet på kadettogtet den sommer var sejladserne med sejlkutterne SVANEN og THYRA, som hvert kadetkvarter bemandede en uge ad gangen. Flåden havde ikke som Handelsmarinen egentlige sejlskoleskibe, men i det små gjorde de to gamle sejlkuttere, som oprindelig havde været toldkrydsere, fortrinlig nytte, når det gjaldt oplæring i sejlskibskunsten og opnåelse af kendskab til de snævre, grundede danske farvande og de mange småhavne. Grundstødninger var ikke ualmindelige, men arbejdet med at bringe kutteren flot, var jo også lærerigt. I sejlkutterne var vi desuden en tid fri for skoleofficerernes idelige og strenge opsyn, idet føreren var en kadet af ældste klasse. Jeg var på kadet Preben Vilhelm Heises kvarter. Han var en god kutterfører og mere munter end de fleste andre A-kadetter.

En dag blev der afholdt kapsejlad i Isefjorden med alt, hvad der kunne flyde inklusive slupper og redningsbåde, alle tilrigget med sejlføring. Heise var fartøjsfører i den slup mit kvarter bemandede. Midt under kapsejladserne kom der en kraftig tordenbyge, som lavede ravage på så at sige alle fartøjerne, hvoraf de fleste fik flænget sejlene og adskillige kæntræde. Sluppen, der var et lavt, slankt fartøj, var forsynet med nogle svære ballastjern, som jeg, der var forreste mand, fik bakset til luv, lige før at det så ud til, at vi ville gå rundt. Heise, der beslutsomt havde givet de ordrer, som var nødvendige i en sådan situation, klarede at holde sluppen på ret køl, men han kom hen til mig

bagefter og sagde, at det nu nok var min snarrådighed, som havde medvirket en kæntring. En sådan påskønnelse luede, for man var ikke vant med ros som aspirant. I den anden slup, der kæntrade, var det nær gået galt for fartøjsføreren kadet Ib Immanuel Rodholm, som fik skødet viklet i sine gummistøvler og blev trukket med ned, da sluppen sank. Heldigvis fik han sparket sine støvler af, så han kunne komme til overfladen igen. Det var et usædvanligt syn at se alle de kæntrade og molesterede fartøjer og de mange svømmende kadetter spredt ud over inderbredningen i Isefjorden. Men heldigvis blev alle reddede ved en energisk indsats fra motorbådenes side.

Verden udenfor Danmark var det år optaget af de store krigshandlinger, men vi mærkede ikke meget til dem, bortset fra, at der af og til blev udkastet engelske miner i danske farvande. Når vi var under gang, skulle de vandtætte døre og luger altid være forsvarligt lukkede, og det elektriske minesikringskabel tilsluttet. Handelsskibene var ikke så godt sikrede mod minesprængninger, og jeg husker tydeligt de mange vrage, fra hvilke masterne stak op over overfladen i de lave farvande omkring Sjælland. Aksemagterne var på dette tidspunkt på højdepunktet af deres erobringer i Nordafrika, Rusland og det Fjerne Østen og tilføjede de allierede svære skibstab. Men mellem kadetterne blev der ikke talt meget om krigen. Vi var for optagne af vort arbejde om dagen og for trætte om aftenen til at diskutere verdenssituationen. De lange vagter som udkig og på andre poster gjorde sit til vor træthed.

Efter sommertogtet blev der igen foretaget en udvælgelse, og kun 16 af de 50, der var startet sammen blev optaget i Søofficersskolens yngste kadetklasse, kaldet klasse C. Det var egentlig først her, vi lærte hinanden virkelig godt at kende, men det fører for vidt at omtale alle mine kadetkammerater.

Blandt mine klassekammerater var Prins Flemming, søn af søofficeren Prins Axel. Flemming måtte deltage på lige fod med os andre i uddannelsen, uden at der blev taget noget hensyn til hans kongelige herkomst. Der var Bendt Hjorth Jensen, der var søn af havnemesteren i Korsør, og som endte sin karriere som H.M. Dronningens jagtkaptajn. Otto Westergaard, som til trods for at han var begyndt på et lægestudium, hurtigt viste sig at være den fødte sømand. Christian Bøje Ingemann-Nielsen, som blev en meget aktiv søofficer, men som desværre døde i en tidlig alder. Der var Hans Harboe-Hansen, der var søn af toderen i Bandholm og som blev en dygtig soartillerist og iøvrigt markerede sig som en god og skarp debattør i forsvarssagen. Leif Gunner Brink var søn af telefonmesteren i Grindsted. Jeg sejlede sammen med ham under våbentransporterne fra Sverige i 1944. Stig Andersen var fra Oxholm og sønnesøn af H.N. Andersen. Han blev en fremragende sabotør i modstandsgruppen "Holger Danske II". Ligesom Flemming forlod han efter krigen Søværnet for at overtage en civil lederstilling.

Og blandt de, jeg kom mest i kontakt med, var to gæve jyder, Niels Heisterberg, som var skipperson fra Ålborg og Jørgen Fog-Petersen, som var søn af politimesteren i Nibe. De to sidstnævnte var nogle vældige protagonister for englændernes sag, hvilket deres senere forsøg på at komme i engelsk krigstjeneste - omend forgæves - bar vidne om. Fog-Petersen fik efter krigen en interessant karriere efter at have taget juridisk embedseksamen, først som styrmand og senere som underdirektør i Det Forenede Dampskibs Selskab og endnu senere, som direktør for Den Kongelige Porcelæns Fabrik. Niels Heisterberg endte sin karriere som kommandør og Marinehjemmeværnsinspektør.

Og så var der Erik Kock Michelsen, hvis far var færing. Erik blev kaldt for Mix. Han og jeg kom meget tæt på hinanden efter den 29. august 1943 ved vor optagelse i modstandsgruppen HD II, men det vil jeg vende tilbage til. Mix var højt begavet, men var også vældig godt praktisk anlagt. Han var tillige den fødte "fighter". Den teoretiske uddannelse på skolen interesserede ham ikke så meget. Jeg husker, at han anskaffede sig et lille lommeskakspil, som to i de mest kedelige timer lod gå frem og tilbage under vore borde. Faget tysk kunne Mix slet ikke med. Vor tysklærer var en tidligere østrigsk kavalleriofficer, som havde været med i første verdenskrig og siden havde bosat sig i Danmark. Ziegler, som han hed, aflagde aldrig helt sin accent og sin tyske sprogbrug. I en time, da jeg og Mix var optaget af vort skakspil, blev Mix bedt om at oversætte et stykke, hvad der gik meget trægt. "Aber Herr Michelsen", brød Ziegler ind, "nu må De tage Dem sammen, hvis De vil klare eksamen". Mix fik lært tysk på en barskere måde. Han faldt for tyske kugler i 1945, blot nogle måneder før befrielsen af Danmark.

Også blandt de ældre kadetter var der nogle, vi kom i god kontakt med og så op til. Lad mig blot nævne tre, som jeg senere kom til at gøre tjeneste med. Henrik Marius Petersen var en myndig, højt begavet og afholdt korpskadet, som senere blev chef for Søværnets Operative Kommando. Georg Smidt-Jensen var en gudsforgåen vovehals med et pragtfuldt humør og Ole Felding var et fint og redeligt menneske af en karat, som var sjælden. Der var da flere, som gjorde indtryk og som senere fik en fin karriere i Søværnet. Men der var også mindre velsete kadetter, som plagede deres yngre kadetskolekammerater med ydelse af personlige tjenester eller udsatte dem for forfølgelse og indberetning af ubetydelige forseelser, en praksis, som det strenge kostskolesystem og den militære rangforordning gav god grobund for.

Blandt vore skoleofficerer husker jeg især tre udover Thostrup, som havde været vor læringeofficer. Alam Helms, senere viceadmiral, var en meget dygtig og inciterende lærer i soartilleri. Han var meget anglofil og kom senere i engelsk søkrigstjeneste i Middelhavet. Helms gik meget op i, at kadetterne opførte og klædte sig korrekt. I en af hans timer, hvor jeg kom til at gabe, fik jeg følgende opsang: "Kadet Kieler, behersk Deres gaben, ihvertfald i mine timer". Der var Seehusen, en fremragende navigationslærer. Han kom senere på grund af sit engagement i modstandsbevægelsen i tysk koncentrationslejr og døde desværre i en ret ung alder. Og så var der Valdemar Vilhelm Mouritzen, kaldet "Mou", lærer i torpedovæsen, meget levende og dygtig til det praktiske. Vi fik en del at gøre med "Mou" i modstandsarbejdet efter 1943. Han blev efter krigen leder af Forsvarets Forskningsstjeneste.

Mellem de civile lærere, jeg husker bedst, var engelsklæreren Prom, som var afholdt og fuld af humor. Kay Jungersen var afskediget søofficer og lærer i søkrigshistorie. Han var fra starten overbevist om, at de allierede ville vinde krigen. Direktør Stahl underviste i maskinlære. Han syntes ikke, at nogle af hans elever burde dumpe i dette fag, så han hjalp altid eksaminanterne til det rette svar. Til eksamen fik man forelagt en kompliceret maskintegning. Stahl pegede på et hjul og snurrede lidt med sin finger, "Og hvad vej drejer så dette hjul, kadet? - Ja rigtigt, den vej", sagde Stahl, for det var jo ikke så svært at gætte, når man så på hans finger. Endelig var der fysiklæreren Kock og matematiklæreren Arley, begge videnskabsmænd af høj karat. Kock var den mest afholdte. Han forudsagde iøvrigt atombombens fremkomst. Arley var knap så afholdt, fordi han mente, at kadetter ikke havde det mindste begreb om matematik, selvom flere af os virkelig havde matematisk "flair".

Det var mens jeg var C-kadet, at den såkaldte "SØRIDDEREN affære" fandt sted. En gruppe sabotører havde med hjælp fra nogle besætningsmedlemmer sneget sig ombord i minestrygeren, mens den lå i Korsør. Da skibet var kommet til søs, overrumplede de vagten og holdt officererne op, hvorpå de forlangte at blive sejlet til England. Chefen, orlogskaptajn Tage Seidelin Prip, fik forklaret dem, at det var en fysisk umulighed, men indvilligede i at sætte dem i land i Sverige, hvorpå han forlagde til Holmen efter at have afgivet telegrafisk rapport om hændelsen. Prip blev som bekendt afskediget, såvidt vides, uden at tyskerne blandede sig i affæren. Sagen gav anledning til megen diskussion på Søofficeresskolen både blandt elever og lærere. Nogle mente, heriblandt skolens næstkommanderende, kommandørkaptajn Erik Kofoed-Hansen, at Prip havde svigtet Søværnets kodex ved at lade sig overrumple uden at have gjort forsøg på med magt at få skibet tilbage. Instrukserne for en skibschef er ret entydige, hvad dette angår. Andre syntes, at Prip i den givne situation havde gjort det eneste anstændige, en dansk søofficer kunne gøre. Min senere hustrus svoger, Kaj Raabye, var ombord som søløjtnant, og omtalte Prip som en dygtig, rolig og respekteret chef. Heldigvis fik Prip efter krigen fuld oprejsning og genansættelse i Søværnets Reserve, idet han forinden havde fået sig en stilling som direktør for Dansk Decca. Prip opnåede også at blive hædret af Søe-Lieutenant-Selskabet inden sin død, hvilket viser, at også Søværnets yngre officerer, som ikke havde oplevet hændelsen, ønskede at markere deres sympati for hans holdning i en for en skibschef yderst speget situation. Jeg har efter krigen gjort tjeneste under Prip ved de større NATO-øvelser, og jeg satte stor pris på ham både som officer og menneske.

I foråret 1943 blev klasse C tilkommanderet eksercerskolen på FYEN, hvor vi havde startet vor løbebane i Søværnet. Hver C-kadet fik tildelt en halvdeling af nyindkaldte værnepligtige, og det var en herlig oplevelse for første gang at skulle stå til ansvar for andres uddannelse til tjenesten i Søværnet. Man var vel lidt ilter og streng i sin kommandoføring, ung og uerfaren, som man var på det pædagogiske felt. Der var mange glimrende typer blandt de værnepligtige. Jeg husker især en høj, kraftig og lun sønderjyde, som af sine kammerater blev kaldt "Fidde". Han var befaren sømand af profession, og var så stor, at han havde svært ved at få busseronnen over hovedet. En dag under eksercits stillede jeg delingen op på et geled to et halvt skridt fra kajkanten og kommanderede: "Deling ret. To skridt tilbage march". Afstanden til havnebassinet var fra min side nøje opmålt, så ingen skulle komme i vanskeligheder, hvis de da udførte kommandoen korrekt. Men "Fidde" tog med vilje tre skridt og gik i baljen, for så havde han opnået, hvad han ville, nemlig at slippe for mere eksercits den dag. Jeg måtte jo sende ham tilbage til FYEN for at tørre tøj.

Mens vi var på FYEN, voksede modviljen mod den tyske besættelsesmagt stærkt i Danmark, og sabotagen var så småt begyndt at blive mærkbar. Vi kadetter diskuterede indbyrdes meget vor situation, og mange var af den opfattelse, at tiden var ved at være moden til at handle på egen hånd. Da der tidligere havde været flugtforsøg til Sverige, havde Søofficersskolens næstkommanderende holdt en længere moralprædiken for os, inden vi gik på eksercerskolen. Han fremhævede vor ubetingede pligt til at være loyale overfor regeringen og Søværnet, ved at undlade enhver handling, som kunne påkalde sig tyskernes vrede, og fremhævede specielt, at de kadetter, der tidligere havde gjort forsøg på at komme ud af landet, havde optrådt på en måde, som var ganske uforenelig med vore tjenestepligter. Vel halvdelen af vor klasse - heriblandt jeg selv - var alligevel kommet til den konklusion, at nu havde vi en chance for at komme til England via Sverige. Hen på slutningen af eksercerskolen blev der så blandt de indviede lagt en nøje flugtplan, som gik ud på, at vi skulle bemægtige os kasernens store speedbåd FANDANGO, der jævnligt under kommando af en søofficer fra kasernen sejlede natlige patruljer i Sundet. Det var nødvendigt at indvie den menige besætning i FANDANGO i vort forehavende, og disse værnepligtige var da også mere end villige til at gøre fælles sag med os. Det var også nødvendigt, at vi neutraliserede skildvagten på batteriet SIXTUS, og den opgave blev jeg og en anden tildelt. Vi var enige om, at det ikke måtte koste dansk blod, så vi ville forsøge at overtale skildvagten til tavshed, men mislykkedes det, måtte vi gøre brug af vore gummiknipler. Når skildvagten var ude af spillet, var det så planen, at få FANDANGO startet op og få alle ombord og afgå inden løjtnanten, der var fører den aften, kom løbende ombord med sine ordrer for nattens patrulje, hvad der altid skete efter at motoren var startet op. Alt gik imidlertid i fisk, for FANDANGO blev sendt på patrulje før normalt, samtidig med at alle kadetterne i FYEN fik forbud mod at forlade skibet. Planen var blevet røbet for vore overordnede, vi ved den dag i dag ikke af hvem, men har dog mistanke til nogle af vore klassekammerater, der betragtede vort forehavende som forræderi, men havde tiet med denne holdning. Nogen tyskvenlighed lå der dog næppe bag dette "stikkeri". Dagen efter måtte jeg, som ældste kadet, stille hele klassen i paradeuniform og melde af til eksercerskolechefen, orlogskaptajn Robert Motzfeldt Ernst, som beordrede mig til at marchere klassen - under hans ledsagelse - ud gennem hele Holmen, over Knippelsbro - hvor vi iøvrigt fik tilslutning af en flok mindreårige drenge, som akkompagnerede takten med i kor at råbe: "En, to, suttesko" - til Marineministeriet på Slotsholmen, hvor vi fik foretræde for Søværnets chef, viceadmiral Aage Helgesen Vedel. Vedel talte strengt og afmålt til os, og sagde, at den slags handlinger kunne han ikke tolerere, så længe vi bar Søværnets uniform. Han ville lade nåde gå for ret denne gang, hvis vi i fremtiden holdt os strengt til tjenestepligterne. Han tilføjede, at vor tid til at vise, hvad vi duede til, nok skulle komme. Det sidste forstod vi, der var engageret i det mislykkede flugtforsøg, ikke, for hvorledes kunne vi være danske ved krigerfaget uden at tage parti i det store opgør mod vold og uret, som var i gang ude i verden? Vort syn på Vedel, og hvad han stod for, blev først afklaret efter den 29. august.

Fire af deltagerne i det mislykkedes flugtforsøg, deriblandt Otto Westergaard og Niels Heisterberg, fik set deres snit til at stikke af til Sverige med FANDANGO et par dage senere. Jørgen Fog-Petersen rømmede også og kom med en fiskekutter fra Læsø til Sverige. Mix var på dette tidspunkt sygemeldt og afskåret fra at deltage i flugtforsøgene. Jeg selv besluttede, efter en alvorlig samtale med min kusine Kirsten Søndergaard, at rette mig efter Vedels ordre.

Vi, der var tilbage, stødte så til kadetdelingen for at genoptage vor videre uddannelse, først i INGOLF og senere i HVIDBJØR-
NEN. Den sommer tilbragte vi det meste af tiden i farvandet syd for Fyn. Det er sådan et skønt område med de mange dejlige småøer,

Tåsinge, Turo, Drejø, Skarø, Avernakø, Bjørnø og Lyø. Vi anløb de idyllisk beliggende købstæder Svendborg og Fåborg. I Lillebælt måtte vi ikke komme for tyskerne, men det meste af tiden lå vi iøvrigt til ankers, for tildelingen af brændolie til Søværnets skibe var strengt rationeret. Rationeringen af fødevarer i Danmark var også mærkbar især for sukker og smør, som besættelsesmagten tog sin store andel af. Ombord blev der holdt nøje kontrol med uddelingen af rationer, men det hændte jo, at nogle kadetter og aspiranter fik adgang til proviantlasten for at hjælpe bødkeren, og her tilranede de sig nogle ekstra rationer til deres kvarter, hvad de blev populære ved hos kammeraterne, men ikke hos intendanten, som talte om strenge straffe, når nogen blev grebet på fersk gerning. Den slags tyveri blev iøvrigt ikke kaldt for at stjæle, men for at bjerge. Blev det opdaget, hvem der var synderne, var straffen tre gange nægtelse af landlov, og da vi kun var i havn hver anden weekend, var det en følelig straf. Jeg husker en søndag til ankers ud for Valdemar Slot, at kommandøren havde inviteret baronen med familie til eftermiddagsthe ombord. Kokken havde fået stablet en fin lagkage på benene, men han var så uforsigtig at stille den i et åbent køje til kabyssen. Nogle aspiranter fra sejlkutterne var ombord i kadetskibet for den ugentlige proviantering, og stor var kokkens ærgrelse og kommandørens vrede, da lagkagen pludselig var væk. En ældre kadet blev sendt med motorbåd over til sejlkutterne for at efterspørge, om kommandørens lagkage fejlagtig skulle være endt der. Der var ingen på dækket, da han kom frem, men ved at praje fik han dem alle til at stikke hovedet op. De havde alle flødeskum om munden. "Har nogen af Jer set noget til kommandørens lagkage?". Svaret var nej, og det videregav han til kommandøren, der måtte afspise sine gæster med småkager.

I sommeren 1943 var de allieredes luftangreb mod de nordtyske byer som Kiel og Lübeck for alvor begyndt, og om natten så vi ofte det rødlige skær på himlen over den sydlige horisont efter et sådant bombardement. Man kunne også høre den kraftige duv en fra motorerne på de store bombemaskiner, der søgte tilbage til deres baser i England via Danmark. Undertiden udspillede der sig en luftkamp, hvor en maskine gik brændende ned. Det var alvor derude.

Kadetterne fulgte begivenhederne, så godt man kunne, og vi vidste selvfølgelig efter kampene i Nordafrika, ved Stalingrad og i Italien, at nu var aksemagternes tilbagetog for alvor begyndt.

Montgomery var vor store helt, efter han havde drevet Rommel ud af Afrika. En sang forfattet af nogle kadetter til den såkaldte "Blåt øje" årlige kadetfest ombord gik på melodien "Julia, Julia Hopsasa" og havde følgende linie: "Das Eiserne Kruez mit Egeløv, der Hitler gab zum Rommels Røv".

Her bør jeg indskyde, at min bror Knud, der egentlig satsede på en ingeniøruddannelse, også var blevet optaget på Søofficersskolen og nu var med ombord som nummer et i aspirantklassen. Knud ville prøve, om han trivedes i Søværnet, og han spildte ingen tid ved at tage aspirantuddannelsen, da han under alle forhold skulle aftjene sin værnepligt. I begyndelsen af august besluttede han sig imidlertid til at indgive sin afskedsansøgning, så han kunne starte på efterårssemestret på Polyteknisk Lærestanstalt. Knud havde ikke informeret mig herom, da jeg en dag blev kaldt til delingschefen, kommandør Christian Vilhelm Evers, der sagde, at han havde talt med min lillebror i anledning af hans afskedsansøgning og prøvet at få ham til at ombestemme sig, for min bror, tilføjede han, var en af de yngre, der kunne blive en god søofficer med årene. Han oplyste, at Knud, som en af grundene til at han søgte ud, havde fortalt, at hans storebror havde været på nakken af ham og at der næppe var plads til to Kielere i den Danske Flåde. Jeg var noget uforstående overfor disse udtalelser og for straks ned til Knud og spurgte, hvad han havde ment med det. Knud svarede roligt: "Nå! Noget skulle jeg jo sige til kommandøren, ellers ville han have afslået min ansøgning på stedet". Knud oplevede således ikke den 29. august i Søværnet. Jeg derimod havde gennem ham fået en del kontakt med nogle af hans klassekammerater, af hvilke fem senere blev medlemmer af "Holger Danske II" sabotagegruppen.

Og så oprandt søndag den 29. august 1943. Jeg skrev kort efter dagen en personlig beretning om hændelserne i kadetdelingen, som de tog sig ud fra det stade, jeg var på. Selvom jeg i skrivende stund nok kan trække lidt på smilebåndet over min følelsesladede udtryksform, vil jeg her gengive, hvad jeg dengang nedfældede på papir.

Vi havde allerede i flere dage ligget i skærpet beredskab, og hele lørdagen den 28. august lå vi på et kvarters varsel. Der var mange rygter om urolighederne i de fynske byer. Om eftermiddagen gik vi til Svendborg for at supplere vore beholdninger, men vi stak straks i søen igen og ankrede på vor gamle ankerplads ud for Valdemars Slot.

Søndag morgen blev vi purret ud ved reveillen, som vi plejede. Jeg blev liggende et par minutter, det var jo søndag, og den lukafhavende kadet Hans Erik Hansen var ikke så streng med at få os ud. Så lød der oppe fra dækket: "Blæs Klartskib", og allerede før de skratende toner lød, var næsten hele kadetmessen ude af køjen og fik det nødvendige tøj på i en vældig fart. Jeg var kanonkommandør ved den agterste 87 mm kanon. Arbejdet med at få fjernet det opstående for at give kanonen frit skudfelt gik så hurtigt fra hånden, som aldrig før. Lærlingene var kvikke og skulle ikke hele tiden have besked på, hvad de skulle gøre. Den stabel af redningsveste, der til daglig hindrede os i at arbejde bag kanonen, blev fjernet hurtigt, og stag, opstandere og flagspil flyttet. "Kanonen undersøgt og i orden klar til skydning med krigsammunition", kunne jeg melde til ildlederbroen. Det havde vi aldrig prøvet før.

Kort efter blev vi på skift sendt ned i messen for at skaffe. Den dag var der ingen smalle steder med rationerne. Sukker på havregrøden, hvor vi til daglig måtte nøjes med en lille klat rød marmelade. Lige så meget mælk, vi kunne drikke og smørrationer så store, som vi aldrig havde set dem før. Vi fik også tid til at rydde op i messen og få stuvet vore køjer og få tøj på, som var bedre egnet til at slås i end pyjamas. Så blev jeg sammen med Ingemann-Nielsen kaldt op til rekylgeværene, for at deres besætninger kunne komme ned at skaffe. Vi regnede ikke med at komme i funktion som luftskytter, men vi var jo klar på kort varsel. Hvad var der sket? Vi vidste ingenting, vi gisnede kun. Fra INGOLF kom signal: "Damp på begge kedler" og lidt senere "Let - Kølvalsorden naturlig orden".

Vi lettede og stod ud af Lunkebugten. Det var utroligt, hvor officererne havde tillid til os den morgen. Soløjtant Jens Elving satte mig til at lede hejsningen af motorbåden før vi lettede. Det var ellers et officersjob. Men jeg tror næppe, at jeg ænsede ansvaret ved dette hverv, alt gik jo op i noget højere den morgen, hvor hver enkelt gjorde sit bedste, ikke for at hævde sig, men blot med en følelse af, at arbejdet skulle gøres så hurtigt og godt, som aldrig før. Jeg ved ikke rigtig, hvordan mine ordrer og råd om at tage det "easy" lød. Jeg tror de lød som til

daglig, rolige op bestemte, men indvendig husker jeg, at jeg skælvede. Det var den samme fornemmelse, jeg har haft, før jeg skulle op til en eksamen, eller stod klar til at starte i kapsvømning. Jeg tænkte flere gange den tanke, at der ville komme en granat og slå ned mellem os. Granatsplinterne ville ubønhørligt flænsede kødet på os og rive arme og ben i stykker. Det var ikke rare tanker. Bare vi dog snart fik noget at bestille. Leif Brink, der var sidesigter, sad enten ved kanonen eller gik rundt og gav lærlingene ordre til at klare op med en lidt gnaven mine. Gæve kammerat, skidt med de sure miner, jeg ved jo, at mennesket også kunne vise sig på dit ansigt, når der var noget, der gjorde rigtig indtryk på dig. Det gav du bevis for senere på dagen. Lærling Helge Georg Jørgensen, der var mekanismemand, gik roligt rundt og gjorde, hvad han skulle gøre og lidt til og kom herunder med et par spørgsmål på sin forsigtige måde. Det var et skønt vejr. Havet var roligt, kun kom der af og til en krusning over det fra et lille nordvestpust. Solen skinnede fra en næsten skyfri himmel, og Langeland om styrbord og Fyn om bagbord trådte så tydeligt solbeskinnet frem, at det var svært at forestille sig, at der skulle ske noget alvorligt.

Så var det, at chefen, kommandørkaptajn Frederik Hempel-Jørgensen, samlede besætningen lige agten for broen og sagde omtrent sådan: "Den tyske øverstkommanderende her i landet har krævet, at de danske militære styrker afvæbnes. Tyske tropper er i morges gået til angreb på de danske garnisoner på Sjælland og Fyn og på Holmen. Der kæmpes i Ringe op i København. Vi vil søge at komme igennem til København. Hvis vi bliver angrebet, forsvarer vi os". Et begejstret hurra var svar på chefens tale. Jeg ved ikke, hvad der får een til at råbe i en sådan situation, men det hjælper nok at bruge sine lungers fulde kraft, når man er bange. På den anden side, der var jo ingen, der ønskede, at vi skulle overgive os uden kamp. Vi råbte i lige så høj grad, fordi vi var glade for, at det nu endelig skulle gå løs for alvor.

Vi gik på vore klartskebsposter igen og hjalp næstkommanderende, kaptajnløjtnant Seehusen og bådsmanden, matroskvartermester Christensen med at få tågeflaskerne, der til daglig stod surret oppe ved vor kanon, ned på agterdækket. Det var Seehusen selv, der med gasmaske og asbesthandsker på prøvede, om tågeudviklingen var i orden. Det var et smukt syn at se den tætte, hvide tågesky drive over mod Langeland for den lette brise.

Så var der en pause i arbejdet, men det er utroligt, hvor de små indtryk står klart i erindringen bag efter. Jeg husker hornblæseren Robert Holm, der var lader ved kanonen. Han gik sammen med mig og ordnede den skarpe ammunition for at få anbragt den så bekvemt som muligt. Holm gjorde altid sit arbejde meget samvittighedsfuldt, men han var vist ikke glad for militærtjenesten, det havde jeg fået ud af ham ved vore tidligere samtaler. Dog han tog det hele så roligt, selvom han vist regnede med at se solen for sidste gang den morgen. Han kom lidt senere med en æske æbler, som han havde fået hjemmefra, og lagde æblerne mellem granaterne. Vi skulle da ikke dø sultne, som han sagde.

Så var der vor kok, Helge, som havde fri et øjeblik fra kabyssen og som kom op til kanonen, hvor han skulle være langer, når det gik løs. Vi havde netop talt om, hvem der skulle erstatte Brink eller mig, hvis en af os skulle falde, og var blevet enige om, at hornblæseren først og så lærling Jørgensen skulle træde til, men så kom Helge og fortalte, at han havde skudt med kanon på elevskolen. Han var meget ilter, og sagde med et stort grin: "Bare de snart ville komme, for uh hvor skal vi banke dem. Nu må I ramme hver eneste gang, for de skal ha de tæv, de fortjener". En anden jeg husker, var lærling Garnæs-Petersen, som var vagt ved flaget og som skulle hejse et nyt, hvis det blev skudt ned. Han ville så gerne gøre alt så godt, men han var nu fra han kom ombord blevet umuligt anskrevet, så der var ingen, som tog notits af hans ivrige bemærkninger. Forbandet som man skal tisse sådan en morgen. Jeg tror, jeg var tre gange på toilettet. En gang sneg jeg mig ned på officerernes, hvor jeg blev overrasket af intendanten, men han smilede bare.

En overgang lå vi omkring skyligtet ned til officersmessen og hørte det tyske opråb i radioen. Nede på sidedækket gik reservelæge Fog med officersmessegastrerne, som skulle være hans hjælpere. En af dem råbte lidt overmodigt op til os: "Vi kommer nok til at slæve noen kadavere væk i dag".

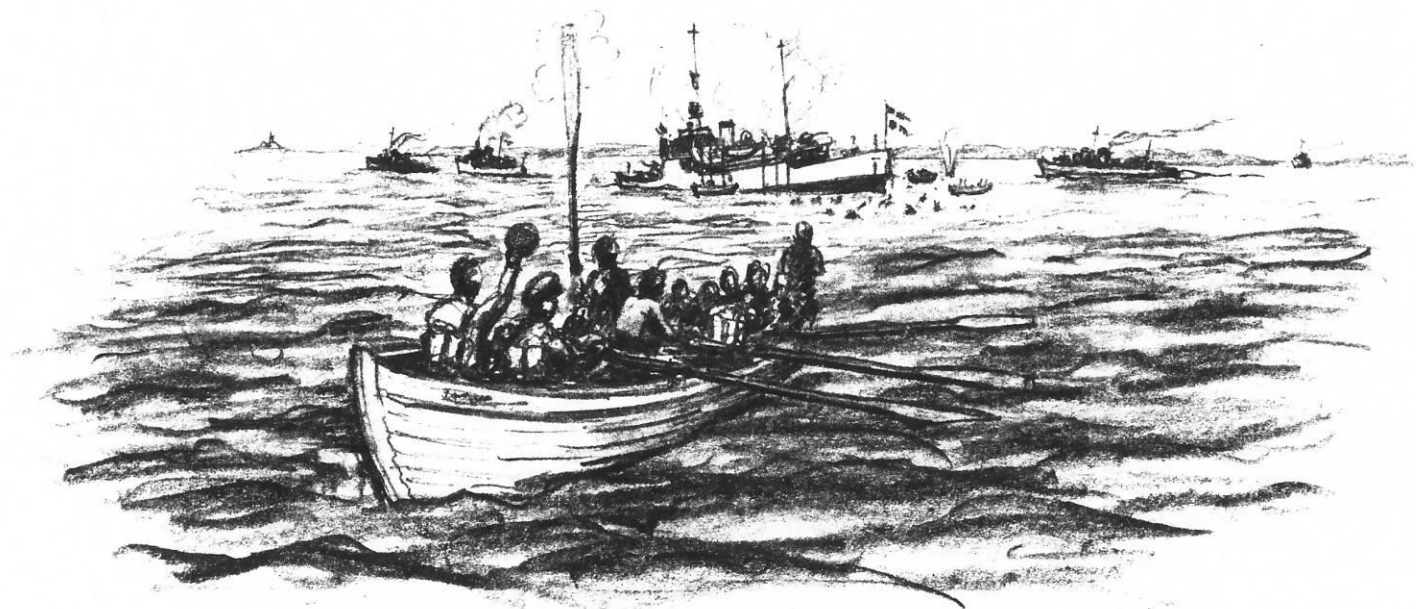
Da vi kom på højde med Kobberdybet, sættes farten ned fra 13 til 3-4 knob. Vi så INGOLF dreje ind i Kobberdybet med spildedampen hvæsende ud af sikkerhedsventilen. Hun var som et levende væsen, som måtte have udløsning på anden måde, når hun ikke kunne gå fuldkraft.

Vi gik lige agten for INGOLF med samme ringe fart. Det var ikke bare for skibene, at den lave fart virkede irriterende, også på os, som sad uvirksomme, virkede den pirrende. Men navigationsofficeren på INGOLF har været sig sit ansvar bevidst, vi skulle nødig komme til at sidde på grund her. Vi passerede en svensk motorskonnert. Den kippede ikke for os, og vi blev meget forbitrede ved at se den kipe for de tyske orlogsskibe senere på dagen. Da vi kom ud af Kobberdybet, begyndte vi at kunne se, hvad der foregik i Storebælt. Vi så først et par færges, som sejlede i ruten mellem Korsør og Nyborg. Vi så også et mærkeligt stort, gråt skib, der dog senere viste sig at være Sprogø. Det første krigsskib, vi så, var en tysk torpedojager af typen T-100, der også løb i færruten. Vi rettede vor kanon mod den, for at betragte den nærmere i vor sigtekikkert. Noget senere fik vi øje på en tysk minestryger af typen M-1, der eskorterede to handelsskibe. Den kom ud mellem Omø og Agersø og satte straks kursen mod os. En anden handelsdamper kom op syd fra. Vi var jo efterhånden klar over, at skulle det blive alvor, var det nu. Vi sigtede mod M-båden og lod, som om vi skød. Aspirant Knud Kærgaard, som var opsatsstiller og telefonmand ved kanonen, sagde til os, at vi skulle dreje kanonen midtskibs. Det var en ordre fra ildlederbroen. Det måtte ikke se faretruende ud.

Hele vor opmærksomhed var nu rettet mod minestrygeren. Det var som et stille før stormen. Vi ventede hvert øjeblik, at der blev åbnet ild. Ingen sagde noget, alle var klar på deres poster, Brink og jeg ved vore sigtekikkerter, og hornblæseren stod allerede med den første granat på armen klar til at lade. Kadetdelingen satte farten ned. Tyskeren var nu tværs af os og ret tæt på. Vi kunne se, at deres kanoner var bemandede og rettet mod os. M-båden satte et signal. Handelsdamperen, der kom sydfra, satte også et signal og sluttede sig til de to skibe, minestrygeren havde eskorteret, og de stod derefter nordpå. Kadetdelingen drejede også til en nordlig kurs og slog stop. På INGOLF var de begyndt at flag-signale med tyskeren. Det brød tavsheden. Vi bandede stygt, da vi begyndte at dreje, fordi det betød, at vor kanon ikke kunne bære de første 3-4 minutter, hvis der blev åbnet ild mod os. Da vi var stoppet, og så INGOLF signalere med tyskeren, blev vi klar over, at vi havde indladt os på forhandlinger i stedet for at fortsætte på vor kurs, som chefen havde sagt vi ville. Flere sagde med bitterhed i stemmen, at vi nok ikke kom i kamp med tyskerne alligevel. Nogle kvartermestre, som stod på sidedækket, spurgte os, om vi kendte signalerne. Det gjorde vi ikke, da vi ikke havde nogen signalbog hos os. Så satte tyskeren en tæt bemandet motorbåd i vandet, og den satte kurs mod INGOLF. Kokken Helge kom farende op og råbte: "Uh, vi kommer ikke til at slås. Uh, de får ikke de tæv, de skal ha". Jeg var selv begyndt at tvivle på det, men håbede dog stadig, at vi ville få ordre til at gøre modstand. Vi så så, at de tyske marinere uhindret bordede INGOLF, og var klar over, at vor tur også kom, for motorbåden satte nu kursen mod os. Brink bad os sætte os ned på vore poster og lade være at se på tyskerne, når de kom ombord. Så kom de. To mand, en med maskinpistol og en geværbevæbnet kom op til vor kanon. De var meget unge og så noget frygtsomme ud. Vi så meget lidt på dem, og da den ene spurgte om noget, svarede jeg: "Wir verstehen gar nicht Deutsch - überhaupt nicht". Det gjorde lidt indtryk, og de virkede usikre på, hvad der videre ville ske. Da råbte chefen oppe fra broen: "Hal ned flag og vimpel". Aspirant John Arentoft stod klar ved flagfaldet og Brink råbte: "Ret". Alle stod vi ganske stille med hjelmene under armen, medens orlogs-flaget gled ned fra gaflen. Da Arentoft havde slået faldet fra, så han på os og spurgte: "Skal jeg hale faldet igennem?". "Nej", sagde Brink, "De skal ikke tro at vi er kludrehoveder", og deri havde han selvfølgelig ret. Så vendte vi alle ryggen til, mens tyskerne højeste hagekorsflaget på gaflen agter. INGOLF og HVIDBJØRNEN stod så i kølvandet efter den tyske M-båd nordpå. Vi blev beordret til at rigge kanonen af og få ammunitionen ned i magasinet. Det var det tristeste arbejde, jeg nogensinde har været med til. Det var næsten ikke til at tro, at alt det, der foregik, var virkelighed. Færdige hermed gik jeg ned på styrbords sidedæk, hvor jeg traf Ingemann-Nielsen, som spurgte, om jeg ville med op ved ammunitionsskabet under broen og prøve at bjerge os nogle revolvere. Jeg sagde først nej, der var jo sikkert tysk vagt der også, men han oplyste, at der kun stod en i chefens lukaf, og så gik vi op og tog os en revolver hver med ammunition, for som Ingemann sagde, skulle vi måske til at tilbageerobre skibet. Søløjtnant Erik Skov-Jensen passerede os og så, hvad vi gjorde, men han sagde ikke noget. Vi fik dem puttet ned på maven og så så, at INGOLF havde fået kraftig slagside, og at dampen strømmede stødvis ud af skorstenen og sendte en hvid lodret stråle i vejret hver gang. Endnu engang mindede INGOLF mig om et levende væsen, nærmest som et anskudt dyr, der vandede sig i smerte. Vi gik så ud i tømmershoppen i forskibet for at lade vore revolvere, og havde vel stået her en fem minutter og talt om, hvad vi nu bedst kunne gøre, da næstkommanderende kom farende op fra kadetmessen og råbte ned i kvartermestermessen: "Kom så alle mand hen på agterdækket. Om fem minutter går skibet i luften". Vi for naturligvis agterud. Ude ved kabyssen var der røre, for de sidste stykker af søndagsflæskestegen var ved at blive uddelt, og vi nåede da også at få os et stykke, før vi løb videre mod agterdækket. Her var det meste af besætningen efterhånden samlet og nogle råbte hurra, da chefen kom barhovedet og med redningsvest på. Han gik op på en luge og talte som så: "Om fem minutter (tre rettede næstkommanderende det) - springer HVIDBJØRNEN i luften. Vi kan nu roligt se vore landsmænd i øjnene, hvis vi kommer hjem. Vi har gjort vor pligt". Et vildt hurra lød op mod chefen, og tyskerne begyndte at afsikre deres maskinpistoler og rette dem mod os. "Så er der vist ikke andet at gøre end at springe udenbords", sagde chefen og så lidt rådvild op mod den tyske prisoofficer, der i det samme kom farende ned til agterste kanon. "Können wir die boote aussetzen", spurgte chefen. "Warum", svarede prisoofficeren og så uforstående på chefen, som forklarede, at det var lige før, at skibet ville springe i luften. "Nein, nein, es schiet gar nichts", sagde prisoofficeren, hvorpå chefen henvendte sig til os og sagde, at så var der ikke andet at gøre end at springe udenbords. Og det gjorde vi. Brink og Ingemann havde, inden de sprang, fået rejst flagspillet agter og højst flaget, som næstkommanderende havde stukket dem i hånden. Vandet var ret koldt, men vi måtte se at komme væk fra skibet inden bomberne sprang. Jeg svømmede ved siden af søløjtnant Elving, som tog alting så roligt. Han sendte mig et stort opmuntrende drengesmil, som han altid tog på, når det så svært ud.

Så forsvandt HVIDBJØRNENS forskib i ild og røg med et brag. Da røgen lettede, var forskibet allerede begyndt at synke. Der blev stor forvirring blandt tyskerne, som endnu var ombord. Jeg husker, at signalgasten, som stod oppe på broen og signalerede til M-båden, blev løftet op ved eksplosionen og faldt på hovedet i vandet. Det lykkedes tyskerne at få sat hvalbåden i vandet, men det varede længe før de fandt ud af slippeapparatet. Enkelte af vore egne var blevet ombord, og to kvartermestre og Ingemann fik sat de forreste redningsbåde ud. Ingemann var alene om den styrbords, så den måtte han svampe. Flere af de værnepligtige, som ikke kunne svømme, råbte om hjælp, og jeg så, at der lå flere omkring den svære pumpemester Olesen og prøvede at holde ham oppe, for han kunne ikke klare den alene længere. Jeg tænkte, at vi måtte se at få motorbåden i vandet for at få fisket dem alle op, så jeg råbte til tredje maskinmester, der lå i nærheden og svømmede i det bare undertøj, om han ikke ville hjælpe hermed, men det ville han ikke, og så svømmede jeg hen til HVIDBJØRNEN alene. På vej derhen råbte aspiranterne Erik Borg Christensen og Wilhelm Winther Christensen, kaldet "Filler", til mig: "Flaget, det tyske flag, vi må have det ned".

Da jeg nåede hen til HVIDBJØRNEN, så jeg først hvilke vanskeligheder, der var ved at komme ombord. Agterenden var begyndt at hæve sig op af vandet, mens forskibet sank dybere, men til alt held hang de kæder, der brugtes til nødstyring, ned til vandet. Dem klavrede jeg op ad med opbydelse af alle mine kræfter. Jeg har aldrig troet, at man kunne blive så tung af vådt tøj og et gennemblødt kapokbælte. Oppe på dækket sprang jeg op til agterste mast og halede det tyske flag ned. Ude i vandet råbte de hurra, og så så jeg Brink springe op på båddækket og smide sig ned bag kanonen, for tyskerne i hvalbåden, der lå hundrede meter vest for HVIDBJØRNEN, skød efter os med maskinpistoler. Jeg skyndte mig at få flaget helt ned, og lod det ligge på dækket, mens jeg søgte dækning for skydningen. Vi løb så mod motorbåden og begyndte at fire den af. "Filler" var nu også kommet til hjælp. Jeg fik en tårn i min løber og foden i løberen, og så svampede vi motorbåden med et vældigt plask. Vi sprang derefter alle tre ned i motorbåden. Heldigvis var jeg ikke kommet noget videre til skade med foden, og Gud være lovet fik vi motoren startet med det samme. Den var ellers svær at starte første gang om dagen. Brink tog roret, og vi gik i gang med at samle de svømmende skibskammerater, der ikke var kommet i andre fartøjer, op. En lærling fandt flaget frem, og jeg bad ham sætte det agter.

HVIDBJØRNEN GÅR NED I STØREBÆLT 29 AUG. 1943.

Imidlertid var en tysk torpedojager dukket op på skuepladsen. Da den så Dannebrog vaje fra motorbåden, skød den efter os med en 40 mm kanon, formentlig kun varselsskud, og besætningen i hvalbåden rettede maskinpistolerne mod os igen. Seehusen i et andet af vore fartøjer råbte til os, at vi skulle stryge flaget og samles omkring ham. Vi sejlede så hen til den tyske torpedojager for at overgive os efter at have smidt vore revolvere overbord. På dækket af torpedojageren blev vi undersøgt for våben og derefter straks sendt ned om læ, antagelig på mandskabsbanjerne. Vi så således ikke, da HVIDBJØRNEN kort efter gik ned. De tyske marinere behandlede os godt. Vi fik varm mad og lånte deres spisebestik. De sørgede også for, at vi fik tørret vort tøj nede i maskinen. Men nu var vi altså krigsfanger.

Vi sejlede rundt i tre til fire timer uden at ane, hvor vi skulle hen. Ved seks tiden om aftenen blev vi i huj og hast kaldt på dækket og sendt over i en ministryger af samme type, som den, der havde bordet kadetskibene. Den sejlede os til Korsør. Her lå INGOLF i havnen med svær slagside. Den tyske ministrygerchef manøvrerede sit skib til kaj som en stor klodrian, og til sidst måtte han have hjælp af en tilkaldt slæbebåd. De civile danskere, der stod på kajen og søgte at komme i tale med os blev jaget væk af tyske vagter, der skulle holde orden på kajen. Vore officerer sagde farvel til os, for de troede, at nu ville vi blive skilt for godt. Delingschefen, kommandør Evers, og vor

egen chef takkede os alle for vor gode holdning, og så blev vi læsset på lastbiler og kørt til "Tårnborglejren" et stykke uden for Korsør for internering.

Interneringen i denne lejr formede sig vist som i de fleste tyske krigsfangelejre, ikke at forveksle med koncentrationslejrene. Maden var ringe, vi fik en madskål, men intet spisebestik, så vi måtte søbe og tage fingrene til hjælp. Det kunne man jo nok have vænnet sig til. Værre var usikkerheden om vor fremtidige skæbne, for krigens afslutning stod ikke lige for døren. Det værste var lediggangen, men naturligvis blev tiden udnyttet til at drøfte begivenhederne den 29. august, specielt hvad der kunne og burde være gjort. En realistisk vurdering af styrkeforholdet i Storebælt den dag, om det var kommet til kamp, var at det meget vel kunne være faldet ud til dansk fordel, ihvertfald indledningsvis. Skibene kunne også have været sænket, før vi kom i den penible situation med bordingen. Rent emotionelt følte man, at tyskerne endnu en gang havde fået lejlighed til at godte sig over "Die dumme Dänen". Vi hørte senere, at et af delingschefens argumenter for ikke at modsætte sig den tyske bording med magt, var, at han ombord i sine skibe havde fire årgange af fremtidige danske søofficerer, og at det, man kunne have opnået ved at tage en kamp, ikke ville stå mål med de personeltab, man måtte regne med. Hertil må siges, at vore chefer havde sagt til deres besætninger, at hvis vi blev angrebet, ville vi forsvare os, og at ingen danske skibschefer i de dage havde besætninger, som var mere indstillet på at kæmpe, end de to kadetskibes. Nogen fejhed hos delingschefen var der ikke tale om. I INGOLF blev et antal kadetter udtaget som gidsler, og den tyske priseofficer meddelte Evers, at de ville blive skudt, hvis han ikke straks fik rettet skibet op. Hertil svarede E-vers, at de kunne skyde ham, for han var den eneste ansvarlige for, hvad der var blevet gjort ombord for at sænke skibet. Evers blev som bekendt afskediget i 1945 efter en særlig kommissionsundersøgelse af hans kommandoføring den 29. august 1943. Det var ikke lykkedes for Evers at sænke eller uskadeliggøre alle skibene i hans deling eller sejle dem til Sverige, som de hemmelige ordrer gik ud på. Men hovedanken var nok, at han havde ladet sig overrumple og ikke havde modsat sig et angreb i form af en bording, hvad så mange af Søværnets andre skibe havde gjort uden tøven hin dag. Man kan have medlidenhed med Evers, som dog var en mand af personligt mod. HVIDBJØRNENS chef blev ikke officielt bebrejdet noget, selvom han nok i høj grad skylder sin næstkommanderende, Seehusen, at sænkningen blev besluttet og udført. Hempel-Jørgensen lod efter begivenhederne slå en kobbermedalje for egne midler og tilsendte den til HVIDBJØRNENS besætningsmedlemmer efter interneringen. Forsiden viser skibet gå ned, og på bagsiden står "Æren reddet". Flere ville ikke modtage denne medalje. Jeg har selv gemt den sammen med et foto og et huebånd fra HVIDBJØRNEN, som minde om en særlig dag i mit liv. Men alt i alt var det, vi havde oplevet den dag, en skuffelse for os kadetter og fik os til at søge vore egne veje senere.

Efter et par uger i "Tårnborglejren" blev de internerede overført til København og tilbragte de næste uger i en skole på Amager. Forholdene her var ikke så dårlige, som i Korsør. Der blev endda givet tysk tilladelse til, at vi kunne få besøg af en af vore pårørende. I mit tilfælde blev det min kusine Kirsten Søndergaard.

Jeg husker iøvrigt fra togturen til København, at vi kom i snak med de tyske vagtposter, som tydeligt var ved at tabe modet. "Ach, Macaroni kaput", sagde en. Det var lige efter den italienske kapitulaton til de allierede. Fra Amager blev kadetterne overført til deres gamle skole på Holmen, hvor en del af søofficerskropset var interneret. Og her hørte vi så mere detaljerede beretninger om, hvad der var overgået Søværnets forskellige tjenestesteder hin minderige dag. Om NIELS JUELs enlige ildkamp med tyske sø- og luftstridskræfter under for-søget på at komme til Sverige. Om reserveløjtnanten på HAIEN, der nåede at få skudt to tyskere, før han selv faldt ved det pludselige tyske overfald på hans skib i Korsør havn. Om minestrygeren, der blev tjæret sort og omdøbt til "SARA" for derpå af sin chef at blive sejlet til Sverige udenom alle tyske vagtskibe. Om den lille torpedobåd HAVØRNENS kamp og legen kispus med en stor tysk torpedojager i Grøn-sund. Og om mineskibsdvisionens chef Eyvind Musaeus Dahl, som efter at der var blevet gjort klart til sprængning af hans skibe på Hol-men, lod besætningerne mønstre på kajen og holdt følgende korte tale: "Mine herrer, det er en stor dag for Danmark i dag", for så med et vink til sine hjælpere at få bomberne til at detonere samtidig i skibene.

Nogle dage efter vor ankomst til Søofficersskolen holdt viceadmiral Vedel en parole for officererne og kadetterne. Han omtalte Chefen for Hærens og hans egen vanskelige stilling overfor regeringen, da det trak sammen. Det var hans faste overbevisning, at moralen i Søværnet ikke længere talte, at man uden videre igen gav efter for vidtrækkende tyske krav. Han udtalte sin tilfredshed med, hvorledes hans ordrer var blevet udført, og med den holdning, som personellet havde vist. Der var dog undtagelser og forhold, han ville lade undersøge senere, forstod vi. Han mindedes de, der havde måttet give deres liv og bad os ikke glemme de, som var blevet sårede under udførelsen af deres pligter den 29. august 1943. Derefter blev de tre kadetter, der var svømmet tilbage til HVIDBJØRNEN kaldt frem og fik nogle lov-ord. Ja, min kadetklasses tidligere noget skeptiske holdning til Vedel ændrede sig drastisk i dagene efter den 29. august. Jeg skulle senere opnå at blive hans adjutant og lære Vedels ædle karakter at kende.

Det begyndte at rygtes, at vi snart ville blive frigivet mod at aflægge en ed til tyskerne om ikke på nogen måde at ville modarbejde tyske interesser. Det afstedkom nye diskussioner for og imod, og vi unge fik et indtryk af, hvilke af vore officerer, der var virkelig "fighting spirit" i. Men det varede nogen tid, før vi blev frigivet og da heldigvis uden nogen form for edsaflæggelse til den forhadte besættelsesmagt. I denne fase af udviklingen begyndte kadetternes anstrengelser for at komme i kontakt med den civile modstandsbevægelse. Mix var fore-gangsmanden, og en lille gruppe kadetter fra min klasse og en lidt større fra aspirantklassen under os sluttede sig sammen med den faste hensigt at gå ind i aktivt modstandsarbejde så hurtigt som muligt. Tiden blev udnyttet til tyverier og udsmugling fra Holmen af våben, som tyskerne havde beslaglagt, et forehavende, som lettedes ved, at den enkelte en gang om ugen kunne få udgangstilladelse i København til at besøge sin familie i nogle eftermiddags- og aften timer. Jeg kom under en sådan udgangstilladelse i kontakt med mine fætre og kusiner fra Horsens, som nu studerede i København og boede i en lejlighed på Nytorv. De var allerede stærkt engagerede i jødetransporterne til Sveri-ge og andet modstandsarbejde i "Holger Danske". De omtalte kadetters senere tilknytning til denne civile modstandsgruppe omkring mine fætre Jørgen og Flemming førte til dannelsen af sabotagegruppen HD II. En udførlig beretning om denne gruppes virksomhed findes i et tobindsværk, kaldet "En modstandsgruppes historie", som godt nok ikke er offentligt publiceret, men som forefindes bl.a. på Marinens og Søofficersskolens biblioteker. Værket siger meget om de tanker og følelser, der lå bag denne sabotagegruppes aktioner og må som sådan

være oplysende læsning for Søværnets yngre generationer, som ikke selv har oplevet besættelsen. Gruppen blev oprevet efter en mislykket sabotageaktion i Åbenrå i februar 1944, hvor jeg ikke selv var med. Min egen indsats i HD II var ret beskeden, og nogen stor "landkriger" blev jeg aldrig. Efter interneringen oprettedes et civilt navigationskursus i København, hvor de frigivne kadetter kunne færdiggøre deres teoretiske uddannelse og opnå en styrmandseksamen, som blandt andre gerne jeg ville sikre mig.

Tiden efter den ulykkelige HD II aktion i Åbenrå var naturligvis præget af usikkerhed og tøven for mit eget vedkommende. Jeg havde ikke været med og var ikke kommet i klemme. Mine kadetkammerater fra sabotagegruppen var blevet "sendt" til Sverige med marineledelsens mellemkomst. Mine fætre Jørgen og Flemming var blevet arresterede af Gestapo efter en ildkamp udenfor Åbenrå - Jørgen hårdt såret - og stod sikkert til en dødsdom for den tyske standret. Og også deres to ældste søstre og deres far var blevet sat fast på mistanke om medvirken i det illegale arbejde. Beretningen om deres skæbne nåede til mig gennem deres mor, som modigt havde opsøgt selve den tyske rigsbefuldmægtigede Dr. Best for at tale sine børns og sin mands sag, skaffe sig nøjagtige oplysninger om deres tilstand og forhold og sikre sig løfte om lægelig omsorg og en retfærdig rettergang.

Da jeg før Åbenrå-aktionen var trådt ud af den aktive sabotage, følte jeg mig ikke direkte truet, men Kieler-navnet måtte jo være noteret hos tyskerne. Jeg har senere fået berettet fra mine kusiner, efter deres løsladelse, at de under Gestapos forhör blev spurgt om mit og mine brøders forhold til modstandsbevægelsen, og at de havde gjort, hvad de kunne for at overbevise tyskerne om, at vi ingen forbindelse havde med modstandsbevægelsen. Hvad jeg hørte om familiens mod og rankhed før og efter anholdelsen fyldte mig med stolthed, men også med en mindreværdsfølelse over ikke at have været tilsvarende aktiv mod tyskerne. De på liv og død alvorlige konsekvenser for en oprevet modstandsgruppe stod nu også klart både for mig og alle de modstandsfolk, jeg senere kom i kontakt med under resten af krigen. Dette her var ikke bare en sportskamp, man kunne deltage i, hvis man da ville være andet og mere end en tilskuer.

Gennem skoleofficererne på kadetternes civile navigationskursus på Handelshøjskolen lod marineledelsen de tilbageblevne kadetter forstå, at man gerne så, at de foreløbig holdt sig væk fra aktivt modstandsarbejde, indtil de havde afsluttet den teoretiske del af styrmandseksamen i sommeren 1944. Der var formodning om, at hele kadetkorpsen var under tysk mistanke, og det blev gjort os klart, at intet var så nemt som en samlet arrestation på selve skolen, hvis tyskernes mistanke skulle blive yderligere underbygget. Men man kunne blive optaget i en såkaldt militær ventegruppe under kaptajnløjtnant Seehusens ledelse, og enkelte kunne forvente at blive anvendt i det militære efterretningsarbejde, som de allierede lagde meget vægt på.

Styrmandseksamen blev let klareret for mit vedkommende, men der manglede noget af den obligatoriske sejltid for at få beviset. Jeg overvejede derfor i sommeren 1944 at tage til søs, men det var ikke særlig tiltrækkende at søge en civil hyre, da hovedparten af de danske skibe herhjemme sejlede i en fart, der tjente tyskernes interesse. Vi var igen et par stykker som gennem marineledelsen forhørte os om mulighederne for at komme til England via Sverige, men vi fik at vide, at englænderne meget hellere så, at danske militære, som ønskede at støtte den allierede sag aktivt, forblev i Danmark og virkede der. Men det kneb stærkt med at gå og vente på at få noget udadrettet modstandsarbejde tildelt. Så jeg begyndte selv i fritiden at forsøge mig som "spion" på min hjemegn omkring Ålgård støttet af mine gamle søspejderkammerater. Tyskerne havde bygget et mindre men velbevogtet kystbatteri i Hornbæk Plantage, og jeg havde af andre kanaler fået at vide, at englænderne pressede på for at få så meget konkret materiale om tyske militæranlæg i Danmark som muligt. En bekræftelse af nøjagtige positioner og kalibreret på kanonstillinger og tilhørende ildledelsesudstyr omfang var af værdi. Batteriet lå skjult i en lav fyrrebevoksning, afspærret med pigtråd og forsynet med advarselsskilte om "miner", men på egnen sagde man, at det vist kun var "papirminer". På et antal udflugter udstyret med kikkert og en spejdertaske indeholdende silvakompas og målebordsblad m.v. lykkedes det mig at forcere spærringen og komme så nær selve stillingen, at det gav grundlag for at tegne nogle gode skitser og tage nogle nøjagtige målinger gennem kikkerten. Dét hele blev nedfældet på millimeterpapir derhjemme og afleveret til mine kontakter, som dog aldrig kvitterede for "arbejdet", men jeg havde da den tilfredsstillelse at få bekræftet, at mine oplysninger havde været korrekte, da Søværnet fik adgang til batteriet efter befrielsen.

Under en af disse udflugter til plantagen blev jeg anråbt, mens jeg gik rundt ved afspærringen, og en tysk vagtpost visiterede mig for våben. Han fandt ingen, men var meget mistænksom overfor min kikkert - en mindre kikkert, jeg havde fået af min onkel i konfirmationsgave -, men jeg fortalte ham på mit bedste tysk, at jeg var meget interesseret i fugle og viste ham nogle fugletegninger. Om det var det, eller mit tysk, som jeg imponerede med, ved jeg ikke, men jeg fik da løbepas og cyklede hjem med hjertet i halsen og mine skjulte notater i behold.

En anden gang blev jeg opfordret til at tage med "Fillers" far til Søfartsmuseet på Kronborg. Afdelingsingeniør Christensen fra Søminevæsenet var en af vore største eksperter i torpedoer. Han vidste, at tyskerne var ved at bygge et torpedobatteri på Kronborgpynten, og at der var tale om noget nyt i retning af en torpedo, der kunne styres mod målet. Udover de almindelige kustoder, var der en civilklædt vagt på museet, så vi gik og kikkede meget interesseret på skibsmodellerne, men "Fillers" far fik også lejlighed til at kigge ud gennem vinderne, som faktisk var det nærmeste, man kunne komme anlægget, idet alle bastionerne var afspærrede. Vi prøvede senere at nærme os anlægget langs stranden, men blev stoppet af tyske vagter som pegede på advarselsskiltene. "Fillers" far undskyldte med, at vi ikke vidste, at et af Danmarks nationalklenodier var blevet militært område og gav sig i snak med dem om det smukke slot. De var nu ret mutte og afvisende. Men både herfra og fra museets vinduer havde han fået set nok til at få bekræftet, at det ikke var almindelige torpedoer, der var tale om. Det var faktisk de trådstyrede torpedoer, som Flåden videreudviklede efter krigen.

I Ålgård var mine brødre sammen med min gamle overlærers søn, løjtnant af reserven fra Hæren Otto Westengaard Hildinge, i gang med at oprette en modstandsgruppe af gamle spejdere. De bad mig prøve at skaffe kontakt til modstandsbevægelsen for at få våben. Lidt havde de og lidt mere fik de fra de våbenedkastninger, som jeg senere var med til ved Kalundborg i begyndelsen af 1945. De ville gerne hurtigt igang med noget aktivt modstandsarbejde. Den organisation under Hæren, som de i mellemtiden var blevet knyttet til, ønskede imidlertid, at de skulle forblive som en militær ventegruppe med henblik på at støtte den Danske Brigade, som når tiden kom, skulle overføres fra Sverige til Nordsjælland. Til gengæld blev de lovet fuld bevæbning i form af maskinpistoler, men dem fik de dog først den 5.

maj 1945 ved at tage sagen i deres egen hånd, hvorefter deres arbejde blev at assistere englænderne med overgivelsen og afvæbningen af de tyske militære stillinger på Nordkysten samt med anholdelse af de tyskerhåndlangere, som var udpeget af den lokale modstandsledelse.

I sommeren 1944 blev kadetternes civile navigationskursus pludselig opløst på advarsler om forestående arrestation af de tilbageværende og deres lærere. Kort tid efter blev deres leder, kaptajnlejtant Seehusen, arresteret. Han endte som bekendt i tysk koncentrationslejr. Nogle af de kadetter, som havde taget deres styrmandseksamen, fik gennem marineledelsen tilbud om at påmønstre et par civile coastere M/S INGEBORG og M/S GLORY, hvorved de kunne opnå den resterende sejltid, de manglede i at få deres styrmands-beviser. Officielt sejlede skibene i almindelig lastfart mellem Sydsverige og Danmark, men illegalt skulle der sejles med kurerpost for frihedsbevægelsen og transporteres våben - primært i form af maskinpistoler - til Danmark, efter at frihedsbevægelsen havde fået en hemmelig aftale med Sverige om sådanne leverancer. "Rederiets" officielle førstemand var kadetternes tidligere engelsklærer translator Poul Prom, som passede fint til denne nye stilling, tør, humoristisk og kontant "forretningsmæssig", som han var af natur.

Sammen med min klassekammerat Leif Brink og flyverunderkvartermester Henning Schaeffer påmønstrede jeg M/S INGEBORG i september 1944 i Kalkbrænderihavnen i København som "fransk kok og jungmand". Vor skipper var Ole Kinck, ØK-mand og sølejtant af reserven i Søværnet.

GLORY var uheldig på en af sine første ture, hvor den blev opbragt af tyskerne i Sundet, og hvor der blev fundet kurerpost efter en undersøgelse af skipperens gemmer. Så INGEBORG fik besked om at "gå lidt stille med dørene" i starten. Vi gik først med en kalklast til Rønne via Falsterbokanalen. Hjemturen var med hasleklinker. For de menige i besætningen var arbejdet både til søs og i havn, hvor vi deltog i losning og lastning, ganske hårdt. Vi blev skoset af havnearbejderne, fordi vi ikke havde deres armkræfter, men vi blev fra den side aldrig udfrittet om, hvad skibet egentlig lavede. Vi døjede også med efterårsstormene, for INGEBORG var lidt af en "plimsoller". Den dårlige syntetiske dieselolie, man dengang fik til Handelsmarinen, gav hyppige maskinstop, og en stormnat lå vi og drev i en tysk netspærring i flere timer, før vi fik motoren igang igen. Men vore sømandsfærdigheder blev prøvede og hærdede.

De senere ture gik til Halmstad i Halland, hvor vi altid tog trælast hjemover. Ruten var lagt forbi Hallands Väderö, hvor man ved nattetid kontaktede en kutter bemannet med danske marinefolk (Bangsbølgruppen), som skulle overføre våbenlasten i rum sø, inden man gik videre til dansk havn.

I Halmstad havde Brink og jeg på en af disse ture i november 1944 et bevæget gensyn med nogle af de gamle kadetkammerater blandt andet de "landflygtige fra HD II", Mix, Heisterberg, Filler, Stig Andersen og Holger Mørch-Sørensen. Det er klart, at der blev talt meget om forholdene både derhjemme og hos dem. Noget privat "kurerpost" blev naturligvis også hjembragt på den måde.

I den forreste del af lastens nederste rum på INGEBORG havde Brink og jeg efterhånden fået indrettet et "smart" skjult rum, som kunne tage en våbenlast af den angivne størrelse, og ved lastningen af det svære tømmer, der var vor officielle last, fik vi stuvet den således, at vi kunne kravle ned til "våbenrummet" gennem en labyrint af hulrum, men således arrangeret, at det faktisk ville kræve en omlastning af hele tømmerlasten, hvis tyskerne ønskede at undersøge skibet til bunds. Da vi næste gang passerede Torekov og ventede på kontakt med vore leverandører, blev skipperen mistænksom, fordi kutteren ikke kom til aftalt tid. Sidst vi havde været i København, havde han fået at vide, at tyskerne havde os i kikkerten, men Prom understregede, at om han bare ville spille "dum" og uvidende, hvis INGEBORGS besætning skulle blive gået på klingen af tyskerne, så skulle det nok gå. Til vor store fortrydelse antog skipperen kutterens forsinkelse som et tegn på, at der var ugler i mosen og sejlede videre, uden at vi havde fået nogen våben med hjem. Men da der i løbet af natten blev kastet miner ud i Sundet fra engelske fly, blev vi held i uheld af svenske vagtskibe dirigeret ind til Höganäs, hvor der iøvrigt ikke gik lang tid før selveste "Onkel" (kommandørkaptajn Frederik Christian Sørensen Bangsbøl) dukkede op med nogle af sine hjælpere, hvorimellem var kadet Jørgen Stilling. Bangsbøl skældte Kinck ud for hans mislykkede kontakt og utålmodighed den foregående nat. Trods svenske toldere og militærfolk i havnen (dem skulle Bangsbøl nok "tage sig af") og selvom en tysk coaster lå fortojet lige foran os, fik han ordnet det sådan, at den til os beregnede våbenlast blev transporteret på lastbil fra Torekov til Höganäs, så vi kunne få den ombord i mørket.

Der var flere hundrede maskinpistoler med tilhørende ammunition i kasser, der så uskyldige ud. De tyske søfolk kunne ikke undgå at se den aktivitet, der foregik efter fyraften, men om de anede, hvad den gik ud på, eller om de rapporterede det videre, ved vi ikke.

Ved Toldboden i København ventede der os den rutinemæssige inspektion, som skibe fra udenlandsk havn altid blev underkastet fra tysk side. Den tog mere tid, end vi var vant til. To tyske marinere rodede i de meniges gemmer og spurgte os ud om lasten: "Haben Sie Waffen?" - "Nein" - "Haben Sie Munition?" - "Nein" - "Haben Sie andere illegale Sachen?". Det havde vi naturligvis ikke. Da de var blevet trætte af at rode i vore gemmer, sagde den ene: "Haben Sie etwas Schnaps?". "Ja", svarede jeg, og så fik de et par stive kopper af den gode toldfrie snaps, som vi havde regnet med, at vi skulle have smuglet med hjem til vennerne. De tyske vagter blev kort efter kaldt på dækket af deres officer, som havde været nede agter og forhøre skipperen og Schaeffer. Lettede fik vi tilladelse til at fortsætte til Sydhavnen, hvor vi i løbet af natten hurtigt fik våbenlasten fra borde. Modtageholdet her var lige så effektivt og hurtigt, som Bangsbølgruppen på den anden side Sundet. Vor gamle kadetkammerat Smith-Jensen var med på modtageholdet.

INGEBORGS menige besætning var imidlertid misfornøjede med, at det var den eneste større sending, som vi havde fået igennem på tre måneder, og da skipperen tilsyneladende var indstillet på, at næste tur skulle være en "rolig" tur, gik vi til "rederen" med et forslag om, at han fandt sig en mere "tordenskjoldagtig" skipper. Det blev taget temmelig unødigt op, og resultatet af dette "mytteri" blev, at Schaeffer, Brink og Kieler blev afmønstret for godt. Kunne vi ikke finde os i betingelserne og "kommandosystemet", ville man slet ikke have os med i våbentransporten. Det skal retfærdighedsvis anføres, at skipper Kinck fik flere gode våbenlaste hjem efter vor afmønstring.

Jeg fik så valget mellem at slutte mig til kadetternes ventegruppe under ledelse af sølejtannerne Wolfhagen og Odder, eller tage til Kalundborg for at være marinens kontakt- og efterretningsmand der. Kalundborg var marinebase for tyske minestrygere og patruljebåde. Den tidligere kontaktmand lods Jensen, som var reserveofficer, var for nogen tid siden blevet taget af tyskerne på mistanke om at arbejde for modstandsbevægelsen, så der var opstået et "hul", som skulle fyldes.

Jeg valgte at tage til Kalundborg, fordi jeg her regnede med at få lidt friere hænder end i København. Jeg fik et falsk legitimationskort lydende på navnet Birger Rasmussen - profession: sømand. Navnet og de personlige data tilhørte en af mine gamle skolekammerater

fra Ålsgård, hvor den lokale præst hjalp mig med at få lavet en falsk dåbsattest. Da jeg kendte ganske godt til den egentlige Rasmussens meriter, og da jeg vidste, at han var i sikkerhed i Sverige, regnede jeg med, at hvis jeg skulle blive taget af tyskerne, ville det tage dem så lang tid at rede trådene ud, at der var en chance. I Kalundborg nyder jeg blandt gamle bekendte endnu navnet Rasmussen.

Gennem marineledelsen blev jeg introduceret til den lokale modstandsledelse, og de opgaver, jeg foreløbig fik pålagt, var dels at oprette en "havnegruppe" af lokale modstandsfolk og træne den i våbenbrug, dels at holde ugentlig kurerkontakt med marineledelsen i København for at meddele den alt, hvad der skete af militær art til søs og til lands i Nordvestsjælland. Men jeg fik pålæg om at holde mig fra mere aktivt modstandsarbejde såsom sabotage og væbnede sammenstød med besættelsesmagten.

Pudsigt nok havde den tyske marinebases kommandant, en Kapitän zur See, også ugentlige rejser til København på samme dag, som jeg, og vi sad flere gange i kupe sammen. Jeg søgte en enkelt gang at få en samtale i gang med ham om krigens gang, men han var meget nedladende og afvisende og sad for det meste og studerede papirer og frontberetninger rygende på nogle ildelugtende tyrkiske cigaretter.

I Kalundborg blev jeg ret hurtigt akcepteret af de lokale modstandsfolk. Jeg fik først bopæl hos en flink skolelærer, men måtte flytte, fordi hans kone fik et nervøst sammenbrud over at have en illegal boende. Jeg fik derefter en tid arrangeret en hyre på en fiskekutter som bedstemand. Kutteren stod kun til søs et par gange om ugen for at fiske i Storebælt, så jeg kunne holde god kontakt med havnegruppen. Tjenstligt gik den første tid med at skaffe oplysninger om militære anlæg og hændelser. På disse cykel- og fisketure kom mine tegnefærdigheder mig til god nytte. Der var både flyvevarslingsstationer, kystbatterier og militære forlægninger på denne egn udover den egentlige marinebase i selve Kalundborg. På fisketurene var der lejlighed til at observere noget af marineaktiviteten i Storebælt, og det var med en særlig tilfredsstillet gru, at man passerede vraget af et stort tysk troppetransportskib, som nylig var blevet minesprængt udfor Rønæs, og hvor mange tyske soldater skulle være druknet.

Et par gange blev havnegruppen kaldt til udlosning af de illegale våbentransporter, som kom fra Sverige, og nu fik jeg lejlighed til at se det hele fra modtagersiden. Udlosningerne skete naturligvis i mørke og måtte foregå med særlig forsigtighed på grund af den nærliggende marinebase. Engang måtte vi ligge "stille" i et pakhus i over en time, fordi vi fik melding om, at tyskerne foretog en systematisk eftersøgning af havneområdet. Vi lå klar med fingeren på aftrækkeren på de dejlige maskinpistoler, som vi havde fået udleveret til lejligheden, men vi var heldige at undgå opdagelse, og kunne senere på aftenen fuldføre vort arbejde med at få våbnene transporteret sikkert bort. Kun en lille del af hver sending blev i Kalundborg, vi syntes en alt for lille del i betragtning af de mange grupper, der efterhånden var blevet dannet, men hvor størsteparten af våbnene gik hen og blev fordelt, fik vi aldrig at vide. At kunne holde kæft og lade være med at spørge for meget var den bedste egenskab hos en modstandsmand, sagde lederen af transporten.

Efter nogen tid at have fristet fiskertilværelsen var jeg så heldig ved byledelsens og oberst Gabel-Jørgensens mellemkomst at blive introduceret til den lokale landinspektør Jørgen Lampe og hans familie. Det var nogle prægtige mennesker, som gav mig bopæl i deres hjem i den resterende tid af besættelsen, idet jeg samtidig blev ansat som "landmålerlev". Denne familie var med sin klare antinazistiske indstilling, høje kultur og store opofrelse en stor moralsk og menneskelig støtte i en mørk tid. Kun landinspektøren hørte til de indviede, og familien spurgte mig aldrig, hvad jeg egentlig foretog mig ved siden af opmåleriturene med landinspektøren, skønt jeg ellers kom og gik på højst unormale tider, og var konstant sulten og træt, når jeg var hjemme.

Det blev efterhånden klart for mig, at der var en egentlig sabotagegruppe i Kalundborg, og jeg bad marineledelsen om at måtte tilslutte mig den, fordi jeg følte, at det var utilstrækkeligt med det pålagte rutinemæssige arbejde. Svaret var først et klart nej, men da jeg blev ved overfor min udpegede kontaktperson orlogskaptajn og marineflyver Erik Rasmussen, fik jeg hans forståelse og personlige akcept med besked om at passe på og oplysning om, at hvis det gik galt og jeg blev taget, så var der intet, man kunne gøre for mig. Lods Jensens arrestation og tyskernes mishandling af ham blev nævnt ved denne samtale.

Den første store oplevelse jeg havde, efter at jeg var blevet optaget i sabotagegruppen, var en aften, hvor vi efter kodemeldingerne fra BBC blev kaldt til hurtig udrykning for modtagelse af en våbennedkastning fra engelske bombefly på marker i området mellem Kalundborg og Jyderup. Min opgave var med udpegede folk fra min egen gruppe at bevogte den ene af indfaldsvejene til nedkastningsområdet. Hvor stor og velsmurt en organisation, der her var tale om, gik først op for mig på selve nedkastningsstedet, hvor der efterhånden samledes en halv snes gængaslastbiler og et halvt hundrede modstandsfolk fra forskellige steder i Vestsjælland. Kun lederne lod til at kende hinanden. Der blev hurtigt klargjort med signallys og modtagefolkene blev fordelt i yderkanten af området med tildelte markarealer for opsamlingen til de enkelte vogne, hvilket naturligvis skulle ske lynhurtigt, inden der kunne nå tyskere frem til nedkastningsstedet. Få vejen ud havde vi hørt luftalarmen gå, og på det aftalte tidspunkt blev signallysene tændt, da vi kunne høre den stigende brummen fra bombemaskinerne, som kom vestfra. Det var et betagende syn at se de fire store maskiner komme lavt og mørkelagte hen mod os. Lige før de var der, begyndte førermaskinen at blinke et aftalt kodetegn, som blev besvaret fra jorden, og kort efter så vi de hvide faldskærme med de mørke cylindriske containere begynde at falde mod marken, som de ramte med en dump lyd. Alt klappede og var ovre på nogle få minutter.

Det var svært at holde disciplinen i min bevogtnings-gruppe, fordi alle ville hjælpe med at læsse vognene, så for en gangs skyld måtte jeg tage den bøse kommandostemme på for at få folkene til at passe den opgave, vi havde fået af ledelsen. Men det blev hurtigt klart, at tyskerne ikke var lige i hælene på os, og så blev alle sat igang med at læsse vogne og grave faldskærme ned. Trods strenge forbud kom der en faldskærm med på den vogn, min gruppe transporteredes med. Jeg fik senere to smukke silkelommelortørklæder fra denne skærm foræret af min gruppekammerat Gunner Larsens søster, som syntes, vi skulle have et minde om oplevelsen. Jeg bruger dem kun, når jeg er i smoking, og det sker ikke så tit, men det er et godt konversations-emne, når man er sammen med englændere.

Vi kørte ad forskellige veje og ruter mod Kalundborg, idet vognene stoppede ved aftalte steder, for af særlige vagthold af modstandsfolk at få besked om den næste vejetape var fri for tyske patruljer eller for hurtigt at blive omdirigeret, hvis dette ikke var tilfældet. Også dette var utroligt velorganiseret med kontaktfolk, som holdt telefonisk forbindelse med hinanden og rapporterede de tyske bevægelser på landevejene. De to lastvogne, hvor jeg var med, blev på et tidspunkt stoppet og fik besked på at søge hurtig dækning, fordi der var rapporteret tyske vogne i modsat retning. Vi drejede ind på en gårdsplads. Lederen af transporten og et par ledsagere gik ind og vækkede en

overrasket bondefamilie, og for en sikkerheds skyld blev familiens telefonledning klippet over, mens vi andre fik skubbet lastvognene i skjul i laden. Motorerne turde vi ikke lade køre, for det kunne høres ud på vejen, hvor tyskerne forventedes at ville passere. Vi ventede en halv times tid, til der igen blev meldt klar bane fra vore egne vej patruljer, og ad en omvej kom vi frem til den store ladegård som tilhører Kålund Kloster, uden at der var yderligere op hidsende begivenheder. Våbensendingen blev foreløbig skjul i halmen.

En af de følgende nætter var det ved at gå galt for et par stykker af os. Vi var om aftenen taget ud til ladegården for at pakke senderne ud af containerne og gøre dem klar til videre fordeling i mere "uskyldig" emballage. Jeg var på cykel og havde ikke taget pistol med, hvad der medvirkede til at præge de følgende begivenheder. Jeg parkerede min cykel ved kirkegården nord for byen og gik resten af vejen til ladegården. Man skulle jo altid passe på ikke at røbe sine tilholdssteder ved at have for mange cykler parkeret netop lige, hvor man var igang med et illegalt arbejde. Da arbejdet var gjort, gik vi hver til sit to og to, men i mellemtiden var der blevet blæst luftalarm, og det betød, at vi skulle holde os væk fra de større veje for at undgå tyske patruljer. Min kompagnon hed Hans Jørgen Jørgensen - matros på Kalundborg-Århus færgeren -, og han gjorde for alle tilfældes skyld sin pistol klar. Vi gik ned mod kirkegården, hvorfra han kendte en smutvej ind til byen. Da vi skulle krydse hovedvejen udenom kirkegården, hørte vi støvleskridt og tyske stemmer. Vi gik i dækning i grøften, men den tyske patrulje må have hørt os tale sammen, for den gik hen imod os lysende med en lommelygte. Der var tre mand - en gefreiter og to menige. Jeg aftalte hurtigt med Hans Jørgen, at jeg ene skulle gå tyskerne i møde og prøve at snakke mig fra det med en undskyldning om, at jeg havde været på pigebesøg og var blevet overrasket af luftalarmen, thi jeg var jo ubevæbnet i modsætning til Hans Jørgen. Imens skulle han så se at komme væk gennem kirkegården. Jeg blev straks anråbt og holdt op med en maskinpistol og afkrævet legitimation og en forklaring på min færden af gefreiteren. Han troede ikke meget på min forklaring, og spurgte straks: "Wo ist der andere?". Samtidig fangede den ene soldat et glimt af Hans Jørgen i lyskeglen fra lommelygten, da han var ved at springe over kirkegårdsmuren. Et anråb og en maskinpistolsalve fulgte straks efter, blandede sig med nogle eder og et skud fra Hans Jørgen. Skuddet var årsagen til, at de ikke turde forfølge ham ind på kirkegården. Kort efter dette så den anden tyske menige en mørk skygge i grøften og sprang ned mod den med maskinpistolen i skudstilling, formentlig i den tro, at det var Hans Jørgen eller en helt tredje person. Han slog sig i faldet, bandede på tysk og sagde: "Ach - nur ein Rad". Den var låst, men han bar den op af grøften og fik af gefreiteren besked på at tage den med. I mellemtiden fortsatte den anden sin søgen efter Hans Jørgen og fyrede på må og få maskinpistolsalver ind mellem gravstenene og buksbomhækkene på kirkegården. Men gefreiteren mente nu, at Hans Jørgen måtte enten være skudt eller undsluppet, så videre eftersøgning blev indstillet, og han sagde til Hans Jørgens forfølger: "Nimm der Bube mit" og pegede på mig. Den anden slæbte afsted med min aflåste cykel, mens jeg måtte gå med en maskinpistol i ryggen og armene oppe. Jeg regnede med at blive ført ned til det tyske hovedkvarter - et hotel nede ved havnen -, hvor jeg havde hørt, at nogle kælderrum blev anvendt som fængsel, så jeg begyndte at spekulere på, hvad jeg skulle forklare mig med. På det tidspunkt af besættelsen blev der gjort kort proces med folk, som blev pågrebet og brugte skydevåben, og det var jo nok et spørgsmål, hvor længe min dækhistorie ville hjælpe mig. I sidste ende ville 1 mine gruppekammeraters sikkerhed afhænge af, om man kunne udholde pinsler. Beretningerne om, hvordan pågrebne sabotører blev behandlet af Gestapo, stod meget levende for alle modstandsfolk, selvom almindelige danskere mente at beskrivelsen af de grusomheder, tyskerne udviste, var overdrevne.

Vi var i mellemtiden kommet til den bakketop, hvor alleen på den anden side af kirkegården fører ret stejlt ned til byen. Jeg forklarede nu gefreiteren, at det var min cykel, man slæbte på, og jeg tilbød at låse den op i håb om, at man ville lade mig trække den. Det første fik jeg lov til, men ikke det sidste. Så lød der pludselig et par skud ude fra mørket et stykke fra vejen. Gefreiteren råbte op; kommanderede sine "tropper" på den velkendte tyske maner. Den ene soldat løb ud og lyste med sin lommelygte, og den anden smed cyklen over mod mig og rettede sin maskinpistol i den retning, hvorfra der var blevet skudt. Det blev til flere skud og maskinpistolsalver i mørket blandet med hæse tyske råb og hånlige danske svar. Det var vore gruppekammerater, som havde hørt de første skud og var blevet opmærksom på, at Hans Jørgen og "Rasmussen" var i vanskeligheder. Så slog det mig - nu eller aldrig -, og jeg sprang op på cyklen og trådte til, alt hvad jeg kunne ned ad bakken mod byen, svingende fra vejside til vejside. Tyskerne var for optagne af skyderiet til at reagere hurtigt nok mod mig. De salver, der blev rettet mod mig, da jeg var på vej ned ad bakken, smældede mellem træernes blade - det lød som store tunge hagldråber. Uskadt kom jeg væk og søgte til nogle venner i byen, hvor fruene, der var damefrisør, straks klippede mig næsten karsehåret, for at jeg kunne undgå umiddelbar genkendelse ved senere færdene i byen.

Jeg vil aldrig glemme den snarrådighed og offervilje vore gruppekammerater viste os i denne penible situation. Flere af dem var overbeviste kommunister, hvad jeg ikke havde lagt skjul på, at jeg ikke var. Alle undkom tyskerne ved denne lejlighed, også Hans Jørgen, som havde ligget i dækning bag en stor gravsten, mens skyderiet stod på. "Det var nær ved graven", bemærkede han senere på den for ham karakteristiske tørre måde.

Da jeg nogen tid senere havde fået instrueret alle mine gruppekammerater i brugen af de våben og sprængstoffer, vi havde fået tildelt fra våbenedkastningen, ønskede de, at vi skulle lave en generalprøve på en sabotage, og de udpegede selv en autoreparatør, som boede lige ved vagten til det tyske befæstningsanlæg på Røsnæs. Han var kendt på egnen som tyskersympatisør, reparerede deres biler og drev selskabelig omgang med dem. Jeg var betænkelig, fordi vi havde fået en del nye folk, som aldrig havde haft med våben at gøre, men jeg gav dog efter, fordi opgaven med at sprænge bilværkstedet med de nye kastebomber, vi havde fået, og mulighederne for at slippe hurtigt væk var til stede. Stedet blev rekognosceret, og vi besluttede os til at gå lige til sagen samme aften. Vi kom også uset frem i nærheden af værkstedet, men da jeg spurgte, om alle var klar og mindede om at afsikre pistolerne, før det kom til eventuelt skyderi, lød der et skud, og en af vore folk - Helmuth Christensen - råbte, at han var ramt, og at han blødte stærkt fra foden. Det var et vådeskud fra hans egen pistol - en amerikansk 11 mm Colt. Nu blev der selvfølgelig tændt projektor ovre ved den tyske vagt, og der var ingen anden udvej for os end at se at komme væk med vor sårede kammerat. Skuddet var gået ind gennem læggen og ud gennem vristen og sålen på hans støvle, som var fuld af blod. Helmuth holdt to af os over skulderen, og vi løb, så godt vi kunne over markerne for at undgå de tyske patruljer, som allerede var på vej udad landevejene. Efter en times mareridt nåede vi frem til Kysthospitalet og fik purret en ung reservelæge, som mine folk vidste, at man kunne stole på. Helmuth fik i al hemmelighed den lægelige førstehjælp, han havde brug for, men han fik dog livsvarigt mén af sin skade. Hans ærgrelse over kludderiet med pistolen var dog større - end hans lidelser, påstod han senere, for vi havde jo ikke fået gjort det,

vi var gået ud for. Den lokale modstandsledelse var også meget bebrejdende, fordi vi ikke havde søgt dens godkendelse af sabotageforsøget. Man var bange for tyske modforholdsregler i byen, da det måtte være klart for tyskerne, at episoden havde tilknytning til lokale folk. Der blev da også indført spærretid og foretaget razziaer, heldigvis uden at nogle blev anholdt. Jeg selv tilbragte de følgende nætter i et lille uopvarmet lysthus sammen med landinspektøren. Jeg har siden bebrejdet mig, at jeg tog hele gruppen med, da sagen kunne være klaret af fire eller fem mand, der var vant til at omgås våben.

Det var på denne tid, jeg igen fik kontakt med Mix, efter at han kom tilbage fra Sverige. Under et weekendbesøg hos mine forældre i Ålsgård, fik jeg at vide, at Mix en morgen var stillet på "Solbakken" i ret forkommen tilstand og havde bedt om at tale med mig. Mine forældre vidste ikke, hvor jeg var at træffe, og efter at han havde fået morgenmad, tog han toget til København. Han fortalte intet om sin dramatiske rotur over Sundet i en stjålet svensk jolle og sin landgang på kysten lige syd for Helsingør, hvor han havde måttet klippe sig gennem en pigtrådsspærring på stranden for at komme op i land. Han efterlod sig heller ikke nogen kontaktadresse. Næste gang, jeg var i København, opsøgte jeg hans forældre. Hans far havde talt med ham. Han virkede ret nervøs for Mix og vidste ikke, hvor han holdt til. Gennem mine marinekontakter fik jeg dog et møde etableret på en café i den indre by. Mix fortalte om sin rømning fra Brigaden og om sin overfart over Sundet og om sine planer for nye store sabotageer. Han opfordrede mig til at hjælpe ham med at stable en ny HD-gruppe på benene i København, men jeg måtte afslå, fordi jeg på dette tidspunkt ikke kunne svigte de kammerater, som jeg havde påtaget mig at være leder for i Kalundborg. Vi skiltes i fuld forståelse. Mix var ved godt mod og havde flere planer i hovedet om sabotageer blandt andet mod tyske militære anlæg i Frihavnen. Han virkede dog noget rastløs og var klar over, at han ikke kunne komme videre uden medvirken af nogle prøvede sabotører.

Næste gang, jeg kom til København, var han arresteret efter en ildkamp med Gestapo i hans dækkelighed og var hårdt såret blevet ført til Dagmarhus. Jeg vidste, at han stod til en dødsdom, da tyskernes nederlag ikke stod lige for døren.

Kalundborggruppen lod sig ikke slå ud af sin sidste mislykkede aktion, men gik hurtigt igang med at rekognoscere og vurdere, hvilke lokale militære installationer, det ville være formålstjenligt og muligt at ødelægge ved en hurtig sabotageaktion, når befrielseskampen i Danmark begyndte. Blandt flere muligheder valgte vi en tysk varslingsstation, som det forlød spillede en vigtig rolle for det tyske luftforsvar og hele luftalarmsystemet, som også det tyske militær var afhængig af fungerede. Med de gode våben, vi var kommet i besiddelse af, fandt vi, at der ville være en rimelig chance for at ødelægge såvel selve radaranlægget som den tilhørende kraftstation. Det kunne næppe ske uden en ildkamp med vagtstyrken, som bestod af ældre "Luftwaffe" soldater i ikke særlig stort antal, og da man sagde, at de var ved at være trætte af krigen og bare længtes efter at komme hjem, regnede vi med, at sagen kunne klares uden for stor risiko af en snes håndplukkede modstandsfolk, blot vi fik en dags varsel til at gøre de sidste forberedelser. Byledelsen var først skeptisk på grund af vort sidste uheld, men lod sig overbevise og ville lade planerne gå videre til godkendelse i København og vist nok også London, fordi man ikke måtte røre ved egentlige militære anlæg uden en sådan forhåndsgodkendelse. Det var iøvrigt på den tid, hvor Hitler havde ladet kundgøre, at den tyske nation ville kæmpe til "sidste mand" også i de besatte områder i Danmark og Norge. Vi gik og ventede og håbede på at få den nævnte tilladelse i en månedstid, men som tingene kom til at udvikle sig omkring Danmarks befrielse, kom planerne selvsagt ikke til udførelse. Et besøg på stedet efter befrielsen bekræftede dog, at vi nok ville have haft held til at udføre, hvad vi havde i tankerne. Luftwaffesoldaterne havde ihvertfald ikke noget ønske om at kæmpe til sidste mand.

Det sidste store ud kald i min Kalundborgtid fik min gruppe i april måned. Tyskerne var ved at trække reserver fra Norge og Danmark til en sidste kamp. En ammunitions-transport ad jernbanen fra København til Korsør var blevet stoppet af en jernbanesabotage på Ringstedegnen, og der kom besked til grupperne i Nordvestsjælland om også at knalde linierne over Holbæk til Slagelse for at udelukke en omdirigering af transporten over Roskilde. Det var hurtig udrykning. Min gruppe fik tildelt strækningen mellem Vørslev og Høng. Vi vidste, at denne banestrækning kun var sporadisk bevogtet, men knaldningen måtte ske i dagslys, hvis vi ikke skulle risikere at komme for sent. Så vi gik lige til den uden planlægning, pakkede sprængstof, detonatorer og lunter på cyklerne, revolveren i inderlommen, nogle maskinpistoler i mapper på cykelstyret, og så cyklede vi til en ubeboet strækning af banen nord for Jerslev. To bevogtningsgrupper blev udsat ved overskæringerne på begge sider af det valgte sted, mere for at stoppe et tog end fordi vi ventede tyskerne. Det tog ikke mere end ca. et kvarter, efter at vi havde fået melding om, at "banen" var klar, til vi havde fået anbragt ladningerne. Vi sprængte to skinnesammenføjninger og forsvandt. Statsbanerne blev underrettet om aktionen, og det tog dem et par dage at få foretaget de fornødne reparationer. Efter hvad vi hørte, opgav tyskerne at få denne ammunitions-transport videre. Tingene var jo ved at gå i opløsning for dem på alle fronter. Naturligvis var vor lille udrykning en nem aktion i sammenligning med, hvad der var foregået i Jylland, men tilfredsstillelsen ved at have været med til at sinke den tyske krigsførelse var en sidste opmuntring til min gruppe.

Lad mig til sidst omtale en sørgmunter oplevelse, der havde med vore forberedelser til slutopgøret at skaffe. Havnegruppen havde fået til opgave at søge at hindre, at tyske forstærkninger kunne blive ført ind til Kalundborg ad søvejen, hvis det kom til kamp i og omkring byen, og vi skulle også prøve at knalde tyske skibe, som forlod havnen. Selve opgøret med tyskerne i byen og på havnen skulle andre tage sig af. Vi havde gennem våbennedkastningerne fået nogle bazookaer og også prøveskudt med dem mod nogle jernplader¹ og et vejtræ for at overbevise os om våbnets egnethed overfor skibsmål. Vi havde rekognosceret for nogle gode skjulte stillinger i det ydre havneteræn, men havde jo selvfølgelig vore tvivl, om vi kunne komme i de rigtige stillinger i det afgørende øjeblik. Det var min ide, at det ville være smart, hvis vi kunne få en kontrolleret minebombe ud i havnehullet og sprænge den på nogen afstand, når et skib gik ud eller ind. Med marineledelsens hjælp fik vi de kabler og batterier til fjernaffyring, som måtte til. Vi håbede på at kunne udlægge denne mine ved nattetid. Selve minen blev konstrueret af en olietønde fyldt med plastisk sprængstof, vel godt en 100 kilo. Den blev forsynet med forladning og detonatorer forbundet til et langt tændkabel. Der blev ikke brug for denne mine, som tingene udviklede sig, men efter befrielsen besluttede havnegruppen, at det ville være bedre at sprænge minen end at demontere den. Vi udlagde den fra en fiskekutter en sømil uden for havnen i fjorden og havde erstattet affyringsmekanismen med en såkaldt "tidsblyant" velkendt af de fleste sabotører. Affyringen svigtede imidlertid, og vi var urolige for, hvad der kunne ske senere med dette monstrum af en mine udlagt i et farvand, hvor der nu kun sejlede venlige skibe. Trods god pladsbestemmelse af minens position mislykkedes det at finde den og få den bjerget i land, og jeg sov ikke godt den følgende

nat. Hen på morgenen lød en kraftig eksplosion ude fra fjorden, og man kan vel gætte på, at det var vor mine, som var sprunget noget senere end tilsigtet. Der kan have været en fejltagelse ved valget af tidsblyanten, som jeg var overbevist om, var en med lo minutters forsinkelse, men det blev snarere timer. Hvordan det forholdt sig, er det naturligvis ikke muligt at opklare bagefter.

I selve Kalundborg kom det til nogle uorganiserede gadekampe den 5. maj om aftenen, efter at frihedsbudskabet havde lydt i BBC. Det var mellem nogle frihedskæmpere og nogle unge, tyske, fanatiske marinere, som rykkede ud i gaderne for at tilkendegive, at byen endnu var deres. En modstandsmand blev dræbt og nogle flere blev sårede. Jeg havde svært ved at holde min egen gruppe tilbage, idet den ønskede at rykke ud og tage hævn for det, der var sket, ved at storme det tyske hovedkvarter på havnen. Men byledelsen havde givet strenge ordrer om ikke at gå i aktion uden dens ordre. Det havde vel også bare kostet mere og på dette tidspunkt, må man sige, unødigt blod.

Om morgenen på befrielsesdagen mønstrede min gruppe hos Gunner Larsens forældre, som forpagtede den gamle præstegård i Raklev. Gunners far havde hejst Dannebrog på havens flagstang, og vi sang det første vers af "Der er et yndigt land". Jeg foreslog så, at vi skulle råbe et hurra for Danmark og kong CHR X, men så trådte Hans Jørgen frem og sagde, at kongen ville han ikke være med til at råbe for, thi det stred mod hans kommunistiske overbevisning. "Åh, Hans Jørgen, bare for denne ene gang", bad Gunners mor, hvortil Hans Jørgen svarede: "Ja så skidt, lad gå med det". Så både Danmark og kongen fik sit leve af hele gruppen.

Samme dags formiddag ledsagede jeg i kadetuniform, som Søværnets repræsentant den militære byleder kaptajn Petersen fra Hæren til den tyske marinekommandant for at modtage overgivelsen på de allieredes vegne. Den tyske kommandør var nedladende og kort for hovedet, men ellers meget korrekt, hvad alt det konkrete angik. Han meddelte, hvilke ordrer han havde givet de tyske styrker på egnen vedrørende aflevering af våben og hjemrejse. Han nævnte også, at han godt vidste, at der havde været partisanvirksomhed udøvet af danskere på Kalundborgegnen i krigens sidste år, og vi forstod, at han kun havde foragt tilovers for den form for krigsførelse. Kaptajn Petersen svarede ham meget kontant, at alle de, som stod i modstandsbevægelsen, følte, at de havde handlet ret, og at man fra tysk side ikke kunne have forventet andet efter det overfald på vort land, som skete den 9. april 1940. Han gav derefter kommandøren besked om, hvad tyskerne havde at rette sig efter, at han selv var blevet bemyndiget til at give ordrer til tyskerne på de allieredes vegne, og at det tyske hovedkvarter i byen skulle være forladt inden næste dag klokken tolv. Jeg fremførte selv noget om den brutalitet, den tyske besættelsesmagt havde udvist overfor danskerne som var gået til modstand, og at disse gerninger sent ville blive glemt af vore landsmænd. Jeg nævnedes mordet på Kaj Munk, som havde fået mange danske til at gå aktivt ind i modstandskampen. Kommandøren sagde ikke noget, men af den overlegne måde han betragtede mig på, sluttede jeg, at det ville vare længe, før tyskerne blev deres herrefolkmentalitet kvit, selv efter det totale militære nederlag. Lad mig blot tilføje, at det selv efter 40 år efter besættelsen er vanskeligt ikke at bære nag til den generation af tyskere, som fulgte Hitlers kald og bragte ulykker over så mange. Håb om ikke at gå i graven med et usvækket nag til folk af tysk herkomst ville for mit vedkommende kun kunne opfyldes af nye generationer af fredelige tyskere, som ikke satte en ære i ensretning, herrefolkmentalitet og vold.

I godt en måned efter den 5. maj 1945 blev der stadig god brug for havnegruppen til forskellige opgaver med at fredeliggøre egnen og farvandene deromkring. Vi beslaglagde og tømte blandt andet fire tyske patruljebåde, som var blevet sat på grund på Sejro og forladt af besætningerne. Danskere, som havde set og mærket sig, hvor der var nedkastet engelske miner nær ved kysterne under krigen, kom nu frem med oplysninger, som de ikke havde ønsket at give tidligere, for ikke at hjælpe tyskerne i deres krigsførelse. Meget af vor tid gik med at lokalisere sådanne miner og andre farlige genstande, for at de kunne blive bortsprængt, eller hvor det drejede sig om tyske efterladenskaber, for at de kunne blive bjærget og undersøgt af eksperter. Torpedoofficieren fra den engelske krydserstyrke, som lå i København i dagene efter den 5. maj - en ung kaptajnløjtnant ved navn Coxwell, som havde gjort det meste af krigen med til søs og blandt andet sejlet med Murmanskkonvojerne og havde været med i kampen mod SCHARNHORST -, kom en dag til Kalundborg for at tage nogle tyske sager, vi havde bjærget, i nøjere eftersyn. Det var en stor oplevelse for mig at møde denne gæve britiske søkriger, som behandlede mig som en ligemand, og som ved sin ærlige, venlige optræden stak svært af fra de tyske søofficerer, jeg var stødt på under besættelsen. Men det må nok også ses på baggrund af, at tyskerne havde været vore fjender.

I slutningen af maj 1945 kom den engelsk-danske mine-strygerflotille til Kalundborg, hvor den fik midlertidig base. Som Søværnets repræsentant på stedet faldt det i mit lod at byde flotillen velkommen til byen. Det var et stort syn at se disse skibe glide ind i havnen med både et britisk og dansk orlogsflag på flagspillet agter. Besætningerne var blandet dansk-britisk, idet alle cheferne var danske søofficerer, der havde gjort den sidste del af krigen med i den Britiske Flåde efter på forskellig vis og under farefulde omstændigheder at være kommet over til England. Jeg fik senere på sommeren glæden ved at blive tilkommanderet som næstkommanderende på en af disse minestrygere - ME 1042 - og fik her overlevering af en ung engelsk frivillig reserveløjtnant, som var cykelsmed i det private liv, og som var præget af den store ansvarsfølelse og naturlige omgangsform med besætningen, som karakteriserer den britiske marineofficers opdragelse.

Det var også spændende og opmuntrende at udveksle erfaringer om forskellen mellem krigen derude og herhjemme med min chef søløjtnant I og senere min chef ved Søværnets Operative Kommando Ole Brinck-Lund. En af de store opgaver havde været at rydde Schelde munden ind til Antwerpen for tyske miner, så Montgomerys tropper kunne få de enorme forsyninger, de havde behov for, så langt frem mod frontlinien, som muligt. Minestrygertilværelsen havde været ret ensformig, men både farefuld og krævende. Det fremgik også, at der blandt minestrygernes besætninger, stod en ikke ringe respekt for det arbejde, som var blevet de marinefolk, som måtte blive i Danmark, til del.

Som gruppeleder i modstandsbevægelsen var jeg i sommeren 1945 af de lokale ledere i Kalundborg blevet indstillet til at springe videre til søløjtnant uden eksamen. Men det blev Søværnets ledelse skånet for at tage stilling til, fordi jeg øjeblikkelig og udtrykkeligt omend venligt sagde nej tak, ihukommende min fars ord om, hvad der hører sig til for at skabe sig en ærefuld og anstændig karriere.

Hen på sommeren sagde jeg farvel til mine Kalundborgvenner og indtrådte igen under Søofficersskolen for at gøre min uddannelse færdig. Her mødte jeg de fleste af de tidligere kadetkammerater, som havde været spredt efter den 29. august 1943. Livet faldt langsomt ind i de kendte folder, som vi huskede dem fra vore første år i Søværnet, men det kunne ikke undgås, at de, som havde været mest aktive i modstandsarbejdet, følte en vis afmatning og irritation og havde svært ved at falde ind i de militære former igen. For enkelte var overgan-

gen så svær, at de trådte ud af Søværnet og søgte en civil uddannelse. Flere havde svære overvejelser, fordi et ærligt ønske om en gerning som dansk søofficer kolliderede med en tvivl, om det danske samfund virkelig ville tage ved lære af den 9. april 1940 og opbygge sig et forsvar, som både materielt og åndeligt var rede til at kæmpe for landets frihed selv mod overmagt.

Den sidste vinter på Søofficersskolen, hvor jeg var korpsskaden, fik jeg selv tvivl om, hvorvidt en gerning i Forsvaret i fredstid var den bedste måde at tjene sit land på og om det kunne give den udfordring og det indhold af livet, jeg så frem til. Var der iøvrigt nok i mig selv til at blive en god leder for andre? Og kunne en humanistisk indstilling forenes med en officersgerning? Impulserne til en sådan tvivl kom både udefra og indefra. Nok var "Aldrig mere en 9. april" blevet et slagord blandt danskerne, men nu, hvor ordet igen var blevet frit, var der flere toneangivende personer, der talte om en tilbagevenden til den isolerede neutralitet og som modsatte sig en styrkelse af samhørigheden med vore befriere fra Vest. Disse folk havde - modsat Kaj Munk - været ganske tavse, da der var en risiko ved at sige sin mening. Man hørte også fra disse kredse, at der ikke mere var brug for noget militær, og selv mere forsvarsindstillede politikere tilkendegav, at Forsvaret måtte komme i sidste række i genopbygningens Danmark. Hertil kom, at der var en del fremtrædende modstandsfolk, som hævdede, at besættelsen havde vist, at det danske officerskorps var udueligt. Alle sådanne udtalelser kunne nok skabe tvivl hos en ung, som stod for at begynde en livs gerning. Var det man var gået ind for, da intet værd? Men hertil kom en indstilling hos en del af vore officerer, som ikke virkede særlig inspirerende og hvis motto var: "Kæft, trit og retning". Ikke, at jeg ikke forstod behovet herfor, når der skulle handles, men jeg syntes, at der hos mange af dem var for lidt forståelse for betydningen af at tage de involverede med på råd og ihvertfald gøre noget for at fremme deres akcept af måden tingene skulle gøres på. Her må jeg indføje, at en del yngre officerer, der senere tog sig en universitetsuddannelse i psykologi, havde et godt øje for netop dette aspekt ved den militære tjeneste. Blot var det skade, at nogle af dem gik så vidt, at de fik kasseret flere af Søværnets gode traditioner, der havde et rigtigt praktisk og et værdifuldt holdningsmæssigt sigte.

Min tvivl om fremtiden blev i en periode så stærk, at jeg besluttede at indgive min afskedsansøgning. Jeg blev desårsag kaldt op til skolechefen, kommandør Carl August Severin Westermann, til en samtale. Westermann, den stovte chef for NIELS JUEL den 29. august 1943, kunne ellers være ret kort for hovedet overfor kadetterne, men han modtog mig venligt og brugte det meste af en time til en meget åbenhjertig drøftelse af de problemer, jeg tumlede med og havde givet som begrundelse for min afskedsansøgning. Han var så overbevisende og optimistisk i sin vurdering af Søværnets fremtid og behov for unge ledere, der var engagerede og havde vist særligt initiativ, at han fik mig overtalt til at trække ansøgningen tilbage. Han sluttede med at bede mig huske CHR IV marinevalgsprog, som stod over trappeafsatsen i Søofficersskolens hall: "Når blot enhver vil gøre sit yderste". Som det vil fremgå af det følgende om min søofficerskarriere, skylder jeg Westermann en særlig tak for denne samtale og de råd, han gav mig.

Inden vintersemestret på Søofficersskolen blev ældste kadetklasse udkommanderet til Søværnets nyerhvervede eksercerskole "Arresødal", som lå så smukt i en lavning mellem Frederiksværk og Arresøen. Her fik vi igen den glæde at uddanne og præge et hold nyindkaldte værnepligtige, for mit vedkommende 1. deling af 1. kompagni. Jeg blev igen grebet af mødet med disse unge, lærevillige mennesker, hvoraf flere fra min deling senere fortsatte i Søværnets tjeneste, ja, en endte som eskadreteknikofficer ved u-bådseskadren.

På venstre fløj i min deling stod en spinkel og noget tavs fyr, sømand af profession, jeg husker ikke hans navn. Han havde svært ved at gøre sig gældende i de militære discipliner, hvorfor han blev drillet af de andre menige og kaldt "kompagniklovnen". Der stod ikke megen respekt om ham, men det ændrede sig en dag, vi var på den fysiske træningsbane. Over en å var opspændt en tovbros med trin til at gå på, og det var meningen, at de værnepligtige til slut skulle kunne passere den i fuld udrustning med gevær uden at falde i vandet. De blev den omtalte dag instrueret i teknikken med at holde balance på en tovbros, hvorpå jeg satte den i kraftige svingninger og spurgte, hvem der først ville forsøge at gå over den. Der var tavshed, indtil "kompagniklovnen" til stor morskab for de øvrige meldte sig. Og så passede han den uden at tage for sig med hænderne med den sikkerhed og elegance, som kun erfarne søfolk, der ofte har gået på et gyngende skibsdæk, kan præstere. Der blev klappet svært ad ham, og fra den dag hørte drillerierne op.

Et af de første kapitler i datidens "Lærebog for orlogsgaster" havde en kort omtale af Flådens historie med gengivelse af flere af de dejlige og kendte billeder af blandt andre marinemaleren Christian Mølsted. I delingen brugte jeg en del tid til at tale om Flådens glørværdige historie, og det var forunderligt nok det afsnit af lærebogen, de værnepligtige holdt mest af at få uddybet. De forærede mig ved skolens ophør en model af et vikingeskib som tak. Den står på min boghylde og minder mig om den gode tid, jeg havde sammen med disse unge mennesker.

Til det sidste år på Søofficersskolen hører en anden oplevelse, som jeg ofte har tænkt tilbage på. Afbrydelsen i vor normale kadetuddannelse havde blandt andet medført, at A-kadetterne ikke havde fået deres tid som fører af sejlutterne. Nogle af os besluttede derfor at udnytte skolens påskeferie til at tage en sejldyst rundt om Sjælland i SVANEN og THYRA. Dette er rigtignok i de senere år blevet en begivenhed, som mange sejlsportsfolk melder sig til, dog kun ved sommertide, hvor luften og vandet er lunere end i påsken. Vi ønskede at anløbe de steder på kysten, hvor vore familier havde deres hjem. Første nat ankrede vi udfor Ålsgård, hvor mine forældre på "Solbakken" bød på morgenmad. Næste nat ankrede vi udfor Rørvig på en såkaldt "læger val", hvad sømand erfaringsmæssigt bør undlade. (En dansk flåde var i 1566 blevet slået til vrag ved efter et søslag at have ankre på en læger val ved Gotlands kyst). Hen på natten blæste det kraftigt op fra nordvest, og vi måtte lette. SVANEN mistede herunder begge sine ankre, hvilket nødsagede dens besætning til at vende hjem. THYRA, som jeg var med i, fortsatte derfor alene. Under krydset for at passere Sjællands Rev måtte vi have tre reb i storsejlet. Jeg havde hundevagten sammen med søkadet aspirant Jørn Grøne. THYRA havde sin jolle på slæb, og da den efterhånden var ved at bordfylde og lå meget dybt, beordrede jeg Grøne ud i den for at øse den. Han tøvede og så på mig som om, det vist ikke kunne være min alvorlige mening, at han skulle udsætte sig for en sådan risiko for at gå overbord. Men jeg forklarede, at hvis vi ikke fik jollen lænset, måtte vi lade den gå, ellers kunne vi ikke klare revet. Jeg tilføjede: "Tænk på fredagsmorgenbønnen". Søofficersskolens gamle morgenbønner kunne vi alle udenad, og de linier, jeg havde i tankerne, lyder som følger: "At ville frygte Dig - min Gud - være mit fornyede Fortsæt, når Stormvejret, som Du udsender, raser med ubetvingelig Vælde, og jeg og de Planker, der bære mig, ere givne i dets Vold". Grøne fik med besvær halet jollen op og kom ombord og fik den lænset for vand. Han var jo naturligvis gennemblødt, da han omsider kom ombord og meldte, at ordren var

udført. Det var jo en risikabel opgave, og Grøne har siden fortalt mig, at havde jeg ikke nævnt fredagsmorgenbønnen, ville han have afslået at klare den stillede opgave alene.

I Korsør var vi alle til en hyggelig middag hos havnemesterfamilien Hjorth Jensen. Under passagen af Masnedsund gik vi på grund lige uden for søkadet aspirant Svend Arne Piils hjem. Men efter udlægning af varp og andet hårdt arbejde fik vi kutteren af grunden ved egen hjælp. Søens barske vilkår var efter et par års pause atter blevet en realitet for os kadetter.

Den 20. juni 1946 var Søofficersskolen så endelig overstået, og femten af de seksten, der var blevet antaget som kadetter i 1942, blev udnævnt til søløjtnanter af anden grad med et års forsinkelse. Den, der manglede, var Mix, som havde givet sit liv for den sag, han var gået ind for. Et billede af ham er ophængt på Søofficersskolen. Jeg husker fra mine mere alvorlige samtaler med Mix, at han engang, da vi talte om fremtiden, stille sagde, at hans største ønske var at stifte familie og få børn vel at mærke i et frit Danmark. De af os, som var mest knyttet til ham, stod om hans kiste i Mindelunden i Ryvangen den 29. august 1945, da de faldne og henrettede frihedskæmpere blev bisat. Der var over tusind pårørende til stede ved denne gribende højtidelighed. Grundtvig har med sin mindesang om treårskrigen i Slesvig udtrykt følelser, som også besjælede mange danskere et sekel senere. Det var betagende at høre alle synge med på det sidste vers af denne mindesang:

"Guds fred med vore døde i Danmarks rosegård, Guds fred med de som bløde af dybe hjertesår. Vor kærlighed til alle, de store som de små, der ville stå og falde med løven askegrå."

Krigstiden var bag os, freden foran de af os, som var sluppet helskindet og uden alvorlige psykiske mén gennem modstandskampen. Nu lå livet med alle dets muligheder lige åbent. Den livsgerning, jeg havde valgt, var blevet en realitet. Men modstandskampen havde været en tid, der havde modnet os mere, end en normal kadetuddannelse ville have gjort. Mest af alt havde vi fået grundfæstet vor vilje til at gå ind i en kamp for at bevare vort land frit, skulle der på ny opstå behov herfor. Vi, der blev i Søværnet, var også stærkt opsat på at være med til at genopbygge en flåde, der i fremtiden kunne medvirke til at forebygge, at Danmark på ny skulle komme i en 9. april situation.

Krigen havde nu ikke gjort os mere krigeriske af holdning. Vi håbede, som andre, oprigtigt på en ny verdensorden under De Forenede Nationer, hvor modsætningerne mellem nationer kunne bilægges uden krig. Men vi stillede os også skeptiske til, om dette ideale mål nu skulle være inden for rækkevidde, en skepsis, som allerede de første år efter krigen viste, var berettiget.

IV. Ung Søofficer og Familiestiftelse.

- Fregatterne HOLGER DANSKE og NIELS EBBESEN lå på tredje døgn underdrejet for en orkanagtig storm et sted mellem Thorshavn og Bergen. Jeg stod vagtchef på broen af HOLGER DANSKE - eller mere korrekt - klamrede mig til kompassøjlen, våd, kold, mat og med saltvandet svidende i øjnene. Løgn havde man troet, indtil man selv fik syn for sagn. Bølger kan være så høje som otte etages huse. Var vi i en bølgedal, forsvandt NIELS EBBESEN for vore øjne, dog kun et øjeblik til vi blev løftet op på den næste skumtop med udsyn over det rasende hav. En 20 mm kanon blev revet op af dens beslag på fordækket og ført op på bagbords brovinge af en svær sø. Der lå den og klangede til bådsmændene og et par matrosmather fik den forsvarligt surret. Fregattens stålskrog vred sig og knagede, så man måtte tro, at det ville knække over. Men skibet havde under krigen gjort Murmanskkonvojerne med flere gange, så den holdt nok også til dette her. Dagen efter fik vi kending af Norskekysten og lå snart fortojet i Bergen under "syv sneklædte søstre". Hvilken velsignelse.

Min første officersudkommando foregik under mere rolige vejrforhold, end de der er beskrevet i indledningen til dette kapitel. Jeg blev næstkommanderende i ministrygeren MR 225, som var en tidligere tysk "Raümbboot". De fleste af Flådens skibe var gået tabt den 29. august 1943 eller senere i tysk krigstjeneste, hvorfor Søværnet i årene efter den tyske kapitulation fik overdraget henvend 30 tidligere tyske krigsskibe af de allierede. I disse første år var Søværnets hovedopgave ministrygning af vore farvande, hvor der blev indsat ikke mindre end 40 ministrygere med dansk besætning. Til denne opgave kom så uddannelse af nyt fast personel, som ikke havde kunnet rekrutteres i årene 1943-45.

Chefen for MR 225 (skibene fik ikke danske navne) hed Damsgaard og var søløjtnant I af reserven. Han var en forsoren og ægte sømandstype, som man kunne lære af. Han var tillige behagelig at arbejde under, fordi han ikke blandede sig unødigt i næstkommanderendes ansvarsområde, som er tilsynet med skib, besætning og det daglige arbejde ombord.

MR 225 indgik i division under MR 259, hvis chef var søløjtnant I Henrik Marius Petersen, som senere blev kontreadmiral og chef for Søværnets Operative Kommando. Både Marius Petersen og Damsgaard gik med energi og alvor til ministrygningsopgaven, men de besad tillige et perlehumør, som gjorde livet lettere for os yngre. Marius Petersen gik iøvrigt under navnet "Rox" fra kadettiden, hvorfor husker jeg ikke, men navnet passede godt til ham, stovt, mandig og fast, som han var. Min klassekammerat Otto Westergaard var næstkommanderende hos Rox. Mellem de to skibschefer blev vi nyudnævnte søløjtnanter altid omtalt som "naboens dreng".

Vi fik da strøget nogle af de frygtindgydende bundminer, som var blevet udlagt i farvandene omkring Danmark af engelske bombefly under krigen. Når sådan en mine blev bragt til sprængning, stod der en voldsom vandsøjle til vejs og det gav et kraftigt chok i ministrygeren, selvom vi var fjernet flere hundrede meter fra stedet. Søjlen var ofte farvet ganske sort af sand og mudder fra havbunden, hvor minen havde ligget. Da vi altid var to eller flere strygere, der strøg i formation, var det vanskeligt at afgøre, hvilken ministryger, der skulle have æren for en minesprængning. På siden af broen malede vi en lille sort mine, hver gang vi havde været med ved en sprængning. Men der gik på grund af ovennævnte usikkerhed sikkert lidt inflation i dette tællesystem.

Den megen sejlads, som strygningen medførte, var noget trættende i længden, men mandskabet tog opgaverne med godt humør. At den civile skibsfart skulle sikres bedst muligt, var der almindelig forståelse for. Officererne søgte ensformigheden brudt ved at samles i et af skibene, når vi var i havn eller lå til ankers. Her fik man "busser", som smørrebrødet hedder i marinesproget, med et par øl til og sang viser. Et par linier fra en af disse viser lød som følger: "Vi stryger i øst, vi stryger i vest, vi stryger, hvor det passer os bedst, med eller uden formation, længe leve KABAZONE". Det sidste var betegnelsen for den baltiske ministrygningszone. En af de unge næstkommanderende, søløjtnant Christian Sick Børgesen, senere flyver og chef for Flyvertaktisk Kommando, og iøvrigt forfatter til sangen, syntes, at verset skulle

med i den rutinemæssige indberetning om dagens arbejder til ministrygningsledelsen. Kommandør Eyvind Musaeus Dahl kunne imidlertid ikke se det humoristiske ved visen, hvad vi kom til at mærke, ved at der blev tildelt os mindre tid til den slags hyggestunder.

Vor MR-båds division fik en særlig opgave med at stryge et tysk minefelt af forankrede miner nordøst for Bornholm. Det var med nogen spænding, at vor minør gik i gang med at demontere hornene på den første mine, vi bragte til overfladen, men det viste sig så, at alle minerne i feltet kun havde sand i sprængstofbeholderen, thi feltet var et øvelsesminefelt udlagt for at opøve tyske ubåde i at passere et minefelt neddykket, inden ubåden forlod Østersøen for at gå på krigstogt.

Alt i alt var tiden i ministrygerne en lærerig tid, specielt på det sømandsmæssige område, hvis man da havde dygtige chefer, hvad jeg havde.

ILL

Min næste udkommando var som 6. kommanderende i fregatten HOLGER DANSKE, som med søsterskibet NIELS EBBESEN var formeret i en deling, der skulle uddanne mathelever. Skibene var sødygtige enheder, udlånt og senere købt af den britiske marine. Skibene havde gjort tjeneste som eskortefartøjer for konvojerne i Atlanterhavet under krigen. Vort elevtogt gik først til Færøerne, hvor der i vinterhalvåret skulle udføres fiskeriinspektion, og senere til udlandet med anløb af Bergen i Norge og Lissabon i Portugal.

Chef for HOLGER DANSKE og tillige delingschef blev kommandørkaptajn Hans Vilhelm Kaalund. Han var en velrenommeret, ældre søofficer, som dog siden 1932 mest havde gjort landtjeneste. Søværnskommandoen anså ham alligevel for at være den rette mand til at repræsentere Danmark i udlandet, så kort efter krigen. Kaalund holdt da også nogle glimrende og morsomme taler, som fik bifald fra såvel vore udlandske værter som hans egne undergivne. Men i søen var han ofte nervøs, usikker og opfarende overfor sine officerer. Togtet var da også præget af uheld og en mindre god stemning ombord. Vi opholdt os den første tid i Isefjorden for at opøve de nylig antagne mathelever i skibs- og fartøjtjeneste. Her ankrede vi en eftermiddag i bugten udfor Nykøbing og slukkede af på kedlerne. Men på aften blæste det kraftigt op fra sydøst og chefen blev urolig. Næstkommanderende, orlogskaptajn Poul Würtz, mente dog ikke, at der kunne blive så megen søgang, at der var fare for skibet, og han tilbød at sætte det andet anker, hvilket kunne ske uden at fyre op på kedlerne. Men chefen insisterede på at få dampen op og sejle over og ankre i læ af Hornsherred. Han ville gerne have en rolig nat tilføjede han. En af mine gode kadetkammerater, søløjtnant Helge Nielsen, var vagtchef og skulle derfor stå for navigationen. Jeg har i parentes bemærket altid beundret Helge for hans villighed til at påtage sig et ansvar og stå ved sine gerninger. Kaalund, der var på broen under hele denne manøvre, besluttede og fastholdt, at Helge skulle ankre fregatten, når havnefyret i Lynæs kunne ses i en bestemt farvet fyrvinkel. Da vi nærmede os Hornsherred i mørket, kom navigationsofficeren, søløjtnant Olaf Kisum, på broen og sagde: "Jeg synes landet kommer så nær på", hvortil Kaalund brysk replicerede: "Sludder, det synes man altid når det er mørkt". Knap havde han sagt dette, før der lød en voldsom skurren og føltes nogle kraftige rystelser, og fregatten satte sig hårdt og urokkeligt på landgrunden. Det blev en vanskelig flotbringning. NIELS EBBESEN og en torpedobåd søgte hele natten at slæbe os af, men uden held. Vore egne skruer sad fast i bunden og kunne ikke bruges. Da det blev lyst, gik det rigtigt op for os, hvor tæt på land vi stod, for et par køer var vadet ud fra stranden og begyndt at slikke salt af HOLGER DANSKEs stævn. Næste dag kom vi langsomt af grunden og måtte så forlægge til Holmen og doksættes for reparation af skruer og skibsbund, der var meget medtagne, eftersom der havde været mange store sten, hvor vi grundstødte. En senere undersøgelse viste, at der var en fejlvisning i fyrvinklerne på Lynæs havnefyre, men det var efter Søværnets kodex ikke begrundelse nok til at fritage chefen, der selv havde været på broen og givet sine direktiver til vagtchefen, for ansvaret for grundstødningen og de opståede skader.

HOLGER DANSKE blev gjort rimelig hurtigt klar af Orlogsværftet, og delingen afgik derpå med nogen forsinkelse mod Færøerne. Under passagen af Norges sydkyst blæste det en stiv pålandskuling, og midt på natten blev der set nødraketter fra et skib inde mellem skærene. Skibet signalerede til os om at komme til hurtig assistance, da det havde fået maskinstop og var ved at drive op på klippekysten. Det var en vanskelig opgave med så stort et skib som HOLGER DANSKE, men også fordi vi ikke havde detaljerede søkort over denne kyststrækning. Jeg husker, hvordan vi i mørket på vej ind mod havaristen, så os omgivet af dunkle skær, som søerne sprøjtede op over, men vi kom da efterhånden så tæt på havaristen, at vi kunne have sat et fartøj i vandet og overført en gangbar line, omend der var betænkeligheder ved at sætte et fartøj ud i den svære sø med en temmelig uøvet besætning ved årerne. Men før det kom så langt, var der signal fra havaristen, om at han havde fået sin maskine igang. Det viste sig at være en korvet fra den Norske Marine. Vi hørte siden, at den norske skibschef ikke var videre imponeret af vort redningsforsøg, som han fandt alt for tøvende. Han kendte nu ikke vor situation godt nok til at bedømme dette retfærdigt, så han var vel lidt undskyldt. Ihvertfald hørte vi ikke mere til sagen fra norsk side.

Tiden på Færøerne var en barsk oplevelse for de fleste af os, der ikke havde oplevet Nordatlanten ved vintertide. Det ene lavtryk efter det andet gik hen over os med storm og regn så kraftige, som man sjældent oplever det i Danmark. I havn måtte vi ofte have ekstra vagt ved trosserne, som sprang for et godt ord. Men selv under disse forhold var opholdet ved og på Færøerne en meget stærk naturoplevelse. Disse stejle klippeøer, som Atlanterhavet ustandseligt kaster sine bølger ind imod, og disse bløde ller, hvor græsset er så grønt, at det næsten skræker i øjnene, har en egen skønhed, der huskes så godt, når man en gang har oplevet den. I land mødte vi en del gæstfrihed og traf mange venlige færing, men mærkede også noget til den lidt fjendtlighedsindede indstilling som en hel del færing havde til danskere, specielt i årene lige efter krigen.

Hovedparten af tiden gik med sejlads på fiskepladserne omkring øerne for at forebygge eller gribe ind over for ulovligt fiskeri. En dag sejlede HOLGER DANSKE næsten halvvejs til Skotland for at hjælpe en trawler, som havde sendt nødsignal over radioen. Da vi næste dag fandt frem til trawleren, som ikke var i den position, den havde opgivet, var den ikke i overhængende fare, for den havde selv fået stoppet en læk. Den bad dog om at blive eskorteret til en nærmere angiven skotsk havn. Kaalund tog råberen og meddelte, at det kunne vi ikke på grund af vore andre opgaver, men at vi var villige til at eskortere til Thorshavn, som lå nærmere. Det afslog trawleren og fortsatte alene. De skotske fiskere brød sig øjensynligt ikke meget om at blive bragt ind på dansk territorium af et dansk krigsskib, og hvem ved, om denne trawlers hensigt ikke havde været at lokke et dansk fiskeriinspektionsskib væk fra Færøerne for et stykke tid?

Delingens næste store uheld skete en uvejrsnat, hvor vi lå til ankers i den smalle Skålefjord. HOLGER DANSKE havde sat begge sine ankre, NIELS EBBESEN kun det ene. Et kraftigt vindstød gennem fjorden - et såkaldt fjeldkast - satte NIELS EBBESEN i drift ind mod fjordens østlige kyst, som mest består af klipper, og inden fregatten kunne nå at få maskinerne igang, drev den på grund, dog så heldigt, at den satte sig på det eneste sted, hvor der er lidt sandstrand. HOLGER DANSKE fik slæbt den af grunden, da vinden løjede, og NIELS EBBESEN havde ikke taget mere skade, end at den kunne fortsætte togtet.

Besøget i Bergen efter to måneders stationstjeneste på Færøerne var en oplevelse så strålende for begge besætninger, ikke mindst fordi det var det første danske flådebesøg i byen efter krigens ophør. Der var ingen ende på, hvor godt nordmændene og -kvinderne ville gøre det for os, selv på et tidspunkt, hvor Norge endnu ikke var kommet på fode efter krigen. Der var stort bal i land og fester ombord. De fleste af vore norske søofficerskolleger havde gjort krigen med til søs, og det var både spændende og lærerigt at høre om deres oplevelser.

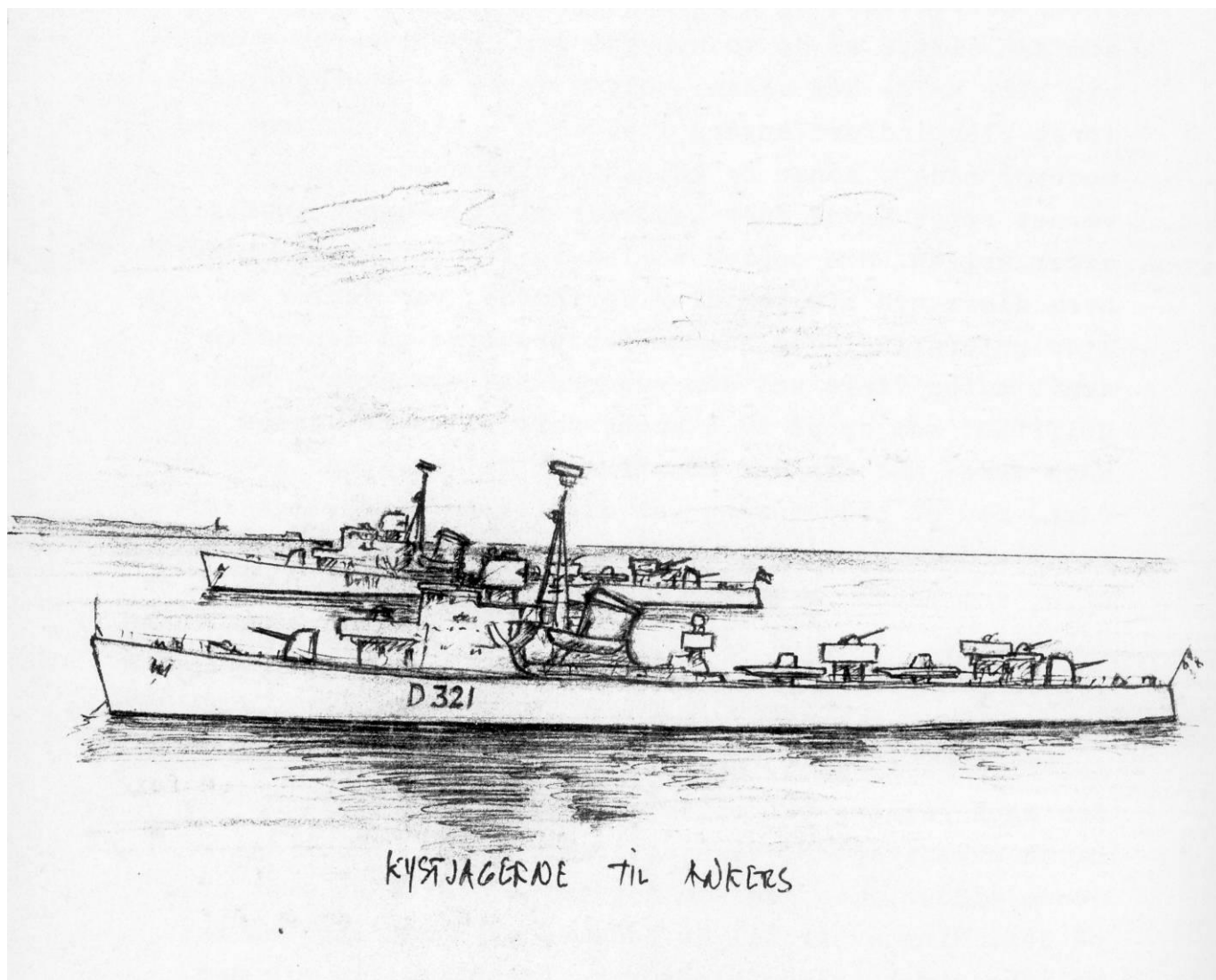
Fra Bergen gik turen til Lissabon. I Nordsøen fik HOLGER DANSKE et maskinstop og lå det meste af en nat og rullede voldsomt, men fik dog ved egen hjælp maskinen i gang igen og kunne fortsætte for egen kraft dagen efter. Biscayen viste sig fra sin venlige side, og da vi passerede Finisterre blev søen lyseblå og luften lun. Delfinerne sprang om vor bov, et herligt syn for de af os, der ikke havde været uden for Norden før. Besøget i Lissabon var også en strålende oplevelse med fester, vin, sang og køreture ind i landet, så fremmedartet for os nordboer, men så oplivende og afvekslende fra livet ombord. Noget der gav anledning til eftertanke, var dog at se, hvor stor forskel, der var på rig og fattig i Portugal. Det var første gang, jeg havde set, at der var folk, der lå og sov på fortovene om natten.

På vejen hjem til København løb delingen ind i svær is, som den vinter lukkede de danske farvande. Begge fregatter fik her nogle svære indtrykninger i skibssider og spanter ved i Kattegat og Sundet at presse sig gennem isen uden isbryderassistance indtil vi sad uhjælpelig fast syd for Hveen, og så måtte vi igen på Orlogsværftet for at blive repareret. På dette tidspunkt må Søværnets ledelse være kommet til den overbevisning, at en ændring i kommandoforholdene måtte ske, for Kaalund blev frataget kommandoen kort efter hjemkomsten. Da han havde modtaget ordre om at overgive kommandoen til kommandørkaptajn Svend Bernhard Vilhelm Johannes Greve, lod han HOLGER DANSKEs besætning mønstre på agterdækket, og fortalte os, hvad der var overgået ham. Han gik derefter rundt og tog hver enkelt af besætningen i hånden til farvel, mens tårerne trillede ned ad hans kinder. Jeg tror hele besætningen havde medlidenhed med Kaalund, som på mange måder havde været et varmt menneske, men blandt skibets officerer var der ikke tvivl om, at der var blevet truffet en rigtig beslutning på højeste plan.

Med Greve som chef var vi igen på Færøerne og sloges med nye stormvejr, men vi fik også en periode med stille, solskin og frostvejr, hvad der sjældent hænder på denne øgruppe, der ligger midt i Golfstrømmen. De sneklædte toppe på øerne, som spejlede sig i de smalle fjorde med sorte klipper langs stranden, gav mig nogle dejlige akvarelmotiver. Greve var en fin og rolig chef, som især gjorde meget ud af at lade sine unge officerer få del i hans erfaringer fra hans mange år til søs. Greve blev senere chef for fregatten GALATHEA, som foretog en verdensomsejling med videnskabelige formål.

Efter togtet med HOLGER DANSKE fik jeg et af mine helt store ønsker opfyldt, idet jeg var blevet udset til at være navigationsofficer i den nybyggede torpedobåd HUITFELDT, som skulle indgå i division med søsterskibet WILLEMOES, når dens prøveture med Orlogsværftet var overstået. Skibstypen blev senere kaldt kystjager, idet den nok var mindre end de store udenlandske torpedojagere, men en hel del større end de torpedobåde, der tidligere havde været i Flåden. Bygningen af disse to yderst vellykkede konstruktioner blev påbegyndt ved Orlogsværftet før 1943, men stoppedes af frygt for, at tyskerne skulle beslaglægge dem, som de havde beslaglagt de seks store torpedobåde af DRAGEN/GLENTEN klassen kort efter Danmarks besættelse i 1940. Bygningen blev genoptaget efter befrielsen, og HUITFELDT gik på prøvetur i 1947 som den sidste af de to nybygninger. Kystjagerne - lad mig blot kalde dem sådan, selvom denne typebetegnelse først blev indført engang i 50'erne - blev udstyret med moderne radar, sonar og kampinformationsudstyr, som Søværnet først havde fået kendskab til og kunnet anskaffe efter krigen. Min opgave som navigationsofficer, under hvem disse nye hjælpemidler sorterede, var derfor en stor udfordring. Jeg husker fartprøverne på den målte sømil udfor Vinga ved den svenske Kattegatskyst, hvor HUITFELDT kom op på 37,5 knops fart eller halvanden knob mere, end den var konstrueret til at kunne gøre af fart. Med på prøveturene var direktøren for Orlogsværftet, kaldet "Kong Knud" og nogle ingeniører og værkmestre, som havde været med til konstruktion og bygning af skibene. På grund af de vellykkede fartprøver var stemningen blandt disse så høj på hjemturen, at skibschefen, orlogskaptajn Svend Gunner Jørgensen, også kaldet "Smukke Jørgen", besluttede sig til at udskænke vin for egen regning til middagen i officersmessen. Da jeg havde kvældsvagten, var jeg afskåret fra at deltage i denne middag, men jeg kom dog til at sætte et vist præg på den. Mine evner til at bedømme strømsætning, må ikke have været veludviklede nok, for pludselig gik det op for mig, at HUITFELDT var ved at blive sat ned mod en svær fløjtetønde, som lå i vor rute. Jeg måtte derfor udføre et såkaldt "erbostik", en manøvre, hvor roret først lægges hårdt til den ene side, og når man er ud for forhindringen, hårdt til den anden side for at undgå en kollision. Allerede indledningen af denne kraftige manøvre, må være bemærket af chefen, der sad ved middagsbordet, for han bad sin næstkommanderende om hurtigt at gå på broen for at gribe ind, hvis nødvendigt. Næstkommanderende, som vi noget uhøvisk kaldte "Børge Blaf", og som iøvrigt var dus med alle de yngre officerer, kom farende op, og lige idet han trådte ud på dækket, passerede vi tæt på den store tønde, som nejede sig ind mod skibet med sin jammerfulde fløjtetønde, hvilket gjorde ham så forskrækket, at han gik på halen. Han rejste sig hurtigt op og for op på broen og råbte til mig: "Hvon'fan'er det du sejler. Du er jo ved at vælte os alle sammen, og du har allerede væltet alle chefens vinflasker". S.G. Jørgensen må nu alligevel have været tilfreds med dagen, for jeg slap for videre tiltale.

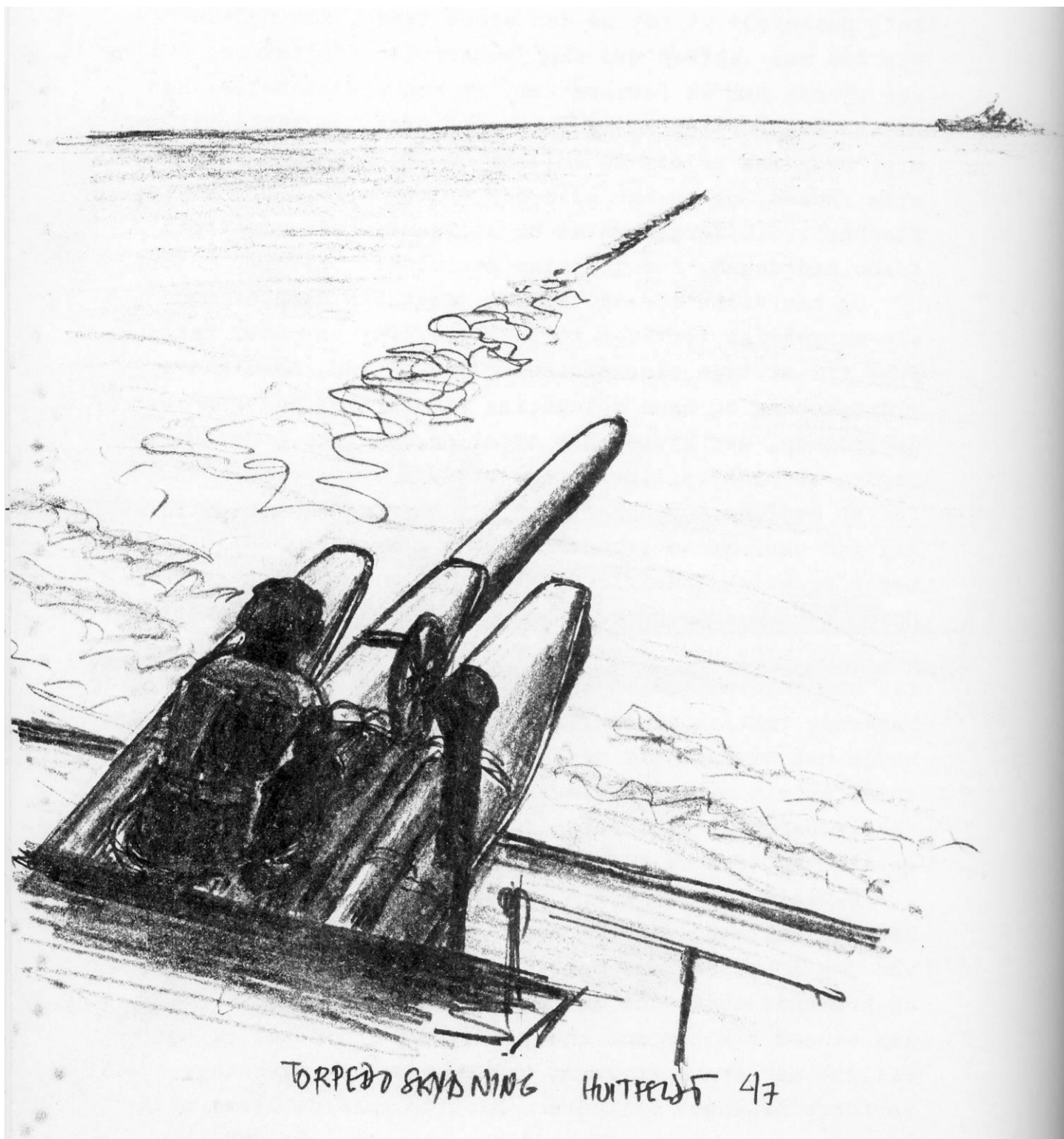
Op og han viste sig at være en meget fin skipper med sin mangeårige fortid i torpedobåde. Det var især hans evne til at tage sine officerer med på råd, hans klare ordregivning og hans delegering af arbejdet til sine underordnede, der gjorde ham agtet og vellidt. Onde tunger sagde, at hans særlige metode at føre kommando på, skyldtes en medført dovenskab, men for mig var han en virkelig god chef af to grunde. For det første gav han mig en masse praktisk indsigt i taktiske og sømandsmæssige forhold, og for det andet gav han mig adgang til at prøve nogle af mine egne ideer om taktik, når han under øvelser fik kommandoen over en større styrke. Se, det var videregående taktisk skoling, så det battede noget. Dette fag havde man næsten helt udeladt på Søofficersskolen ud fra en efter min mening fejlagtig antagelse om, at søkrigstaktik behøvede de fremtidige søofficerer ikke beskæftige sig med, for de blev skibschefer.

Divisionschefen i WILLEMOES var orlogskaptajn Karl Hørlyck Paulsen, som gik under navnet "Kahner", hvorfor ved jeg ikke. Han var meget dygtig, men også en streng og krævende chef, som dog aldrig skånede sig selv. Da jeg senere fik ham som chef, skulle jeg opdage, at han tillige var et meget varmt og omsorgsfuldt menneske overfor sine yngre officerer, blot de passede deres pligter. Som man sagde ombord: "Man må være i kridthuset hos Kahneren, ellers bliver man sendt i land med en dårlig karakterbog." Hvis K.H. Paulsen ikke var død i en relativt ung alder - han kæmpede i mange år med den berygtede sygdom elephantiasis - er jeg sikker på, at han var endt på en af Forsvarets højeste poster. Jeg mindes ham med taknemmelighed, for han var en af mine store læremestre.

Forholdet mellem de to chefer i kystjagerne var lidt køligt og spændt, hvad der førte til mange "skideboller" til HUITFELDT fra divisionschefens side og til lige så mange drillerier over for WILLEMOES fra "Smukke Jørgens" side. Selvom dette indbyrdes forhold mellem vore to chefer kunne medføre en del ubehageligheder for os yngre, skabte det også mange morsomme situationer, men det fører for vidt at berette om alt dette. Jeg tror, jeg kan sige, at alle de yngre officerer, som fik lejlighed til at gøre længere tids tjeneste hos disse to chefer, betragtede dem begge som nogle storartede læremestre, både hvad angår det praktiske og det holdningsmæssige, og på trods af deres vidt forskellige måde at føre kommando på.

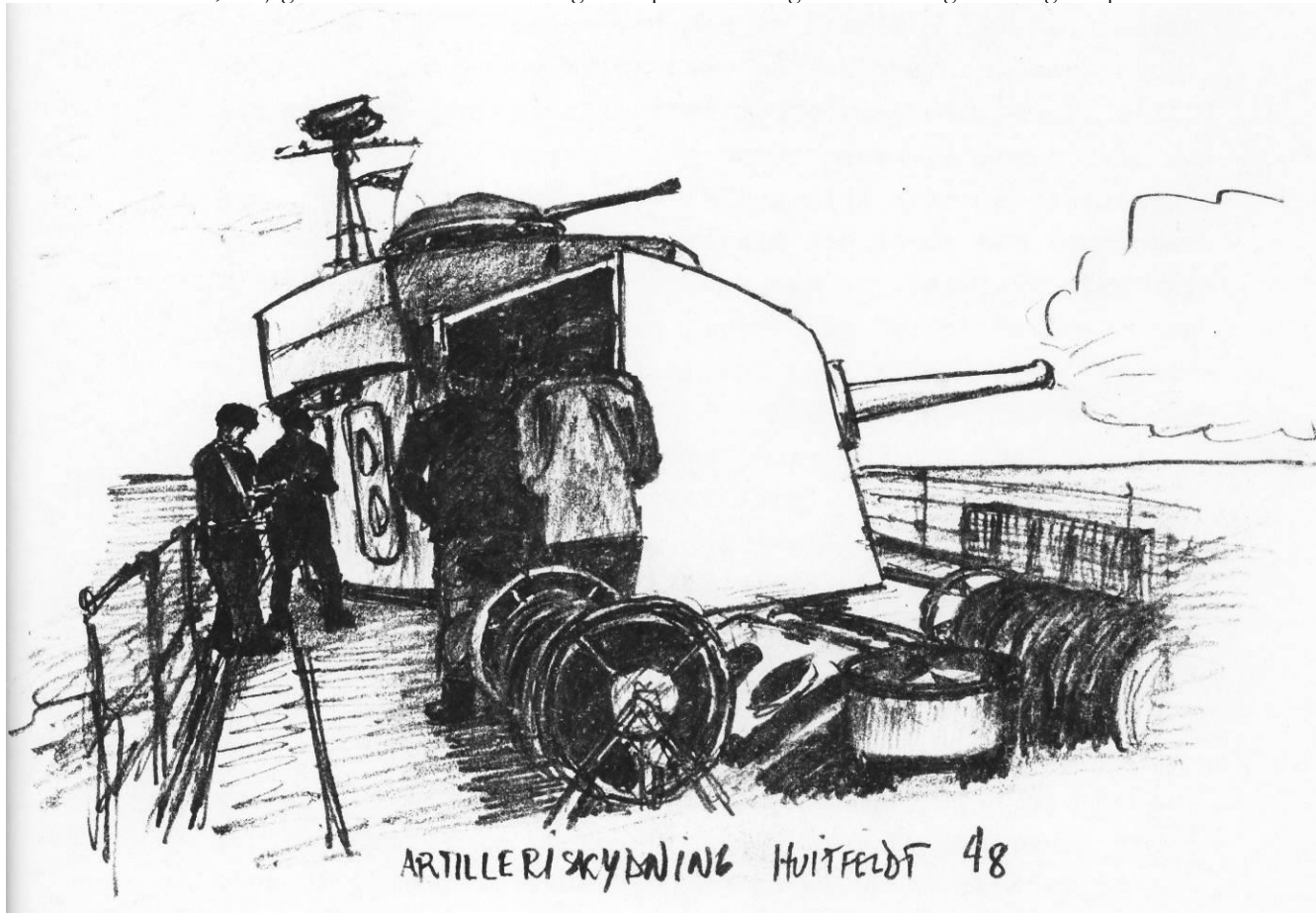
Livet i kystjagerne var på anden vis en herlig tid med et festligt messeliv i havn og spændende øvelser til søs. Fem af mine tidligere kadetkammerater fra Søofficersskolen var tilkommanderet som artilleri-, torpedo- eller kampinformationsofficerer, og gejsten var sandelig i top. Når vi havde gennemført en kanonskydning med høj fart og gennemhullet de skydeskiver, som blev slæbt af vore hjælpefartøjer. Eller når vi havde skudt en salve med torpedoer, og en af torpedoerne passerede ret under målskibet. Man husker den snerpende lugt af karbid-blusset, der brændte i næsen på torpedoerne, når de var sprunget til overfladen og stod og duvede i søen. Torpedogasterne var hurtige til at hugge deres torpedohage i dem, få dem hejst ombord, blæst af og klargjort til næste skydning. Og vi kunne også tage hele 60 miner i skinner på dækket. Minelægning om natten med mørklagt skib krævede god organisation og nøjagtig navigering og var derfor også spændende øvelser, både for dækket og for plotterummet, der stod for navigationen.

Torpedoofficeren i HUTFELDT var søløjtnant Georg Smith-Jensen. Han arbejdede intenst med at udvikle et nyt torpedoildledelsesinstrument til erstatning for det gamle trekantsigte, som kun kunne bruges om dagen. Med vor radar måtte vi kunne skyde lige så godt om natten, insisterede han. Han var også overbevist om, at ildledelsen skulle foregå fra plotterrummet, hvor han kontinuerligt kunne få sine måldata. Det var dengang nye tanker, og det var en interessant opgave at være med til at løse. Efter mange praktiske forsøg ombord blev hans ideer perfektioneret teknisk af Søminevæsenet, og det nye instrument blev standard i Flådens store torpedobåde, indtil vi fik et nyt svensk ildledelsesinstrument i 60'erne. Georg var vældig fin at samarbejde med og et vældigt oplivende messemedlem, der altid kunne finde på ting - som regel lidt voldsomme ting -, der fik os andre til at runge af latter.

HUITFELDT's artilleriofficer var Ole Felding, som var en mere alvorlig, men meget afholdt officer. Kystjagerne var ikke udstyret med artilleriradar og var heller ikke konstrueret til at kunne bære en sådan, så natskydninger måtte foregå ved hjælp af lysraketter, som ikke rakte særlig langt. Også her var der et tæt samarbejde mellem ild-ledertårnet på toppen af broen og plotterrummet med oplysning om mål-data- og lægning af lysraketvifter. Bedst husker jeg en øvelse, som Ole fik til opgave at tilrettelægge med Hjemmeværnet på Samsø, en øvelse som HUITFELDT's besætning gik op i med liv og sjæl. Hjemmeværnet skulle bevogte nogle objekter i det område, hvor Samsø er smal-lest, og vi skulle sætte et landgangskompagni ind for at sabotere disse objekter. Det blev til en meget spændende historie, hvor det lykkedes os i nattens mulm og mørke at komme uset i land og overraske Hjemmeværnet. For HUITFELDT var det blot en slags røver og soldater-leg, men formålet var jo selvfølgelig at give hjemmeværnsfolkene en tiltrængt erfaring i at imødegå et mindre "raid" fra søsiden. Der var nogen surhed hos hjemmeværnsfolkene over vor listige fremgangsmåde, men jeg er sikker på, at de lærte noget af den øvelse, som de sent ville glemme.

Mens jeg gjorde tjeneste i HUITFELDT, deltog kystjagerne i en to måneders såkaldt skydedeling, hvis formål alene var at oplære personel af alle kategorier i artilleriskudning dag som nat. Direktøren for Søartilleriet havde sine talentspejdere ude for at finde unge søofficerer, der kunne blive Flådens fremtidige artillerieksperter, og jeg var en af de, som blev prøvet. Jeg havde aldrig været nogen fremragende kanonskytte, men havde haft det held, at mine bedømmelser fra kadettiden var gået ned med HVIDBJØRNEN. Ved den afsluttende eksamen i skydedelingens kaliberskydninger, sad jeg oppe i ildledertårnet sammen med mine hjælpere og læreren, kaptajnlojtnant Eigil Christian Franch Petersen. Når skydende skib gik an til skydningen, blev der givet et langt fløjt med dampfløjten, så ildlederen kunne begynde at gøre sine observationer af målet - en skydeskive trukket af et andet skib -, foretage indstillinger på regnemaskinen og rette kanonerne. Der blev så beordret et kort fløjt, når ildlederen måtte åbne ilden. Franch Petersen sad med en mikrofon til højtaleranlægget, som kunne høres over hele skibet, og han havde for vane at gentage alle sine meddelelser to gange. Skibschefen, "Smukke Jørgen", der havde været på broen hele dagen, var efterhånden ved at blive lidt træt og utålmodig. Han kunne forøvrigt ikke fordrage den larm, der var under artilleriskydninger. Da jeg var ved at indstille mine skydedata, brolede han: "Kort Fløjt", og Franch Petersen tog mikrofonen og sagde: "Det er for tidligt - det er for tidligt". "Gu'er det ej Franch P - Kort Fløjt - basta", hvortil Franch P lod kundgøre over hele skibet: "Det bliver noget lort - det bliver noget lort". Det blev heller ikke nogen fremragende skydning, og jeg blev ikke optaget i søartilleristernes rækker. Skuffelsen herover var nu til at bære, for jeg havde allerede besluttet mig til at specialisere mig indenfor navigations- og kampinformationsbranchen.

Kystjagerne vakte opsigt både inden- og udenlands på grund af deres flotte linier og deres relativt stærke armering, bestående af to styk 10,5 cm patronkanoner, tre styk 40 mm antiluftkanoner, et antal 20 mm kanoner og seks torpedorør. Der var på det første togt besøg både i Oslo og Stockholm. På turen hjem fra Stockholm gav den Svenske Marine tilladelse til, at vi passerede gennem dens nye baseområde, Hårsfjärden, i skærgården syd for Stockholm, et område, der ellers er spærret for udlandske skibe. Jeg husker, at en svensk kommandørkaptajn, som vi under denne sejlads havde med på broen i HUITFELDT, gav udtryk for sin begejstring, da kystjagerne med høj fart

samtidig foretog et fire stregers drej til bagbord: "Nei, se där, är inte det förtjusande". Svenskerne havde ellers selv nogle meget flotte og større jagere, som de havde bygget under krigen. I det hele taget fik svenskerne efter 1940 opbygget et så stærkt forsvar, at tyske tilskyndelser til også at besætte Sverige, blev opgivet. Jeg bør nævne, at dette besøg i Sverige fandt sted på det tidspunkt, hvor tankerne om et fremtidigt Nordisk Forsvars-forbund var ved at blive undersøgt. Det blev som bekendt opgivet som værende urealistisk i den foreliggende verdenssituation efter krigen. Blandt søofficererne i de tre skandinaviske lande ville man ikke have haft noget imod et nærmere samarbejde, men uden våbenhjælp til genopbygningen af norsk og dansk forsvar, ville det ikke være lykkedes at opbygge et tilstrækkeligt stærkt nordisk forsvar.

Også i vore danske provinsbyer vakte kystjagerne stor interesse. Der var trængsel ombord, når skibene i havn åbnedes for offentligt besøg. Der blev stillet os mange spørgsmål af interesserede civile borgere, og vi følte faktisk, at der ude omkring i landet var ved at genopstå en positiv holdning til det Danske Forsvar og ikke mindst til Søværnet. Efter krigen var det blevet skik, at Søværnets skibe blev adopteret af en havneby i provinsen. Kystjagerne var opkaldt efter to berømte danske søhelte, som gav deres liv i kamp for Danmarks sag. Assens, som var den unge Peter Willemoes fødeby, blev en naturlig adoptionsby for WILLEMOES. HUITFELDT blev adopteret af Køge, og ved denne højtidelighed blev der på mindstøtten over slaget i Køge Bugt 1710, hvor Ivar Huitfeldt sprang i luften med hele sin besætning på lineskibet DANNEBROG, lagt en krans både fra byen og fra Søværnet.

Jeg husker iøvrigt tydeligt sejladserne til Køge, hvor vi skulle lægge til kaj præcis klokken ti for at blive modtaget af byens honorationer og forskellige lokale foreninger, heriblandt marineforeningen. Der var tæt tåge i Sundet den morgen, og jeg fik som navigationsofficer - med ansvar for blindsejlsorganisationen - virkelig min sag for. Ved hjælp af vor radar og et dygtigt hold plottere fik jeg navigeret os sikkert gennem den tætte skibstrafik i Drogden og sikret, at vi kom frem til tiden. At "Smukke Jørgen" havde fuld tillid til de vejledninger og forslag, vi gav broen fra plotterrummet, og at han lod holde høj fart, når det var forsvarligt, var selvfølgelig til stor opmuntring for mine radar- og plottergaster, som følte deres del af æren for, at vi nåede frem til tiden.

Flådens mange provinsbesøg, som dog i de senere år er blevet stærkt reduceret på grund af arbejdstidsregler og økonomien, var også til stor opmuntring for den menige besætning og for vore fenrikker og sergenter. De to sidstnævnte betegnelser for faste befalingsmænd under officersrang, blev efter krigen indført i Søværnet til erstatning for den tidligere kvarter- og underkvartermester betegnelse. Det var et led i den meget omtalte demokratiseringsproces, som politikerne ønskede gennemført i hele Forsvaret. Om disse betegnelsesændringer kom til at betyde noget væsentligt for de pågældende befalingsmandskategorier er ret tvivlsomt. Flåden kunne ikke virke uden disse erfarne specialister, som var indrangeret mellem officers- og menigrupperne. De var jo det, man i gamle dage havde kaldt "Holmens Faste Stok", og der var mange glimrende og dygtige folk af denne kategori, som tidligere blev kaldt underofficerer. Den nye ordning førte til visse kompetancestridigheder specielt mellem fenrikgruppen og de yngre officerer. Dette problem vil jeg senere vende tilbage til. Det fik nu ikke nogen væsentlig indflydelse på tjenesteomgangen i kystjagerne, og den gode stemning ombord var alle fælles om.

De unge år i kystjagerne var alt i alt en herlig tid. Lyden fra dampturbinernes snurren synger stadigvæk i ørerne og lugten af den varme olierøg fra skorstenen hænger endnu i næsen. Jeg blev begunstiget med hele tre år, som subaltern officer i forskellige skibe under Torpedobådsafdelingen, som den hed dengang. Nu er betegnelsen ændret til Torpedobådseskadren, som jeg i min senere karriere skulle få glæden af at blive chef for. I Torpedobådsafdelingen indgik også de nye og mindre torpedobåde af KRIEGER klassen, populært kaldet "Kribble-Krable-bådene". Jeg gjorde i en periode tjeneste i KRIEGER. Denne klasse skibe blev bygget på Orlogsværftet i et antal af seks til erstatning for de af tyskerne i 1940 beslaglagte torpedobåde af DRAGEN/GLENTEN klassen. Som en slags kompensation for dette ran, havde tyskerne i de første krigsår leveret stålplader og andet materiale, til erstatningsbygning, og de nye både, som dog først blev bygget efter befrielsen, blev da også i stor udstrækning udformet som en moderniseret og lettere modificeret udgave af DRAGEN/GLENTEN bådene, som alle var gået tabt i tysk krigstjeneste. DRAGEN/GLENTEN klassen var dampturbinefremdrevne og blev bygget i slutningen af 20'erne, som en dansk videreudvikling af de ældre torpedobåde fra første verdenskrig. De toneangivende søofficerer fra 30'erne var meget begejstrede for DRAGEN/GLENTEN bådene, og det var overleveringen fra dem og så det faktum, at byggematerialerne var tilstede, der førte til bygning af KRIEGER klassen. Men anden verdenskrig havde vist fordelene ved motortorpedobåde, og blandt de tyske krigsskibe, som blev overdraget Søværnet efter krigen, var da også en snes motortorpedobåde, eller "Schnellboote", som tyskerne kaldte dem. Tiden var løbet fra de små dampdrevne torpedobåde. Motortorpedobådene havde betydelig mindre displacement, mindre besætning, et lavere silhuet og en meget højere fart. De kunne bære færre torpedoer, men var med deres øvrige fordele, og når de optrådte i stort antal, meget bedre egnet til et udføre overraskelsesangreb, som er torpedovåbnets force. KRIEGER-klassen viste sig desværre at være en uheldig mellemting mellem en kystjager og en lille torpedobåd, og klassen blev da også afhændet efter bare ti års tjeneste. I klassens korte levetid tjente bådene dog som udmærkede uddannelsesplatforme for Søværnets personel, og skaffede chefsposter til de søofficerer, der skulle blive Søværnets højere ledere i 60'erne og 70'erne.

Min torpedobådstid var afbrudt af to interimsperioder, en sommer, hvor jeg var udkommanderet som næstkommanderende i minestrygeren SØLØVEN, der var tilknyttet kadetdelingen, og en vinterperiode, hvor jeg blev sendt til England for at få en videregående uddannelse som "Navigation and Direction Officer".

I SØLØVEN havde jeg min gamle skoleofficer, nu kaptajnøjntant Elving, som chef. Han havde været i engelsk tjeneste i de sidste år af krigen og kan hjem som chef for en af bådene i den Dansk-Engelske Minestrygerflotille, som jeg havde budt velkommen i Kalundborg i 1945. Min tid i SØLØVEN gav mig god kontakt med de kommende årgange af fremtidige søofficerer, idet de tre ældste kadetklassen tilbragte nogle måneder som bemanding i SØLØVEN. Flere af de ældre kadetter havde haft tilknytning til modstandsbevægelsen, hvad der prægede deres holdning og evner til at samarbejde gnidningsløst. Enkelte af dem sidder i skrivende stund i nogle af de højeste stillinger i Forsvaret og i Søværnet.

Da vi tilriggede SØLØVEN til togt, havde jeg mit første sammentræf med H.K.H. Prins Knud, som var kommandør og i tjeneste ved Kystbefæstningens stab. En af skibets fenrikker kom til mig og meldte, at H.K.H. stod oppe på kajen og ønskede at tale med chefen. Jeg sprang op på dækket, gjorde honnør, præsenterede mig og måtte meddele, at chefen var gået i Søværnskommandoen for at få udleveret

vore sejlorder, men nok snart ville være tilbage. Prins Knud stillede mig så en hel del spørgsmål om skibet, besætningen og det kommende togt, hvad jeg naturligvis svarede beredvilligt på. Efter et kvarters tid, sagde prinsen imidlertid farvel, bad mig hilse min chef fra ham og gik ned ad kajen til et andet skib, hvor han straks blev budt ombord af skibets chef. Jeg fortalte selvfølgelig om hændelsen, da Elving kom tilbage, hvorpå han sagde følgende til mig: "Næstkommenderende, De er en torsk. Hvorfor inviterede De ham ikke ombord og bød på en øl i mit lukaf? Sådan en formiddags bajer var såmænd hovedformålet med hans besøg". Jeg ved, at prinsen fik, hvad han ønskede i det andet skib, men alligevel var det jo lidt flovt, at jeg ikke havde vidst, hvordan man burde modtage H.K.H.

Kadettogtet bragte os til Lysekil i Sverige, hvor vi samledes med kadetskibene fra Sverige og Norge. Der var sportsskampe og andet kammeratligt samvær mellem de tre skandinaviske landes kadetter.

Dette arrangement skulle senere blive til en årligt tilbagevendende begivenhed kaldet "Det Nordiske Kadetstævne", som afholdtes på skift i et af de deltagende lande. Finland er senere kommet med. SØLØVEN fik også en tur til Groningen i Holland, mens kadetskibet HOLGER DANSKE besøgte Amsterdam. Sejladsen ind til Groningen, som ligger et godt stykke inde i landet, foregik gennem det hollandske kanalsystem, som starter ved Emsmundingen. Det var morsomt at se det flade hollandske landskab, hvor skibene tilsyneladende sejlede hen over markerne og ud og ind mellem husene. Sådan så det ihvertfald ud, for de smalle kanaler, de sejlede i, var skjult i den øjenhøjde, vi betragtede landskabet fra. Holland var sandelig en søfartsnation par excellence.

Navigation Direction kursus i England, hvori jeg deltog sammen med mine klassekammerater Otto Westergaard og Ingemann-Nielsen, var en meget stor og lærerig oplevelse, som varede et halvt år. Kursus foregik i Portsmouth på en specialske, som hedder H.M.S. DRYAD, og elevholdet bestod af unge søofficerer fra de tidligere Britiske Dominions samt fra Frankrig, Holland, Grækenland, Norge og Danmark. Vore lærere var naturligvis britiske søofficerer, der havde gjort krigen med til søs. Ingen af os danskere havde tidligere været i England. Mødet med London, som dengang var slemt medtaget af tyskernes krigsbombardementer, var både storslået og frygtindgydende. Briternes specielle holdning og traditionsbundne livsform slog og betog os fra den første dag. Det var dette folk, som havde holdt ud, da det så mørkest ud, og som beslutsomt under seks års kampe havde ydet hovedbidraget her i Europa til at få gjort en ende på Hitler og hans krig.

I Portsmouth blev vi indlogeret i "Royal Naval Barracks", en ældre kaserne, som var halvt udbombet, og endnu havde træskodder for ituslåede vinduer. Vore rum var yderst primitive og dårligt opvarmede, men det frtog os intet af glæden ved at være kommet i skole hos vore befiere. Vi var jo - omend kun for en kortere tid - blevet optaget i Royal Navy, med dens hundredårige stolte traditioner. En steward vækkede os hver morgen med et: "Good morning Sir. Here is your cup of early morning tea". Han sørgede også for, at vi fik vasket og rensset vort tøj. Jeg havde ikke fattet, at han skulle have et pund om måneden for denne service, så efter en god måneds tid kvitterede han ved en dag at have lagt et cigaretskod i min the. Da jeg blev klar over min forsømmelse, blev den naturligvis rettet, og jeg fik udmærket service resten af tiden fra denne ældre steward, som havde tilbragt sine unge år til søs med Royal Navy.

Undervisningen og samværet med vore engelske lærere samt eleverne på vort hold gav mange gode impulser og udvidede vor horisont enormt. En del af tiden var vi til søs for at praktisere den teoretiske sømands- og navigationsuddannelse, og her stod vi så og skulle manøvrere en fregat til bøje i et strømfarvand, en situation lig den, jeg har omtalt fra Smålandsfarvandet i 1942. Forskellen var, at mens strømmen i danske farvande er moderat, så var tidevandseffekterne i "The Solent" udfordrende for Portsmouth så kraftige, at der ikke blev levnet os tid til at rette nogen fejlbedømmelser under manøvreringen, hvis man da ville bestå prøven, hvad vi jo alle sammen gerne ville. En enkelt klarede det ikke, men skolen var dog fair nok til at tage ham ud nogle dage senere for at prøve igen, og da lykkedes det for ham at slippe gennem nåleøjet. Det var nu ikke en af os danske, som alle klarede det i første omgang. Et par af vore græske holdkammerater bestod godt nok ikke eksamen, men det var fordi, de under en udflugt til London havde absenteret sig for at nyde storbyens natteliv en hel uge. Her blev der ikke givet adgang til at gå om igen.

Efter veloverstået eksamen vendte vi danskere hjem og meldte os til ny tjeneste i Marineministeriet. Der havde man tiltænkt mig en udkommando som chef for en lille minestryger, en såkaldt MS-båd eller Ø-klasse båd, som skulle være tilknyttet kadetdelingen² næste sommer. Jeg sagde, at jeg havde set frem til at komme tilbage til kystjagerne for at kunne udnytte den nye viden om kampinformation og taktik, som jeg havde modtaget på kursus i England, mens denne viden endnu var frisk. I Kadetdelingen³ var der ingen mulighed for at beskæftige sig med taktiske problemer, som havde udgjort så stor en del af undervisningen på H.M.S. DRYAD. Chefen for kommandosektionen kunne ikke rigtig forstå, at jeg afslog at få en chefsudkommando. Det ville jeg nok komme til at fortryde senere, sagde han. Det gjorde jeg nu ikke, for den, som fik jobbet i stedet for mig, fortalte, at kadettogtet⁴ både havde været frustrerende og kedeligt. Ø-bådscheferne blev kun betragtet som motorbådsførere af delingschefen, som var en gnaven og brysk ældre søofficer og iøvrigt ikke nogen fremragende sømand selv. Jeg var altså tilfreds med, at man i Marineministeriet ikke blot befalede mig, men også lyttede til mine synspunkter. Og jeg fik da også endnu en glimrende og lærerig tid som kampinformationsofficer i kystjagerne.

Herefter kom der en afbrydelse i min operative tjeneste i den egentlige flåde, idet jeg i foråret 1950 modtog udkommando som navigationsofficer i kongeskibet DANNEBROG. Selvom jeg forlod kystjagerne med nogen vemod, følte jeg alligevel, at den nye udkommando var en særlig ære, fordi det forlod sig, at Kongen ikke ville akceptere en ung officer, før han havde forhørt sig om den pågældendes kvalifikationer og fremtræden.

DANNEBROG er ikke alene et smukt skib, men også et sødygtigt fartøj, der flere gange har taget turen over Atlanten til Færøerne og Grønland. Hun kunne dog godt tage nogle ordentlige vippeture, når søen var urolig, husker jeg. Man må beundre Dronning Ingrid, som ikke var søstærk, for at hun så ofte udsatte sig for søens prøvelser i forbindelse med kongefamiliens repræsentative pligter. DANNEBROG

² Rettet til "mathelevdelingen" af Svend Kieler den 16. august 2008.

³ Rettet til "mathelevdelingen" af Svend Kieler den 16. august 2008.

⁴ Rettet til "mathelevdelingen" af Svend Kieler den 16. august 2008.

var ideel til at bringe kongefamilien rundt til de mange provinshavne i officielt øjemed. Overalt, hvor vi kom ind, stod der en stor og opløftet skare med den fjerprydede amtmænd i spidsen og modtog kongefamilien. Det var et flot og betagende syn at se Kongen og Dronningen gå ned ad falderebet med de små prinsesser ved hånden for at møde de fremmødte og medtage hyldesten.

Af besætningen var det normalt kun skibschefen, kommandørkaptajn Philip Carl Wielbach, der var med til de officielle middage ombord, men et par gange i løbet af togtet blev alle officererne inviteret til middagsselskab i de kongelige gemakker i agterskibet. Dronning Ingrid var her altid opmærksom på de unge officerer og fandt altid interessante emner at tale om. Kongen var også morsom at snakke med, når han var i godt humør. Vi havde stor respekt for ham. Han var jo rigtig søofficer af uddannelse, og var vist dengang den eneste monark, som havde opnået at blive chef for et krigsskib, ovenikøbet en torpedobåd, inden han måtte til at hellige sig de kongelige pligter.

Jeg husker to særlige episoder, som jeg vil fortælle om med al mulig respekt for de kongelige. En dag, da vi lå i bøjle i Københavns havn, skulle der være statsråd ombord i DANNEBROG, og en større motorbåd ventede inde ved Toldboden for at bringe ministrene ombord til den fastsatte tid. Kongen var på dækket og så ind mod Toldboden i sin kikkert, da han får øje på Tronfølgeren, Prins Knud, som stod i samtale med statsministeren. Han vendte sig til mig, som var vagt chef, og sagde: "Løjtnant Kieler, kan De tage styrbords motorbåd og sejle ind og bede Tronfølgeren gå ombord hos Dem for at komme ud i DANNEBROG, før ministrene går ombord". Det var åbenbart et etikettespørgsmål. Jeg kom til Toldboden, gjorde honnør for Prins Knud, som nu stod i ivrig samtale med minister Kjørboel ombord i ministrenes motorbåd, og overbragte ham Kongens besked. Hertil sagde han: "De kan hilse brorskabet og sige, at jeg skal f. g... m.. nok selv bestemme, hvordan jeg kommer ud til DANNEBROG", og så snakkede han videre med ministrene. Så måtte jeg jo lidt slukøret sejle bag efter den store motorbåd uden Prins Knud. Han gik først ombord efterfulgt af statsministeren og de øvrige ministre, som alle blev budt velkommen ombord med et håndtryk af Kongen og derpå vist ind i salonen, hvor statsrådet skulle finde sted. Inden Kongen selv gik ind, kaldte han mig op til falderebet og gav mig alletiders "skideballe", for ikke at have udført hans ordre. Det skete så hurtigt, at jeg ikke fik lejlighed til at forklare mig.

Efter statsrådet gik ministrene og Prins Knud i land, og DANNEBROG afsejlede mod Århus. Jeg havde vagten på broen ud gennem Sundet, og da vi var på højde med Gilleleje Flak, kom Kongen på broen og gav sig til at kigge ud over havet, mens han nød en cigaret. Udover han og jeg var der kun en rorgænger i styrehuset. Jeg gjorde mig umage for at passe mine pligter som vagt chef og tog pejlinger til en coaster, som skar ind mod os fra styrbord. Den så ud til at være på kollisionskurs, hvorfor jeg gav ordre til at lægge roret til styrbord for at gå agten om coasteren. Kongen, der tavs havde stået og set til, sagde så pludselig: "Det var godt vagtchef. Kongeskibet må altid følge de internationale søvejsregler nøje". Derpå bød han mig en af sine tyrkiske cigaretter, som jeg ikke kunne fordrage, men som jeg heller ikke turde undslå, da jeg dengang var cigaretryger. Vi fik så en hyggelig sludder om vind og vejr og det at fare til søs, uden at formiddagens hændelse blev nævnt med et ord. Det er siden gået op for mig, at det var Majestætens måde at sige om forladelse på. Chefen havde nemlig bedt mig om en nærmere forklaring på, hvorfor jeg havde fået så meget skældud af Kongen, og min fremstilling af sagen er jo nok gået videre til Kongen under frokosten agter, inden han viste sig på broen.

Når vi var i søen, fik Kongen sit morgenbrusebad på dækket i al slags vejr ved hjælp af en spuleslange betjent af næstkommanderende, og da fik vi lejlighed til at se Kongens flotte tatoveringer på bryst og arme, tatoveringer, der stammede fra hans unge officersdage, da han havde været på togt til Østen. Når vi var til ankers eller lå i bøjle i Københavns havn, så vi ofte Kongen i badebukser springe ud fra dækket og svømme en gang rundt om DANNEBROG, og ved en sådan lejlighed kunne vi ikke undgå at høre Dronningens kommentarer, da han steg op ad falderebet: "Frederik, du er et stort svin. Se på dig selv, de er jo indsmurt i olie". Men alle Kongens mandlige udfoldelser formindskede jo ikke vor beundring for ham. Agtelsen for sømanden Kong Frederik IX steg yderligere, da han en dag bad chefen om at måtte overtage kommandoen på broen på vej ind til Sønderborg og derpå lagde DANNEBROG til kaj i strømfarvand med en hurtig og fuldstændt manøvre.

Den anden hændelse, jeg husker, udspandt sig i Limfjorden, hvor kongefamilien den sommer besøgte samtlige havne, som DANNEBROG kunne gå ind i eller ankre lige udenfor. Meget af tiden lå vi til ankers, og så kneb det for de små prinsesser at få tiden til at gå. En dag, hvor vi sad og spiste frokost i officersmessen, hørte vi nogle kraftige hvinende lyde fra ruderne til messen. Det var de tre prinsesser, som morede sig med at gnide på ruderne med korkpropper, som de havde fugtet i munden. Næstkommanderende, der var lidt ilter af natur, vinkede dem bort, men da de lidt efter genoptog spøgen, gik han ud på dækket og fortalte dem, at det måtte de holde op med, vi ville have vor frokost i fred, og de vidste jo iøvrigt godt, at de ikke måtte komme i forskibet, som var forbeholdt besætningen. De kom nu tilbage for tredje gang, og så for han ud og fik fat i prinsesse Margrethes arm, inden hun nåede at komme væk, og sagde, at nu måtte de forstå, hvad han mente, ellers måtte han tale med deres far. "Hun kom sku' til at græde", sagde han lidt benøvet, da han kom ind og satte sig ned ved bordet, og så var vi jo lidt spændt på, hvad der næst ville ske. Det varede heller ikke længe, før der blev banket orlogsmæssigt korrekt på døren til messen, og Kongen trådte ind og sagde henvendt til næstkommanderende: "Det var ret. De skal bare gribe ind, hvis prinsesserne overtræder skibsreglementet", men så tilføjede han: "Men jeg kan fortælle Dem, at det ikke var Margrethe, der sladrede. Det var de små": Man sagde ombord, at Margrethe var Kongens særlige yndling, og vi forstod da så godt, at Kongen benyttede lejligheden til at sige noget til sin ældste datters forsvar. Det var jo bare en barnestreg.

Det var iøvrigt skik, at officersmessen, som gengæld for modtagen gæstfrihed agter, inviterede de kongelige til en frokost, en dag hvor DANNEBROG alligevel skulle ligge til ankers. Da prinsesse Margrethe var fyldt ti år, fandt Kongen og Dronningen, at hun burde være med, for som de sagde, hun kunne jo ligeså godt begynde at vænne sig til sådan noget. Skibschefen havde til denne frokost bedt mig om at tegne nogle vignetter på bordkortene. Jeg valgte forskellige skibssilhouetter, og de vakte begejstring især hos Dronning Alexandrine, som også var med ombord. "Næh Ingrid, har du set, hvad jeg har fået, en fuldrigger. Det passer godt til mig. Og hvad har du fået? Sommeridyl, en sejler i den svenske skærgård". Kongen havde selvfølgelig fået en silhuet af DANNEBROG. "Og hvad har De så fået, kaptajn", sagde Alexandrine henvendt til Kongens adjutant, en kaptajn fra Hæren. Det kunne han ikke rigtig tyde. "Lad mig se", sagde Alexandrine, "men det er jo en vintønde, som er stået til søs, kaptajn.... Hvordan kan det være, at netop De har fået sådan et motiv?". Alle lo, ikke mindst Kongen, thi alle vidste, at kaptajnen var meget glad for at tømme vinglas. Ved frokosten var prinsesse Margrethe

blevet placeret mellem de to yngste løjtnanter ved den yngre bordende, og løjtnanterne syntes, at de måtte opmuntre den forlegne prinsesse lidt. De loftede derfor deres glas, og hilste smilende til prinsessen, som tøvende tog sit sodavandsglas og så fortvivlet op på sine forældre. Kongen og Dronningen, som havde fulgt med i, hvad der foregik nede ved den anden bordende, nikkede begge to samtidig til deres datter, som så med et sødt smil sagde skål til de to herrer ved hendes side. Det er en meget smuk lille oplevelse at tænke tilbage på nu, hvor den dengang tiårige prinsesse er blevet vor Dronning.

Togtet med DANNEBROG sluttede med en tradition, hvor officersbesætningen blev inviteret til middag på Fredensborg Slot. Kongen var i vældig fint humør den aften og fortalte sjove ting fra hans tid som ung, aktiv officer i Flåden. Da vi skulle sige farvel, bad Dronningen os vente lidt med at gå, så kunne vi måske komme til at hilse på Winston Churchill, som i de dage var Danmarks gæst og boede på slottet hos kongefamilien. Churchill holdt den aften sin tale på Universitetet, efter at han var blevet dets æresdoktor. Men han kom så sent fra København, at vi måtte trække os tilbage, før han nåede Fredensborg.

DANNEBROG togte i 1950 og mødet med kongefamilien var så sandelig en oplevelse, jeg nødig ville have været foruden.

Efter dette togt kom jeg til tjeneste i Marinestaben, som dengang lige var blevet placeret i den gamle og indvendigt meget smukke bygning i Gernersegade, Nyboder. Bygningen havde oprindeligt tjent som kadetskole for Søværnet. Marinestaben var Chefen for Søværnets stab, og som stabschefer i min tid havde Vedel først kontreadmiral Kaj Lundsteen og senere kontreadmiral Hans Alfred Nyholm. Vedel, Lundsteen og Nyholm var alle fremragende ledertyper, hvor forskellige de end var af natur og måde at virke på.

Admiralerne var kede af, at værnenes øverste ledelse var blevet udskilt fra Forsvarsministeriet efter krigen. Vedels synspunkt var, at den nye ordning medførte for stor afstand mellem den politiske ledelse og værnsscheferne og mellem disse indbyrdes. Oprettelsen af stillingen som Forsvarschef med en særskilt stab, som også var sat udenfor ministeriet, ville ikke løse denne mangel ved nyordningen. Krigsårene havde efter Vedels erfaring vist nødvendigheden af en nær kontakt på det højeste plan, hvis der skulle handles fast og koordineret i en krisesituation. Vedel var dog for loyal en officer til at starte en offentlig polemik om spørgsmålet, men hans holdning til dette spørgsmål var nok en af grundene til, at han ikke blev landets første Forsvarschef, trods hans store anseelse såvel inden- som udenlands. Vedel vidste selvfølgelig ikke, hvor galt det skulle gå siden. I hans tid havde man da stadig en samlet ledelse for Søværnet med en øverste chef, som værnet kunne identificere sig med.

Men disse organisationsproblemer var nu ikke noget, som en nyudnævnt kaptajnløjtnant, der lige var blevet tilkommanderet stabens operationssektion, tumlede med. Overgangen fra sejlede tjeneste til stabstjeneste gav rigeligt at tænke over og meget nyt at sætte sig ind i.

Det har altid været vanskeligt at finde den rette balance mellem praktisk tjeneste og stabstjeneste. I Hæren skelnede man mellem stabsofficerer og såkaldte geledderofficerer, hvor det første blev anset for det fineste. I Søværnet talte man godt nok om officerer, som enten var sømandstyper eller skrivebordstyper. Begge former for tjeneste var imidlertid nødvendige for værnets funktion, og i Søværnet lagde man vægt på en passende vekslen mellem sø- og landtjeneste for den enkelte officer. Stabsofficererne måtte selv have følt på deres krop, hvad det ville sige at have kommando til søs, for de kunne begynde at dirigere med andre. Der var selvfølgelig officerer, der havde bedre tag på søtjenesten end andre, men som helhed virkede dette vekselssystem godt, dog med undtagelser, hvoraf jeg allerede har omtalt nogle.

Min første chef i operationssektionen var kommandørkaptajn Holger Louis-Jensen, som var en glimrende begavelse og en initiativrig officer. Han blev senere chef for en fregat, hvor ansvaret gik ham stærkt på nerverne. Under den nok så omtalte affære omkring "oprøret i Klaksvig", blev hans fregat med kort varsel sendt til Færøerne for at bistå med at dæmpe gemytterne. Dette var en sådan prøvelse for Louis-Jensen, at han brød sammen og måtte udskiftes som skibschef. Hans påfølgende selvmord var et hårdt slag for hans familie og sørgeligt for hans venner, hvortil jeg regner mig selv, så ung jeg end var i forhold til ham.

Noget af det første, jeg blev sat til i operationsstaben, var at gennemgå de af de tre Marinekommandoer indsendte planer for minespærringer, som skulle godkendes af Søværnskommandoen. Chefen for Marinestaben havde fundet visse uklarheder og mangler i den af Sundets Marinekommando indsendte plan. Efter visse mundtlige direktiver fik jeg besked på at lave et notat, som stabschefen ønskede drøftet med chefen for Sundets Marinekommando, den nyudnævnte kontreadmiral Eyvind Musaeus Dahl, som tillige var chef for Kystbefæstningen. Dahl var kendt som en højt begavet og stærk personlighed, dog med en tendens til altid at optræde ret imposant. Jeg ledsagede Louis-Jensen til Lynetten, hvor Dahl og hans stab holdt til. Efter en kort indledning bad min sektionschef mig gennemgå de kritikpunkter, der var nedfældet i Marinestabens notat. Under min gennemgang kunne jeg nok se, at admiralen blev rødere og rødere i hovedet og begyndte at røre på sig, mens hans stab sad og så ned i gulvet, som om de ventede, at der snart ville udbryde et tordenvejr. Halvvejs gennem notatet afbrød admiralen mig og sagde: "Unge kaptajnløjtnant, nu må De ikke tro, at De har slugt alverdens visdom, fordi De er kommet i Marinestaben. Når jeg har underskrevet noget, som min stab har udarbejdet, så er det, som det skal være". Han bad derefter Louis-Jensen om at få notatet til gennemsyn, hvorpå vi forlod mødet. Nogen tid derefter modtog Marinestaben imidlertid et rettellesblad til Marinekommandoens mineplaner, hvor der var taget hensyn til alle de punkter, der var rejst i notatet. Og så var den potte jo ude.

Senere blev jeg involveret lidt i flådeplanlægningen. Denne varetoges af et triumvirat bestående af orlogskaptajnerne Thestrup og Fritz Carl Heisterberg-Andersen samt kaptajnløjtnant Jørgen Vilhelm Stilling. Thostrup, der var leder af dette "team", havde direkte adgang til admiralerne. Sagen var jo, at Flåden dengang bestod af et sammensurium af skibe og fartøjer af vidt forskellig oprindelse og alder. Jeg har omtalt det store antal tyske fartøjer, som blev overtaget efter krigen. Hertil kom syv fregatter/korvetter samt tre ubåde af engelsk oprindelse og noget senere et antal amerikanske landgangsfartøjer, som var blevet ombygget til minelæggere og depotskibe. Endelig var der de danskbyggede skibe, hvoraf nogle var ganske nye, mens andre var bygget før krigen. Søværnet havde behov for en rimelig andel af forsvarsbudgettet til nybygninger, hvis Flåden skulle bevare den opgavebetingede sammensætning af forskellige skibstyper efter 1960. Også dengang var der tvist om fordelingen af investeringsmidler til anskaffelse af nyt materiel mellem de tre værn. Marinestaben var bekymret på grund af de argumenter, der fremførtes ved møder i Forsvarsstaben. Der var flyvere, der hævdede, at Flåden havde udspillet sin rolle, og at Flyvevåbnet kunne løse alle de krigsopgaver, som tidligere havde påhvilet Flåden. Og hærfolkene pegede ustandselig på kampen til lands, som den altafgørende sag. Heisterberg-Andersen, husker jeg, sagde efter et sådant møde, hvor jeg ikke selv havde været med: "Flyverne ser syner, og Hæren vil ikke se ud over strandkanten". Der skal såmænd nok være flyvere og hærfolk, som fortsat mener, at Flåden kan undvære

res, eller kun har en mindre rolle at spille i landets forsvar. Søværnets standpunkt var, at alle tre værn var lige vigtige for landets sikkerhedspolitik, og heldigvis fandt den daværende Forsvarschef, admiral Quistgaard, da også en salomonisk løsning på fordelingsproblemet ved at dekretere, at investeringsmidlerne skulle fordeles nogenlunde ligeligt til de tre værn. Driftsudgifterne hang derimod meget sammen med personelstyrken, hvoraf Hæren havde langt størsteparten, så midlerne hertil måtte fordeles efter andre principper. Den her omtalte fordelingspraksis fik lov at eksistere indtil den ny Forsvarskommando i Vedbæk blev oprettet, og selv om Søværnets materielproblemer ikke blev løst før i slutningen af 50'erne ved det såkaldte "cost-sharing program", hvor amerikanerne betalte halvdelen af Søværnets udgifter til nybygning, var omtalte fordelingspraksis til gavn for Søværnet, ikke mindst fordi Søværnet selv kunne bestemme, hvordan de tildelte midler bedst kunne anvendes til opbygning af en balanceret flåde. Senere er det blevet praksis, at ikke-sagkyndige har truffet afgørelser om, hvordan Flåden skulle sammensættes og skibene skulle konstrueres.

Selvom arbejdet med flådeplanlægningen gav anledning til skuffelser, var det et interessant felt at beskæftige sig med. Jeg husker, at jeg på eget initiativ lavede et udkast til en avisartikel, der argumenterede for Flådens behov med henvisning til, at Danmark var en søfartsnation og meget afhængig af det maritime i krig og fred. Der var også henvisninger til historien, der efter manges opfattelse talte sit tydelige sprog om, at det var gået Danmark ilde, når landet ikke havde sørget for at have vor Flåde i orden. Udkastet blev vist til admiralerne af Thostrup, men de frarådede en offentliggørelse, fordi man havde dårlige erfaringer med den slags.

En anden erindring fra min første tid i Marinestaben er værd at berette om. Danmarks tilslutning til Atlantpagten havde fundet sted et par år tidligere, og samarbejdet mellem de nationer, som havde tilsluttet sig, var endnu i sin vorden. De første fællesøvelser på flådeside blev afholdt med nordmændene i Nordkommandoens regi, og den første større øvelse hed ISBLINK. Den var opdelt i en norsk fase, som nordmændene planlagde, og en dansk fase, som var en større øvelse i Østersøen og Stræderne, hvor den norske og danske flåde skulle bekæmpe hinanden. Som chef for det danske parti blev kommandør Fritz Hammer Kjølens udpeget, og som øvelsesstab fik han tildelt kommandørkaptajn Ivar Hoppe og mig. Det var jo spændende sager for første gang at være med til at lægge planer og skrive ordrer for en større flådeøvelse. Planerne skulle holdes hemmelige og ordrene først uddeles i sidste øjeblik. En morgen, da Hoppe og jeg sad og lavede en sidste korrektur på de ordrer, vi havde skrevet på Kjølens direktiv, kom den iltre kommandør farende ind ad døren, pegede på Hoppe med en pistol og sagde: "Hænderne op - Hoppe". Hoppe blev meget forskrækket, indtil kommandøren afslørede, at det kun var en legetøjspistol. Han bad derefter Hoppe om at opbevare den i pengeskabet sammen med de hemmelige ordrer for det tilfælde, at hans modstander - den norske admiral Storheil - skulle lave et kup og stjæle vore planer. Jeg tvivlede nu på, at Storheil, der i 1943 havde deltaget som jagerchef i kampen mod slagskibet SCHARNHOFST og havde sendt to torpedoer ind i det tyske slagskib, ville ulejliges sig med at stjæle Kjølens planer, og det gjorde han da heller ikke.

Jeg må tilføje, at jeg altid har haft stor beundring for Kjølens, på grund af hans energiske indsats for at advare mod det tyske overfald på Danmark og Norge i 1940, da han var marineattaché i Berlin og ikke mindre for hans planlægning og overvågning af Flådens sænkning og hans mandige optræden overfor tyskerne på Holmen den 29. august 1943.

En dag blev jeg kaldt ind til admiral Vedel, der fortalte, at hans adjutant, orlogskaptajn Sigurd Harald Læssøe Barfoed, havde bedt om at få tjeneste i GALATHEA, som skulle på verdensomsejling. Vedel sagde endvidere, at han havde fulgt lidt med i min hidtidige tjeneste som officer, og spurgte så med et venligt smil, hvad jeg ville sige til at blive hans adjutant. Det var jo en klar tillids erklæring givet i en atmosfære, der var så vidt forskellig fra mit første møde med Chefen for Søværnet i Marineministeriet i foråret 1943, efter C-kadetternes mislykkede flugtforsøg til Sverige. Jeg svarede, at jeg var meget glad for mit arbejde i operationsstaben, men hvis admiralen mente, at adjutanttjenesten kunne forenes med, at jeg forblev i denne sektion, ville jeg meget gerne være hans adjutant. Og således blev det.

Vedel var et meget fint menneske med en uhyre stor viden ikke alene på det somilitære område, men også på det historiske, naturvidenskabelige, geografiske og litterære område. Han var meget venlig og åben overfor sine medarbejdere ikke mindst de unge officerer. Han var dog på vagt overfor moralske brist, men brugte aldrig kraftige ord, når han udtrykte sit mishag. Hvis han for eksempel sagde, at det eller det var "grumme kedeligt", kunne man godt regne med, at den var gruelig gal. Der var tilfælde, hvor han havde afskediget en officer på stedet for noget, som Vedel anså for ganske uværdigt for en officer.

Når man var på inspektionsture med Vedel, kunne han være som en far for sine unge sønner. Passerede vi noget historisk interessant eller et smukt natursceneri, kunne han lade vognen standse, og tage både sin adjutant og sin chauffør med sig ud for at fortælle om stedet eller sammen med ham beundre udsigten. Hans store hobby var botanik, og det var altid både lærerigt og spændende at høre ham forklare om de forskellige planter og blomster, han stødte på ude i naturen. Var vi til søs, ønskede han altid en hyggestund med skibets officerer, hvor der blev talt om alt andet end tjenesten, og hvor han selv gav en morsom historie fra sig, mens han sad og røg på sin pibe, der var hans evige følgesvend. Ved sådanne lejligheder kunne han bede os tage sangbøgerne frem, og så gik den med sømandsviser på dansk, svensk, engelsk og fransk. Han holdt især af svenske sange som:

"Flicka från Backafall, briggen Tre Bröder
kryssar i kväll i Karibiska sjön,
medan en landvind från kusten i söder
stryker om sunnan där hemma kring ön,
....."

Omtalte ø er Hveen, Tycho Brahes ø, med de høje, smukke kyst-klinter, som man ikke kan blive træt af at betragte, hvergang man passerer dem med et af Flådens skibe. At omhandlede "flicka" hed Ellen, gjorde sangen endnu mere tiltrækkende for mig, som det vil fremgå, af det som følger.

Viceadmiralen havde en dygtig, altid hjælpsom, beskeden og meget køn sekretær, som havde fulgt med ham fra Marineministeriet til Gernersgade. Hun hed Ellen Hervad-Jørgensen og skulle senere blive min gode hustru og mor til vore fire dejlige pibebørn. Hendes bror

var en lidt ældre kadetkammerat af mig, Bent Hervad-Jørgensen, og hendes søster, Grete, var gift med orlogskaptajn Kaj Valdemar Raabye, hvis familie jeg havde besøgt som ung gymnasieelev.

Ellen var Kvindelig Mariner og så vældig kæk ud i sin marineuniform, og det var jo ikke så underligt, at jeg blev betaget af hende, når vi gik op og ned ad hinanden daglig i viceadmiralens forkontor. Men selvom vi begge snart fandt ud af, hvad dette måtte ende med, så gik vi stille med dørene, for Marinestaben var en værre sladrebutle. Familierne og viceadmiralen blev informeret om vore hensigter, inden vi gjorde forlovelsen officiel for så at blive gift i juni 1952.

Min svigermor havde ellers været noget betænkelig ved at få nok en søofficer ind i familien, men det varede ikke så længe, før jeg var fuldt akcepteret. Vielsen foregik i Holmens Kirke i galla, sar. det sig hør' og bør' for en søofficer, og blev foretaget af Holmens Provst, Dr. teol. Michael Neiiendamm, som havde været min lærer i Søofficersskolens ældste klasse i litteratur og etik. Neiiendamm havde været meget engageret i sin undervisning på Søofficersskolen og havde ved flere lejligheder inviteret kadetterne til sit hjem i Søkvæsthuset for "at muntre os og tale om livets alvor", som han udtrykte sig. Vi talte blandt andet om Kaj Munks værker og liv på sådanne aftener. Jeg førte i flere år en livlig korrespondance med Neiiendamm, og han hører helt sikkert til de, som har præget mine holdninger og mit livssyn.

Ellens og mit bryllup blev fejret ved en stor middagsfest i Søofficersforeningen i det gamle Søkvæsthus i Ovengaden over Vandet, hvortil også Vedels var inviteret. Fru Vedel blev dog forhindret i at være med, fordi hun måtte besøge sin familie på Færøerne. Både min far og Vedel og flere andre holdt nogle gode og inspirerende taler, Vedel ikke mindst henvendt til min hustrus pris, for han havde jo næsten betragtet hende som en datter. Vedels forærede os i bryllupsgave et dejligt maleri af marinemaleren C.F. Sørensen med et Sundmotiv set fra Kronborgpynten en blæsende morgen. I forgrunden sejler en kragejolle med sprydstagsrig for rumskøds. Det var jo i sådan en jolle, jeg startede min løbebane som sømand, så billedet har altid haft den bedste vægplads i vore forskellige hjem.

Ellen fortsatte som Vedels sekretær, efter vi blev gift, indtil vi to år senere fik vore første børn. Jeg bruger flertalsbetegnelsen, thi det blev tvillingepiger - gudskelov tveæggede -, for begge deres forældre har altid syntes, at de individuelle træk ved mennesker er det mest spændende. Siden har Ellen ikke tjent i Marinen, undtagen hvad hun har påtaget sig som hustru og værtinde for at støtte mig i mine pligter og fornøjelser, der har fulgt med min tjeneste, og det har ikke været så lidt. Hun har altid været mig en stor støtte i min gerning, for en hustru, som kan forlene sig med sin mands gerning uden at blande sig i den, er guld værd for en søofficer.

Min adjutanttid hos Vedel blev forholdsvis kort, fordi Søværnsstabens arbejdsbyrde med NATO-øvelserne tog meget til i disse år. På det tidspunkt havde Søværnet fået tildelt nogle britiske og amerikanske søofficerer til at hjælpe med stabsarbejdet. Der blev oprettet en særlig øvelsessektion under operationsstabens, og den blev jeg den første leder af. Her kom jeg til at arbejde sammen med en ung amerikansk søofficer ved navn Christoffer Kersting. Vi stod blandt andet for planlægningen af det danske bidrag til den hidtil største øvelse, som hed MAIN BRACE. I denne øvelse skulle marinetropper fra England og USA støttet af hangarskibe gøre landgang i Nordjylland for at indøve, hvordan Danmark skulle undsættes i tilfælde af et Østmagt-angreb. Øvelseskritikken blev holdt i Oslo, hvor et vældigt flådeopbud fra alliancens forskellige nationer udfoldede sig i Oslo Fjord. Vedel med nogle fra staben i Gernersgade blev sejlet til Oslo ombord i depotskibet ÆGIR, et tidligere tysk depotskib, hvor der var god plads ombord, og som derfor blev benyttet som kommandoskib ved de større flådeøvelser.

Nogle dage før afsejlingen fra København gik min amerikanske kollega, som var en frisk og uformel fyr, ind til Vedel, uden mit vidende og foreslog ham, at han tog sin sekretær med til Oslo. Hun var jo Kvindelig Mariner og kunne bære uniform som os andre. Vedel syntes godt om forslaget, men chefen for ÆGIR var noget betænkelig. En gammel regel fra Christian IV tid sagde, at "kvinder, svin og åben ild må ej forefindes i Hans Majestæts skibe". Det blev nu alligevel til, at Ellen kom med, og det var naturligvis en stor oplevelse for os nygifte, selvom jeg var lidt betænkelig ved situationen. Chefen for ÆGIR tog venligt imod os og måtte finde sig i, at den gamle regel blev brudt, når der var en tjenstlig begrundelse herfor. Og Vedel var skam lykkelig for at have sin sekretær med til at holde styr på alle hans papirer og skrive hans tale for ham.

Operationsstabens i Gernersgade fik som følge af NATO-samarbejdet efterhånden så meget at gøre, at den måtte udvides. Som chef fik vi kommandør Svend Erik Pontoppidan, der senere blev Chef for Søværnet. Pontoppidan var en meget fin og afholdt chef, der udover sin store dygtighed og sit rolige temperament tillige havde stor sans for humor. Han spurgte ved et stabsmøde, om vi ikke nok ville fortælle ham, hvilket Øgenavn han gik under i Søværnet, men vi nænnede ikke at fortælle ham, at han gik under navnet "Kompotjohan", selvom jeg nok tror, at han ville have moret sig herover.

Det var på dette tidspunkt, at det ved en rutineundersøgelse blev opdaget, at jeg havde pådraget mig en lungetuberkulose. Arbejdspresen i Marinestaben havde været hårdt i den seneste tid, og manglende modstandskraft overfor denne smitsomme sygdom var jo nok nedarvet for mit vedkommende. Både Vedel og Pontoppidan var uhyre hjælpsomme i denne situation. Vedel havde haft en yngre broder - også søofficer -, som var død i en ung alder af denne sygdom. Med mine chefers mellemkomst blev der skaffet mig en friplads på Vejlefjord Sanatorium, hvor jeg blev behandlet i tre måneder og derefter skulle have tre andre måneders rekreation, helst i frisk luft, før jeg kunne komme til at gøre tjeneste igen. Vedel ledsaget af et par officerer fra Gernersgade og min hustru, som endnu var hans sekretær, besøgte mig på Vejlefjord under en inspektionstur til Jylland, og det var dejligt at føle, at jeg stadig havde kontakt med Søværnet, og at man tænkte på mig. Ellen var enestående til at tage den lange togtrejse frem og tilbage mellem København og Vejle i weekenderne for at besøge mig. Situationen var ellers ikke så munter for en ung nygift kone.

Min tid på sanatoriet blev udnyttet til lidt marinearbejde. Mens jeg var i Marinestaben havde jeg fået bemyndigelse til at indrette et operationsrum i bygningen i Gernersgade og til at uddanne et hold Kvindelige Marinere, som kunne assistere med plotning og andet operationsrumsarbejde under øvelser og beredskabssituationer. De Kvindelige Marinere var jo frivillige, så det blev til en del aftenundervisning. Rummet var naturligvis ikke egnet til brug i krig, beliggende midt i København og ubeskyttet, som bygningen var. Søværnet var derfor begyndt at interessere sig for en mindre bunker ved Århus, som tyskerne havde ladet bygge under krigen til "Admiral Dänemark", hvilket den tyske flådeoverstkommanderende i Danmark kaldtes. Bunkeren var aldrig blevet taget i brug og stod nu tom og ganske velholdt. Efter en undersøgelse af anlægget ved kaptajnøjntant John Ove Frederiksen, som var Søværnskommandoens ekspert i meldecentraler og ind-

retning af underjordiske anlæg, viste bunkeren i Århus sig egnet som krigshovedkvarter for Flådens operationer. Jeg fuldførte derfor på Vejlefjord planerne for og tegningerne til indretning af bunkrens operationsrum, og fik den glædelige meddelelse, inden jeg forlod sanatoriet, at der var bevilget penge til etablering af det nye krigshovedkvarter. Bunkeren er i årenes løb blevet moderniseret og udvidet noget, men tjener den dag i dag som operationscenter for Chefen for Søværnets Operative Kommando. Med få ændringer har indretningen af og tjenestegangen i SOKs operationsrum indtil for nylig været den samme, som da det blev taget i brug i slutningen af 50'erne. I dag er der taget nye elektroniske hjælpemidler i brug, men de er fortsat placeret i det oprindelige rum. Operationscentret har fungeret i sin oprindelige form i mere end 25 år, hvad der svarer til levetiden for et større krigsskib, og man må vel sige, at de bevilligede penge har været godt udnyttet. SOK operationscenter er jo blevet en kendt og skattet institution i Danmark ikke mindst i forbindelse med søredningstjenesten og den daglige farvandsovervågning.

Da jeg blev udskrevet fra Vejlefjord, vejede jeg ti kilo mere, end da jeg kan dertil. Overlægen sagde, at det var et i godt tegn på, at jeg var ved at overvinde sygdommen og anbefalede godt med frisk luft i mit fortsatte liv. Marinestabs lægen var knap så optimistisk og sagde, at jeg måtte holdes under observation i lang tid, for der kunne komme et tilbagefald. Søjteneste måtte jeg foreløbig betragte som udelukket. Den besked virkede meget nedslående. Men nogen rekreation skulle jeg jo have, og med fornyet hjælp af mine høje chefer og fra min kadetkammerat Jørgen Fog-Petersen, som i mellemtiden var blevet ansat i DFDS, fik jeg tilbudt en to måneders tur til Middelhavet på M/S BYGHOLM, hvor jeg kunne blive 4. styrmand i overtalligt nummer, altså en slags navigerende passager.

Vinterturen sydpå med BYGHOLM førte mig til Hamburg, London, Lissabon og videre til Marokko, Algier, Tunis, Sicilien og Spanien. Det var noget helt nyt for mig at se Handelsmarinen i funktion. Jeg havde mine vagter i søen, men var fri i havn, hvor jeg udover at gå på "sightseeing" også fulgte med i lastning og losning, sømandsmæssige felter, som Søværnet ikke beskæftigede sig så meget med. Når vi var til søs, var sekstanten altid ved hånden for pladsbestemmelse ved sol, måne eller stjerner, og det blev lidt af en sportslig konkurrence mellem kaptajnen og mig, om hvem der hurtigst og mest korrekt kunne bestemme skibets position. Hans sekstant var et arvestykke fra hans far, som også havde været koffardikaptajn, ovenikøbet i en bark, og hans tabeller var også af ældre dato end mine, som jeg havde lånt på Sø-kortarkivet. Men meget sjov havde vi ud af vore navigatorbestræbelser, og det var i det hele taget morsomt og interessant at lære lidt om, hvordan Handelsmarinen arbejder. Man kunne ikke lade være at komme til at beundre disse søens folk for deres særlige kunnen og deres hårde arbejde. Og de fremmedartede havne med deres spraglede befolkning og særlige lugte var en oplevelse for den, som aldrig før havde passeret Herakles Støtter. Ja, ved Gibraltar sendte den britiske signalstation sit "What ship?" til os, mens jeg havde vagten, og jeg var da ganske stolt ved at kunne tage signallampen og morse tilbage: "Danish Merchantship BYGHOLM". I Handelsmarinen havde man ikke de signalgaster, som Flåden er forsynet med, så den vagthavende styrmand måtte selv være signalgast.

I Barcelona var jeg en aften på natklub med tredje styrmand, en kraftig jyde ved navn Præst. Han sagde, at han trængte til at se damer, og spurgte om jeg ville gøre ham selskab. Den aften var vi ved at komme i knibe. Vi havde knap fået sat os ved et bord, før vi så os omgivet af fire smukke spanske danserinder, som skyndte sig at bestille champagne til os alle, uden at spørge om forlov. Vi fik da også en svingom med skønhederne, men da vi begyndte at fortælle dem, hvad vi mente om Franco, sagde de "hys", og vi forstod, at vi skulle holde os fra det politiske og koncentrere os om champagnen og dansen. Ved midnatstid ville vi gå, til stor fortrydelse for damerne, som åbenbart havde nydt vort selskab og den champagne, de havde bestilt på vor regning. Da tjeneren kom, viste regningen sig at være så stor, at vi ikke kunne betale den med de penge, vi havde tilsammen, og så blev de smukke damer pludselig aggressive og begyndte at rode i vore inderlommer og forsøgte at løse vore armbåndsure op. "Er du klar! Så løber vi", sagde Præst, og så stak vi af stærkt forfulgt af tjener og damer. Ude på gaden sprang Præst ind i en taxa, hev mig med ind og råbte til chaufføren noget i retning af: "Forte - o - Porto", hvad chaufføren heldigvis forstod. Jeg tænkte straks, hvad nu med betalingen for taxaen, vi havde jo ikke en øre på os. Men Præst var en gammel rotte i den slags sager. Da vi kom til havnen, trak han nogle pengesedler op af sine strømper og betalte chaufføren. I dagene derefter ventede vi spændt på, om der skulle dukke et efterkrav op via det Danske Udenrigsministerium, men det gjorde der nu heldigvis ikke.

På vej hjem til København skulle vi anløbe Gøteborg, hvorfor de øvrige officerer havde telegraferet til deres koner om at være i byen, når vi ankom. I Skagerrak fik BYGHOLM imidlertid telegram fra rederiet om at undlade at anløbe Gøteborg og i stedet anløbe København for en dags ophold og så sejle videre til Helsingfors. Konerne blev kaldt hjem fra Gøteborg, men nåede ikke København, før BYGHOLM igen var afsejlet. Det siger lidt om familievilkårene for Handelsmarinens officerer, og jeg blev helt glad for, at jeg havde valgt at gå i Orlogsmarinen, hvor vi normalt kunne regne med, at vore sejlplaner holdt stik. Jeg afmønstrede i København nogle erfaringer rigere, og det gik tilsyneladende godt med helbredet, for jeg havde ihvertfald fået meget af den friske luft, som overlægen på Vejlefjord Sanatorium havde anbefalet mig.

Nu håbede jeg så på at få en ny søudkommando i Søværnet, men det ville stabslægen ikke være med til. Der skulle gå det meste af et år, før jeg igen kom til søs. I mellemtiden blev jeg placeret ved den nyoprettede Kampinformationsskole, som ekstra instruktør, ganske vist afbrudt af et par korte ture ombord i nogle skibe, hvor jeg var overtallig officer uden særlige beføjelser og pligter, men det var alligevel herligt igen at stå på broen af et rigtigt krigsskib og få lov at virke med. Kampinformationsskolen havde ikke desto mindre min særlige interesse på grund af den specialuddannelse, jeg tidligere havde modtaget i England. En gruppe yngre officerer havde flere år tumlet med planer om at få oprettet en taktisk skole ala H.M.S. DRYAD i England, omend naturligvis meget mindre i format. Men det var svært at vinde gehør hos de ældre officerer, som havde sejlet farvandene tynde før krigen uden radar, sonar og plotterborde og store bøger om taktik. Det viste sig, at der skulle være behov for en længere omstillingsperiode for de ældre af Søværnets chefer. Det havde hjulpet lidt på forståelsen for de nye tiders krav på det kampinformationsmæssige område, at Søværnet havde fået stillet nogle engelske instruktører til rådighed, men det tog en del tid for disse at sætte sig ind i danske forhold og gøre deres indflydelse gældende over for de toneangivende danske søofficerer, hvoraf flertallet jo kun havde kendt det Danske Søværn, som en lille nationaletat i nedgangsårene i 30'erne.

Blandt de britiske instruktører, jeg bedst husker, var Commander Dennis Clift, som havde gjort krigen med som "Escort Force Commander" i det østlige Atlanterhav op Lieutenant Commander Jack Nickolls, som havde været med ved evakueringen ved Dunkirk og

de senere kampe i Middelhavet. Nickolls var endt i tysk krigsfangenskab, efter at hans destroyer var blevet sænket ved Tobruk. Clift var en meget inciterende og inspirerende instruktør med anti-ubådskrigsforelse som speciale. Nickolls var instruktør i "Seaward Defence", som han havde beskæftiget sig med ved den britiske flådebase i Alexandria. Også han havde det særlige britiske engagement og dertil et vældigt humør. De var begge interesserede i det arbejde, vi unge havde gjort for at få etableret en kampinformationsskole. Udover de to britiske officerer, husker jeg Chief Petty Officer Bellingham, som var en stovt og streng underofficerstype, som gjorde et enormt arbejde for at oplære de menige signalgaster til at fungere hurtigt og perfekt efter de nye NATO-procedurer. En særlig signalskole blev oprettet nogle år før kampinformationsskolen, og selvom overgangen til engelsk signalsprog var noget af en omvæltning for Søværnet, så havde Søværnet dog gode gamle traditioner inden for kommunikationstjenesten ikke mindst på radioområdet.

Anderledes lå det med kampinformationstjenesten, hvor de nye hjælpemidler radar og sonar ikke var kendte i Danmark før efter krigen.

Som led i optøningsprocessen, blev jeg, mens jeg gjorde tjeneste i Søværnsstaben, opfordret til at holde et foredrag i Søe-Lieutenant Selskabet, som havde sin medlemsskare blandt søofficererne af linien. I dette foredrag plæderede jeg for oprettelsen af en kampinformationsskole, som den hurtigste og bedste vej til at blive dus med alt det nye, så Søværnet kunne hævde sig i samarbejdet med vore allierede til søs. Der sad mange ældre medlemmer og rystede noget på hovedet af mit forslag, men så rejste sig kaptajnløjtnant Ebbe Wolfhagen - medlem venner kaldet Wolle - og sagde, at det var jo meget godt, at man kunne ramme med en kanon, men om man ikke vidste, hvem det var man skød på, så havde det hele jo ikke så megen værdi. Det vakte selvfølgelig en del munterhed, men Wolle fortsatte med at sige, at hvis man nu ikke havde forstået det, som Kieler havde plæderet for, så var det vist på tide, at man fik nogle af de ældre medlemmer på skolebænk igen. Og så blev der jo naturligvis røre i forsamlingen. Wolle havde nu sit særlige frispog, så der blev alligevel lagt mærke til ham, og det endte da også med, at Søværnskommandoen søgte om en bevilling til at oprette en kampinformationsskole. Skolen blev oprettet under Søværnets Navigationsvæsen, mens jeg gjorde tjeneste i Marinestaben. Den fik til huse i en mindre nybygning på Margretheholm, og der blev købt udstyr til den i England. Dens første chef blev min tidligere kadetkammerat, kaptajnløjtnant Leif Brink, som også havde været til uddannelse på H.M.S. DRYAD.

At der var et stort behov for denne specialskole, viste sig ved det meget store antal elever af alle grader og kategorier, som i de næste mange år gennemgik kurser af kortere eller længere varighed på Søværnets Kampinformationsskole. Med de få lærere, der blev tildelt skolen, blev det et anstrengende arbejde for instruktørerne, og de kunne sagtens trænge til lidt ekstra hjælp i perioder med spidsbelastning. Når jeg ikke måtte komme til søs, var min midlertidige tjeneste ved Kampinformationsskolen vel nok det bedste, jeg kunne beskæftige mig med på det tidspunkt af min karriere.

Hen på sommeren lysnede det for mig, for da fik jeg endelig min første skibschefsudkommando i ministrygeren SØHESTEN. Lidt senere blev jeg tillige divisionschef for første ministrygerdivision, som dog på dette tidspunkt kun bestod af to både, idet SØLØVEN med kaptajnløjtnant Jens Bilde Jensen som chef, sluttede sig til SØHESTEN i nogle kortere perioder i Østersøen.

Inden jeg fordyber mig i tiden som skibschef, vil jeg fortælle lidt om mit familieliv. Efter at vi var blevet gift, boede min kone, Ellen, op jeg i et par værelser på fjerde sal i Jacob Erlandsensgade på Østerbro. Det var en del af en større lejlighed, som havde tilhørt min afdøde moster, og nu tilhørte min ugifte kusine Kirsten Søndergaard. Kirsten var lærerinde i folkeskolen og en vældig aktiv og begavet kvinde. Da hendes mor døde, kort efter at jeg var blevet udnævnt til officer, tilbød hun mig at leje nogle af værelserne i den store lejlighed, således at jeg kunne have mit eget hjem og privatliv, når jeg ikke var ude at sejle. Jeg havde jo haft megen tilknytning til Søndergaard familien fra min tidligste barndom. Da jeg gik på Søofficersskolen, var jeg en hyppig gæst hos min moster og kusine i lejligheden på Østerbro, og under besættelsen var lejligheden et tilflugtssted for mig og mine kadetkammerater, når der var ugler i mosen, eller når vi midlertidigt skulle opbevare våben eller sprængstof. Kusine Kirsten havde fulgt min gerning i Søværnet med stor interesse, og det var da også hos hende, jeg søgte råd i kritiske situationer, som for eksempel ved flugtforsøget til Sverige, under interneringen og senere under modstandskampen. Da jeg blev gift, blev der jo en mere i lejligheden, men heldigvis kom min kone og kusine vældig godt ud af det sammen, og har været sande venner fra starten af mit ægteskab. Kirsten blev også en elsket "faster" for vore børn, som husker hende med stor glæde. Hun var selv en elsker af livet i al dets skønhed og al dets alvor, var altid god til at lytte og forstå. Dertil var hun en stor naturtilbeder og et stærkt kristent menneske. Verden blev større, når man var i selskab med hende. Jeg og mine skylder hende meget, hvorfor jeg har omtalt hende så udførligt her. Søndergaardene var iøvrigt i slægt med Jacob Knudsen. Kirsten døde desværre alt for tidligt.

Her må jeg også omtale hendes søster Ingrid, som var adjunkt og som blev gift med rektor Niels Jacobsen ved Haderslev Katedralskole. De kom begge til at betyde meget for os og bidrog til at holde kontakten til det sønderjydske. Niels Jacobsen var af en gammel skipper- og skibbygger-slægt fra Åbenrå, og han gik levende op i landsdelens historie og kultur. Ture til Sønderjylland med besøg ved de gamle slagmarker fra de slesvigske krige, Isted, Øvre Stolk, Sankelmark, Flensborg med krigergravene og Dybbøl under Niels Jacobsens lederskab hører også til de store oplevelser. Det var herligt gennem denne familie at kunne holde kontakt med den landsdel, min mor stammede fra.

Tiden som ung officer havde været en tid med glæder og skuffelser, omend mest af det første. Der havde hele tiden været noget nyt at lære og erfaringer at gøre både på det menneskelige og det arbejdsmæssige plan. Man var begyndt at få indsigt i de overordnede problemer og forhold, som prægede og styrede Søværnets og Forsvarets virke og placering i det danske samfundssystem. Horisonten var blevet udvidet langt ud over rigets grænser til stor opmuntring for ens gerning og virkelyst. At der ved siden af alt dette levnedes tid til at stifte familie og til at pleje sin familie- og vennekreds, var en særlig lykke ved livet i de unge år.

V. Skibschef, Stabsofficer og Eskadrechef

- En sommerdag ved Nyborg Strand med sol mellem drivende cumuluskyer, frisk og lun vestenvind og bøgeskov, der lær på stranden. Mod Øst stikker Sprogø od med sit fyr. Mod nord står Romsø skarpt i kimmingen mellem klinerne nå Fyenshoved og Røsnæs. Mod syd runder færgerne Knudshoved. På det ultramarinblå bælt ses sejlerne hvide trekanter. I havstokken plasker børnene og på stranden sidder glade forældre og ser på al denne herlighed. -

- En morgen i dagbrækningen bliver jeg purret ud af min operationsofficer, som rækker mig sin kikkert og peger mod øst. Der kommer de med kurs ret imod os. Krydsere, jagere, ministrygere, landgangsskibe med bovporte. Skibene åbner ild og fly skyder deres raketter. Invasionen er begyndt, Danmark er i krig. Nej Gud ske lov... Det var kun et mareridt. Men det var den trussel man som skibs- og eskadrechef skulle være forberedt på at imødegå. Eller ihvertfald medvirke til at forebygge ved at være beredt på det værste. -

En af de sidste dage i august 1954 overtog jeg i Rønne havn, efter en uges overleveringssejlad, kommandoen over SØHESTEN fra min lidt ældre officerskammerat, kaptajnøjntant Asger Uhrbrandt Villesen.

SØLØVEN-klassen blev bygget på Orlogsværftet kort før krigen som en avanceret ministrygertype til danske farvande. Den var dampturbinedreven med en topfart på 18 knob. Armeringen bestod af en 75 mm patronkanon og en 40 mm antiluftskytskanon. Desuden kunne der tages 30 miner på udlægningsskinner på dækket. Det primære udstyr ombord var imidlertid ministrygningsgrejet, der var indrettet til strygning af såvel bund- som forankrede miner. Den indvendige aptering var ret moderne, men den intense brug af disse både under krigen først i dansk og senere i tysk tjeneste havde medført en mærkbar grad af nedslidning. Bådene stak ikke særlig dybt, og deres oliebeholdning var begrænset, hvad der påvirkede sødygtigheden og udholdenheden, problemer vi skulle komme til at mærke ganske meget i min kommende tjeneste.

De første måneder som helt frisk skibschef er lidt af en prøvelse. Hvordan skal man hurtigt opnå befalingsmændenes tillid og mandskabets agtelse? Dette er en betingelse for at kunne udføre pålagte opgaver godt og for at skabe det, man i orlogssproget kalder et "happy ship". Jeg måtte stræbe på navnlig selv at lære at mestre mine opgaver som chef dernæst at opnå god kontakt med besætningen. Jeg tænkte meget på mine tidligere skibschefer, under hvem jeg havde været en "happy" subaltern officer. Jeg kom også til den erkendelse, at jeg nok havde været lidt hård i min kritik af nogle af de mindre heldige skibschefer, jeg havde tjent under, for af dem var der nu flere, end jeg har omtalt i foregående kapitel. Nu stod man selv med det øverste ansvar og blev iagttaget med kritiske øjne. Der er situationer, hvor en chef kan føle sig som en meget ensom person. Det må man tage med, for det følger med jobbet. Men i almindelighed må en chef søge at skabe god

kontakt til alle sine undergivne uden at sætte sin prestige over styr.

På trods af god overlevering fra Villesen var min første selvstændige tillægningsmanøvre ikke særlig perfekt at dømme efter de tilråb, der kom fra, og de ansigtsudtryk havnearbejderne i Rønne viste mig. Manøvren blev udført under et vist pres og i dårligt vejr. En menig var kommet til skade ved et fald på fordækket og måtte bringes på hospitalet. Han blev nu hurtigt udskrevet, så vi blev fuldtallige igen, og de mærker jeg havde lavet i kajen ved den lidt hårde tillægsmanøvre godskrev havnemesteren mig efter en frokost ombord.

Vor hovedopgave var at være stationsskib for Bornholms Marinedistrikt, hvor chefen var en kommandørkaptajn. Bornholm er en herlig ø. Sejladserne omkring den med Hammerens karakteristiske klippeknode, Dueoddes sand og Gudhjems gule huse med de røde tage

eller til den lille øgruppe Erteholmene med fæstningen på Christiansø, der i Christian Vs tid havde været en fremskudt base for den danske flåde, var smukke naturoplevelser ihvertfald om sommeren. Ved vintertide kunne vejret være så barsk, at det var lidt svært at nyde naturen. Men der var dog dage, hvor Bornholm kunne ligge sneprydet for vore øjne. Kontrasten mellem sneen på bakkerne, de mørke klipper ved kysten og det blygrå hav var et betagende syn.

Jeg husker en sådan klar rolig frostdag, hvor vi lå ud for Svaneke og holdt nogle øvelser for redningsbådsbesætningen. En tjenstivrig math, som ikke var særlig vellidt af de andre menige, var ved at klare op i fartøjet, der lige var hejst op i daviderne. Han havde lagt sin redningsvest og tog sig ikke i agt for den is, som havde dannet sig på tofterne, men skred og faldt udenbords med et vældigt plask. "Mand over bord", blev der prajet fra dækket - når det var en øvelse, råbte man "Bjergemørs overbord" for at undgå forveksling -. Et bjergemør blev kastet ud til ham fra agterdækket, jeg fik SØHESTEN vendt rundt og beordrede redningsbåden ud igen. Jeg skal love for, at redningsbådsbesætningen trak i årerne. Den overbordfaldne havde gudskelov fået fat i det tilkastede bjergemør, og redningsbåden fik ham samlet op, efter at han havde ligget en fem til seks minutter i det kolde vand. Han var temmelig forkommen, da han kom ombord, hvorfor jeg stak ham et stort glas med cognac i og bød ham drikke det hurtigt. Vist ikke det bedste man kan gøre for en afkølet person, har jeg senere fået at vide. Og så blev han sendt til køjs godt indpakket i tæpper. Cognacen må nu have gjort sin virkning, for efter et par timer kom han og meldte sig til chefen og sagde, at nu var han frisk igen til at arbejde. Han ville da også gerne sige tak, fordi han var blevet reddet så hurtigt. Jeg bad ham huske at sige tak til redningsbådsbesætningen, og efter den dag blev han mere akcepteret af den øvrige besætning.

En af vore opgaver var at kontrollere aktivitet og anløb af fremmede skibe omkring Bornholm. Det var i disse år hyppigt, at tyske, polske og russiske trawlere i stort antal ankrede i dansk territorialfarvand. Og hvis de ikke havde rimelig grund hertil, skulle de afvises. Rimelig grund kunne være et maskinhavari. Min næstkommanderende blev en dag sendt over for at undersøge en russisk trawler, der var ankret i magsvejrsudfor Nexø. "Mechanic ne dobra", havde russeren fortalt ham, men da jeg gjorde tegn til at ville slæbe ham udenfor dansk søterritorium, kunne trawleren mærkeligt nok pludselig sejle for egen kraft.

En anden gang løb vi ved natetid sydøst for Bornholm i internationalt farvand på en større samling trawlere, hvoraf flere lå på siden af hinanden, og andre sejlede ud og ind mellem hverandre. Vi prøvede at få en ide om, hvad der foregik, ved at belyse og praje dem, men de lavede en farlig larm og svarede ikke på vore præjninger. Der var både østtyske, polske og svenske trawlere imellem hinanden. Vi rapporterede hændelsen til marinedistriktet, men fandt aldrig ud af, hvad der egentlig foregik. Noget militært var der næppe tale om, så man gættede på, at et større smuglerforetagende eller måske noget med politiske flygtninge var igang.

Nogen ret til at gribe ind, havde vi ikke, når der ikke var danske fartøjer impliceret i affæren.

Jeg havde forventet, at distriktschefen ville inspicere SØHESTEN i anledning af chefskiftet, men det gjorde han nu ikke af egen tilskyndelse. Han forlod nødig sit kontor i tjenestetiden, sagde hans næstkommanderende. Til sidst lykkedes det mig dog at overtale ham til at inspicere SØHESTEN en lørdag formiddag i Rønne havn. Besætningen var opsat på at vise skibet frem, efter at der var blevet klaret grundigt op fra for til agter. Inspektionen, hvor vi alle stillede i paradetøj, forløb uden de store problemer, indtil vi kom ned på mandskabsbanjerne. Nogle værnepligtige havde på skydebanen uden for Rønne nogle dage før fundet en lille forkommen harekilling, som de mente måtte være forladt af sin mor. De fik lov af næstkommanderende til at tage den ombord og forsøge at få den til at komme til hægterne, så den kunne sættes ud igen. Den lå i en troje på en af kistebænkene og suttede på en flaske mælk. Da distriktschefen fik øje på den, gav det et sæt i ham, og han udbød forfærdet: "Min Gud. Har De rotter ombord?". Han fik naturligvis forklaret sammenhængen, men følte sig åbenbart ikke særlig godt tilpas i SØHESTEN, for han afslog at deltage i den frokost, vi havde dækket op til efter inspektionen. Det var i det hele taget lidt skuffende, så lidt interesse distriktschefen viste stationsskibet på Bornholm.

En personage, som viste SØHESTEN betydelig større interesse, var amtmænd von Stemann. Mine officerer og jeg var ved et par lejligheder gæster ved fester i den smukke amtmændsgård i Rønne, hvor vi traf mange interessante bornholmske personer. Vi havde da også amtmænd og amtmændinden ombord til en hyggelig frokost, hvor amtmænden fortalte levende og interessant om besættelsestiden og ikke mindst om hans kontakt med de russiske officerer efter befrielsen. For at være akcepteret i russisk selskab var det en betingelse, at han kunne drikke ligeså meget vodka, som hans værter. Amtmænden inviterede mig iøvrigt med på nogle køreture, han havde i embedsmedfør, og jeg fik herigennem en meget glædelig indsigt i øens forhold og den smukke natur. SØHESTEN var altid på en times varsel for at stå til søs, men afstandene på øen var så små, at det med hyppig telefonkontakt til skibet, altid var muligt at være tilbage inden for en time.

Sideløbende med stationstjenesten skulle SØHESTEN foretage lejlighedsvis patruljesejladser i Østersøen efter Efterretningstjenestens anvisninger. Østersøen helt vestpå til Fehmarn var efter krigen blevet et sovjetisk domineret farvand, og Forsvaret og den Danske Regering var naturligvis interesserede i at vide noget om den militære aktivitet i Østersøen, der grænser op til dansk territorialfarvand. Med nogle kilometers mellemrum var der opstillet vagttårne langs hele den russisk kontrollerede kyst, som var forbudt område for de civile borgere i Østlandene. Når man sejlede langs kysten om natten spillede projektørerne fra disse vagttårne ud over vandet. Det mindede om de billeder, vi havde set af tyske fangeleje og bekræftede Churchills udsagn om, at et "jernetæppe" var gået ned gennem Europa.

Under en patruljesejlad løb vi på en russisk krydser af SVERDLOV-klassen og et par jagere, som i internationalt farvand afholdt kanonskydninger med kaliberammunition på maximal skudafstand mod en enorm stor skydeskive slæbt af to svære slæbebåde. Slæbebådene så helt små ud sammenlignet med skydeskiven. Russerne må have været meget optagne af deres skydning, for de bemærkede os ikke, før vi var ret tæt på dem. Men så kan det også nok være, at der blev røre ombord. Skydningen blev stoppet og mandskab i krydseren løb på dækket og bemandede det sekundære skys, som de rettede mod os. Russerne havde næppe til hensigt at åbne ild mod os, men ville vel demonstrere deres magt og vise et dansk orlogsskib, at her var det sovjetiske domæne, hvor vi ikke havde noget at gøre. I SØHESTEN havde vi imidlertid nået at få taget nogle fotos af skydningen og nedslagene omkring skiven samt gjort andre observationer, så vi fandt tiden inde til at vende næsen hjemover ikke mindst fordi, vor oliebeholdning var ved at være kritisk lav. SØHESTENS patruljerapport vakte opmærksomhed, da det var første gang en SVERDLOV krydser var blevet set afholde kaliberskydninger af vestlige iagttagere. SVERDLOV klassen var dengang ret ny og russernes største krigsskibstype. Jeg blev dog lidt benovet, fordi SØHESTEN på trods af vore gode observationer noget senere fik en næse fra Søartilleriets eksperter, for som de sagde, observationerne havde ikke været gode nok til

præcis at beregne russernes skudhastighed og evne til at træffe på stor afstand. Vi fik imidlertid ikke chancen til at gøre det bedre. Herefter erklærede russerne de områder, hvori de afholdt skydninger, for spærrede områder for fremmede skibe, selvom disse lå i internationalt farvand. Men vore observationer må have vakt interesse andetsteds, for et år senere blev jeg sammen med orlogskaptajn Jørgen Alfred Hviid fra Efterretningstjenesten inviteret på en uges besøg ved Den sjette Amerikanske Flåde i Middelhavet. Det var mit første ophold i et hangarskib under flyveoperationer til søs. Vi danske var imponerede ved især at overvære ombordflyvninger ved nattetid, hvor maskinerne kom ned på dækket med 30 sekunders mellemrum, dirigeret af radar fra hangarskibet.

Mit kommandoforhold under efterretningspatruljerne var iøvrigt lidt flydende. Vi var underlagt chefen for Bornholms Marinestrik, men fik tildels vore direktiver - godt nok udtrykt som ønsker - fra Efterretningstjenesten. En dag fik vi besked på at forsøge at tage et foto af en ny radarstation, som russerne havde ladet opføre på Rügen. Det kunne lade sig gøre, når sigtbarheden var god, uden at gå ind på østtysk territorialfarvand, men sigten var som regel dårlig i vinterhalvåret. Efter internationale regler var der imidlertid intet til hinder for at passere et stykke fremmed søterritorium, blot man ikke stoppede op eller udførte aktive militære handlinger. Jeg forelagde distriktschefen mine problemer, for det tilfælde, at vi alligevel skulle komme i vanskeligheder. Der havde tidligere været tilfælde, hvor østtyske og russiske patruljeskibe havde søgt at lægge hindringer i vejen for SØHESTENS sejlads i internationalt farvand ud for østmagternes kyster. Metoden var at manøvrere for at fremprovokere en kollision, så man skulle både være vågen og snarrådig, når man mødte sådanne patruljefartøjer. Hvis uheldet var ude, kunne man let få alvorlige skader på sit skib og mandskab. Distriktschefen ville ikke love mig nogen form for "back up", hvis noget sådant skulle ske. Jeg gik derfor til hans næstkommanderende, orlogskaptajn Erik Stærmose og satte ham ind i min problemstilling. Han var en vældig god støtte og sagde, at han nok skulle få chefen til at ændre standpunkt, hvis der skete noget, for det var da i hele Forsvarets interesse, at vi prøvede at fremskaffe de ønskede oplysninger. Operationen forløb uden dramatik. De på stedet værende fremmede patruljefartøjer var for langsomme til at reagere. Det kunne ellers se faretruende ud, når man stødte på et sådant patruljefartøj, som altid gjorde klartskib og bemandede skytset. Forholdet i Østersøen er vist blevet lidt mere afslappet i de senere år. Vi levede jo dengang i den såkaldte "kolde krigs" periode.

Jeg havde iøvrigt nogle glimrende officerer på disse ture, især min navigationsofficer, søløjtnant Wilhelm Lauge Grentzmann, som var meget energisk med at fremskaffe oplysninger om alt, hvad Efterretningstjenesten kunne have glæde af. Også min artilleriofficer, søløjtnant af reserven Frants Poulsen, der senere blev lods, var en glimrende og altid opmuntrende støtte på broen. Min næstkommanderende var en kort tid søløjtnant Steen Vedel, en nevø af viceadmiralen. Steen Vedel, som var en meget energisk og velbegavet ung officer, forlod Søværnet i en ung alder til fordel for en civil stilling.

Vinterstormene i Østersøen kunne være drøje i et så lille skib som SØHESTEN. Især i Harmer gattet kunne der rejse sig en voldsom sø, som kunne skabe problemer. Var det frostvejr tillige, opstod overisningsproblemer. På en sådan tur, hvor skibet lagde sig hårdt på siden og var længe om at rette sig op, når de svære søer skyllede ind over dækket, husker jeg, at rorgængeren, en befaren værnepligtig, der havde sejlet på de store oceaner, med nogen beklemthed i stemmen spurgte: "Tror chefen nogensinde vi får hende i havn igen?". Jeg kunne kun svare, at det havde vi gjort tidligere, og det ville vi også gøre denne gang, selvom jeg måske også havde mine tvivl. Hertil bemærkede rorgængeren blot: "Det er vel. Med chefens tilladelse bliver jeg ved roret, til vi er i havn. Jeg er vist den eneste, der kan styre hende i det her vejr". Tilladelsen fik han, og det tog, så vidt jeg husker, over otte timer, før vi kunne kante os ind gennem havnehullet i Rønne. I indsejlingen til Rønne, blev man dengang altid mindet om, hvor galt det kunne gå, hvis man tabte magten over skibet, for mellem stenene på syd-molen lå det rustne vrak af en forlist trawler.

Men vi havde da også vort morskab ombord. En af vore officersmesse-gæster, som hed Julius, også befaren, var glimrende til at betjene os, når vejret var dårligt. Han kom ofte af egen fri vilje op på broen til mig med en varm kop kakao, som han havde balanceret med langs hele dækket uden at spilde en dråbe. Julius var meget interesseret i, hvad officererne talte om ved bordet, og kunne ikke bare sig for at grine som en hest, når der blev fortalt en god historie. Messeforstanderen forbød ham så at være i messen, undtagen når han serverede, men Julius fulgte nu alligevel med i historierne ved at stikke hovedet ind gennem lemmen fra stirridset, hvor han opholdt sig, når vi skaffede. Vi kunne alle sammen godt lide Julius trods hans nysgerrighed.

I SØHESTEN fik jeg to alvorlige lektioner, den ene operativ, den anden administrativ.

Under en større minelægningsøvelse, blev SØHESTEN forlagt til Bælternes Marinekommando, hvor jeg skulle være chef for en mindre minelægningsgruppe bestående af SØHESTEN og 2 MR-både. Øvelser i krigsminelægning var - indtil Søværnet i 60'erne fik de store minelæggere af FALSTER-klassen - lidt af et allemands job. Øvelserne blev udført ret realistisk med udlægning af et stort antal øvelsesminer, hvor de enkelte grupper skulle lægge minerne i formation om natten med slukkede lanterner. I øvelsesordren stod, hvor min gruppe skulle lægge miner, men intet om, hvor de andre grupper havde deres felter. Omhandlede øvelse var henlagt til farvandet nord for Fyen, som er et ret indelukket farvand. Vejret var den nat blæsende og regnfuldt, som det så ofte er sent på efteråret. Da vi havde fået lagt vore miner som beordret og sat kursen østover på vej tilbage til Korsør, så vi godt nok på vor radar et par sømil forude lidt om styrbord to radarekkoer - fiskekuttere antog vi -, som vi plottede til at være på en nordlig kurs med lav fart. De ville med vor nuværende kurs og fart passere vel foran os. En ti minutter senere, mens jeg selv var i bestiklukafet et kort øjeblik for at godkende det signal om udført minelægning, som vi skulle sende til marinekommandoen, råbte vagtchefen fra broen: "Mørklagt skib fire streger om bagbord tæt på. Kommer nærmere". Jeg beordrede roret styrbord helt over og slog stop på maskinen, for en bakmanøvre ville sinke vort drej væk fra det andet skib, og jeg havde også vore to MR-både i kølvandet, hvad jeg måtte tage hensyn til, så de ikke løb op i os. Vagtchefen havde afgivet det reglementerede manøvresignal, og vi hørte signal fra det andet skib, at det bakkede fuld kraft. Men en kollision var ikke til at undgå. Heldigvis havde vore manøvrer taget så meget fart af skibene og SØHESTENS drej bragt os i en sådan indbyrdes stilling, at skaderne blev minimale, og der var heller ingen som kom noget til ved sammenstødet. Hvad der var sket, var at anden minelæggerdivision bestående af LANGE LAND og LOUGEN under deres opløb til minelægning var kommet forkert ind i deres minelinie og derfor var vendt til modsat kurs for at gøre det om igen. Denne sidste manøvre til modsat kurs foran os var foregået, mens de to minelæggere var kommet ind i "seaclutteren" på vor radar, et fænomen, der skjuler ekkoer fra nærliggende skibe. Seaclutterproblemet var meget udpræget på de tidligste radartyper Søværnet

anskaffede. Begge gruppechefer rapporterede hændelsen til Bælternes Marinekommando så uddramatisk som muligt og meddelte, at vi var fuldt sejlklare og ville rapportere mere udførligt, når vi fik undersøgt de opståede skader efter at være kommet i havn. Chefen for LANGELAND, som SØHESTEN var kollideret med, var kaptajnlejtant Børge Carl Jensen, en tidligere styrmand og bekendt af mig fra modstandsbevægelsen i Kalundborg. Han var blevet optaget i Søværnet efter krigen ved den særlige lov, som gav tidligere frihedskæmpere adgang til værnepligten. Vi var naturligvis begge kedede af uheldet, men da vi mødtes næste morgen i Korsør, blev vi noget forbavsede, fordi der stod en flok journalister på kajen og spurgte os, om vi vidste, hvilke af Søværnets skibe, der var kollideret om natten. Da vi fortalte dem, at det var os, så de lidt slukørede ud over, at der ikke var sket sådanne skader, som kunne give dem nogle sensationelle billeder til deres aviser. De viste os morgenaviserne, hvor kollisionen var omtalt i en avis med: "To krigsskibe i voldsom kollision, Store skader", som fed overskrift. Vel, det var jo en hændelse, som kunne være endt meget værre, havde vore reaktioner og vort held været ringere, end det var, for "held skal der til at sejle på havet", som man siger til orlogs. Vi blev da også umiddelbart efter taget i forhör af vore kommandomyndigheder. Dengang var Søværnets Havarikommission endnu ikke oprettet. Det påhvilede Chefen for Kystflåden - efter en nærmere undersøgelse af omstændighederne - at indstille til Chefen for Søværnet, om der skulle gøres noget ansvar gældende overfor de implicerede skibsschefer, eller om sagen kunne betragtes som et efter de særlige omstændigheder hændeligt uheld. Der gik nogle måneder, hvor vi flere gange var indkaldt til at afgive forklaring, før sagen blev afgjort. Under denne forundersøgelse fik vi uventet støtte af Chefen for Bælternes Marinekommando, kommandør Povl Scheibel. Han erkendte, at det var en fejl, som han var ansvarlig for, at de forskellige minelægningsgrupper ikke havde haft forhåndsskendskab til hinandens felter og bevægelser. Senere har det da også været en generel regel i Søværnets operationsordrer at angive opgaver og planlagte bevægelser for alle enheder, der er impliceret i en operation.

Sagen blev afgjort med en "rettesættelse" til begge skibsschefer for at have udvist manglende årvågenhed. Man fandt dog også, at de ovenfor omtalte forhold med hensyn til oplysninger i vore operationsordrer talte noget til vor undskyldning. Jeg har siden erkendt, at denne afgørelse var rimelig over for alle parter i sagen, for ombord kunne vi jo have tændt vore lanterner, da vi forsvandt i hinandens "seaclutter", og formentlig derved undgået den situation, vi kom ud i. Men perioden som skibschef efter kollisionen var ubehagelig, ikke mindst fordi det tog så lang tid, at få sagen endelig afgjort. Skaderne på skibene blev hurtigt udbedret. Det drejede sig for SØHESTENS vedkommende om en mindre indtrykning på bagbords fordæk og et ødelagt gelænder, og for LANGELANDS vedkommende reparation af en bulet stævn.

Den anden lektie, jeg fik i SØHESTEN, var på det pengeregnskabsmæssige område. I Søværnets større skibe er der en intendant til at tage sig af dette, men i de mindre skibe er chefen selv pengeregnskabsfører med en sergent som assistent. Chefen har skibets checkhefte og giver assistenten ugentlige forskud til proviantering, udbetaling af forstrækning til mandskabet og til diverse tillæg til befalingsmændene. Min assistent var tillige banjermester, d.v.s. assistent for næstkommanderende med ansvar for detailltilsynet med de menige. Han var desuden ansvarlig for minemateriellet ombord, så han havde rigeligt at gøre med at passe sin tjeneste. Han var ganske kvik, men hans kasse stemte sjældent, når vi gjorde det ugentlige regnskab op, omend det kun drejede sig om småbeløb. En morgen fik vi i Rønne havn uanmeldt besøg af rigsrevisionen, som ønskede at se SØHESTENS regnskaber. Sergenten blev tilkaldt med pengekasse, kassebog og regnskabsbilag, men han bad om at få en times udsættelse, fordi han var ved at udbetale forstrækning til de menige. Det blev ham tilstået, medens revisorerne fik morgenmad i messen og gennemgik det regnskabsmateriale, som jeg selv sad inde med. Da sergenten dukkede op, viste der sig at være ti kroner for meget i pengekasen. Dem snuppede sergenten med en bemærkning om, at han var kommet til at lægge en seddel af sine egne penge i kassen. Revisorerne forlangte dog de ti kroner ført i kassebogen, som udokumenteret overskud, men ellers havde de ikke noget at bemærke til SØHESTENS regnskaber og sagde pænt og hyggeligt farvel. Jeg var imidlertid blevet betænkelig ved de hyppige småfejl i sergentens regnskabsopgørelser og tilkaldte en dag på vej til København uvarslet min penge-regnskabsassistent for at tælle kassen op. Der viste sig denne gang at mangle adskillige tusinde kroner, en mangel, som sergenten kun kunne forklare med, at der måtte være stjålet fra hans kasse i et ubevogtet øjeblik. Jeg så ingen anden udvej end at rapportere manglen til mine foresatte, og bad om påny at få revisorerne ombord, når vi kom til København. Efter deres gennemgang stod det mig klart, at de havde både mig og sergenten mistænkt for svindel, og de bad om at få tilkaldt en auditor. Efter et par timers forhör lykkedes det auditor-assistenten at få sergenten til at gå til bekendelse. Han havde brugt de manglende penge til at købe en pels - ikke til sin kone - men til en veninde, han havde fået sig i Rønne. Købet var endog foretaget, før vi havde haft revisorerne på besøg i Rønne, hvor sergenten havde bedt om en times udsættelse af revisionen. Denne time havde han benyttet til hos den lokale slagter at låne det manglende beløb i pengekasen, mod at betale det tilbage lige så snart revisorerne var gået fra borde. Jeg blev efter denne tilståelse naturligvis rensset for mistanke og anklage for forsømmelser, men jeg kan tilføje, at jeg efter den oplevelse var mere omhyggelig med min kontrol af regnskabsførelsen. Sergenten fik sin afsked. Jeg ved ikke, hvordan det er gået ham senere i livet, men han var ihvertfald ikke værdig til "at tjene under Danmarks flag".

Jeg har berettet så udførligt om min første udkommando som skibschef, fordi det var en tid med nye udfordringer og problemer, man ikke før havde stået overfor. Senere blev chefjobbet mere rutine, d.v.s. ren rutine blev det aldrig, for til søs kan det uventede altid ske. Med årene blev man dog bedre til at forudse vanskeligheder og tage højde for dem.

I mellemtiden var jeg avanceret til orlogskaptajn, og i efter sommeren 1955 måtte jeg efter Søværnets praksis give plads for en yngre chef og sige farvel til SØHESTEN, hvor jeg i et års tid havde tjent mine lærepenge som skibschef.

Det var mens jeg sejlede med SØHESTEN, at min kone fødte vore førstefødte tvillingedøtre. Ellen havde været noget beklemmt ved at skulle starte med to. Det var blevet konstateret før fødslen, at det drejede sig om tvillinger, men dog ikke af hvad køn. Når det nu skulle være tvillinger, blev hun glad for at det blev piger, ovenikøbet tveæggede, en med brune og en med blå øjne. Det var jo også lidt af en prøvelse med en sådan familieførgelse, når jeg var til søs, men jeg havde tilfældigvis et anløb af Holmen i de dage og oplevede at se de nyfødte, inden jeg igen stak til søs. Tvillingerne kom til at hedde Susanne og Birgitte og fik også mine mellemnavne, da de blev døbt i Holmens Kirke af provst Neiiendamm. Apropos mellemnavne, så var det mit standpunkt, at børn gerne skal vide og huske, at de er led i en slægtskæde. Jeg foreslog, at de også skulle videreføre min kones slægtsnavn - Hervad - som mellemnavn, men det syntes hun blev for langt et navn at trække rundt med for børnene. Ellen var nogle måneder før fødslen holdt op med sit sekretærjob hos admiral Vedel. Den gang var

der ikke noget, der hed lang barselsorlov for arbejdende kvinder, og en ung viv måtte på forhånd beslutte, om hun ville arbejde eller passe sine børn. For Ellen var valget ikke svært, det var vigtigere at være mor end at tjene flere penge. Og hun fik da også rigeligt at se til blandt andet med at bære tvillingerne op og ned fra 4. sal, en lod, som hun vist iøvrigt har delt med andre unge mødre til tvillinger.

Vi var begyndt at se os om efter et hus nord for København, og fik da også efter nogen tids søgen anbefalet et pænt rækkehus i røde mursten, to etager med kælder, som var til salg for en rimelig udbetaling, som vi lige kunne klare, fordi vi havde sparet Ellens sekretærløn op i de år, hvor hun havde sit arbejde. Det var i det østlige Virum på en vej, der hedder Holmeparken, hvor der iøvrigt boede flere søofficersfamilier, blandt andre min kones søster, gift med orlogskaptajn Raabye. Så Holmeparker var i de kredse efterhånden blevet om-døbt til "Holmens Park", en ny slags Nyboder. Egnen er vist en af de smukkeste nord for København med dens skove og søer, hvor jeg stadig kan finde nye dejlige akvarelmotiver i mine fristunder. Godt nok ligger Virum ikke lige ud til Øresund, som en sømand nok kunne have ønsket sig at bo ved, men der er ikke langt til Erimitagten, Strandmøllen og Skodsborg på cykel. Vi blev så glade for denne egn, at vi har beholdt vort hus, trods en del forflytninger inden- og udenlands i forbindelse med min tjeneste. Både Ellen og jeg var vokset op på landet - Ellens far var dyrlæge på Roskildeegnen -, og vi ønskede, at vore børn også skulle have glæden af at vokse op i landlige omgivelser, der kunne knytte dem til Guds frie natur. Min kusine Kirsten Søndergaard, hos hvem vi havde boet til leje, og som var blevet lidt af en "anden mor" for vore børn, var nok lidt ked af, at vi forlod hende, men det skete med hendes fulde forståelse, og afstanden mellem os var da også overkommelig for begge parter.

Kort efter vor flytning fødte Ellen vor tredje datter, som blev døbt Helle. Det var en lettelse for Ellen, at hun nu bare kunne sætte børnene ud i haven, når de skulle have frisk luft, fremfor at få dem op og ned ad 4. sal. Overgangen til at være blevet husejere fra at have været lejere var dog også følelig på anden vis. Jeg husker, at det var svært at få hyren til at strække i disse år, men det bedredes da efterhånden, og bevidstheden om selv at eje et hus med en mindre have var da en stor tilfredsstillelse for hele familien.

Efter SØHESTEN blev jeg tilkommanderet Kystflådens stab på Holmen i en nyoprettet stilling som operationsofficer. Chefen for Kystflåden, kontreadmiral Lundsteen, og hans stab havde til huse i den gamle rødkalkede bindingsværksbygning på Holmen kaldet Spante-loftet, som stammer fra Flådens storhedstid. Staben var lille og bestod af en stabschef, en stabssintendant, en stabslæge, en operationsofficer og admiralens adjutant, der tillige var Kystflådens signalofficer. I min tid var stabschefen kommandørkaptajn Erik Groth og signalofficeren søløjtnant Jan Thorsen. Der var en lille messe i bygningen, hvor også cheferne for Skibs-, Torpedobåds-, Ubåds- og Mineskibsafdelingen holdt til, når de ikke var til søs med deres skibe. Hovmesteren, som betjente os, hed Larsson. Han var en ældre, lidt fræk person, som i sine unge dage havde tjent i Flådens gamle underofficerskorps. Man skulle ikke lægge sig ud med Larsson, for så fik man de mindste og dårligste portioner af dagens ret, samtidig med at man blev tituleret med en grad lavere, end man havde. Var man en tid i kridthuset hos Larsson, blev man derimod meget vel betjent og tituleret med en grad højere.

Kystflådens opgaver var tilsyn med skibenes uddannelse og beredskab, udarbejdelse af taktiske procedurer for Flåden og planlægning af dens større øvelser. Krigsplanlægningen foregik på den tid endnu i Søværnskommandoen. Chefen for Kystflåden var ofte til søs for at inspicere skibene, og han tog ofte sin operationsofficer med ved siden af adjutanten, så trods stabsarbejdet i land, havde jeg god føling med, hvad der foregik på søen.

Een gang om året holdtes en større national flådeøvelse af ca. en måneds varighed, hvor skibene blev formeret i en øvelsesgruppe, som Lundsteen selv eller en ældre kommandør var chef for. Under disse øvelsesgrupper var hele staben med og blev underbragt i kommandoskibet ÆGIR. Stabens tilstedeværelse her var ikke helt velset af skibets faste officerer, som undertiden måtte rykke ud af deres lukafer for at give plads, men det spandt normalt af uden de større uoverensstemmelser.

Samarbejdet med andre NATO-flåder var efterhånden kommet godt igang. Jeg husker, da en amerikansk destroyerdivision var med i øvelser i danske farvande for første gang. Øvelsen lededes af den danske styrkechef, og Kystflådens stabsofficerer var med og havde blandt andet ansvaret for ordredgivning og signalering under den samlede styrkes evolutioner. Det føltes jo som et særligt ansvar, især når der var fremmede orlogsskibe med. I starten var vi ganske imponerede over de amerikanske destroyers hurtige og præcise reaktion på vore signaler. U.S. Navy var vant til at have mere åbent farvand om sig end i de snævre danske farvande med den tætte skibstrafik. Men en dag da vi øvede os i Skagerrak, hvor der var mere frit farvand, reagerede amerikanerne meget langsomt, hvad der forbavsede os, indtil vi modtog følgende signal: "Excuse our slow maneuvers. We are training junior officers".

I 1955 var kommandør Johannes Harald Jensen Jegstrup chef for øvelsesgruppen, som blandt andet var i Stockholm på et officielt besøg, og her blev modtaget formfuldendt og festligt af den Svenske Hovedstad og den Svenske Marine. Jeg erindrer en lille morsom episode fra dette besøg. Da vi skulle afsejle fra Stockholm, havde kommandøren inviteret den danske ambassadør til at sejle med ud gennem skærgården ombord i kommandoskibet for derefter at blive bragt tilbage til Stockholm i et af gruppens mindre fartøjer, en MR-båd. Ved ambassadørens afgang fra ÆGIR skulle der skydes den reglementerede salut, som Hans Excellence skulle modtage med honnør, når MR-båden forlod os. For at sikre at salutten blev afgivet på det rette tidspunkt, aftalte chefen for ÆGIR med sin salutofficer på agterdækket, at han oppe fra broen ville række en hånd i vejret. Desværre kom chefen til at klø sig i nakken, før MR-båden havde lagt fra borde, og af gik salutten på bare ti meters afstand fra den brave ambassadør, som stod stiv i retstilling med hånden til den fjerprydede hat i røg og damp, mens alle 19 salutskud bragede. De løse salutpatroner blev i de dage pakket med gamle aviser son ladning, så ambassadørens fine uniform blev ganske overdænget med forbrændte avisstumper. Kommandør Jegstrup blev meget fortørnet over den begåede fejltagelse i kommandoskibet og skyndte sig at sende ambassadøren et undskyldende signal. Men ambassadøren havde taget prøvelsen med godt humør og syntes, at nu havde han rigtig været til orlogs.

Under samme øvelsesgruppe havde vi besøg af det politiske forsvarsudvalg under en større øvelse ved Bornholm, hvor især problemet med at beskytte minelæggerne mod angreb fra fly, torpedo- og ubåde blev belyst. Minelæggere har ikke selv de nødvendige våben-systemer og vil iøvrigt også være hæmmet i deres manøvrefrihed, når de lægger miner. Det var Søværnets faste overbevisning, at mineudlægning i stræderne og ved Danmarks kyster var et væsentligt led i landets forsvarsstrategi. Beslutning om minelægning var selvfølgelig et regeringsanliggende, og denne måtte forventes at blive taget på et sent stade af en krisesituation. Minelægningen måtte derfor udføres som

en samlet operation, som Flåden måtte være i stand til at gennemføre på kort tid og under behørig beskyttelse af minelæggerne. Jeg ved ikke, hvad politikerne fik ud af et så kort besøg til søs under en flådeøvelse. Flere af dem kom med forudfattede meninger om, at Flåden kun behøvede små skibe, men jeg tror dog, at nogle af de mest interesserede i landets forsvarsproblemer forlod os med et klart indtryk af, at en dansk krigsminelægning kun ville kunne gennemføres med held, når Flåden råder over et antal eskorteskibe med moderne antiluft-, antiskibs- og antiubådsvåben. Den politiske sanktion til bygning af de senere fregatter af PEDER SKRAM-klassen til afløsning af de nedslidte HUNT-fregatter og til bygning af de store minelæggere af FALSTER-klassen til afløsning af de amerikanske landgangsfartøjer, som dengang tjente som minelæggere, blev - efter hvad jeg senere erfarede - grundlagt ved dette besøg af forsvarsudvalget, selvom der skulle gå en del år, før det nye flådeprogram blev virkelighed.

Omtalte besøg af forsvarsudvalget gav iøvrigt anledning til nogle interne vanskeligheder for staben hos Jegstrup. Besøget var blevet bestemt, efter at øvelsesgruppen havde forladt Holmen. Det var mit ansvar som operationsofficer at fremlægge et program for det, der skulle ske, når udvalget kom ombord. Kaptajnlejtant Poul Erik Pedersen, en lidt yngre officerskammerat populært kaldet Pep, var Jegstrups adjutant, men var også tilknyttet staben som mineekspert. Pep endte iøvrigt sin karriere som Chef for Grønlands Kommando. For at være i forhånden med planlægningen bad jeg stabschefen, om at indhente kommandørens direktiv for besøgets afvikling, men Jegstrup var på dette tidspunkt alt for optaget af Stockholmsbesøget, så jeg fik blot besked på at komme med et udkast. Pep og jeg fik overbevist stabschefen om, at vort hovedproblem, minelægningsoperationen, var det hovedtema, vi burde belyse for de besøgende politikere. Men vort forslag blev ret ilde modtaget af Jegstrup, som insisterede på at få programmet tilrettelagt med en ceremoniel modtagelse af udvalget i kommandoskibet, hvor han selv ville give en orientering om Søværnets situation, efterfulgt af en forbidefilering af øvelsesgruppens skibe og en omvisning ombord i ÆGIR ved skibets officerer. Groth indvendte, at det ikke kunne udfylde hele tiden, hvorpå kommandøren gav ham besked på at forberede en orientering om de øvelser, vi allerede havde afholdt. Selv fremførte jeg, at et sådant program ikke ville levne tid til en taktisk øvelse, som vi yngre syntes var vigtig, når vi nu for en sjælden gangs skyld havde nogle politikere med til søs med Flåden samlet. Men Jegstrup holdt fast ved sit, og så gik vi temmelig nedslåede og frustrerede ned for at lave et helt nyt program for dagen. Tiden var ved at være knap, for vi skulle have vore ordrer ud senest næste morgen, og intendantens skrivere i ÆGIR var ikke særlig hurtige. En nøje korrekturlæsning af specielt tidspunkter og positioner var erfaringsmæssigt nødvendig for at undgå misforståelser fra skibenes side. Da så stabschefen kom og sagde, at vi kunne da nok finde på en eller anden lille taktisk øvelse, som vi kunne putte ind i stedet for det foredrag, han var blevet bedt om at forberede, var jeg ved at opgive ævred. Men med Peps fortrinlige hjælp og stædighed lykkedes det at få tilpasset det hele efter kommandørens forskrift, hvis bare vi kunne få ham til at opgive tanken om en forbidefilering. Vi fik så Groth til at gå op til kommandøren med vort sidste forslag, som jo blandt andet indebar, at det stabschefen pålagte foredrag ville falde bort, og det lykkedes ham virkelig at få overtalt kommandøren til at godkende det, idet han dog noget vredt havde tilføjet, at han var meget utilfreds med det stabsarbejde, han var blevet præsenteret for i dagens løb. Jegstrup, der ellers kunne være en forstående og venlig mand, havde åbenbart fået flere problemer på halsen under denne øvelses gruppe, end han kunne klare med den ro og tålmodighed, som kræves af en flådechef. Jeg har omtalt denne episode for at fortælle, at jobbet som operationsofficer så sandelig ikke altid var en "dans på roser", især når det manglede på klare og rettidige direktiver fra den høje chef. Jegstrup, som på andre områder var en dygtig og respekteret chef, besad ikke admiral Lundsteens nådegave, at få sin stab til at arbejde engageret og gnidningsløst. Lundsteen var altid fremsynet, og hans eventuelle kritik af stabsarbejdet blev oftest fremsat med nogle godmodige grynt eller et humoristisk smil samt en håndbevægelse, der sagde, at det kunne vi da nemt ændre. Han havde næsten altid gennemtænkt problemerne, før vi kom med et oplæg fra staben.

Mens jeg var i Kystflådens stab, fik vi rådighed over en britisk søofficer, commander Charles B. Fetherston-Dilke. Han var en dygtig og entusiastisk søofficer, som på mange måder fik indpodet noget af den ånd, som findes i den Britiske Flåde og indført nogle af de metoder, som Royal Navy benytter til optræning af skibenes besætninger. "General Drill" blev snart en kendt og skattet øvelsesform i den Danske Flåde. Under sådanne øvelser udfører skibene en række discipliner samtidigt på givet signal fra kommandoskibet. Hvad den enkelte opgave går ud på, ved skibet ikke på forhånd, idet den står beskrevet i en forseglede konvolut, som først må åbnes, når iværksættelsessignalet er modtaget. "General Drill" er en slags konkurrence mellem de enkelte skibe - eller ihvertfald mellem skibe af samme type - om hvem, der kan udføre de stillede opgaver mest korrekt og hurtigt. Dommere fra staben ombord i de enkelte skibe tager stilling til, om opgaverne er forsvarlig udført. Opgaverne kunne være lægning af et varpanker, afgivelse af et skud fra en kanon i daglig orden, hejsning af et signal fra den internationale signalbog og særlige opgaver for maskinbesætningen, intendanturen eller kokken. Sidstnævnte skulle måske bringe to spejlede æg op på broen til chefen og dommeren i en lynende fart. Mulighederne var legio, og alle ombord gik til opgaverne med iver og den rette sportsånd.

Fetherston-Dilke deltog også i det almindelige arbejde med planlægning af flådeøvelser og havde, som vi andre i den lille stab, rigeligt at se til. Stabschefen, der gik under det ikke særlig høflige øgenavn "Farbror Bøvs", var en dygtig og erfaren sømand, men stabsarbejdet kedede ham. Ihvertfald brugte han megen af sin tid til at sætte sig ind på de yngres kontor, hvor han gav sig til at fortælle skipperskrøner fra hans sejtid før krigen. Det kunne være morsomt at høre på, men det tog meget af vor tid og førte ofte til overarbejde for os yngre. Men det værste var nu, at han altid havde en ildelugtende cigar i munden. Bortset fra dette, kunne vi nu meget godt lide Groth. Han var ihvertfald ikke af de ældre officerstyper, som bevidst søgte at skabe afstand mellem sig og de yngre officerer.

I de år fik København sit første flådebesøg efter krigen fra Sovjetunionen. En SVERDLOV krydser og to SKORY jagere lagde til ved Langelinie, hvor et antal danske søofficerer blev inviteret til frokost ombord. Nogen rundvisning af skibene fik vi ikke, men ud fra det vi kunne observere, havde russerne på det tidspunkt ikke noget udstyr ombord, som ikke også var kendt i vestlige flåder. Vi var inden frokosten blevet advaret om, at russerne ville fylde en masse vodka på os, for at få os til at snakke over. Efter råd fra vor stabslæge indtog vi derfor på forhånd en større dosis kulstabletter og spiste hvert et franskbrød, hvad der skulle kunne absorbere en del af alkoholen og hjælpe os til at undgå at blive urimeligt berusede. Vi havde nemlig fået at vide, at man ikke kunne undslå sig for at drikke glassene helt ud, hver gang der blev udbragt en skål. At bide vodkaglasset over - og det var stort - i flere slurke ville blive betragtet som en fornærmelse mod vore

værter. Under frokosten blev der ved hjælp af en tolk konverseret meget, dog mest om neutrale faglige emner. SKORY-chefen blev meget glad, da en af mine kolleger udtalte sig rosende om hans tillægsmanøvre ved ankomsten til Langelinie. De fleste af russerne talte hverken engelsk eller tysk. En anden af mine kolleger, der var placeret mellem Jagerens artilleriofficer og en ganske ung skibslæge, gav sig til at spørge ud om, hvad de forskellige russiske officerers job var ombord, hvorved en lidt ældre orlogskaptajn præsenterede sig som divisionsartilleriofficer. Da min kollega så udtrykte sin forbavselse over, at der var hele to artilleriofficerer i et så forholdsvis lille skib, kunne den unge skibslæge ikke dy sig for leende at røbe, at den der havde præsenteret sig som divisionsartilleriofficer faktisk var skibets politiske kommissær. Men kort efter gik lægen under bordet. Han havde fået for meget vodka. På et vink fra den russiske chef, kom to menige ind og bar lægen ud af messen. Vi så ham ikke mere, og vi tvivlede på, at han nogensinde igen ville få lov at komme med på et udlandsbesøg.

Det faldt ikke i min lod at være med på det genbesøg, som en dansk flådestyrke under admiral Lundsteen aflagde i Leningrad et år senere. Den danske styrke var blevet vel modtaget af russerne, og det havde på mange måder været et interessant ophold. Leningrad er jo en gammel flådeby fra Peter den Stores tid. En af mine tidligere kadetkammerater, som var med i flagskibet, kunne dog berette, at alle danske var mødt ombord til fastsat tid før afsejlingen, thi ingen nærede ønsker om at blive agterudsejlet, hvad der ellers ofte skete under udlandsbesøg. Som afskedsgave havde russerne foræret danskerne en brun bjørn, som havde været vanskelig både at få ombord og få i land igen på Holmen. Da der ikke var mulighed for at huse bjørnen på Holmen, blev den foræret til en zoologisk have i provinsen, hvor den senere måtte aflives, hvad der skal have skabt nogen fornærmelse hos gavegiverne. Den danske gave til russerne havde været en stor flot vase fra den Kongelige Porcelænsfabrik. Vasen blev desværre tabt på gulvet af kontreadmiralens adjutant ved overrækkelsen under en middag i Kreml og gik i mange skår, men admiral Lundsteen klarede dilemmaet ved at forsikre russerne om, at nok var vasen gået itu, men det dansk russiske venskab ville ikke gå itu. De fik selvfølgelig sendt en erstatning.

En episode fra en anden øvelsesgruppe, som Lundsteen selv var chef for, er værd at berette. Efter en taktisk natøvelse ved Bornholm, hvor gruppen var delt i to styrker, der skulle bekæmpe hinanden, blev Fetherston-Dilke og jeg sendt over til en fregat af HUNT-klassen, som var på vej ind i Rønne havn. Admiralen havde været noget utilfreds med fregattens optræden under den natlige øvelse, hvor dens chef havde haft kommandoen over det ene parti. Lundsteen bad os derfor tale med chefen og få uddybet nogle ting inden formiddagens øvelseskritik ombord i kommandoskibet ÆGIR. Vi stod på kajen og overværede fregattens tillægsmanøvre, som tog over en halv time, fordi skibschefen havde fået bragt fregatten i en uheldig position inde i havnen, hvor vinden blæste fra den kaj, han havde fået anvist. Vedkommende skibschef havde en kraftig falsk stemme, som han lod lyde med den ene skideballe efter den anden til sin næstkommanderende og til dæksbesætningen, som arbejdede ihærdigt med at få trosser i land. Situationen var faktisk endnu værre, end den jeg havde overværet i Helsingør havn i min gymnasietid, da ISLANDS FALK gik til kaj med Kjølens på broen. Da vi havde stået et kvarters tid og set på manøvre og hørt på chefens ubeherskede skideballe til sin besætning for noget, han selv var skyld i, sagde Dilk til mig: "Suppose we go home now. It will take quite a while before we can come onboard, and I don't think the captain is in the mood to speak with us". Ved øvelseskritikken var vedkommende skibschef da også meget kritisk over for stabens øvelsesoplæg og så sikker i sin egen ufejlbarlighed, at admiralen fandt at måtte stoppe ham. Det var et pinligt optrin i overværelse af mange yngre officerer. Heldigvis er jeg i min tjeneste ikke stødt på mange søofficerer, der har haft et så udtalt "ego kompleks", som vedkommende chef. Han blev dog med alderen betydelig mere moderat i sin optræden.

Men lad mig slutte beretningen om min operationsofficerstid ved Kystflåden med en mere positiv erfaring. I Torpedobådsafdelingen blev der i orlogskaptajn K.H. Paulsens tid afholdt nogle øvelser, hvor kystjagerne førte motortorpedobådene i natangreb ved hjælp af radar, de såkaldte LETA-øvelser. Disse øvelser var ikke særlig populære hos datidens torpedobådschefer, hvoraf de ældste havde gjort tjeneste i britiske motortorpedobåde under krigen. Her havde de været vant til, at motortorpedobåde optrådte som en selvstændig styrke. Admiral Lundsteen var imidlertid af den opfattelse, at vi i den lille Danske Flåde måtte koncentrere vore kræfter, hvis vi ville gøre os håb om at opnå resultater under krigsmæssige modangreb på fremtrængende fjendtlige styrker. Hans tanker gik videre end "Kahnerens", idet han mente, at torpedobådene under såvel deres angreb som under deres tilbagetrækning, kunne få behov for artilleristøtte fra de sværere bevæbnede skibe, såsom fregatterne af HUNT klassen, en operation som imidlertid krævede den yderste grad af koordination, hurtig og klar ordregivning og gensidig støtte. At udarbejde de taktiske procedurer for sådanne operationer blev min opgave sammen med nogle udvalgte yngre officerer fra fregatterne og torpedobådene. Det krævede mange analyser, diskussioner og afprøvninger under øvelser til søs, før vi fandt frem til den rigtige formel for et sådant taktisk samarbejde. En af de ivrigste talsmænd for denne taktik var en ung kaptajnløjt-nant Jørgen Frits Bork, som var en meget dygtig og initiativrig motortorpedobådschef. Han afløste mig som operationsofficer ved Kystflåden, og vi fik senere meget med hinanden at gøre i Fregateskadren. I skrivende stund er han Chef for Søværnets Operative Kommando.

Jeg bør i denne forbindelse nævne, at på det tidspunkt var missiler endnu ikke blevet almindelige våben i de forskellige flåder. Russerne var de første til at indføre disse nye langtrækkende og træfsikre våben i små hurtige krigsfartøjer. Det er med tanke på vort arbejde med at koordinere en taktisk våbenindsats af forskellige våben interessant at have observeret, hvorledes russerne under deres taktiske øvelser i Østersøen også har lagt stor vægt på at koordinere indsatsen af forskellige våbensystemer, selv efter missilernes indførelse.

Søværnskommandoen havde efter Danmarks optagelse i Atlantpagten i nogen tid gået med planer om at etablere en videregående stabsuddannelse for søofficerer af orlogskaptajn- og kaptajnløjtnantsgraderne, men oprettelse af en egentlig stabsskole krævede ressourcer, man ikke rådede over dengang. Enkelte yngre officerer var blevet sendt på "Royal Navy Staff College" i Greenwich, men det dækkede ikke Søværnets behov for videreuddannelse af et tilstrækkeligt antal. I mellemtiden havde den Norske Marine efter engelsk mønster og med en engelsk og amerikansk instruktør etableret en stabsskole for det Norske Sjøforsvar sammen med tilsvarende skoler for den Norske Hær og det Norske Flyvevåben. Der blev truffet aftale mellem vore to Søværn om, at et mindre antal danske søofficerer hvert år kunne optages på den Norske Sjøforsvarets Stabsskole. Sammen med to søofficerskolleger blev jeg udstykket til at deltage på det tredje af disse kurser, der varede det meste af et år. Vi vidste på forhånd fra vore forgængere på denne skole, at det ville blive et hårdt skoleår, som vi måtte lægge alle kræfter i for at gennemføre med tilfredsstillende resultat. Jeg valgte derfor, som de fleste andre, ikke at flytte familien med til Oslo.

Den norske Stabsskole var indrettet i et gammelt fængsel på fæstningsområdet ved Akershus. Det var her i nærheden, at statsmanden og tyskerkollaboratøren Vidkun Quisling var blevet henrettet efter rettergangen over de norske landsforrædere under anden verdenskrig. Oppe ved fæstningen, hvor det norske frihedsmuseum i dag ligger, findes også henrettelsespladsen for de mange norske patrioter, som tyskerne havde gjort kort proces med under krigen. Quisling måtte dog ikke få "den ære", at blive henrettet på dette sted. Vi kom altså til at gå i skole et sted, hvor minderne om Norges frihedskamp blev holdt i hævd.

De norske elever boede på skolen i de gamle fængselsceller, hvor der endnu sad indmurede jernstænger for vinduerne. Heldigvis var der ikke lukaf plads til os danske elever, så vi måtte finde os et mindre hotelværelse i det indre Oslo. Senere flyttede vi dog op på Vettakollen Turisthotel, som vi fik en rimelig pensionsordning med, og hvor vi desuden havde nem adgang til skiterrænet ved Holmenkollen. Af-tenture på ski i lysløjerne her og heldagsture i Nordmarka i weekenderne var en dejlig afveksling fra skolearbejde og hjemmearbejde.

Vore norske kolleger kom fra alle egne i Norge. Mange havde familienavne efter de små kystbyer og flekker, som de stammede fra. Det kunne i begyndelsen være lidt svært for os danske at forstå de forskellige dialekter fra Vest-, Øst- og Sørlandet, mens det forbavsende nok gik bedre med at forstå nordlændingene. Skolechefen, kommandørkaptajn Høy-Petersen, var en dygtig men streng leder. Han var ret nådesløs over for elever, som ikke anstrengte sig nok, eller som havde svært ved at følge med, og en af vore norske kolleger måtte forlade skolen i deprimeret tilstand inden den afsluttende eksamen. På et tidligere hold havde der været en elev som begik selvmord i fortvivlelse over ikke at kunne klare skolens krav.

Men ellers var skolen en strålende anledning for os danske elever til at lære Norge at kende og få venner for livet blandt de norske søofficerer. Nordmænd er bestemt ikke uden sans for humor, omend den måske har en lidt anden form end den danske. I Norge bruger man udtrykket "en skøjer", for det vi på dansk vil kalde en spøgefugl. Jeg har mødt mange charmerende skøjere blandt norske bekendte fra mine syv års tjeneste i Norge. Det var af sådan en skøjer blandt vore norske klassekammerater, vi hørte historien om en norsk søofficer, som var vokset op i en af de små kystbyer og som ville vise, hvor stor en mand han var blevet, da han som chef for et norsk marineskib besøgte sin hjemby. Han havde inviteret byens honoratiores, ordstyreren, sognepræsten, skolelæreren med flere til middag ombord, og som vært havde han i den anledning personligt instrueret messegæsterne, som var almindelige værnepligtige uden tilknytning til tjenerfaget, om hvorledes han ønskede serveringen udført, idet han samtidig påbød dem at have rent tøj og vaskede hænder. Da hans hovmester skulle byde æresgæsten ved siden af chefen, udbryder denne med kraftig indigneret røst i alle gæsters påhør: "Nei fan' gutten min. Har du set, hvor bemøgt du er på hendene dine? Man skulle tro, at det var føttene dine." Og det sagde jo lidt om chefens eget begreb om kravet til renlighed.

Opgaverne på statsskolen bestod blandt andet i udfærdigelse af sømilitære situationsbedømmelser og udarbejdelse af operationsordrer og planer. Vi blev undervist i strategi og krigens principper. Der var også en del opgaver, som skulle løses i fællesskab med eleverne på flyvernes og hærens stabsskoler, som var placeret samme sted.

På skoleårets slutning fik vi en længere orienteringsrejse i Nordnorge samt en tur til England og Frankrig. Turen til Nordnorge var ikke mindst for mig en stor oplevelse. Det var jo her min farmor havde haft sit barndomshjem og var vokset op. Det var betagende at stifte bekendtskab med det land, som præsten Peter Dass har beskrevet i sin lille bog "Nordlands Trompeter", som er på vers. Den havde jeg fået foræret af admiral Vedel, da jeg afgik som hans adjutant.

Vi sejlede forbi Lofotens fjeldsider, der rejser sig højt og stejlt op af vandet med sne på toppen og hundredvis af fiskefartøjer ved foden. Og videre opover ligger Ofotens, Vesterålens og Troms fjelde, en naturåbenbaring uden lige. De dybe fjorde ind mod Narvik med små træhuse i alle farver på grønsvaret ved stranden mod de brune fjeldsider, der fortøner sig i blåt med afstanden er en sjælden kombination af idyl og barskhed. Storslået er sandelig hele dette område, det må man lade sine norske venner, når de praler lidt af deres land.

Det var her englænderne og den franske fremmedlegion bed sig fast og kæmpede sammen med nordmændene mod den tyske invasion i forårsmånederne 1940. Her kunne de qua den engelske sømagt have holdt tyskerne stangen, hvis ulykkerne i Frankrig og ved Dunkerque ikke var overgået de allierede på samme tid. I fjordene omkring Narvik så man endnu vrage af den tyske destroyerflotille, som blev tilintetgjort af "Royal Navy" under to beslutsomme angreb ind i de dybe fjorde, hvor de tyske jagere havde søgt tilflugt efter at have sat tropper i land. Vi fik også udpeget stederne, hvor de norske panserskibe EIDSVOLD og NORGE var blevet sænket af tyskerne. Man kom til påny at beundre med hvilken fasthed de norske chefer havde afvist at kapitulere, da de den 9. april om morgenen overraskende fik en tysk parlamentær ombord. Da parlamentæren gik fra borde, affyrede han en lypistol; kort efter blev de norske panserskibe, som var ved at gøre klar til kamp ramt af tyskernes torpedoer, som sendte dem til bunds. Og her er vi nok ved et af de særlige karaktertræk ved nordmændene, der skiller dem fra den almindelige dansker. Nordmænd bøjer sig ikke for trusler, selvom det kan se håbløst ud. I Bardufoss fik vi en orientering af den norske general, som var øverstkommanderende i Nordnorge. En af klassens norske elever spurgte ham, hvordan han kunne arbejde uforsagt og med tro på at det kunne nytte, når han stod lige overfor den russiske kolos og kun rådede over små militære styrker. Han svarede: "Selvom jeg vidste, at jeg skulle dø i morgen, ville jeg plante et træ i dag".

Besøgene og briefingerne i England og Frankrig var også gavnlige og tillige fornøjelige, især opholdet i Paris, der jo dengang var Atlantpagtens hovedsæde. I Paris kom en af de danske elever lidt i knibe. Vi var ude at se på byen en aften, men kunne ikke få vor kammerat med hjem til hotellet ved midnatstide, for som han sagde, der var sådant et herligt nattelev i Paris. Næste morgen skulle vi til briefing hos selveste "Supreme Commander Allied Forces Europe" i SHAPE, som ligger en lille times kørsel fra Paris centrum. Vor ven kom imidlertid for sent til bussen - kun et kvarter, fortalte han senere men bussen var blevet nødt til at køre uden ham, efter at skolechefen havde bedt mig kontakte den danske ambassade for at få ham efterlyst. Vort besøg fandt sted under Algerkrigen, hvor der blev begået mange overfald i Paris, så skolechefens uro var forståelig. Da forsildemøderen opdagede, at han var kommet for sent til bussen, sprang han ind i en Taxa og prøvede at forklare chaufføren, at han skulle til NATO hovedkvarteret i Fontainebleau. Han vidste ikke, hvor det lå, men der viste sig at være cirka tre timers bilkørsel dertil. Vor ven havde ikke hørt godt nok efter i lektionerne om NATOs organisation, for det var CINCENTs hovedkvarter og ikke SHAPE, han var kommet til.

Vi mødte en meget slukøret kammerat på hotellet om aftenen. Han havde brugt alle sine penge til taxaer, men vi skillingede sammen, så han kunne få til de sidste dages ophold i Frankrig.

Stabsskolen i Norge gav en glimrende uddannelse til de danske elever, som kom grundigt ind i de norske forsvarsproblemer og i søkrigskunst i almindelighed. Der var godt kammeratskab mellem de danske og norske elever, og det betød meget, for man kom senere i livet til at samarbejde med flere af dem i NATO-stabe og under øvelser til søs.

Da jeg vendte hjem, havde jeg håbet på at skulle få en ny skibschefsudkommando, denne gang i en KRIEGER båd. Men der var efterhånden kun een af disse under kommando, så der var rift om chefspladserne i orlogskaptajnsgruppen. I stedet foreslog jeg at blive tilkommanderet det Allierede Flådehovedkvarter på Kolsås ved Oslo. På stabsskolen var vi blevet sat godt ind i Atlantpagtens organisation og strategi, så tjeneste ved en NATO-stab var tiltrækkende, specielt når den lå i Norge.

Forinden måtte jeg dog tilbringe sommeren på Torpedostation Kongsøre i Isefjorden. Søværnet havde efter befrielsen overtaget et ret stort lager af tyske torpedoer, der skulle indskydes til danske forhold og kontrolleres, inden de blev lagt i krigsammunitionsdepoterne. Denne midlertidige tjeneste ved Kongsøre gav mig en udmærket praktisk indsigt i torpedovæsen, en indsigt jeg senere skulle få glæde af som Chef for Torpedobådseskadren. I Isefjorden blev der blandt andet afholdt forsøg med de såkaldte LUT torpedoer, torpedoer der kunne styre efter et forudindstillet mønster, der gav torpedoerne en større træffechance. De trådstyrede torpedoer, der senere blev standard i Søværnet, var endnu dengang på forsøgsstadiet.

En af de sidste dage i september 1958 gik familien Kieler ombord i DFDS Oslobåd og sejlede til Norge, hvor det skulle blive til hele tre og et halvt års herlige oplevelser, tjenstligt og ikke mindst familiemæssigt.

Den tidlige morgenanduvning af Oslofjorden, som jeg siden skulle foretage så tit, er altid en speciel oplevelse. Det høje fyr ved Færder, der kaster sin kraftige lyskegle ud over fjorden, hvor den snævrer ind. De lave fortificerede øer Rauøy og Bolærne, hvor tyskerne gjorde landgang den 9. april 1940, for den tyske invasionsstyrke trængte op i Oslofjorden. Forbi Frederiksstad og Moss på fjordens østside, hvortil en dansk-norsk flåde på syv linjeskibe, seks fregatter og fem korvetter i 1716 førte en transport med tre regimenter ombord og fik Carl XII til at opgive sin belejring af Christiania, som Oslo dengang hed. Carl den XII var datidens lynkriger, men som senere tiders lynkrieger opnåede han kun indledende succes med sin krigsførelse. Derpå gennem den smalle passage mellem Drøbak og Oscarsborg fæstning, hvor den tyske krydser BLUCHER blev sendt til bunds af norske kanoner og torpedoer hin minderige april dag, en dåd som forhindrede, at den norske regering og konge blev taget til fange i deres hovedstad. Forbi Dyna, det lille maleriske fyr inden indsejlingen til havnen med Akkershus fæstning, Oslos markante rådhus og Holmenkollens skihop som byens ansigt ud mod søsiden.

På kajen i Oslo blev familien Kieler modtaget af oberstløjtnant Niels Christian Frederiksen og hans søde kone Karin, som havde hjulpet os med at skaffe bolig i Osloområdet. Niels Christian, som var landmandssøn fra Nordjylland og garderofficer, var tilknyttet den fælles efterretningsstab på Kolsås. Her skulle jeg få en meget udbytterig tjenstlig kontakt med ham i de kommende år, en kontakt som udviklede sig til et livsvarigt personligt venskab mellem familierne. Karin havde ligesom min kone været Kvindelig Mariner, men det var nu ikke alene af den grund, at Niels Christian blev en af mine få nære venner indenfor den Danske Hær, en ven som jeg altid har haft glæde af at udveksle tanker og synspunkter med om militære spørgsmål og iøvrigt om alle ting, som har værdi eller det modsatte her i livet. Han endte sin karriere som Chef for den Kongelige Livgarde, men måtte desværre gå på pension før tiden grundet en rygskaide.

Chefen for Nordkommandoens flådestyrker COMNAVORTH var dengang en britisk admiral. Hans stab bestod af britiske, amerikanske, norske og danske søofficerer. Der kom også i min tid en enkelt tysk søofficer til hovedkvarteret. Vesttyskland var blevet optaget i NATO i 1954, men Norge var betænkelig ved at få tyske officerer til landet så få år efter krigen. Den pågældende orlogskaptajn var nu en jovial type uden belastende fortid i Det Tredie Rige. Jeg husker, at han det meste af dagen sad og talte i telefon med Bonn - eller rettere sagt råbte i telefonen på sit bombastiske tysk, thi forbindelserne var ikke så gode dengang - for at få instrukser om, hvordan han skulle tage stilling til de forskellige problemer, som blev drøftet i hovedkvarteret. Den slags forholdsregler var de øvrige landes officerer fritaget for. Man havde tiltro til de udsendtes dømmekraft, og hvis de begik nogle fejl, skulle de nok høre fra deres nationale forsvarsmyndigheder.

Hovedkvarteret for Nordkommandoen var dengang opdelt i en flyver-, flåde- og en fællesstab, hvor sidstnævnte også tog sig af hærenes problemer, men senere er AFNORTH blevet gjort til et integreret hovedkvarter. Chefen for Nordkommandoen har altid været en engelsk general, bortset fra den allerførste, som var admiral. Onde tunger ville vide, at årsagen til dette skift af værn på topstillingen var, at den Britiske Hær havde vanskeligheder med at finde passende stillinger til alle dens generaler efterhånden som imperiet blev afviklet. Skandinaverne var dog tilfredse med, at stillingen forblev på engelske hænder.

Commander in Chief - CINC i daglig tale - var i min tid en skotsk general ved navn Murray, som havde været divisionschef under det allierede felttog i Italien. Han var imponerende at skue, når han ved særlige lejligheder havde sin farvestrålende kiltuniform på. Til hans "household" hørte to "pipers", som i fuld skotteuniform underholdt hans middagsgæster med deres sækkepiber. Både min kone og jeg kan godt lide sækkepibemusik, men foretrækker at høre den udendørs. Jeg husker et sådant middagsselskab, hvor æresgæsten var Prinsesse Margrethe, der nu var tronfølger i Danmark. Margrethe var i Kvindeligt Flyverkorps og havde været på en såkaldt overlevelsesevelse i de norske vinterfjelde. Efter middagen blev der stillet op til skotske "squaredances", og som den eneste skandinaviske deltager meldte prinsessen sig. Vi danske var både stolte og glade ved at se vor unge tronfølger træde den vanskelige kædedans uden et eneste fejltrin og ovenikøbet med et glad smil på læben.

Mit job på hovedkvarteret var som flådeefterretningsofficer, og jeg var fra starten den eneste af slagsen. Det var en glimrende anledning til at få indblik i Østmagternes militære styrker. I det allierede hovedkvarter fik man adgang til oplysninger fra hele alliancen, og jeg havde desuden en særdeles nyttig og god kontakt med både den danske og norske nationale efterretnings-tjeneste, hvormed jeg hyppigt var i personlig forbindelse. Den norske marineefterretningsmand var kommandørkaptajn Stang, som blev en meget god personlig ven af familien Kieler. Det indblik, jeg fik i de militære styrkeforhold, kom mig siden til stor nytte i forbindelse med vurderinger af den militære trussel alliancen og især Danmark/Norge stod overfor gennem de følgende år. Tiden på Kolsås gav endvidere en god indsigt i, hvad alliancen burde og kunne gøre for at imødegå et muligt angreb på et eller flere af medlemslandene. Nødvendigheden af et stærkt sammenhold og

indbyrdes solidaritet i allianceen, for at kunne dæmme op for et muligt overgreb fra øst, blev mig endnu mere evident, end i mine unge officersår. Jeg kom faktisk til den erkendelse, at uden allianceen ville Danmark stå meget svagt på det forsvarsmæssige område, sådan som verdenssituationen og våbentechnikken havde udviklet sig efter den anden verdenskrig.

Apropos mit job som eneste efterretningsofficer på flådesiden, medførte det nogle lange vagter under de store stabsøvelser, hvor vi sad inde i en bunker i fjeldet flere uger i træk. Andre officerer havde en vagtturnus, hvor de kunne gå hjem i 16 timer efter 8 timers vagt i bunkeren og derved få hvilet ud mellem vagterne.

Det var ikke muligt for mig, eftersom jeg ikke havde nogen at tørne med. Under en sådan øvelse var der en ret død periode, hvor jeg fandt det forsvarligt at tage hjem for at få et bad og skifte tøj, men jeg var knap kommet hjem før, der ringede en meget vred stabschef på telefonen og beordrede mig tilbage med følgende slutbemærkning: "I couldn't care less if you are dirty, your place is here". Jeg skyndte mig tilbage, men der var fortsat ikke noget særligt at bestille på mit felt, og for at holde mig vågen drak jeg en del kaffe og fik ellers det meste af tiden til at gå med at læse og ryge cigaretter. Da jeg efter en uges tid kom hjem til min kone, følte jeg mig sløj. Hun bemærkede, at jeg så meget bleg ud, så jeg måtte hellere lægge mig og få en doktor til at se på mig. Doktoren var hurtig til at stille diagnosen nikotinforgiftning. Efter en sådan omgang smager cigaretter ikke godt mere, men alle der har prøvet at vænne sig af med at ryge, ved hvor svært det er at undvære smøgen. På min kones anbefaling gik jeg over til piberygning, som jeg har holdt mig til siden. Jeg har i tidens løb fået et par karikaturlægninger fra underordnede, og de har alle fremstillet mig med min snadde i munden. Mange anser dog piberygning for den mest respektable form for tobaksrygning. Jeg tænker blandt andet på indianernes fredspibe. Bedst var det jo nok helt at holde sig fra den slags stimulanser, men jeg trøster mig med, at alle mine døtre og min kone har opgivet tobaksrygning, som iøvrigt mange fornuftige mennesker i dag.

Til mine pligter som ældste danske søofficer i Norge på den tid hørte en årlig kransenedlægning på Tordenskjolds statue på havnepladsen ved Oslo Rådhus. Det skete hvert år den 17. maj - på Norges nationaldag - sammen med repræsentanter for den Norske Marine, som også stillede en æresgarde. Jeg husker herfra et vers, som blev fremsagt af kommandørkaptajn Brekke fra den Norske Marine. Det giver et godt udtryk for norsk værnevilje. Det er af digteren Caspari og lyder som følger:

"Og tendes de bauner en uværskveld over hei over hel,

så rejs dig mit Norge og verg dine fjell.

Da lyt til den rungende stemme fra havet

og stå som den trodsige høvding i kavet

og slyng det mot trusler og slyng det mot vold

- Klart skip - det er Tordenskjold."

Den 17. maj er en virkelig folkefest i Norge. Ingen anden nation fejrer sin nationaldag så festligt og humørfyldt som nordmændene. Vore tre små piger gik med i det lokale barnetog med hver sit norske flag i hånden og sang med på "Ja, vi elsker dette landet". Det skulle min norske farmor bare have levet længe nok til at opleve. Pigerne var iøvrigt blevet så norske i deres talesprog, at de påstod, at deres forældre ikke talte rigtig norsk, når de forsøgte sig herpå. Det var den rette accent, der manglede, den som børnene havde tilegnet sig i børnehave, skole og mellem legekammerater.

Vi boede i stueetagen i et gult toetages træhus ved Drammensveien udfor Bestumkilen. Husets varme gule farve stod godt til de blå-grønne fyrretræer i haven. Som mange norske huse lå det op ad en skrænt med dejlig udsigt over nabolaget. Ovenpå boede en herlig norsk familie ved navn Henningsen, som tog sig meget af deres danske husfæller, og som vi har holdt kontakt med senere i livet. Det var her vi fik vort fjerde barn. Nogle måneder før nedkomsten, kaldte vi de tre piger til familieråd. Jeg spurgte, hvad de helst ville have, en lillebror eller en familiesejlbåd. "En sejlbåd", råbte de i munden på hverandre. Vi måtte så meddele dem, at deres forældre nu havde besluttet sig for, at det skulle være en lillebror eller måske en lillesøster. Det blev pige nummer fire, som, da hun først var ankommet, blev akcepteret med glæde af de tre søstre. Vi døbte hende Lykke, et fornavn, som er mere almindeligt i Norge end i Danmark. I Norge er man i det hele taget mindre ræd for at udfordre skæbnen ved at døbe pgebørn med så velklingende og sigende navne som Liv, Gro og Lykke. En lille lykkebringer blev vor yngste datter da også. Der har altid været godt humør og glæde, hvor hun er med.

De tre større piger fik hurtigt ski på benene, men den lille måtte vi foreløbig tage med i en pulk, når vi skulle på længere skiture i weekenden. Glæden ved skisporten fik vore piger fra barnsben, og den har holdt sig siden. Som forældre kan man faktisk godt gribe sig selv i at misunde dem lidt, for de var både meget bedre og meget dristigere skiløbere end deres forældrende ophav.

I Norge fik familien sin første bil, en lille folkevogn. Det var fantastisk, så godt den kunne klare det norske klima og de norske fjeldveje. En sommer drog vi til Danmark over Hardangerviddene, Bergen, Stavanger og Kristianssand med fire børn og tre voksne plus en masse bagage i og på vognen. På det tidspunkt havde vi nemlig en ung pige fra Danmark i huset til at hjælpe Ellen med børnene. Folkevognen svigtede aldrig, selvom Hardangerviddene endnu var sneet til og det frøs om natten. I kysttribet mellem Bergen og Stavanger måtte folkevognen stå på åbent dæk, hvor den blev godt oversprøjtet med søvand. Det gav et grib i børnene, da de så, at bilen blev hejst ombord ved hjælp af en bom og et dampspil med al bagagen på taget.

Folkevognen bragte os rundt til de mange naturskønne egne, der kan nås på dagture fra Oslo. Tyrifjorden med den pragtfulde udsigt fra Solihøgda. Det var her efter sigendes, at en civil norsk buschauffør i april dagene 1940, efter at være blevet tvunget til at køre tyske soldater vestpå fra Oslo for at kæmpe mod hans landsmænd, lod bussen styrte ud over fjeldsiden, så alle, han selv inklusive, dræbtes. Hurumlandet, den smukke halvø udfor Drammensfjorden, hvor familien Huitfeldts gravkapel ligger på en bakketop ved Hurum kirke, og hvor der er rejst en mindestøtte for søhelten fra slaget i Køge Bugt 1710. Verdens Ende på den lille idylliske ø Tjøne ved indsejlingen til Oslofjorden. Nordmændene har aldrig veget tilbage for at benytte superlativer, men hvad Verdens Ende angår, siger stedsnavnet nok mest om norsk humor. Lyngør, hvor fregatten NAJADEN og nogle mindre skibe fra den dansk-norske flåde i 1812 kæmpede i tolv timer i den snævre skærgård mod et britisk linjeskib og en fregat for til sidst at måtte give op for overmagten. Og for at blive ved den fælles dansk

norske historie - som nordmændene i parentes bemærket ikke altid er så glade for at blive mindet om - bør jeg også nævne Dynekilen lige syd for Svinesundbroen mellem Norge og Sverige. Når man ser, hvor snæver og kringlet denne saltvandskile, som skærer sig ind fra Kattegat til hovedlandevejen mellem Göteborg og Frederiksstad er, kan man ikke lade være at blive endnu mere fuld af beundring over Tordenskjolds dristighed, dygtighed som sømand og klare syn for, hvor han bedst kunne skade svenskekongens felttog mod Norge i slutningen af den Store Nordiske Krig. Frederiksstad og fæstningen Frederikssten var også et nøglepunkt i denne krig. Da vi besøgte fæstningen, husker jeg, at jeg blev tiltalt af en ung svensk student med spørgsmålet: "Var dog Kung Carl?". Udover at kunne oplyse, at det var her ved fæstningen, blev jeg ham svar skyldig, men jeg blev klar over, at unge svenskere i vort århundrede ingenlunde havde glemt deres store helte Konge Carl XII.

Vor dejlige tid i Norge fik ende i januar 1962, men jeg forlod ikke Norge uden glæde, fordi jeg forinden havde fået meddelelse om, at min næste udkommando ville blive som chef for kystjageren HUITFELDT, hvor jeg havde startet min torpedobådside femten år tidligere.

Jeg skulle overtage HUITFELDT efter min to år ældre skole- og spejderkammerat fra Helsingør, orlogskaptajn Alfred Christian Struckmann, som gav mig en glimrende overlevering og introduktion til besætningen. Før han slap tøjerne, husker jeg, at han rådede mig til at gå forsigtigt til værks, første gang jeg manøvrerede kystjageren, for den havde enorm stor maskinkraft. Første maskinmester plejede at sige, at han havde 24000 heste stående nede i maskinrummet og trippede, og at chefen bare skulle kalde på dem, når han havde brug for alle deres kræfter. Jeg fik en dag virkelig god brug for denne store maskinkraft. Vi var på vej ind gennem Københavns havn i tæt tåge og skulle undvære den smalle indsejling til Flådens Leje ved Elefanten. På kort afstand kan man ikke tyde et radarbillede godt nok til at navigere fuldstændig nøjagtigt, og da vi fik øje på indsejlingen på ca. 30 meters afstand, var vi kommet lidt skævt i det, så jeg måtte beordre roret styrbord helt over. Den faste rorgænger, som ellers var ganske påpasselig, lagde imidlertid roret bagbord helt over, og så var der ikke andet at gøre end at slå tre gange fuld kraft bak. HUITFELDT rystede kolossalt, da skruerne begyndte at snurre for bakmanøvreren, men det lykkedes at få stoppet fremdriften to meter fra estakaderne ved Kasernehavnen. Alle trak vejret lettet, og rorgængerens slap for videre tiltale ved højtideligt i alles påhør at love, at han aldrig mere ville tage fejl af styrbord og bagbord.

Jeg havde overtaget en glimrende officersbesætning fra Struckmann, herimellem en del unge officerer, jeg ikke havde mødt tidligere. De gik op i deres respektive job med iver, dygtighed og ansvarsfølelse, hvor især det sidste er en vældig god støtte for en skibschef. Hertil kom, at det var mennesker med højt humør, hvad der skabte et vældig godt klima i officersmessen. Og i det hele taget var der en god stemning blandt HUITFELDTs besætning. Søværnet havde lige indført den nye konstabelordning, hvor menige lod sig hverve med en tre til femårig kontrakt efter at have modtaget specialuddannelse indenfor en af flere tjenestegrene. Ordningen erstattede den gamle mathordning, som ikke havde givet Søværnet den nødvendige rekruttering til bemanning af skibenes mere krævende menigposter. Konstablerne viste snart deres egnethed på grund af de erfaringer og den rutine, de opnåede ved at være lang tid ombord i samme skib. De skulle ikke ganske erstatte værnepligtige, men kun besætte de poster, som krævede en særlig langvarig uddannelse. Der var nogen skepsis i søofficerskorpset til nyordningen, men den blev mindre med årene, for konstabelgruppen kan jo - sammen med sergenterne, som rekrutteredes blandt dygtige konstabler - til at udgøre det, man i gamle dage havde kaldt for "Holmens Faste Stok".

Jeg har altid glædet mig over sejladserne i de danske farvande. Landtoningerne er så smukke om sommeren, når man betragter H.C. Andersens "de grønne øer, mit hjertes hjem hernede" ude fra det blå hav. Men jeg vil alligevel sige, at intet kan måle sig med synet af de danske øer og kyster en solklar, vindstille frostdag i februar, når landet er dækket af sne. En sejladse fra Århusbugten med Helgenæs og Mols Bjergerne som baggrund, Hjelmsø i nordøst og Tunø i sydvest videre nord om Samsø og gennem Lindholm Dyb med Langør og styrbord og Vejro, Kyholm og Sejro om bagbord til Samsøbæltet med Røsnæs, Fyensshoved og Asnæs foran for tværs, det hele prydet i sne, hører til mine allerstørste naturoplevelser fra min sejltid. En sådan dag kunne man nyde at stå på broen i timevis og bare prise Vorherre for verdens skønhed.

Da jeg havde været chef for HUITFELDT et par måneder, anmeldte Chefen for Søværnets Operative Kommando, kontreadmiral Aage Linde et inspektionsbesøg ombord under en øvelse ved Bornholm. Admiralen ønskede at se nærmere på skibets krigsorganisation. Det blev til, at vi skulle skyde en øvelsestorpedo mod en fregat i farvandet vest for Rønne og derefter skyde med vort antiluftskyts mod en målpose slæbt af et luftfartøj, inden vi returnerede til Rønne ved middagstid. Vi havde klartskib, da Linde blev sat ombord om morgenen af et fartøj fra fregatten. På vej til skydefeltet ønskede admiralen at se brandslukning, havariudbedring indbefattet skodafstivning efter granattræffere og til sidst en bjergningsrulle. Det blev en travl formiddag. Vor torpedo traf desværre cirka tredive meter foran fregattens stæv. Ved disse øvelser var det tilladt målskibet at foretage visse begrænsede drej og fartændringer, indtil torpedoen var affyret, hvilket blev markeret ved afskydning af en grøn lyskugle. Herefter skulle målskibet - måske lidt urealistisk - holde sin kurs og fart, så vi kunne observere træfningen med de måldata, som vi havde benyttet ved affyringen. Torpedoerne var jo dengang ligeløbsstorpedoer, hvis kurs ikke kunne ændres, når de først var affyret, men man prøvede at tage højde for målets manøvrer ved at supponere, at man affyrede en vifte af seks torpedoer, som ville passere målets bane med cirka 100 meters mellemrum mellem banerne for den enkelte torpedo. Under øvelsesskydninger skød man af sparehensyn normalt kun den torpedo, som var beregnet som nummer tre i salven, og så beregnede man sig bagefter til, hvor de andre ville ligge i forhold til målskibet. At opnå træfning med en salve over for et manøvrerende mål krævede nøjagtig plotning af målets kurs og fart i skudøjeblikket. Torpedoen blev skudt på et par sømils afstand af målet. I krigstid ville det betyde, at man under indløbet og udløbet ville være under artilleribeskydning i cirka ti minutter. HUITFELDT ville i en sådan situation selvfølgelig selv bruge sit 10,5 cm batteri til at beskyde målet med i denne kritiske periode, men der var så mange sikkerhedsregler ved artilleriskydninger i fredstid, at en sådan skydning kun kunne udføres under en torpedoskydning som et såkaldt blindt løb. Ved vort torpedoskud den dag viste det sig, at operationsrummet havde plottet fregattens fart til en knob mere, end den egentlig var, derfor den forlige træfning. Men havde vi haft seks torpedoer i vandet, ville en af dem have truffet, så admiralen var tilfreds med resultatet. Efter torpedoindbjergning gik vi i gang med luftmålsskydningen, som gik nogenlunde. Man må huske på, at vore antiluftkanoners skytter måtte betjene sig af et simpelt ringsigte og affyre salver med lystracere, som eneste bedømmelse af, om skuddene lå rigtigt i forhold til målposen. Admiral Linde var kendt for at være ret

kritisk og formel overfor sine skibschefer, og han virkede også lidt gnaven hele denne formiddag, hvor HUITFELDT var underkastet en ganske krævende, men særdeles nyttig prøve på besætningens krigsduelighed under en ny chef. Ros og dadel forbeholdt Linde sig at uddele overfor skibschefen ved en personlig samtale i enrum efter inspektionen. Da vi stod ind til Rønne ved middagstid, havde vi anlagt havne-manøvren som et krigsmæssigt anløb, hvor alle var i deres kampuniform, antiluftskytset bemanded, og hvor vor motorbåd med feltudrustede folk ombord blev sendt først ind for at afspærre kajen og tage mod vore tropper. Så snart vi var ved kaj, blev der sendt yderligere poster i land for at bevogte kajområdet. Dette var en organisation, som min næstkommanderende, kaptajnløjtnant Ib Rørdam Michelsen sammen med artilleriofficeren havde udarbejdet og indøvet med besætningen, inden jeg tiltrådte. Linde var kritisk overfor dette og sagde, at når man gik ind i en venligtsindet havn, var der vel ikke nogen grund til den slags forholdsregler, for det var jo ikke nogen landgangsoperation. Jeg bad så om admiralens tilladelse til at aflæse inspektionen og inviterede ham til frokost i officersmessen, hvor han kunne få lejlighed til at drøfte berettigelsen af den sidste manøvre med mine unge officerer, som gik meget op i den slags. Deres eksperimenter var faktisk påvirket af britiske krigserfaringer. I min tomandssamtale med admiral Linde før frokosten udtrykte han generel tilfredshed med, hvad han havde set i HUITFELDT. Han havde dog gjort et par observationer, hvor han fandt, at vi ikke var oppe på de mærker, han forventede opfyldt og pålagde mig at gøre mere ud af træningen på disse områder. Det hele blev fremført på den for ham karakteristiske bestemte og formelle måde, men uden nogen form for opmuntring, som besætningen da fortjente. På dette punkt adskilte admiral Linde sig fra de øvrige admiraler, jeg har tjent under. Jeg har dog stor respekt for Linde, som gjorde så meget for at få Søværnets krigsplanlægning i orden og som lagde så stor vægt på skibenes krigsmæssige duelighed. Ved den efterfølgende frokost ombord lavede han op og fik sig en livlig og morsom diskussion med mine unge officerer om den omtalte krigsmanøvrerulle, som i øvrigt senere blev standard i Søværnets skibe. Linde var jo den første danske admiral, som blev chef for de fælles Dansk-Vesttyske Flådestyrker under NATOs Østersøkommando, hvor han var meget respekteret ikke mindst af vore tyske kolleger.

En dag vi lå på Holmen blev jeg kaldt op i Søværnskommandoen til viceadmiral Pontoppidan, som meddelte mig, at jeg var blevet indstillet af Forsvarschefen til at modtage en hæderspris på 5000 kroner af Kaj Munks Mindefond den 5. maj 1962. Det var fru Lise Munk, som havde syntes, at der det år skulle uddeles en legatportion til en yngre officer, som havde deltaget i modstandskampen og efter krigen havde gjort en indsats i Forsvarets tjeneste i Kaj Munks ånd.

Pontoppidan oplyste, at det havde været et vanskeligt valg, da der havde været mange fra alle tre værn, som havde gjort sig fortjent til en sådan æresbevisning, men valget var altså faldet på mig. Han ønskede tillykke og tilføjede, at det jo forpligtede også fremover. Jeg måtte ikke primært se det som en anerkendelse for min optræden den 29. august 1943, selvom den også havde været med inde i billedet. En større portion af legatet var samtidig blevet tildelt skuespilleren Poul Reumert for hans rollepræstationer i Kaj Munks skuespil på det Kongelige Teater.

Jeg var jo lidt benøvet over denne æresbevisning, som kom så overraskende, men naturligvis blev jeg også meget glad, ikke mindst fordi Kaj Munk og hans holdning havde betydet noget særligt for mig i min gerning for landets forsvar og frihedskamp. Jeg fik det arrangeret således, at tildelingen fandt sted ombord i HUITFELDTs officersmesse, en dag vi lå ved Langelinie. Tildelingen blev foretaget af biskop Fuglsang-Damgaard, og blandt gæsterne var udover fru Lise Munk og nogle af hendes børn, fru Fuglsang-Damgaard, dr. teol Niels Nøjgaard og frue samt min hustru og selvfølgelig mine officerer. Poul Reumert med frue var også inviteret. De var desværre forhindret, men jeg fik et venligt brev fra ham, hvor han fortalte, at han altid havde haft den største agtelse for vor Flåde, og at han selv var startet som frivillig lærling, men desværre ikke var blevet optaget på Kadetskolen. Efter overrækkelsen spurgte fru Nøjgaard mig, hvad jeg ville bruge pengene til. Det havde jeg endnu ikke besluttet, men det var jo et anseligt beløb så uventet at have til rådighed udover den normale hyre fra Søværnet. Hun foreslog så frejdigt, at jeg købte et fjernsyn til min kone, som jo måtte være meget alene, når jeg sådan for rundt på havet. Og det blev det da også til.

HUITFELDT deltog i to større øvelser, mens jeg var chef, en i Sydnorge sammen med den Norske Marine, og en i Skotland under britisk ledelse. I sidstnævnte deltog skibe fra England, Holland, Norge og Danmark.

Den norske øvelse foregik i Oslofjorden og udfør Sydnorges kyst. Den var et led i at udforme nye principper for imødegåelse af en invasion af Norge. Det tyske angreb gennem de danske stræder var stadig i nordmændenes tanker. Kunne Sovjet gentage noget sådant, og hvordan kunne forsvaret til søs gøres bedre end i 1940, var det man fra norsk side ønskede belyst. Vi anløb Karl Johans Vern ved Horten, den Norske Marines tidligere hovedbase, som nu var under nedtrapning til fordel for den nye hovedbase Håkons Vern ved Bergen. Og vi tilbragte en weekend ved basen Marvika ved Kristianssand. Det var her fæstningen tog kampen op mod en tysk krydserstyrke den 9. april 1940. Tyskerne siges at have grebet til en krigslist, efter at fæstningen havde åbnet ild, ved at hejse fransk flag, hvilket i forvirringen fik nordmændene, til at tro, at fransk hjælp var på vej til Norge, hvorfor fæstningen indstillede sin skydning. Fæstningen og havnen var også blevet angrebet af tyske fly med bomber, og da det norske luftskytts var mangelfuldt, blev situationen hurtigt uoverskuelig for ledelsen.

Øvelsen i Skotland var meget lærerig. Der var tre danske skibe med, fregatten ESBERN SNARE med kommandørkaptajn Erik Viggo Jørgensen som chef og dansk styrkechef, korvetten FLORA med min klassekammerat Niels Heisterberg som chef og så HUITFELDT. Jørgensen havde gjort krigstjeneste i Royal Navy efter en usædvanlig og meget dramatisk flugt til England før den 29. august 1943. Han havde adskillige britiske dekorationer og var i det hele taget en fortrinlig styrkechef og repræsentant for Danmark. Øvelsen blev ledet af en engelsk admiral ved navn Hamilton, som havde gjort hele krigen med til søs, indtil han blev alvorligt såret under et søslag i Middelhavet. Det forhindrede ham heldigvis ikke i senere at få søtjeneste, for han var toppen af en britisk søofficer, værdig, tillidsvæddende, inciterende, og meget optaget af, at de forskellige skibe skulle få det størst mulige udbytte af øvelsen. Under et weekendophold i Invergordon inviterede han skibscheferne på en heldags picnic i det skotske højland. Vejret var strålende, og nogle af os fulgte med admiralen op på en høj top, hvilket var en form for lettere bjergbestigning. Her måtte vi igen tage hatten af for den britiske admiral, som havde gangbesvær efter sine læsioner fra krigen. Vi havde fra de andre engelske søofficerer hørt om hans lidelser, selv nævnede han dem ikke med et ord.

Under øvelserne til søs kom jeg ud for første gang at skulle udføre en såkaldt "Light Jackstay" manøvre. Det er en manøvre, hvor man skal gå ganske klods op langs siden på et andet skib under gang, og så holde sin station meget nøjagtigt, for at der kan føres liner

over med henblik på transport af personel eller gods mellem de to skibe, som så at sige er lænket til hinanden, mens det står på. Det var ovenikøbet admiralens flagskib, en større engelsk destroyer, HUITFELDT skulle op til. Det gik åbenbart meget godt, for bagefter sendte admiralen os følgende signal: "Very nice approach. Well done". Den slags komplimenter tager hele besætningen til sig, og med fuld rette, for langt de fleste er hårdt engageret med at hale liner og holde station, mens det foregår.

Skotlandsturen var tillige en naturoplevelse af sjældnen skønhed. Vi var der på den tid af året, hvor gyvelen blomstrer, og jeg husker det pragtfulde skue af højderne omkring udsejlingen fra Moray Firth. Fjeldskråningerne var helt rødgule af blomstrende gyvel eller "broom", som skotterne siger.

Efter vort sidste weekendophold i Invergordon blev HUITFELDT efterladt en dag alene i havn på grund af et maskinhaveri. Vi havde problemer med vor kondensator, et tegn på, at kystjageren var ved at nå aldersgrænsen. Mens vi lå her, fik vi signal fra flagskibet, om vi ville tage os af en norsk værnepligtig, som var blevet agterudsejlet, fordi han havde moret sig lidt for længe søndag nat i Edinburgh. Jeg blev bedt om at tage ham med ud til den norske fregat STAVANGER, hvis chef iøvrigt var en af mine klassekammerater fra den Norske Stabsskole. Da vi senere på dagen mødte STAVANGER, foreslog jeg, at vi skulle overføre den norske gut ved hjælp af "Light Jackstay", hvilket ville være en god øvelse for begge skibe. STAVANGER var med på ideen, men gutten blev skæpperød, da han hørte, hvad der skulle foregå. Der hjalp dog ingen kære mor. Han var allerede kommet i miskredit hos den norske besætning, fordi han havde taget sig en ekstra frinat i land. STAVANGERS menige besætning gav sig til at huje kraftigt, da vi svingede ham ud i linen, der skulle bære ham over. Der var lidt søgang den dag, men om det var derfor, eller om det var noget det norske "Jack Stay" hold gjorde med vilje, ved jeg ikke. Han blev ihvertfald dypet tre gange i søen, mens han hang midt ude mellem de to skibe. Jeg er temmelig sikker på, at denne gut husker den oplevelse for livet. Chefen for STAVANGER mildnede iøvrigt hans straf under henvisning til, at han uforvarende var blevet dypet under overførslen, hvad man ellers sætter en stor ære i at undgå.

Men denne øvelse blev også den foreløbige slutning på min tid som kystjagerchef. Ved en rutineundersøgelse hos min læge efter hjemkomsten til København blev det konstateret, at jeg havde fået en genopblussen af min tidligere lungetuberkulose, og det førte til øjeblikkelig frakommandering og hospitalsindlæggelse, denne gang i Lyngby, nær mit hjem. Jeg var selv noget forbavset over denne opdagelse. Godt nok havde jeg i den senere tid følt mig noget træt, men det tilskrev jeg, at man som skibschef ofte må tilbringe de fleste af døgnets timer på broen eller i operationsrummet under krigsmæssige øvelser. På hospitalet i Lyngby tilbragte jeg fire måneder med medicinsk behandling og meget sengeleje. Heldigvis var der, efter jeg sidst havde været under behandling, fundet nye og langt mere effektive mediciner, som kunne kurere selv svære tilfælde på mindre end et halvt år. Overlægen på hospitalet i Lyngby hed Tage Fløjstrup og var mig en fortrinlig støtte. Han var meget omhyggelig med og opmuntrende overfor de enkelte patienter, som han lovede fuld helbredelse, om man blot ville holde ud med at tage den ilde smagende medicin i et par år efter udskrivningen fra hospitalet. Fløjstrup er et af de mennesker, jeg skylder megen tak her i livet, og jeg har siden benyttet ham som min privatlæge. Jeg har stor respekt både for hans lægelige gerning og hans menneskelige engagement. En årlig lægeundersøgelse i Forsvaret var dengang ikke obligatorisk, men det har været mig til stor tilfredsstillelse at få sådan et årligt legemscheck hos en læge, som kender mig godt, og efter min seneste sygdom har kunnet give mig gode bulletiner om helbredstilstanden. Marinestabslæge Mogens Winge var ikke så opmuntrende, da jeg meldte mig tilbage igen. Han havde ladet tilgå Søværnskommandoen et notat, hvori han frarådede, at jeg igen fik søtjeneste. Jeg fik et venligt brev fra ham, hvor han sagde, at det var med blødende hjerte, at han havde måttet give dette råd. Realiteten var imidlertid, at denne afgørelse førte til en krise i min tilværelse, for kunne jeg ikke mere se frem til søtjeneste i Orlogsmarinen, måtte jeg overveje at søge ud til en anden livsgerning eventuelt i Handelsmarinen. Kommandørkaptajn Wolfhagen, der var chef for kommandoafdelingen, var dog knap så kategorisk som stabslægen. Han stillede mig i udsigt, at jeg måske kunne komme til søs igen, hvis jeg ville tage et par år i land, hvor Søværnet kunne overbevise sig om, at jeg var blevet helt helbredt. Ved denne lejlighed bad jeg min gamle klassekammerat fra Søofficersskolen, Otto Westergaard, som også sad i kommandoafdelingen, om at måtte læse, hvad stabslægen havde skrevet i sit notat. Det var så kategorisk, at jeg måtte tvivle på, at man nogensinde mere ville give mig en udkommando til søs. Jeg drøftede situationen længe med Otto og gjorde ham klart, at hvis jeg fremtidig bare kunne bruges som skrivebordsofficer, ville jeg hellere søge ud, mens tid var. Otto havde forinden skrevet mig et brev, hvor han havde bedt mig om først og fremmest at tænke på min familie og tilføjede, at nu syntes han tiden var kommet til, at jeg måtte være blevet klogere med hensyn til, hvad jeg kunne byde mig selv. "Selv en okse ville gå i knæ, hvis den havde budt sig det overarbejde, du har påtaget dig i de mange seneste år", sluttede han sit brev. Men Otto gav mig nu alligevel den opmuntring, jeg trængte til, da vi drøftede sagen mand til mand. Han sagde nemlig: "Gamle Svend. Nu skal du tage det roligt. Om kort tid går stabslægen på pension, og så kan vi jo lægge hans notat et sted, hvor ingen kan finde det". Dette var bare en af flere raske beslutninger, som Otto Westergaard traf i sin marinetid for at løse op for et vanskeligt personligt problem. Han blev senere kendt blandt de yngre for at være den raskeste skibschef af min årgang, ikke mindst fordi han havde så stor tiltro til sine medarbejdere og altid var parat til at bakke dem op. Hans egen hustrus sygdom tvang ham senere til at gå på pension i en tidlig alder. Jeg er en blandt mange, som har en meget stor agtelse for Otto Westergaards integritet og vilje til at støtte andre.

Da jeg var raskmeldt, kom jeg påny til Søværnets Kampinformationsskole og blev nu dens chef i to år. Nogle år forinden var Søværnets Operative Kommando med kontreadmiral Linde som første chef blevet etableret i Århus. Linde, der hermed havde fået kommandoen over alle Søværnets operative enheder, gik som allerede omtalt meget op i den operative og taktiske opdragelse af sine undergivne chefer. Her kom Kampinformationsskolen ham til god hjælp. Jeg havde nogle særdeles dygtige hjælpere, hvoraf jeg især husker kaptajn-løjtnant Peter Broberg og kaptajn-løjtnant Ole Als. Skolen var også tilgodeset med en række dygtige tekniske eksperter med fenrikkerne Nielsen og Kofoed i spidsen. Ved forskellige modifikationer fik mine medhjælpere mere ud af skolens tekniske udstyr, end det oprindeligt var beregnet til. Skolens modelrum var udstyret som operationsrummene i Flådens skibe, dog naturligvis med syntetiske radarbilleder, der kunne styres fra et centralt kontrolrum. Inden Flådens større øvelser samlede Linde sine skibs- og distriktschefer med deres officerer på Kampinformationsskolen for at gennemføre søkrigsspil og drøfte taktiske problemer, der havde relation til Søværnets hovedopgaver i en beredskabssituation. Initiativet til disse spil var mit. Linde havde været noget skeptisk fra starten, men allerede efter første spil, var han overbevist an, at det var vejen frem. Der er næppe tvivl om, at disse øvelser i land, som efterhånden blev standard, bidrog til at højne Flå-

dens professionelle stade, og resultaterne viste sig da også i de kommende år under de mange NATO-øvelser, hvor de danske enheder, trods Søværnets lidenhed, som oftest fik rosende omtale af de udenlandske styrkechefer. Arbejdet med at udvikle disse søkrigsspil blev videreført af min afløser, orlogskaptajn Sven Eigil Thiede, som jeg byttede gårde med, da jeg i januar 1965 overtog kommandoen over kystjageren WILLEMOES på dens allersidste togt.

I min tid på Kampinformationskolen blev jeg som dens chef også inddraget i det tekniske udviklingsarbejde, som min forgænger og kadetkammerat Bendt Hjorth Jensen havde startet op sammen med afdelingsingeniør - senere Teknisk Chef for Søværnets Materielkommando - Kaj Gregersen. Gregersen havde en skarp hjerne, sund jydsk dømmekraft og tillige stor forståelse for værdien af, at den tekniske udvikling skete i nøje samarbejde med de søofficerer, der havde de praktiske problemer inde på livet ombord i Flådens skibe. Gregersen var tillige en vældig fornøjelig kammerat at være på rejse med til Frankrig, når vi skulle stille repræsentanter til de NATO arbejdsgrupper, hvor problemerne databehandling og computerteknik blev drøftet, for at udveksle oplysninger og sikre den størst mulige standard af nyt kampinformations og kommunikationsmateriel og hertil hørende organisation. Der skulle dog gå en del år, før Søværnet kom i gang med den praktiske udformning af de nye systemer, men at det i det hele taget kom med i denne udvikling, skyldes ikke mindst Gregersens og Peter Brobergs utrættelige og målbevidste arbejde.

Min nye chefsudkommando med WILLEMOES var, på baggrund af hvad jeg har omtalt om mine fremtidsudsigter med hensyn til sejlene tjeneste, det allerstørste lyspunkt i min karriere. Igen overtog jeg nogle glimrende officerer, som gik op i deres tjeneste med liv og sjæl, og en rutineret besætning af befalingsmænd, konstabler og værnepligtige, som var glade for at gøre tjeneste ombord i kystjageren. Thiede havde, ligesom i sin tid Struckmann i HUTTFELDT, formået at indgyde den rette "spirit" i WILLEMOES faste besætning. Af officererne husker jeg bedst næstkommanderende kaptajnlojtnant af reserven Peter Stautz og første teknikofficer, orlogskaptajn Hartung-Nielsen. Stautz var motortorpedobådsmænd og artilleri-ekspert med en fortid i Handelsmarinen og togter med skoleskibene GEORG STAGE og DANMARK. Han var en dorn til al det standsmæssige og een, som man trygt overlod ansvaret på broen til selv under de mest krævende øvelser til søs. Hertil kom, at han ikke tålte nogen blødsødenhed hverken hos officererne eller den øvrige del af besætningen, hvilket satte sit præg på skibet uden at skade en god stemning ombord. Hartung var tidligere modstandsmand med en holdning, en energi og et humør, der gjorde, at kystjagerens maskineri og tekniske udstyr altid var i bedst mulig orden.

I det år jeg var chef for WILLEMOES, deltog vi i mange både nationale og NATO-øvelser. Kystjageren blev trods sin alder betragtet som et effektivt skib med en fremtoning, som vakte beundring ikke mindst hos vore vesttyske kolleger. For vesttyskerne var nu ved at blive hyppige og talrige deltagere i alle øvelser i Nordkommandoens område. Den hurtighed, grundighed og energi med hvilken Forbundsrepublikken fik genopbygget en flåde særlig egnet til at deltage i forsvaret af Østersøkommandoens område og slutte op om NATO samarbejdet måtte, trods al den modvilje mod det tyske, der havde bundfældet sig i os danske søofficerer fra krigens tid, kalde på vor beundring. Mange af vore jævnaldrende kolleger fra den Vesttyske Marine havde gjort krigen med som ganske unge officerer og havde her - hvad enten man kunne lide det eller ej - fået nogle grundlæggende erfaringer i krigsførelse til søs, som en dansk søofficer ikke kunne tillade sig at negligere. Og mange af dem - ikke mindst de, der kom fra det nordvesttyske område - var ypperlige søfolk. Jeg husker med glæde, hvordan WILLEMOES blev rost af en kommandør, som stammede fra en gammel frisk skipperlæg. Det var for udførelsen af en vanskelig tillægsmanøvre ved den tætpakkede flådebase Murwick i Flensborgfjorden, hvor der kun lige akkurat var plads til vort 100 meter lange skib. Og det var også af en tysk skipper, jeg lærte at bruge "a long spring" ved en tillægsmanøvre på siden af hans tankskib til ankers i blæsevej og strøm ved Skagen. Når et stort skib ligger og svajer for sit anker, og der tillige løber strøm, er det vanskeligt at komme på siden uden risiko for at lave skader på begge skibe. Til forklaring for ikke søkyndige bør jeg her nok oplyse, at "a long spring" er en lang svær trosse, som man fører ud fra sin egen bak, kaster over til det andet skib, som gør den fast midtskibs. Man kan så ved hjælp af det lange spring, som må holdes godt tot hele tiden, og rolige skruer- og rormanøvrer bringe sig på siden uden at lave skader.

Et særligt ansvar som skibschef var at opdrage de unge navigatøruddannede søofficerer til at blive årvågne og sikre vagtchefer på broen under sejlads. Nogle havde sværere ved det end andre, både med hensyn til sans for at bedømme skibes relative bevægelse i forhold til hverandre, så risiko for kollision ikke opstod og med hensyn til sikker navigation i de grundede danske farvande, hvor vi hyppigt måtte gå uden for de normale skibsruter. Øvelser, hvor der skulle sejles i formation, eller i mørke med høj fart i de trafikerede Sunde og Bælter krævede konstant opmærksomhed. De unge officerer, der kom fra Søofficersskolen med dens lange kadettogter havde lettere ved det end nogle af de unge reserveofficerer - styrmænd fra Handelsmarinen -, som havde sejlet mest på de store vande og ofte ikke tidligere havde stået alene med ansvaret som vagtchef i et skib, der skulle være klar til hyppige manøvrer. Under øvelser med krigsvagt skiftedes jeg og næstkommanderende derfor til at være på broen for at kunne gribe ind øjeblikkeligt, hvis der opstod farefulde situationer. Det er givet noget, de fleste af Søværnets skibschef har været belastet af.

Også under mere rolige forhold kunne der imidlertid opstå kritiske situationer, som følgende oplevelse belyser. En sommerdag blev WILLEMOES inspiceret af Chefen for Søværnets Operative Kommando, kontreadmiral Helms under en artilleriskudning i Århusbugten. Da WILLEMOES efter togtet skulle oplægges for godt, ville der ikke mere være brug for den oplagrede krigsammunition til vore 10,5 cm kanoner. Vi fik da lov til at skyde noget krigsammunition mod det vrak af den gamle minestryger SØLØVEN, hvor jeg i sin tid havde været næstkommanderende, og som ved sin udrangering var blevet sat på grund ved Tunø Knob, som mål for Flådens artilleriskudninger. Vejret var ideelt, og admiralen var i glimrende humør og opsat på at overvære skydningen. Han var jo selv gammel artillerieksperter og havde gjort krigstjeneste i en engelsk krydser i Middelhavet og her ledet skydninger med krigsammunition. På vejen ned til skydefeltet var det ved at gå galt for WILLEMOES. Jeg havde beordret kursen lagt øst om Wulffs Flak, og da alt så rigtigt ud, da vi var drejet på kursen efter at have forladt havnen i Århus, gav jeg mig i snak med admiralen ude i brovingen, mens vagtchefen, en ung reserveløjtnant, som havde været et halvt års tid ombord, stod for navigationen under forlægningen med 24 knobs fart. Heldigvis kom jeg til at kaste et blik på radaren, og så at skibets orientering i forhold til det omgivende land så forkert ud. Da jeg kiggede ud over stævnen, opdagede jeg, at vi havde kørt på flakket lidt om bagbord, hvor der skulle være om styrbord, og vi nærmede os flakket med høj fart. Nu er Wulffs Flak ikke en af de farligste grunde, men der er nogle store sten på den, og når kystjageren gik med 24 knob på lægt vand, satte vor hæk sig godt en meter dybere end

normalt. Der var intet andet at gøre for mig end at råbe til rorgænger: "bagbord helt over" og "jeg tager over" til den noget forvirrede vagtchef, som bedyrede, at han havde holdt den afstukne kurs meget nøje. Admiralen blandede sig ikke i navigationen, men jeg husker, at han stod en stund og betragtede den voldsomme brænding, som slog op på flakket, da vort kølvand passerede det grunde vand. Jeg trak vejret noget lettet, da vi var forbi, for det havde jo været en særlig flov historie, om vi havde fået ødelagt vore skruer på en sejlads med en af Søværnets admiraler ombord. Hvordan var WILLEMOES kommet så galt i det, for strøm var der ikke noget af? Det blev da opklaret, at anden teknikofficer før afgang fra Århus, havde underrettet broen om, at der havde været noget vrøvl med opstarten af gyrokompasset, og at det måske ikke var svinget helt ind, når vi forlod havn. Vagtchefen havde ikke ladet denne oplysning gå videre til mig, men havde slået sig til ro med, at kompasset nok alligevel var svunget ind, for han havde kontrolleret det med fyrlinien, da vi gik ud af havn, og da havde det passet lige på graden. Dette var iøvrigt en standardkontrol, som alle Flådens skibe fulgte. Hvad vagtchefen ikke tænkte på, var at et gyrokompas, som er under indsvingning kan vise rigtigt i et bestemt øjeblik for kort tid efter at have en fejlvisning på op til 20 grader på hver side af den rigtige kurs.

Men vi gik så an med artilleriskydningen mod vraget på Tunø Knob. WILLEMOES unge artilleriofficer, Niels Torp, var fyr og flamme. Efter et par indskydningsalver, hvor enorme søjler med vand og sand slog op omkring SØLØVEN, opnåede han de første træfninger i skibet, hvor røde ildglimt og sort røg hurtigt dækkede målet. Skydningen blev gentaget på modsat kurs, og vi sejlede derefter så tæt på SØLØVEN, vi kunne for at betragte skaderne nærmere. Der var ikke meget tilbage af det opstående efter denne skydning, men sænke skibet kunne vi jo ikke, da det allerede stod fast på det grunde vand. Søværnets Havariskole havde benyttet SØLØVEN til at gøre observationer om granaters virkning med henblik på at få erfaringer for havariudbedring efter granattræffere. Men efter denne skydning var der ikke rigtig mere at hente, dertil var SØLØVEN alt for molesteret. Træfninger med krigsammunition kunne skibe af så let en konstruktion ikke tåle.

Trods den lidt pinlige situation under udsejlingen blev det en fin dag. Helms var meget oplivet ved at være til søs under en krigsmæssig skydning og sagde tak for en fin dag, da vi satte ham i land i Århus. Og en af vore unge officerer var blevet en erfaring rigere. Han var siden meget flittig med at checke kompassernes visning.

Til de mere fornøjelige oplevelser hører en Sankt Hansaften, hvor jeg lod WILLEMOES ankre tæt ud for Langebro ved mit barndomshjem i Ålsgård. Det var dengang skik i Søværnet, at man midsommersaften ankrede ved eller anløb et lille sted på kysten, hvor der blev festet, og hvor besætningen kunne få spadseretilladelse i land. Ved broen i Ålsgård var der altid samlet en større folkeskare omkring et stort Sankt Hansbål, som vore gaster kunne tilslutte sig. Jeg inviterede de af officererne, som kunne undværes ombord op på "Solbakken", hvor mine forældre - og min yngste bror Niels, som nu var blevet medbestyrer af pensionatet - var glade for at være værter ved et traktement og kunne få snakket lidt med mine officerer, om dagliglivet i Flåden. Før vi gik i land, havde Stautz fået rigget illuminationsbelysningen i WILLEMOES til, og der gik et begejstringens sus gennem forsamlingen på stranden, da den blev tændt, samtidig med at man satte ild til Sankt Hansbålet. Ålsgård havde en af sine store dage hin midsommerfest. Siden er det desværre blevet reglen, at Flådens skibe lægger sig ind på en flådestation før Sankt Hans, for at kunne afvikle sommerorlov for besætningerne i skoleferien.

Fra deltagelse i de større øvelser husker jeg især to begivenheder, som jeg synes skal med, fordi WILLEMOES indlagde sig et godt ry blandt de øvrige deltagere. Vi var med i Nordkommandoens årlige antiubådsøvelse, som var henlagt til Bergensområdet under norsk ledelse. Det var mit første besøg på den nye norske hovedbase Håkonsvern, der som de nye danske flådestationer i Frederikshavn og Korsør, var delvis finansieret ved fælles NATO-midler. Den Norske Marine havde her fået en førsteklases flådebase med dokker og værksteder indsprængt i fjeldet. Nordmændene havde tillige sørget for at få de fleste af deres marines skoler tilknyttet denne base. Denne koncentration gav fra et uddannelses- og beredskabsmæssigt synspunkt en yderst hensigtsmæssig tjenestegang. Norge er imidlertid et langstrakt land med en enorm stor kyststrækning, så nordmændene har som flåderne i Sverige, Vesttyskland og Danmark ikke kunnet undvære et antal mindre flådestationer nærmere ved de respektive operationsfelter i de omgivende farvande.

På vej til Håkonsvern havde vi en lidt komisk oplevelse. Da vi ved aftenstide forlagde udenskers ud for Stavanger på vej til næste morgens rendezvous, meldte udkiggen om røde nødraketter inde under kysten. Jeg lod naturligvis kursen ændre for at undersøge sagen nærmere, samtidig med at vi per radio meldte om observationen til en norsk kystradiostation, som imidlertid var meget svær at få kontakt med. Det var ret ubehageligt at foretage en eftersøgning i en skærgård, som vi ikke havde detaljerede søkort over. Situationen mindede mig om dengang HOLGER DANSKE prøvede at undsætte et norsk skib, som jeg har fortalt om i forrige kapitel. Vejret var ikke så hårdt som dengang, men søen var urolig nok til at slå op om de undersøiske skær, og det var faktisk vor eneste vejledning om, hvor det var forsvarligt at sejle. Efter at have gennemført kyststrækningen en times tid uden at finde nødstedte både eller mennesker, fik vi melding fra den norske radiostation om, at der nok ikke var tale om nødstedte, men om noget fyrværkeri affyret i land i anledning af 17.maj. Og så kom vi jo i tanke om, at 17. maj - Norges nationaldag - fejres med en sådan festlighed, at alt andet glemmes. Det var vel også derfor, at den norske kystradiostation havde været så længe om at reagere på vor melding. For os ikke norske var det jo bare en almindelig dag til søs.

Når WILLEMOES gjorde sig godt gældende i omtalte antiubådsøvelse, var det ikke fordi kystjagerens antiubådsvåben var særlig fremragende, men snarere fordi vi ombord var meget vågne og hyppigt var det første af eskortens skibe, som gik til modangreb, så snart der blev opdaget ubåde i nærheden af den konvoj, vi skulle beskytte. En ubåd i periskopdybde bryder sig meget lidt om at få et hurtigt manøvrerende eskortefartøj hen over sig. Ubådscheferne vil under øvelser imidlertid nodig indrømme, når de er blevet generet af et eskortefartøj, men ved øvelseskritikken bagefter, måtte flere af disse chefer erkende at have måttet gå dybt, når WILLEMOES var kommet dem nær.

Øvelserne foregik både i det bergenske fjordkompleks, hvor vi fik lov at sejle gennem de smalle, fjeldomkrandsede skibsleder, der ellers er forbeholdt norske fartøjer, og i rum sø ud for Bergen. Mens vi var herude, var der givet mulighed for at fylde olie under gang fra det tidligere omtalte store tyske tankskib, som indgik i konvojen. De enkelte eskortefartøjer fik et passende varsel til at gøre klar til oliefyldning, før de enkeltvis blev kaldt op til tankskibet. Søen var meget oprørt den dag, og tre tyske destroyere afslog at gøre forsøget, hvorefter WILLEMOES blev spurgt per signal, om vi ville forsøge. Jeg rådførte mig både med Stautz, som havde ledelsen af arbejdet med at få li-

nerne og olieledningen over og med Hartung, som var ansvarlig for tilkoblingen og selve fyldningen, der ville tage en halv times tid. Begge meddelte, at de var klar til at gøre forsøget, selvom WILLEMOES bevægede sig kraftigt i søen. Hartung oplyste tillige, at vi faktisk trængte så meget til olie, at der var tvivl, om vi kunne nå Bergen den næstfølgende aften med den oliebeholdning, vi havde tilbage. Så det var jo også lidt af en tvangssituation, da vi besluttede at gå til sagen.

En sådan oliefyldning til søs i hårdt vejr er vel nok et af de mest krævende sømandskabsarbejder, som flådeenheder fra NATO praktiserer. Den svære olieledning, som føres over fra tankskibet via en wire, og metalkoblingen, der skal tilsluttes det fyldende skib, er tunge sager, som må styres nøje for at undgå skader på personel og skib. Mandskabet på dækket må være i vandtæt overtrækstøj, bære redningsvest og have livliner om livet, for søen rejser sig yderligere mellem de to skibe, og i et så forholdsvis lille skib som WILLEMOES, betød det at søerne vaskede ind over dækket under hele operationen. At holde station i sådant vejr med så tunge grejer ude, kræver konstant årvågenhed fra chefens og rorgængerens side. Det lykkedes os at få fyldt vore olietanke uden uheld og uden at spilde olie. Den tyske tankskibsbesætning var meget rutineret og skipperen, med hvem jeg var i konstant telefonforbindelse, var hele tiden meget opmuntrende og opfordrende til, at vi skulle holde ud, til vi var helt fyldt op. Ved den efterfølgende øvelseskritik på Håkonsvern kunne han ikke dy sig for at drille sine landsmænd, de tre destroyerchefer, for at have afslået at forsøge oliefyldning til søs på grund af dårligt vejr. "Look at that little WILIMOUSE. She dared to do, what you didn't", sagde han på sit accentfulde engelsk. Der blev jo kigget lidt rundt i forsamlingen på smil og flove miner.

Den anden begivenhed, jeg vil berette om, fandt sted under en national flådeøvelse, som lededes af kommandør Heisterberg-Andersen. En nat, hvor hovedstyrken passerede Fehmarnbælt for østgående på vej til Holmen, blev den skygget af et østtysk patruljefartøj, som lå tæt i WILLEMOES kølvand med slukkede lanterner. Vi vidste ombord, at disse nærgående fartøjer fulgte os for at observere vore manøvrer og aflyttede vore radiotelefonsignaler. Jeg foreslog derfor den kommanderende, at WILLEMOES fik fri manøvre for at forsøge, om vi kunne lokke forfølgeren væk fra hovedstyrken, hvilket jeg fik tilladelse til omgående. Kursen blev sat ned mod den østtyske kyst og farten øget til 21 knob. Det var et par knob mindre, end vi kunne gøre med den ene kedel, vi havde fyr på. Ombord troede vi, at det østtyske fartøj var af KRONSTADT klassen, som højst kunne gøre 20 knob, men vi blev lidt forbavsede ved at erfare, at østtyskeren kunne blive ved med at følge os tæt i kølvandet. Først da det blev lyst, opdagede vi, at det drejede sig om en fregat af RIGA klassen - en skibstype, som USSR havde stillet til rådighed for Østtyskland - og den, vidste vi, kunne gøre op til 28 knobs fart. Kort før WILLEMOES nåede den østtyske territorialgrænse, drejede jeg østover stadigvæk skarpt forfulgt af RIGA fregatten. Vi havde sådan set opnået vort formål, for den danske hovedstyrke var nu ude af sigte på vej op mod Sundet, men på den anden side, hvis jeg nu vendte om og sluttede mig til hovedstyrken igen, ville RIGA'en nok følge med og genoptage sin skygning. Så jeg kaldte Hartung op på broen og spurgte, hvor lang tid det ville tage at få den anden kedel på. Svaret var ca. en halv time. Jeg bad ham få hele maskinbesætningen igang og melde til mig, når de var klar med kedel nummer to. Efter 20 minutters forløb kom en sveddryppende, rødblisset Hartung op på broen og fremstammede forpustet, at nu var de klar i maskinen til at gå an på to kedler, og så fik vi langsomt WILLEMOES op på maksimum fart. Vi var efterhånden kommet ud for Rügen, og RIGA'en må have troet, at vi havde skumle hensigter, for den satte også dampen op, mens røg væltede ud af dens skorsten. Så pludselig så vi vor forfølger indhyllet i en hvid dampsky, samtidig med at den tabte al sin fart. Jeg drejede rundt og løb ned langs siden af den, idet jeg tog farten af WILLEMOES, hvad der fik vore sikkerhedsventiler til da at blæse et kort øjeblik, indtil vore fyrbødere havde fået situationen under kontrol. Med råberen prægede jeg den østtyske chef og spurgte, om han trængte til assistance. Det blev der ikke svaret på, selv om tilbuddet blev gentaget. Vi sejlede en tur rundt om ham, før vi satte næsen hjem mod Holmen. WILLEMOES besætning - ihvertfald alle, som ikke var i arbejde under dæk - var kommet op, og idet vi forlod RIGA'en, råbte de uopfordret og ganske spontant hurra, mens det østtyske mandskab stod tavse på deres skib og så bistert efter os. Senere efterretningsoplysninger viste, at RIGA'en havde brændt sine kedler af og aldrig mere kom ud at sejle operativt igen. Det bør dog tilføjes, at fregatten var af en type, som var ved at blive udrangeret i Østmarinerne. Den var dog en del yngre af alder end WILLEMOES. Jeg kunne ikke lade være med i stilhed at fryde mig over udfaldet af denne fartdyst med omtalte RIGA fregat. De østtyske orlogsfartøjer, jeg havde mødt i Østersøen, optrådte altid enten meget udfordrende og fjendtlighedsindet eller udviste en total tilsidesættelse af de internationalt anerkendte høflighedsregler, der følges, når orlogsskibe fra forskellige nationer mødes til søs i fredstid. Jeg kom til at tænke på, at alle de ting, man ikke brød sig om ved fortidens tyske regimer, preussermentaliteten, det supermilitaristiske og den altdominerende statsideologi, som nu blot var trukket i marxistisk forklædning, syntes at have overlevet i Sovjets vasalstat DDR i modsætning til Forbundsrepublikken, der var godt på vej til at blive et åbent, demokratisk og selvkritisk samfund på linie med dens naboer i vest og nord.

Men tilbage til WILLEMOES. På vejen hjem til København besluttede jeg at fortsætte på to kedler med maksimum fart. Vi var kommet en del i agterhånden af den øvrige del af styrken på grund af vor afledningsmanøvre, og iøvrigt var det WILLEMOES sidste dag på søen. Når vi kom hjem til Holmen skulle den sidste af vore dejlige kystjagere nemlig stryge kommando for godt og besætningen afmønstres. Vi målte vor fart ved radarpladsbestemmelser og konstaterede en fart på næsten 36 knob, altså det skibet for 18 år siden var bygget til at kunne yde. Det var et flot resultat både for skibets konstruktører fra Orlogsværftet og for WILLEMOES sidste maskinbesætning.

Da vi kom ind mod Holmen, satte vi den ti meter lange chefsvimpel, som traditionelt kun må føres ved ganske særlige anledninger. De øvrige skibe var ankommet til Holmen og gav os honnør, mens vi passerede. Vi lod damp sirenen lyde over Flådens Leje for allersidste gang i Søværnets nyere historie, for vi var det sidste dampskib, der endnu var under kommando. På Torpedobådsbroerne, hvor vi lagde til, havde Chefen for Torpedobådseskadren, kommandørkaptajn Ole Johannes Odder, ladet eskadrens øvrige besætninger opstille i paradetøj med Søværnets Tamburkorps på fløjen. Jeg havde selv ladet min besætning iklæde paradetøj inden anløbet og tage opstilling på dækket, for at aflægge de behørigte honnører. Da jeg meldte mig til Odder, opfordrede han mig til at gå fronten af, en ære jeg ikke rigtig forstod, fordi jeg først næste dag fik at vide, at jeg var udset til at afløse ham som eskadrechef. Ceremonien afsluttedes med, at en hornblæser fra Tamburkorpsen gik op på WILLEMOES bro og blæste "the last post". Det var en bevæget og oplevelsesrig dag for WILLEMOES sidste besætning. Det havde været et pragtfuldt år for os alle, og jeg tør sige - uden at give mig selv æren herfor -, at WILLEMOES lige til det sidste

levede op til at være både et effektivt og "happy ship". Jeg møder undertiden menige på gaden fra den gamle besætning, og der er altid glade minder at spore i deres ansigter, når vi snakker om togtet i 1965.

Hovedårsagen til kystjagernes udrangering var den store flådebygningsplan, som nu var kommet i gang med det såkaldte "cost sharing program", som vor store NATO allierede USA havde tilbudt Danmark og Norge, for at sikre en forsvarlig modernisering af de to nordiske NATO landes orlogsflåder. De nye skibe, som kom til, krævede besætninger. Byggeprogrammet omfattede fire store minelæggere af FALSTER klassen, to fregatter af PEDER SKRAM klassen, seks torpedobåde af SØLØVEN klassen, to ubåde af NARHVALEN klassen, otte patruljefartøjer af DAPHNE klassen, fire små minestrygere af VIG klassen, udover de fire korvetter af FLORA klassen, otte minestrygere af SUND klassen, torpedobådsdepotskibet HJÆLPEREN og tankfartøjerne RIMFAXE og SKINFAXE, som allerede var tilgået Flåden som våbenhjælp fra USA. De nye skibe skulle erstatte de ældre og efterhånden meget nedslidte skibe, som Flåden var blevet sammensat af efter anden verdenskrig. Det nye flådeprogram blev gennemført, mens Chefen for Søværnet endnu bestemte over Flådens udvikling, og skabte i 60'erne og 70'erne en Dansk Flåde af en karat og med en bevæbning så god, som den ikke havde haft siden første verdenskrig. Det var et stort privilegium for søofficerer af mine kadetårge at være med til at bygge dette op og tage skibene i anvendelse. Jeg er overbevist om, at alle, der fik del i dette privilegium, i deres virke har gjort deres yderste for at opretholde den standard, der blev lagt i begyndelsen af 60'erne under viceadmiral Pontoppidans kloge, rolige og tillidsvækkende lederskab. I dag kan man nok blive bekymret for den Danske Flådes fremtidsudsigter og dermed det samlede Forsvars effektivitet og moral, men det vil jeg vende tilbage til i min afslutning.

Skibschefstiden var for mit vedkommende nu udrundet, men den nære kontakt med den operative Flåde fik jeg lov at beholde i mine kommende job, først som Chef for Torpedobådseskadren i tre år og senere som Chef for Fregateskadren i hele fire år. Med disse lange søkommandoer i den seneste del af min karriere, må jeg vist siges at have været en yderst privilegeret søofficer.

Det var i freddist ikke muligt for Søværnet at holde mere end ti torpedobåde under kommando af økonomiske og personelmæssige grunde. I 1966 var torpedobådsantallet ellers oppe på 16, alle motortorpedobåde. Det var seks FLYVEFISKEN både bevæbnet med 2 torpedoer i stævnørør og en 40 mm kanon agter, fire FALKEN både med 4 torpedorør på dækket og en 40 mm kanon agter samt seks SØLØVEN både. Sidstnævnte kunne føre enten 4 torpedoer og en 40 mm kanon eller 2 torpedoer og 2 kanoner. Alle bådklasserne var desuden bevæbnet med lettere skyts, og hver båd kunne tage 8 miner på dækket. De to førstnævnte klasser var displacementsbåde med kraftige dieselmotorer, der gav dem en fart op mod 40 knob. De var bygget i Danmark som en videreudvikling af de tyske "Schnellboote", som Søværnet overtog nogle af efter krigen. SØLØVEN klassen var en glidebåd af britisk konstruktion med gasturbinemaskineri, der gav en maksimum fart på over 50 knob. De to første af denne klasse blev bygget i England, mens de fire sidste blev bygget på Orlogsværftet i en særlig indrettet byggehal på Frederiksholm. Disse sidste fire både indgik i Flådens tal, kort efter jeg overtog eskadren. Fartprøverne foregik ved den målte mil ved Hveen, og det var meget imponerende at bevæge sig til søs med farter i nærheden af 100 km i timen. Var der kraftig søgang måtte farten selvfølgelig reduceres for ikke at risikere skader på skroget, men det gælder i større eller mindre grad alle motortorpedobåde, som ikke kan besidde samme sødygtighed som større skibe. Motortorpedobådernes besætninger var på omkring 25 mand og tjene- sten under gang var så belastende for personellet, at operationstiden måtte holdes på ikke over 12 timer i døgnet. I hvilepauserne lagde bådene sig ind i småhavne eller gik på siden af depotskibe for at blive genforsynet og forplejet.

I Torpedobådseskadren indgik som nævnt depotskibet HJÆLPEREN, et tidligere amerikansk landgangsfartøj ombygget til formålet. Her førtes eskadrechefstanderen og skibet gav underbringelse for mig og min lille stab, som dog også havde et par kontorer til rådighed på Holmen nær "torpedobådsbroerne". Desuden var der torpedobådenes Mobile Base, kaldet MOBA, bestående af en snes specialbyggede køretøjer blandt andet tankvogne samt en særlig operationsvogn med tilhørende radar- og radioudstyr. MOBA var oprettet efter engelsk mønster på initiativ af Jørgen Bork. Dens operationsafdeling blev opstillet på passende steder langs kysten og tjente som eskadrechefens kommandocentral under krigsmæssige øvelser. Logistikafdelingen tog sig af forsyningstjenesten i småhavne, når depotskibet ikke var til rådighed. Og HJÆLPEREN kunne jo ikke være flere steder på en gang. MOBA viste sig hurtigt særdeles velegnet til at lede og støtte torpedobådsoperationer i de danske kystfarvande. Endelig havde eskadren rådighed over tankfartøjet RIMFAXE, som kunne holde bådene fyldt op med brændolie, når vi var til søs.

Jeg var blevet udnævnt til kommandørkaptajn kort efter min tiltræden som eskadrechef. Under den første større øvelse aflagde eskadren besøg i den svenske flådebase i Karlskrona, mens andre danske skibe besøgte Stockholm. Besøget i Karlskrona, som andre besøg i Sverige, var meget festligt, og vi var her sammen med alle de svenske torpedobådschefer, hvad der senere gav gode kontakter til den Svenske Marine. De unge chefer kom her med et forslag om ved vor afsejling fra Karlskrona at holde en mindre fællesøvelse, hvor man ville udveksle personel mellem de to nationers både. Såvel den svenske eskadrechef, som jeg, syntes at det ville være en glimrende anledning til at lære lidt mere om hinandens organisation og taktik. Min svenske kollega måtte dog først forhøre sig hos Marineledelsen i Stockholm, og her fik han afslag med oplysning om, at noget sådant kun kunne ske med den Svenske Regerings tilladelse, og den ville ikke blive givet på grund af Sveriges neutralitetspolitik. Ærgrelsen hos vore unge officerer, som allerede havde planlagt den foreslåede øvelse i detaljer, var stor ikke mindst hos de svenske søofficerer, som gerne ville lære lidt af en nation, der hyppigt deltog i NATO øvelser. Jeg bør nævne, at øvelsen sagtens kunne være afholdt uden at røbe hemmeligheder for hinanden.

For mig var overgangen fra at have været skibschef, hvor man stod med det direkte ansvar for at føre sit skib, til at blive eskadrechef, hvor man fører opsyn med mange skibe, men ikke selv sejler dem, temmelig stor. Men det var fra starten meget opmuntrende at have så mange unge skibschefer under sig. Dygtige og energiske var de. Jeg kan ikke nævne dem alle, for der var mange, der kom og gik i min eskadrechefstid. Min operationsofficer var først kaptajnlojtnant Hans Gjødsbøl, som var en rolig og myndig og venlig officer og senere Mogens Stender Clausen. Disse var tillige chefer for MOBA. Stender Clausen var meget ilter og håndfast overfor de yngre torpedobådschefer, men han var en knag til at organisere et samlet torpedobådsangreb, hvor vi kunne få op til 32 torpedoer sendt ind mod en målstyrke samtidigt fra forskellige retninger. Selve angrebet blev ledet af den ældste torpedobådschef til søs. Denne var først kaptajnlojtnant Herluf Rasmussen, kaldet Luffe og senere Hans Jørgen Garde. Luffes force var hans naturlige myndighed og hans særlige evne til at oplære yngre chefer i at sejle gasturbinebådene, hvilket krævede en særlig teknik. Gardes styrke var hans prompte og klare kommandoføring af bådene,

når de optrådte samlet, men han var mig også en stor hjælp ved udviklingen af torpedobådstaktikken efter indførelsen af de trådstyrede torpedoer, som gav helt nye taktiske perspektiver. De var et vældigt fremskridt med hensyn til at opnå sikker træfning i målet. Torpedoerne blev styret af et svensk udviklet apparat kaldet TORCI. Fik man ikke træfning med det første, kunne man vende torpedoerne indtil flere gange og passere dem under målskibet, for under øvelsesskydninger var torpedoerne naturligvis indstillet til at gå i en dybde, som tillod dem at passere klar under kølen på målskibet. HJÆLPEREN var det mest benyttede målskib, hvilket gav mig anledning til nøje at følge med i torpedoskydningerne og iagttage de enkelte torpedobådscheferes evner. Vi foretog hyppigt vore øvelsesskydninger ved Hesselø, og engang var der en torpedo, som løb galt og brummende landede på en strandeng på øen, hvor køerne græssede. Fyrmesteren beklagede sig noget over, at han ikke derefter kunne formå sine køer til at gå ned til stranden, men han fik dog den dusør, som tilfalder findere af Søværnets materiel, efter at vi havde bjerget torpedoen, som ikke havde taget mere skade, end at den kunne anvendes igen til øvelsesbrug.

At blive torpedobådschef var ikke så let. Aspiranterne startede som elever og næstkommanderende hos en erfaren torpedobådschef, og hvis denne fandt vedkommende egnet, kom eleven op til en svær chefsprøve i manøvrering, evolering, blindsejls samt torpedo- og kanonskydning. Eskadrechefen og ældste torpedobådschef var med ombord som dommere. Jeg husker disse prøver vel, for elevernes nervøse var ofte på højkant. Vi startede med al gennemgå dagens program i chefslukafet over morgenkaffen i den torpedobåd, eleven skulle aflægge sin prøve i. Ved en sådan lejlighed blev jeg meget overrasket ved at blive budt på en stor havanacigar af vedkommende elev, til hvilket jeg skyndte mig at sige, at eskadrechefen ikke tog mod bestikkelse af nogen art. Kun hvis han kunne klare prøven uden fejl, ville han få chancen for en dag at blive torpedobådschef. Det gjorde elevens nervøsitet endnu større, men det viste sig at være hans chef - I parentes bemærket en vældig frisk og kapabel chef, som tillige var en stor joker, kendt under navnet "Ras" -, der havde opfordret eleven til at gøre et godt indtryk på eskadrechefen lige fra prøvens start ved som den selvfølgeligste ting af verden at byde ham en dyr cigar. "Ras" vidste ikke, at jeg kun røg pipe. Trods denne lidt usædvanlige start gik prøven, så vidt jeg husker, ganske godt for vedkommende elev, men det var ofte, at vi måtte gøre dele af disse prøver om, før vi godtog en elev som kommende chefsemne. Enkelte klarede ikke prøven og måtte forlade eskadren for at få andre og mindre nervepirrende job i Søværnets tjeneste. Det var vigtigt at sikre sig, at de kommende torpedobådschefer havde tag på at føre en fast kommando i en ung alder og havde den fornødne reaktionsevne, da de jo fik et stort ansvar for båd og mandskab i situationer, der ofte var kritiske.

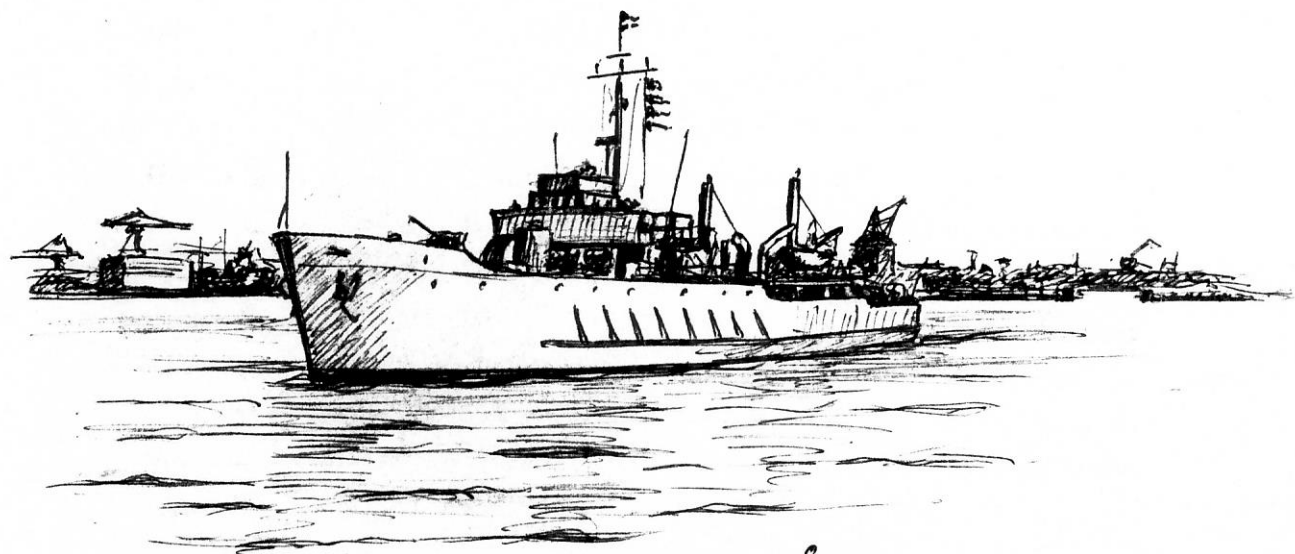
Jeg var ofte til søs i torpedobådene under øvelser og forlægninger. Når der var svær sø, var det ikke mange som undgik at få en våd trøje. I de ældre FLYVEFISKEN både kom jeg til at beundre roergængerne, som i timevis måtte slide hårdt i rattet for at holde båden på kurs eller i ret formation i divisionen. Ja, og så sandelig også de yngre torpedobådschefer, som i mørke med fuldstændig blændede både og 33 knobs fart måtte holde tæt station i kølvandet på divisionsbåden.

I beretningen om min chefstid i kystjagerne har jeg omtalt den store betydning som erfarne sergenter og konstabler havde for det høje professionelle stade, som udmærkede Flådens skibe i 60'erne. Det gjaldt også torpedobådene, men jeg bør her tillige fremhæve de mange unge styrmænd og maskinmestre, som efter en kort officersuddannelse blev udnævnt til søløjtnanter af 2. grad af reserven og på udmærket vis fyldte alle de subalterne officersposter i Torpedobådseskadren. Da de kun havde et års tjeneste ombord, var der et stort gennemtræk af disse officerer, og det var umuligt for en eskadrechef at lære dem alle at kende. Når vi lå i havn, skaffede alle eskadrens officerer i HJÆLPERENS officersmesse, og selvom den var stor, var der så mange, at skafningen måtte foregå i to hold med en halv time til hvert hold. Alligevel var der altid god stemning i messen, for den var et naturligt sted til at udveksle historier om morsomme tildragelser fra eskadrens dagligliv. Jeg husker historien om den unge reserveløjtnant i HØGEN, der en morgen skulle overvåge flaghejsningen i sin division, hvor alle flagene kom til at sidde på halv stang, fordi nogle spøgefugle havde slået knob på flaglinerne. Da vagthavende torpedobådschef spurgte ham, hvad meningen var, svarede han friskt, at det var fordi hans bedstemor lige var død, og den var jo til at tage og føle på.

Her må jeg indføje, at jeg personlig altid har lagt vægt på en korrekt udførelse af Søværnets enkle og smukke flagceremoniel, hvor besætningen afbryder arbejdet, når der varscoes "Klar overalt", gør front mod flaget og tager huen under armen, når orlogsflaget hejses eller nedhales, indtil der varscoes "Gå videre". Thi Søværnet har i mange århundreder sat en særlig ære i at vise Dannebrog - i form af det dybrøde orlogsflag med splitterne - respekt som det nationale symbol. Som eskadrechef fik jeg i starten en del kritik udefra på grund af uregelmæssigheder i torpedobådene under flagceremoniellen. Søværnets Artilleriinspektør - kommandør Eigil Franch-Petersen, under hvem overopsynet med det ceremonielle sortererede - havde gjort sig til vane, at spadsere en tur på Holmen omkring flagtid, og han undlod ikke omgående at lade vedkommende chef underrette, hvis han så noget kritisabelt, som for eksempel personel, som glemte at tage huen af eller flag der blev hejst eller nedhalet for sent. Sådant kritik kunne jeg som eskadrechef ikke lade sidde på mig, så jeg gjorde mig derfor til vane at være på broen i HJÆLPEREN, hvorom torpedobådene lå samlet, for at overvåge, at alt gik korrekt til, når der blev pebet "Klar ved Flag og

Gos". Mine torpedobådschefer var til en begyndelse lidt sure over min nidkærhed på dette område, som de kaldte en del af den "rutinemæssige detailtjeneste", men de blev efterhånden nogle gode støtter i at hjælpe mig med, at der ikke kunne rejses kritik mod eskadren, hvad det ceremonielle angik. Ude på Holmen havde torpedobådseskadren en tid øgenavnet "Drengespejdereskadren". Det var os chefer meget

om at gøre, at dette kun kunne opfattes som noget positivt.

HJÆLPEREN FOR UDGÅENDE
FRA HOLMEN 1967

Chefen for HJÆLPEREN var i min tid først orlogskaptajn Ib Illum, som var en dygtig manøvrer, hvad der var vigtigt, for HJÆLPEREN var lidt af en drivkasse. Illum hørte iøvrigt til den strenge og formelle type chefer, som nok var respekteret af de undergivne, men ikke elsket. Senere fik vi orlogskaptajn Kjeld Søderlund, søartillerist, ivrig sejlsportsmand og i det hele taget en dygtig søofficer med godt humør og et godt forhold til depotskibets besætning, som havde den sureste del af arbejdet ved eskadren.

I HJÆLPEREN havde vi engang marinemaleren Søren Brunoe med til søs, hvor han arbejdede flittigt med tegneblokken og også var et hyggeligt medlem af officersmessen.

Eskadreteknikofficeren orlogskaptajn Niels Erik Hansen og hans hjælpere havde rigeligt at se til døgnet rundt, når vi var ude. Havarier på motorer eller skrog og skruer undgik vi ikke med de farter, bådene skulle anvende i snævre grundede farvande og ud og ind af småhavne om natten med slukkede lanterner. Reglen var, at en båd, der sejlede med slukkede lanterner skulle vige for alle andre skibe, den kom i nærheden af, og det kunne jo i et kritisk øjeblik aflede chefens opmærksomhed fra den sikre navigation udenom rev og røser. Uforklarligt nok skete de fleste grundberøringer i dagslys. Men der er et gammelt ord i Flåden, der siger, at den torpedobådschef, som aldrig har været på grund, har sejlet som en tøsedreng. Havarier skulle selvfølgelig gerne undgås, og når de skete, blev de også behandlet med alvor af den nyoprettede Søværnets Havarikommission.

Jeg fik selv sammen med nogle af mine torpedobådschefer en alvorlig påtale fra Chefen for Søværnet, som følge af hændelser ved Kongsøre kaj, hvor der blev beordret tre torpedobåde på siden af HJÆLPEREN for torpedoombordtagning til næste dags konkurrenceskydning. Vandstanden var observeret ved middagstid, men den var faldet i løbet af aftenen, da bådene kom på siden. De fik nogle hakker i deres skruer, da de tog et sving ind mod land for at manøvrere på siden af HJÆLPEREN. Orlogsværftet havde heldigvis reserve-skruer liggende på lager. Men det var et beklageligt fejlskøn fra min og de involverede chefers side, og vor eneste undskyldning var, at den årlige torpedoskydekongurrence, hvor man kappedes om en sølvpokal skænket af det svenske firma, der havde leveret vore torpedoildledelsesinstrumenter, var en meget hektisk tid med arbejde både dag og nat en hel uge.

Også en anden gang var der nerver på højkant i eskadren. Torpedobådene og HJÆLPEREN lå i Korsør og skulle til Holmen ved vintertide for at få nogle presserende eftersynsarbejder udført, da der kom melding om, at Københavns havn var ved at fryse til. Især SØLØVEN bådene risikerede at få deres skruer slået i stykker af isen. En opringning til Søværnets Operative Kommando, om hvorvidt man ville acceptere, at eskadren frøs inde i Korsør eller ville tage et medansvar for eventuelle skader på bådene under forlægning til Holmen, blev besvaret af stabschefen med, at det alene var en afgørelse, som eskadrechefen måtte træffe og tage ansvaret for. Vi klarede imidlertid

forlægningen uden skader ved på det sidste stykke vej ind til Holmen, hvor isen var værst, at tage de fire SØLØVEN både på slæb af HJÆLPEREN og lade de øvrige sejle langsomt med i den rende, som HJÆLPEREN brød.

I de år var det blevet skik og brug, at Flådens skibe en gang om året holdt åbent hus i form af en dag til søs for besætningens pårørende. Ved Torpedobådseskadren gjorde vi det samlet og valgte Korsør som udgangspunkt, for flådestationen her var den mest centralt beliggende i Danmark. Ude i Storebælt viste eskadren torpedobådsevølger med høj fart, mens HJÆLPEREN viste forskellige sømandsskabsfærdigheder såsom opsamling af en overbordfalden og slukning af brand ombord. Fra HJÆLPEREN kunne de civile også iagttage, hvordan det så ud, når en torpedobåd affyrede en torpedo og andre skød med deres kanoner mod en udlagt pilk. Der blev midt på eftermiddagen serveret kakao med røde pølser til alle, en madsammensætning som af en eller anden grund var blevet meget populær i eskadren, mest måske fordi den var nem og hurtig at tilberede for kokkene. Der var trængsel på HJÆLPERENS bro og dæk hin familiedag, - og chefen og trossefolkene kunne næsten ikke komme til, da vi skulle fortoje ved flådestationen efter en meget vellykket dag til søs. Jeg havde inviteret min kone og mine børn med den dag. De yngre besætningsmedlemmer havde fortrinsvis inviteret deres forældre eller kærester med ombord. Alle gæsterne var interesserede i at se lidt af det, vi beskæftigede os med, når vi var til søs, og humøret var højt både hos gæster og besætninger. Heldigvis havde det været strålende sol, og Storebælt havde vist sig fra den mest venlige side den dag.

Den store årlige begivenhed var Nordkommandoens øvelse BOLDGAME, hvor torpedobåde fra Norge, Vesttyskland og Danmark deltog med nogenlunde lige mange enheder. I begyndelsen havde englænderne også deltaget i denne øvelse, men efter at "Royal Navy" havde opgivet sit motortorpedobådsvåben, var der kun et par forsøgsbåde med. De var til gengæld nogle af de mest ivrige deltagere og bidrog til at skabe en "fighting"- og "gentleman"-ånd, som vi andre nødigt havde været foruden. Øvelsen var normalt opdelt i en norsk ledet fase i det sydlige Norge, en dansk ledet fase i de indre danske farvande og en tysk fase i Østersøen. Disse øvelser gav et fortrinligt farvandskendskab og nyttigt udbytte i taktisk samarbejde mellem de forskellige nationers torpedobådsstyrker, og de fremmede tillige et gavnligt konkurrencemoment. Operationsprincipperne var lidt forskellige i de forskellige lande, men det forhindrede ikke taktisk samvirke. Signalsproget var naturligvis engelsk, og engelsk var også sproget ved alle briefinger og debriefinger. Der var adskilligt at lære af hinanden, også fordi de tre nationers våben og andet udstyr var noget forskelligt. Nordmændene, der var vant til at operere fra ventepositioner mellem klippeøer og skær, hvor vandet normalt var dybt lige ind til kysten, følte sig lidt pressede i de mere åbne og læge farvande i Danmark, hvor man hele tiden skulle passe på ikke at gå på grund. Tyskerne var meget bundne af deres divisionstaktik, hvor de yngre chefer fulgte i hælene på deres divisionschef i tykt og tyndt. De danske torpedobådschefer var vant til at operere mere selvstændigt omend altid koordineret. Den tyske flotillechef sagde engang, at han misundte mig mine dygtige selvstændigt tænkende chefer, hvad jeg naturligvis tog som en kompliment til Søværnets uddannelsesmetoder, men tilføjede, at betingelsen for at nå dertil var, at torpedobådscheferne forblev to til tre år i deres job. Tyskerne og til dels Nordmændene skiftede deres chefer ud hvert år, så det var altid nye ansigter, vi så ved årets BOLD GAME. I min tid var den tyske flotillechef først kommandør Matzen og senere Helmuth Klose, begge særdeles erfarne og samarbejdsvillige chefer. Klose endte sin karriere som "Flag Officer Germany", d.v.s. chef for hele den operative Vesttyske Flåde. Han var en god ven af Danmark og gjorde en stor indsats for at få fortidens fjendtlighed mellem danskere og tyskere ud af verden under henvisning til, at hans besætninger var en ny generation af unge tyskere, som ønskede samarbejde og venskab fremfor modsætninger og dominans. Den norske MTB/MKB-inspektør var ingen anden end min gamle ven og klassekammerat fra Sjøforsvarets Stabsskole, Torbjørn Johannessen. Der udviklede sig et godt personligt venskab mellem de tre nationers ledere af torpedobådsvåbnet, hvad der også satte sit præg på samværet mellem besætningerne fra de forskellige lande, og det har, så vidt jeg ved, også været tilfældet for vore efterfølgere.

Samarbejdet med den Vesttyske Flåde indenfor rammerne af den nyoprettede Østersøkommando under NATO udvidedes stærkere og stærkere i disse år. Da den danske Kamp-informationsskoles materiel efterhånden trængte til fornyelse, fik Søværnet ved admiral Helms mellemkomst udvirket, at Søværnet kunne benytte en større og mere avanceret taktisk træner i Wilhelmshaven. I en vinterperiode, hvor Flådens skibe lå inde, fik vi stillet ubådseskadrens depotskib HENRIK GERNER til rådighed for transport til og fra Wilhelmshaven af de mange chefer og officerer, som skulle deltage i vinterens nationale søkrigsspil. HENRIK GERNER var en tidligere Bornholmerrutebåd, købt af Søværnet og ombygget til depotskib. Der var god plads ombord med en større salon, der tjente som officersmesse. På sejladsen ned og tilbage blev der derfor god lejlighed til at dyrke kammeratligt samvær med de mange kolleger fra den operative tjeneste, som man ellers ikke kunne være i kontakt med i den daglige tjeneste.

På træneren i Wilhelmshaven havde vi et interessant spil, hvor jeg som chef for Torpedobådseskadren var blevet udpeget som leder af angrebspartiet. Planerne, som de to partier skulle "kæmpe" efter, blev naturligvis holdt hemmelige for modparten, og sådanne spil i en taktisk træner havde andre fordele for øvelser til søs, i og med at man kunne se bort fra mange af de sikkerhedsbestemmelser, som lagde en dæmper på udfoldelserne under fredstidsøvelserne til søs. I træneren kunne man helt koncentrere sig om kamptaktikken. Radarens udvikling havde gjort det sværere for torpedobåde at opnå overraskelse i deres angreb. Jeg fandt derfor, at mit parti skulle forsøge sig med en form for diversion, der kunne give grundlag for en vis form for overraskelse. En torpedobådsgruppe blev udstyret med såkaldte "decoys", som på modstanderes radar giver udseende af, at der er dobbelt så mange både i vedkommende gruppe, end der reelt er. Denne gruppe skulle så sendes først ind for at lokke modstanderens dækningsstyrke væk fra den konvoj, der var det egentlige mål for vore torpedoer, i håb om at de øvrige torpedobåde kunne komme uengageret i angreb fra andre retninger. Krigslisten lykkedes til stor morskab for spillerne lige med undtagelse af den styrkechef, som havde ladet sig lokke bort. Under en senere øvelse til søs skulle jeg igen få brug for en lignende diversionstaktik, omend i en mere forsvarsbetonet opgave. Derom senere.

Særlig oplivende i min tid som Chef for Torpedobådseskadren var at være ude med MOBA. Det var faktisk at genopleve drengetidens friluftsliv som spejder. MOBAs besætning boede i telte og bespisningen foregik fra en slags feltkøkken. Jeg delte sammen med chefen for MOBA en primitiv indrettet kassevogn, som var vor sove-, spise og arbejdsplads. Efter min tid blev kassevognen dog udskiftet med en mere komfortabel campingvogn. Kokkene ved MOBA var under primitive forhold de rene mestre i at lave god mad til operationsholdet, som bestod af cirka 30 mand. Det meste af tiden tilbragte jeg og mine hjælpere i operationsvognen, hvor vi havde radaren og radiotelefonforbindelsen til torpedobådene samt til de fly, vi arbejdede så meget sammen med under vore øvelser. Der var en særlig vogn til radiotele-

grafi. MOBA havde nogle fremragende dygtige telegrafister, som måtte klare sig med meget lidt hvile, da der hele tiden var eller skulle noget i æteren. Samarbejdet med Flyvevåbnet blev meget udbygget i disse år, og det var en stor tilfredsstillelse at se, hvor gnidningsfrit det taktiske samvirke mellem torpedobådene og Flyvevåbnets jagerbombepiloter under koordinerede angrebsøvelser efterhånden gik. En torpedobåd fik ofte den opgave at skygge og rapportere en "fjendtlig" målstyrke og samtidig dirigere jagerbombefly ind mod den i et indledende flyangreb, for alle torpedobådene selv gik ind i et samlet torpedobådsangreb. Til lands kan man få en flyver til at starte fra sin base og angribe et bestemt punkt på landkortet, men til søs, hvor målene ustandselig bevæger sig, og hvor sigtbarheden ofte er nedsat, må der faktisk en ret nøje dirigering til for ikke at risikere, at flyet enten ikke finder målet eller angriber et forkert mål.

MOBA-turene gav også mange dejlige naturindtryk fra det danske landskab, indtryk som står skarpt i erindringen. Nogle klare forårsuger ved Hanstholm, hvor den friske, kølige luft fra Vesterhavet suste ind mellem vore vogne, der var opstillet på toppen af en bakke. En sommeruge på Djursland, hvor de lyse nætter fortryllede os. Og nogle efterårsuger på Møen, hvor bygerne silede ned gennem skovens gulbrune blade og blæsten trak sorte striber på vandet ud fra de hvide kridtklinter. Det var her en oktobermorgen i daglysningen, jeg under en NATO øvelse så en allieret flådestyrke med destroyere, landgangsskibe, minestrygere støttet af mange fly stævne ind mod kysten for at illudere den invasionsstyrke, som det var vor opgave at bekæmpe, før den kunne sætte tropper i land på dansk kyst. Det var et syn, som ikke var så meget forskelligt fra det mareridt, jeg tidligere havde drømt, og som jeg har beskrevet i indledningen til dette kapitel.

Imødegåelse af invasionsstyrker kommende østfra var en af vore hovedopgaver ved eskadren, og den blev hyppigt indøvet under de store øvelser. Gratis skulle en sådan invasionsstyrke ikke få landgangsbilletten, det var vi fast besluttede på ved Torpedobådene. I den henseende var den Kongelige Forholdsordre for Forsvaret ved et angreb på Danmark og de ordrer, vi havde fra vore kommandomyndigheder, tydelige nok. Og vi der havde oplevet en 9. april 1940, følte et særligt ansvar for, at hin situation ikke skulle gentage sig.

Det sidste år jeg var ved Torpedobådseskadren, fik vi en interessant opgave. Søværnets Operative Kommando var af Chefen for Søværnet blevet pålagt at udarbejde såkaldte typekrav til erstatningsbygning af vore ældste torpedobåde af FLYVEFISKEN og FALKEN klasserne. Admiral Helms lod opgaven gå videre til min eskadre. Jeg dannede derfor et lille "ad hoc team" af de ældste torpedobådschefer og eskadreteknikofficeren. Der var mange spørgsmål at tage stilling til. Skulle vi fremtidig satse på gasturbine- eller dieselmaskineri? Vi var de eneste i Nordkommandoen, som allerede havde gasturbinemaskinerier i små skibe. Skulle vi satse på glidebåde med meget høj fart, eller på displacementsbåde, som var langsommere men mere sødygtige. Skulle det være træ eller stålskrog. Og hvilken bevæbning og andet teknisk udstyr skulle vi anbefale? At udviklingen gik i retning af både med en lidt større tonnage, var klart, for det var den vej vore vesttyske og norske allierede og iøvrigt også Sverige og Sovjet var gået med deres nyeste torpedobåde. Som i Norge gik vi ind for et stålskrog med udpræget brug af letmetal i overbygningen for at holde displacementet nede. Vi anbefalede også et displacementskrog fremfor et glidebåds-skrog som i SØLØVEN bådene. Det førstnævnte ville være bedre egnet til ve og søforholdene i Østersøen, som var vor primære operations plads. Men det ville betyde, at vi ikke kunne regne med farter meget over 35 knob, og det fandt vi acceptabelt. På fremdrivningsområdet anbefalede vi et kombineret gasturbine- og dieselmaskineri, der kunne yde høj fart, når turbinerne var igang, og en mere økonomisk fart på en dieselmotor. Vi havde nogle analyser fra vore øvelser, der viste, at det var relativt kort tid torpedobådene havde behov for den meget høje fart. Det var mest ved lange operative forlægninger og selvfølgelig under og efter et angreb. Bevæbningen gav anledning til en større debat i vor lille gruppe. Både Østmagterne, Vesttyskland og Norge havde fået missilbevæbning i deres både. Norge havde selv udviklet et kortere rækkende missil. Vesttyskland havde anskaffet et længere rækkende fransk missil, som naturligvis også var dyrere end det norske. Det afgørende for os var imidlertid, at Sovjet benyttede et langtrækkende missil benævnt STYX. Afgørelsen om missilvalg lå udenfor eskadrens ressort, men at det skulle være et længere rækkende missil, for ikke at blive distanceret af Østmagterne, var vi ikke i tvivl om. Hvad med torpedoer? Nordmændene havde undladt at torpedobevæbne deres nye missil/kanonbåde af STORM klassen. Vi havde imidlertid så gode erfaringer med vore nye trådstyrede torpedoer, at vi fandt at måtte anbefale en torpedobevæbning ved siden af en missilbevæbning. Missiler rækker længere, men træffer over vandlinjen på målet, torpedoerne træffer under. Så hvis man skulle stræbe efter at sænke fjendtlige skibe af en vis størrelse, og det var der behov for i et invasionsforsvar, måtte torpedobådene bibeholde vore gode torpedoer. Som kanonbevæbning var der behov for et noget kraftigere og radarstyret automatskyts, fremfor de håndbetjente 40 og 20 mm kanoner med optisk ildledning, som eskadrens både dengang var udstyret med. Såvel den norske, vesttyske, svenske og iøvrigt også den sovjetiske udvikling gik i den retning. I det hele taget havde vi fået mange impulser fra det nære samarbejde, vi havde med den Norske og Vesttyske Marine og tillige som en følge af den kontakt, vi trods Sveriges neutralitetspolitik havde fået med den Svenske Marine.

Personlig var jeg meget opsat på at få noget moderne kampinformationsudstyr i de nye både. Det, vi havde i de eksisterende både, var ret primitivt, stort set blot en radarskærm og et håndplot, hvor plottergasten stod og arbejdede med en linial, en passer og nogle farveblyanter. Rummet var ganske lille, og i søgang gik hele udstyret ofte på dorken eller blev tilsolet af chefens væltede kaffekop. På kampinformationsområdet var det så heldigt, at en af mine tidligere medarbejdere fra Kampinformationsskolen, orlogskaptajn Peter Broberg, fik færtten af, at svenskerne arbejdede med et kommercielt forhandlet moderne dataudstyr, som var egnet til torpedobåde. Der var dog tale om en længere udviklingsproces, så min eskadre kunne blot anbefale, at der til de nye både blev anskaffet moderne datastyret kampinformations- og ildledelsesmateriel. Vi endte vort studium med et besøg i Sverige, hvor vi fik forevist og fik sejlet med svenskernes nye SPICA klasse torpedobåd, som vi i mange henseender anså for den ideelle type. Jeg og mit lille "team" ved Torpedobådseskadren havde mange tidskrævende diskussioner, om hvad vej vore anbefalinger skulle gå, men kunne dog til sidst fremkomme med en enig anbefaling om typekravene til de nye både. Vi havde da også den glæde, dels at Søværnets Operative Kommando og Søværnsstaben, sidstnævnte med kontre-admiral Brinck-Lund som stabschef og hovedansvarlig for Søværnets nyanskaffelser, godkendte vore typekrav, dels at de kommende ti både af WILLEMOES klassen blev bygget i stor overensstemmelse med de ønsker, vi havde fremlagt. Der skulle dog gå det meste af seks år, før de første nye WILLEMOES både begyndte at indgå i Flådens tal.

Min tid ved Torpedobådseskadren var en pragtfuld tid, ikke mindst på grund af det nære samarbejde, jeg havde med så mange unge mennesker, der gik til opgaverne med iver og højt humør. Vi manglede aldrig gode officerer i eskadren, for af de unge nyudnævnte søløjtnanter, der kom fra Søofficersskolen, indgav et stort tal ansøgning om at komme til at gøre fremtidig tjeneste ved torpedobådene.

Men min tid ved Torpedobådseskadren måtte jo til sidst få en ende, hvilket skete ved en stor parade i Århus havn den 1. oktober 1968, hvor jeg blev afløst af min noget ældre kadetkammerat, kommandørkaptajn H.M. Petersen, "Rox", som jeg skulle bytte job med. Han havde været operationschef i Søværnets Operative Kommando. Mine torpedobådschefer havde, da jeg gik fra borde for sidste gang, i al hemmelighed forberedt en særlig æresbevisning for mig, idet de havde fået fat i en af Søværnets ti årsers slupper, hvori jeg med cheferne ved årene blev roet fra HJÆLPERENS affirede faldereb over havnen til en repos nær den kontorbygning, hvor kommandoen havde til huse dengang. Forinden havde eskadren foræret mig en lille messingkanon, som var en tro kopi af det gamle skibsskyts fra sejlskibstiden. Lavet-ten var lavet af spantetræ, som var fisket op fra vraket af lineskibet PRINS CHRISTIAN FREDERIK, der i 1808 blev sænket ved Sjæl-lands Odde af tre engelske linjeskibe, efter en modig kamp, hvor blandt andre Peter Willemoes faldt. Kanonen var fremstillet ombord i HJÆLPEREN af eskadrens teknikerkonstabler, og den har siden haft en fremtrædende plads i mit hjem, som et flot minde om en aktiv og dejlig tid i Søværnets sejlene enheder. Det var en bevæget afsked, jeg her tog med min gamle eskadre og de unge mennesker, som havde været mine fortrinlige støtter i udviklingsarbejdet på det taktiske område, og hvad gjaldt eskadrens fremtidige materiel. Det var disse særlige opgaver, som havde præget tiden ved Torpedobådseskadren i de år, jeg havde haft det privilegium at være dens chef.

Her vil jeg gøre et spring i kronologien og berette om min næste eskadrechefspost som kommandør ved Fregateskadren i årene 1974-78. Der har gennem hele min karriere været en glimrende, kontinuitet til stadig mere ansvarsfulde stillinger såvel til søs som ved stabs-tjenesten.

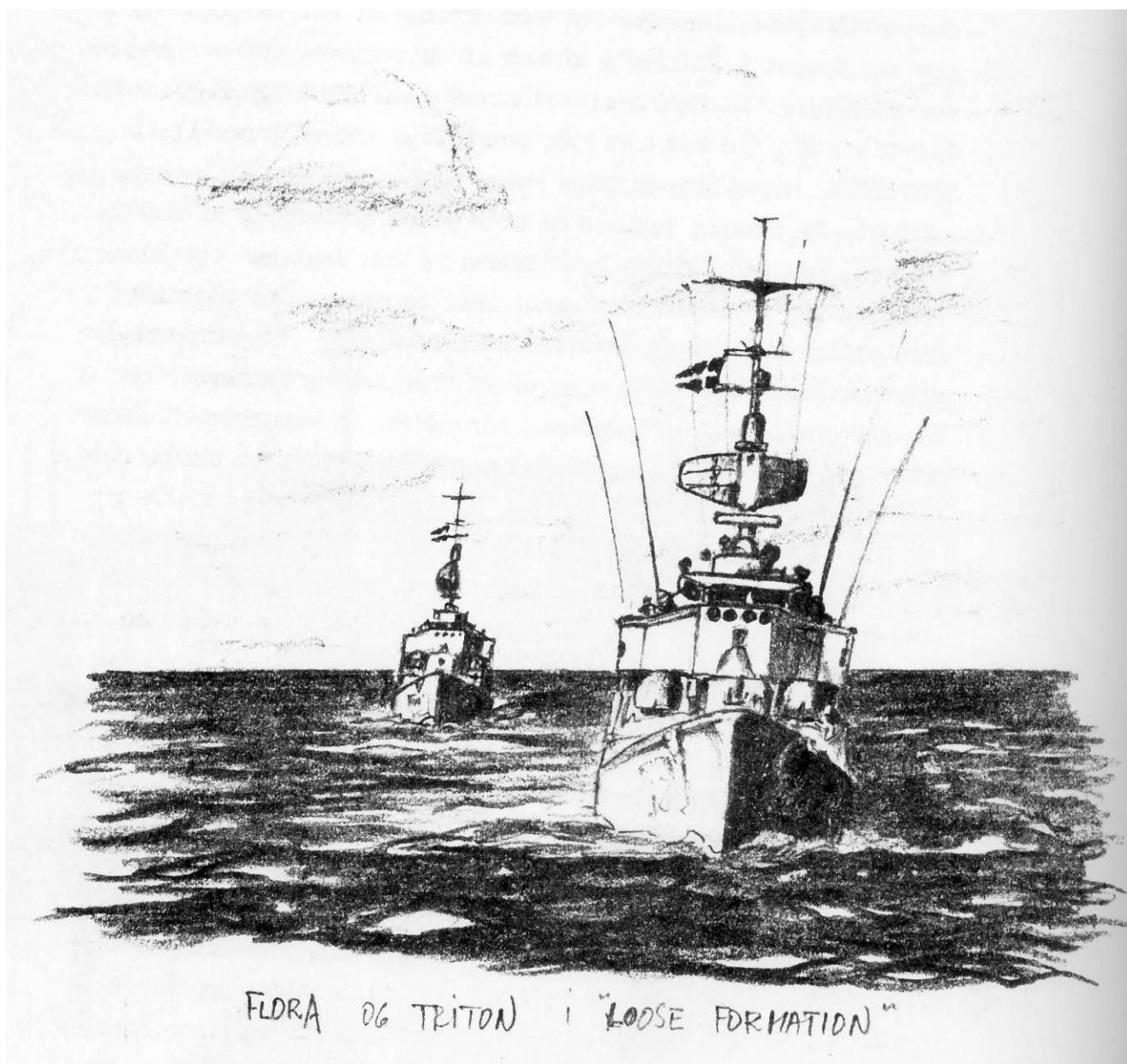
I modsætning til Chefen for Torpedobådseskadren tilbragte Chefen for Fregateskadren det meste af tiden i land med planlægning og administration. Men der var alligevel rig lejlighed til at komme til søs dels på inspektionsture, dels under de større øvelser, hvor Fregat-eskadrechefen højst sin stander i en fregat af PEDER SKRAM klassen for at virke som øvelsesleder eller kommanderende for Flådens overfladekampgruppe.

Fregateskadren bestod i min tid af en lidt broget sammensætning af skibe. Der var de to egentlige fregatter PEDER SKRAM og HERLUF TROLLE, som var ved at blive armeret med såvel antiskibs- som antiluftmissiler. Der var korvetterne af TRITON klassen, som var bygget i Italien i midten af 50'erne og som nu var under udfasning. De fire inspektionsskibe af HVIDBJØRNEN klassen, hvortil i min tid kom det lidt større, nye inspektionsskib BESKYTTEREN. Inspektionsskibene havde helikopter ombord, når de var på togt. Og endelig var der de otte patruljefartøjer af DAPHNE klassen, som var Flådens arbejdsheste i den daglige stationstjeneste ved marinedistrikterne. I alt en snes skibe med vidt forskellige opgaver og materiel at overvåge. Inspektionsskibene, der havde deres opgaver på Grønland og Færo-erne, og kun var underlagt min kommando, når de var hjemme, blev dog kort efter min afgang fra Fregateskadren etableret som en særlig Inspektionsskibseskadre.

Fregateskadrechefen med sin lille stab bestående af en teknikofficer og en operationsofficer holdt til i Søminevæsenets gamle kon-torbygning på Nyholm sammen med Mineskibs- og Ubådseskadren. Denne bygning var blevet ledig efter sammenlægningen af Søværnets tekniske tjenester til den nyoprettede Søværnets Materielkommando, der havde en kontreadmiral som chef.

Eskadreteknikofficerer var i min tid kommandørkaptajnerne Jens Christian Skovbjerg Sørensen, Hans Eskildsen, som desværre dø-de i sin tjeneste ved eskadren, og til sidst Hans Erik Hansen, alle udmærkede og energiske officerer med en grundig ma-skinmesteruddannelse bag sig ved siden af søofficersskoleuddannelsen. Som operationsofficerer havde jeg på tur orlogskaptajnerne Knud Erik Johan Borck, Søren Lund og til sidst Svend Kirkegaard-Sørensen, som alle var velbegavede, initiativrige og arbejdsomme. De havde også været tidligere ældste torpedobådschefer, hvilket var et princip, som jeg selv havde lagt stor vægt på at få gennemført på grund af det nære taktiske samarbejde mellem Fregateskadrens

kampskibe og torpedobådene i en krigssituation. Borck hjalp mig specielt med at tilrettelægge nogle taktiske duelighedsprøver for korvet-terne. Det var en slags konkurrence som "General Drill", men vi gik videre end under denne tidligere omtalte øvelsesform, idet prøverne stillede skibene over for en række krigsmæssige opgaver, hvor der for eksempel skulle manøvreres taktisk, anvendes våben, tages forholds-regler mod angreb med kerne- og kemiske våben, udføres bugsering af et beskadiget skib, udbedres havarier ombord i eget skib samt fore-tages førstehjælpsbehandling af kampskadet personel. Det var krævende prøver, hvad angår planlægning fra eskadrens side og udførelse fra korvetternes side. Eskadrestaben virkede som dommere, og prøven tog et par dage at gennemføre. Mandskabet gik vældig op i den slags øvelser for at vise deres skibs duelighed på de forskellige områder.

En særlig øvelse, som korvetterne måtte igennem, var skydning med forlagt sigte, d.v.s. man skyder mod et andet skib, men kanoerne bliver stillet med en lille fejlinkel for sideretningen, så nedslagene falder i målskibets kølvand. Det er det nærmeste, man kan komme en krigsmæssig skydning i fredstid. Men sikkerhedsreglerne må kontrolleres meget nøje, så man ikke rammer målskibet. Det var sket et par år tidligere, hvor nogle øvelsesgranater, der dog ikke kan detonere, slog ned i målskibet. Heldigvis fik man stoppet skydningen i tide, før der skete alvorlige skader.

De to korvetchefer jeg husker bedst, var orlogskaptajnerne Jørgen Jacobsen, kaldet "Jackson", og Poul Garde. Jackson var en rolig, dygtig og myndig skibschef. Garde var af den mere impulsive type, men han havde en vældig fighting spirit, og godt tag på sin besætning. Han kunne sommetider være lidt svær at holde styr på, men man tilgav ham altid på grund af hans særlige "go".

Søren Lund var som operationsofficer især beskæftiget med at udarbejde de taktiske procedurer, hvorefter Flådens Overfladekampgruppe skulle operere i en krise- og krigssituation. Det var en udbygning af de overordnede nødplaner, som var udstedt af Søværnets Operative Kommando og godkendt af Forsvarschefen. Det var iøvrigt planer, som jeg kendte ud og ind, fordi jeg i mit foregående job som operationschef ved Søværnets Operative Kommando havde været ansvarlig for at holde dem ajour. Som designeret kommanderende for Overfladekampgruppen var jeg ansvarlig for de taktiske og logistiske operationsordrer. Det drejede sig om overvågning og kontrol med adgangsvejene til Sund og Bælter, fremskudt rekognoscering i en krisesituation, beskyttelse af minelæggerne og de udlagte minefelter og imødegåelse af fjendtlige invasionsforetagender mod de danske kyster og naturligvis også bekæmpelse af fjendtlige styrker, som måtte søge at trænge gennem de danske farvande. Der var på disse områder tale om et nært og direkte samarbejde med Flyvevåbnet, Marinedistrikterne med deres forter og radarstationer samt med Forsvarets Efterretningstjeneste, alt naturligvis under den operative kommandos ægide. Chefen for Søværnets Operative Kommando var i de år kontreadmiral Henrik Marius Petersen og hans stabschef kommandør Helge Niel-

sen, begge gamle kammerater fra kadettiden. De var tillidsvækkende og klare i deres måde at føre kommando på, og "Rox" var tillige meget opmuntrende overfor sine eskadreachef og tilskyndede dem til at løse de foreliggende problemer i fællesskab. Man fik påny fornemmelsen af at være i et "happy ship", når man var sammen med ham. Det var et stort tab for Søværnet, at "Rox" skulle gå hen og dø så pludseligt i sin stilling som chef for Søværnets Operative Kommando. Hans enke forærede mig Captain Roskilis fire binds værk om "Royal Navy" under anden verdenskrig, "The War at Sea 1939-45". Hun skrev til mig, at hun havde handlet i Marius ånd ved at overlade mig dette klassiske søkrigshistoriske værk, som enhver udøver af søkrigskunst bør have studeret grundigt og hele tiden kan have behov for at vende tilbage til for at forstå søkrigens betingelser og få inspiration. Til mit ansvarsområde hørte også de forsyningsmæssige og havarimæssige problemer, som kunne blive en følge af krigsmæssige handlinger. Her fik jeg en god kontakt med Søværnets Havariskole og Lægetjenesten, for vi måtte jo have gennemtænkt, hvad vi skulle gøre for at bjerge skibe og behandle sårede efter en kamphandling. Cheferne for Torpedobådseskadren og Mineskibseskadren var dengang kommandørerne Sven Eigil Thiede og Jørgen Philip Rasmussen. Vi havde hyppige møder og diskussioner om, hvorledes vi skulle klare de alvorlige problemer, der kunne opstå. Vi inddrog vore operationsofficerer i disse møder, og meningerne var ofte delte, men det lykkedes os da altid at blive enige om retningslinjerne. Den aktuelle ordregivning tilkom mig som kommanderende for Overfladekampgruppen, og meget måtte jo komme an på, hvordan situationen ville udvikle sig under krise- og krigshandlinger. Men jeg tør roligt påstå, at der var godt "fodslag" i Flåden i disse år. Noget direkte samarbejde med Hærens enheder, havde jeg ikke, for det var Marinedistriktschefernes opgave.

Svend Kirkegaard arbejdede som operationsofficer videre med vore taktiske planer, sari måtte ændres betydeligt, fordi Søværnets bevæbning med de avancerede missilsystemer HARPOON og SIASPARROW var ved at skride godt fremad, og fordi samarbejdet med Flyvevåbnets HAWK missilbatterier krævede særlige samarbejdsprocedurer. Han var også meget engageret i tilrettelæggelsen af overførslen af inspektionsskibene til den kommende Inspektionsskibseskadre, der fik tilholdssted i Frederikshavn. Overførslen var et ret indviklet og detaljeret arbejde, fordi skiftet brød med mange års praksis på det administrative område.

Den første chef for Inspektionsskibseskadren blev iøvrigt min gamle næstkommanderende fra kystjageren HUITFELDT, nu kommandørkaptajn Ib Rørdam Michelsen. Men lad mig fortælle lidt om inspektionsskibene, mens de endnu var i Fregateskadrens regi. Søværnet har i dette århundrede haft tradition for et stærkt engagement i inspektions-/stationstjeneste ved de atlantiske dele af Riget. At der hyppigt var stationeret orlogsskibe der, betød meget for samhørigheden i det Danske Kongerige. På Grønland blev der desuden udført et stort arbejde med søopmåling og bistand både til lokalbefolkningen og til udsendte videnskabelige ekspeditioner. Det var, som det fremgår af min beretning, ikke faldet i mit lod at gøre tjeneste ved Grønland, hvor så mange danske søofficerer har tilbragt adskillige år af deres tjeneste. Som designeret kampgruppechef i en krisesituation kunne Chefen for Fregateskadren kun være borte fra de hjemlige farvande i et par døgn ad gangen, så jeg måtte lade mig nøje med en kort orienteringstur til Færøerne. Her tilbragte jeg en dag med at bese de militære installationer på øerne. Chefen for Færøernes Kommando var den tidligere chef for HJÆLPEREN, nu kommandørkaptajn Soderlund, som jeg havde et oplivende gensyn med, og som havde tilrettelagt min tur således, at jeg også kunne få et indtryk af udviklingen i det civile færøske samfund, som jeg ikke havde været i kontakt med i de 25 år, som var gået, siden jeg gjorde fiskeriinspektionstjeneste ved øerne i HOLGER DANSKE. Der var sandelig gjort store fremskridt på Færøerne i dette kvarte århundrede. Inspektionsskibet FYLLA havde på det tidspunkt stationstjeneste på Færøerne, men skulle hjem til Frederikshavn for at skifte besætning. Jeg benyttede lejligheden til at sejle med hjem, inspicere skibet under gang og tale med skibschefen og besætningen om tjenestens særlige vilkår i inspektionsskibene.

Søværnets målsætning var at have to skibe på Grønland i sommerhalvåret og mindst eet i vinterhalvåret. På Færøerne skulle der være et inspektionsskib året rundt. I de første ti år af HVIDBJØRNEN klassens levetid udgjordes den menige del af besætningen hovedsagelig af værnepligtige, som jo fik nedsat deres tjenestetid til ni måneder ved lov. Da de værnepligtige først skulle cirka to måneder på eksercerskole, før de kunne gå ombord, og da inspektionsskibene måtte have mindst en måneds klargøring og optræning i hjemlige farvande, før de

kunne sendes nordpå til de barske vilkår, søtjenesten bød i Nordatlanten, kunne der efterhånden kun blive tale om togter på seks måneders varighed. Et sådant togt deltes normalt mellem en tur til Færøerne og en tur til Grønland, idet skibet kom hjem i en kort mellempriode for eftersyn og orlov midt på togtet. Skibscheferne og befalingsmændene fik normalt cirka et års tjeneste ombord. Mellem togterne måtte skibene i dok på Orlogsværftet og for at holde dem operationsklare måtte de desuden have et længere værftseftersyn hvert tredje år. Det siger sig selv, at denne tjeneste var ret opslidende både for besætninger og de fire skibe. Den medførte også et stort gennemtræk af fast personel, som, når et skib kom fra togt, havde opsparet en masse fridage, der skulle afvikles, før personellet kunne få ny søtjeneste. Skibene var som regel meget medtagne og rustne efter sådanne togter, og når de kom hjem, havde de så travlt med at afrigge skibet og hjemsende de værnepligtige, at der ikke blev tid til at gøre skibet i god orden til det kommende togt og den nye besætning. Eskadrechefen inspicerede altid skibene før og efter endt togt, og her gik det hurtigt op for mig - og tillige for Chefen for Søværnet, som selv inspicerede skibene inden de stod nordpå -, at tjenestebetingelserne for inspektionsskibene var utilfredsstillende. Der måtte gøres noget drastisk. I midten af 70'erne viste der sig heldigvis politisk mulighed for at afhjælpe problemerne noget, i og med at Søværnet fik lov til at antage dobbelt besætninger til inspektionsskibene, som det blandt andre praktiseredes i statens civile skibe. Der var dog i Søværnet en ikke ringe betænkelighed ved en sådan ordning, fordi de to besætninger skulle skifte hver tredje måned. Mange mente, at det ville medføre ansvarsforfladigelse. Men samtidig blev der givet grønt lys for at antage flere konstabler, som jo ikke var bundet af ni måneders tjenestetid som de værnepligtige, og det ville give større kontinuitet i tjenesten ombord. Det hjalp da også gevaldigt på moralen ombord og på skibenes vedligeholdelsesmæssige standard, noget som hurtigt blev konstateret ved inspektionerne ombord. Alligevel fandt jeg, at inspektionsskibene ville være bedst tjent med, at der oprettedes en særlig eskadre med en eskadrechef, som dels selv havde grønlandserfaring som inspektionsskibschef, dels kunne afse mere tid til at sejle med og administrere inspektionsskibene tillige med de mindre inspektionskuttere, der tidligere ikke havde haft noget eskadretilhørsforhold. Det blev da også løsningen på at bedre inspektionsskibenes forhold, og en løsning, som samfundet har haft stor gavn af.

Inspektionsskibene var jo ikke egentlige kampskibe, men med deres helikopter og deres moderne varslings- og kommunikationsudstyr var de fortrinlige til patrulje- og observationstjeneste i de åbne og vide farvande i Nordatlanten. Det var en særlig tilfredsstillelse for Søværnet, at vore inspektionsskibe ofte var de første til at observere og skygge sovjetiske flådemanoøvrer i farvandet omkring Færøerne. Bortset fra Norge, som måtte koncentrere sin søgående patruljetjeneste udfør Nordnorges kyster, var der ingen NATO-nationer, som havde konstante skibspatruljer i Nordatlanten.

Der var mange inspektionsskibschefer i min eskadrefestid, så jeg vil blot nævne en enkelt, som gjorde en særlig fremragende indsats. Det var min gamle officerskammerat fra Kystflådens stab, nu kommandørkaptajn Jan Thorsen. Han var den første chef for det nye inspektionsskib BESKYTTEREN, og han etablerede lige fra starten en stil og holdning ombord, som satte eksempel for andre. Han ydede på sit togt til Færøerne med sin helikopterpilot og besætning en virkelig sømandsdåd ved at redde en skotsk trawlerbesætning, som i en storm var blevet slået op på klipperne og ville have været fortabt, om ikke BESKYTTEREN, under yderst farefulde forhold for redningsmændene, var kommet rettidigt til hjælp. Jan Thorsen og jeg havde mange samtaler, før han gik på sit togt. Han var, som jeg, meget ked af, at skibet ikke kunne anvende dybdebomber på grund af dets skrogkonstruktion. Her var tale om en afgørelse truffet af folk, der ikke var sømilitært kyndige og iøvrigt mod Søværnets råd. I modsætning til HVIDBJØRNEN klassen kunne BESKYTTEREN altså ikke sættes ind på opgaver i forbindelse med fremmede ubådes krænkelser af søterritoriet omkring de nordlige dele af Riget. Denne mangel var så meget mere kedelig, eftersom Chefen for NATO's Atlanterhavskommando hyppigt havde påpeget behovet for, at skibe, der skulle operere i hans område i krise- og krigstid, måtte kunne medvirke til antiubådsoperationer, for ubåde var og er den største trussel mod alliancens søforbindelser.

Bevogtningsfartøjerne var et kapitel for sig. De var udstationeret efter en særlig torn til de sydlige marinedistrikter, og Fregateskadren havde alene ansvaret for deres skibsorganisation og deres grundlæggende uddannelse. DAPHNE-bådene var ret små, og omend fuldt sødygtige, meget ubehagelige i dårligt vejr. Jeg husker en inspektionstur ved Bornholm, hvor det meste af mit inspektionshold sad om læ på dørken med en pøs foran sig til at kaste op i. Besætningen på båden, vi skulle inspicere, har nok moret sig over holdets inhabilitet på denne tur. Sagen er jo imidlertid, at søfolk kan være søstærke i een skibstype, mens de kan blive overmandet af søsygens ubehageligheder, når de kommer i et fartøj, hvis bevægelser de ikke er vant til. Vi fandt dog et læ sted langs kysten, hvor vi kunne gennemføre vor inspektion.

Når bevogtningsfartøjerne var udstationeret, var de under havneophold altid på en times varsel for at gå til søs i tilfælde af en redningsoperation, eller når der gennem danske farvande passerede fremmede krigsskibe, som skulle identificeres og overvåges. Jeg kom til at se op til besætningerne i disse små både, for deres tjeneste var krævende og måske ikke altid lige spændende. Der går en historie i Søværnet, som belyser arbejdsforholdene lidt. Jeg ved ikke, om den er blevet nedskrevet af nogen, så jeg synes, den skal med her. Et bevogtningsfartøj lå i en lille provinshavn juleaften. Chefen havde forinden sendt distriktschefen et julekort med ønsket om en glædelig og rolig jul, idet han tillige udtrykte sit håb om, at hans båd måtte få juleaften i fred i havn. Alligevel blev båden sendt til søs på en ret rutinepræget opgave, kort før der skulle serveres julemiddag ombord. Vedkommende chef bekræftede per signal i paragraf 1: at han havde forstået og efterkom ordren, men tilføjede som paragraf 2: "Cancell my Christmas Card". Det siges, at distriktschefen ikke havde tilstrækkelig humoristisk sans til at goutere hans tilføjelse.

Trods den agtelse jeg måtte have for det arbejde, som bevogtningsfartøjerne udførte, fandt jeg, at der manglede kontinuitet. Cheferne var altid førstegangschefer, og de fik sjældent lov til at blive ombord i et fuldt år. Hertil kom at bådene altid opererede på egen hånd og standarden var forskellig fra båd til båd, for de havde ikke rigtig noget at sammenligne sig med, hvad angår opnåelsen af høj standard. Med tanke på de gode erfaringer, man havde i Torpedobådseskadren med en erfaren ældste torpedobådsschef, fik jeg indført begrebet ældste bevogtningsfartøjschef, som forblev i Fregateskadren i to år. Han fik ansvaret for at skabe en fælles god standard i bevogtningsfartøjerne, som lå sammen på Holmen, når de ikke var ude på torn. Det gav resultater, som både marinedistriktscheferne og bevogtningsfartøjerne selv var tilfredse med at dømme efter de rapporter, jeg modtog efter at ordningen havde virket i nogen tid.

De enheder, jeg tilbragte mest tid ombord i, var fregatterne af PEDER SKRAM klassen. Der var plads og faciliteter til at betjene en kommanderende over en flådestyrke. Cheferne for disse prægtige skibe var i min tid kommandørkaptajnerne Johan Olfert Fischer, Jørgen Frits Bork og Johan Andersen Ruth, alle vældig kapable og tillidsvækkende skibs- og divisionschefer med godt tag på sømandskab og søkrigstaktik. Fischer var rolig og vellidt af alle. Bork var uhyre initiativrig og satte et stærkt præg på sine undergivne. Ruth var også en rolig type, der havde sat sig grundigt ind i fregattens nye kampinformationsudstyr, som var noget af det mest fremskredne, som Søværnet havde anskaffet af nyere materiel.

Jeg fik ikke sejlet så meget med Fischer, men så meget mere med Jørgen Bork. Da der var særlig chefsmesse i PEDER SKRAM klassen, gav det gode muligheder for at drøfte vore operative opgaver, som kommandoskib for Overfladekampgruppen, og jeg havde meget udbytte af de fordomsfri drøftelser, jeg og Bork havde. Selvom vi kunne være uenige om visse operative detailler, var vi af indstilling til de opgaver, der skulle løses i en krisesituation, meget enige om, hvad der var væsentligt blandt andet, at et angreb på landet fra søsiden måtte imødegås fremskudt og så betids, at resten af Forsvaret og vore allierede blev varslet, selvom det måtte komme til at koste tab for vore enheder. Jørgens "fighting spirit", som altid var velforbalanceret og hans særlige evne til at få sine besætninger til at yde det bedst mulige var til stor opmuntring for mig, der stod med ansvaret for hvornår og hvorledes, der skulle handles i en krisesituation, hvor de første skud meget vel kunne blive rettet mod os for at hindre os i at løse de os pålagte forsvarsopgaver til søs.

Når vi var til søs uden for de større øvelser, blev der også tid til mere afslappede former for aktiviteter. På solrige sommerdage, når vi var langt fra land, stoppede vi undertiden sent på eftermiddagen for at øve bjergningsrullen, hvor alle, der kunne undværes fra vagttjenesten ombord, beordredes til at stille i svømmetøj og med redningsvest for at prøve at svømme med en sådan oppustet vest på. Vandet var ret lunt og helt klart i modsætning til, hvad man ofte oplever ved vore badestrande i dag. Det var frivilligt, om man ville springe ud fra dækket eller gå ud fra det faldereb, som blev af firet i anledningen, men ud skulle man. Ikke alle var lige ivrige efter at komme i vandet, og der måtte ofte en hel del kraftig opfordring eller lidt drilleri fra de tilsynsførende befalingsmænd til at få de modvillige til at springe i baljen. Ved en sådan lejlighed besluttede Jørgen og jeg at vise et godt eksempel og sprang ud sammen, efter at de fleste var kommet op af vandet. Vi svømmede en tur rundt om skibet og blev fulgt med kommentarer af klynger af menige, som stod på dækket og tørrede sig efter badet. En Vestjydsk fisker sagde så "Sku' vi et ta' å sejl' fra' em". Jørgen, der hørte bemærkningen, råbte tilbage: "Du sku' hellere komme ud og joine os, Esbjerg, det ville du ha' godt af". Fiskere blandt de værnepligtige gik ofte under det stednavn, hvor de kan fra. Men "Esbjerg" ville nu ikke ud igen: "Nei tak, jen gang æ nok".

Fregatterne indgik årlig i en periode i "Den stående Atlanterhavsstyrke" kaldet STANAVFORLANT, som var oprettet på initiativ af den fra Stillehavskrigen så berømte amerikanske admiral Arleigh Burke, som gik under tilnavnet "31 knot Burke", fordi han altid startede en operation med at beordre højeste fart for sin destroyerflotille. Der var 8-10 skibe i STANAVFORLANT, idet de deltagende nationer stillede eet skib af destroyer- eller fregattypen. Styrkechefen blev stillet af de større flådenationer, mens staben blev sammensat af officerer fra alle de deltagende nationer. Styrken skulle hurtigt kunne være på pletten i en lokal krisesituation for eksempel i Nordkommandoens område. Filosofien var, at i en spændt situation kunne et overgreb mod skibe fra en enkelt nation ikke udelukkes, men et engagement af en samlet NATO styrke med otte forskellige nationsflag ville være en mere eskalerende handling, som en angriber ville betænke sig meget på at udføre. Styrken var altså et udtryk for den solidaritetstanke, der lå bag hele NATO-sammenholdet.

Den danske fregatdeltagelse var kun af to måneders varighed, men gav alligevel et vældig godt uddannelsesmæssigt udbytte for besætningen. Deltagelsen tjente to formål. Dels at opnå rutine i at optræde i en NATO-flådestyrke, et mål som ikke kunne nås under de større, men kortere varende store NATO øvelser i Nord-kommandoens område. Dels for Danmark at vise sin alliancesolidaritet ved lejlighedsvis at stille et skib til STANAVFORLANT og vise, at Danmark fortsat var en søfarende nation, en opgave som statsskoleskibet DANMARK ikke burde være alene om.

PEDER SKRAM klassen med dens gasturbinemaskineri, som kunne accelerere skibet fantastisk hurtigt og med dens bevæbning med HARPOON og SEASPARROW missiler, gjorde - trods mangel på effektive antiubådsvåben - en virkelig god figur i STANAVFORLANT. Det var ikke kutyme, at Chefen for Fregateskadren var med ombord i det danske skib, men hvert andet år afholdtes en øvelse med STANAVFORLANT deltagelse i danske farvande, hvor det to gange faldt i mit lod at være øvelsesleder til søs. I den første af disse øvelser,

var Chefen for STANAVFORLANT en britisk Commodore ved navn John Cox, som tidligere havde gjort stabstjeneste ved Nordkommandoens hovedkvarter. Han var en uhyre dynamisk og tillige meget samarbejdsvillig styrkechef. STANAVFORLANT skulle dette år for første gang ind i Østersøen, hvorfor jeg på vejen ned gennem Storebælt bad om at få en personlig samtale med John Cox, for at fortælle ham lidt om Søværnets erfaringer fra møder med de meget provokerende Østmagt orlogsskibe, som vi ikke ville kunne undgå at møde under denne øvelse. Jeg blev overført til hans destroyers med helikopter. Cox tog mine oplysninger med besindighed og sagde, at alle hans skibschefer i STANAVFORLANT var beordret til altid at holde sig til de internationale regler, der gælder til søs, og ikke ville lade sig provokere til handlinger, som kunne give anledning til politisk uro. I Kadetrenden syd for Møen var det nødvendigt at foretage en oliefyldning under gang af hele styrken, idet der var politisk forbud mod at anløbe Bornholm. Der var under denne oliefyldning under gang hele tiden to skibe på siden af STANAVFORLANT's store tankskib ad gangen, hvorfor vi måtte holde en næsten støt kurs i nogle timer. Herunder blev vi, som jeg havde ventet, groft chikaneret af flere østtyske patruljefartøjer, som skar ind mod os på kollisionskurs samtidig fra både styrbord og bagbord. Det er god international skik, at andre fartøjer går af vejen for skibe, som enten bugserer eller fylder olie under gang, for det er vanskeligt for sådanne skibe at manøvrere, mens det sker. Særlige internationale advarselssignaler hejses for at tilkendegive situationen, og de østtyske fartøjer var så tæt på, at der ikke kan herske tvivl om, at de havde set og forstået disse signaler. John Cox overvågede personligt de østtyske fartøjers generende manøvrer, men gav sine chefer ordre til at holde på uanfægtet af, hvad der skete omkring dem. De østtyske fartøjer drejede da også af i sidste øjeblik, men det var nogle nervepirrende minutter, mens dette her stod på. Øvelsen forløb iøvrigt vældig godt og til STANAVFORLANT's fulde tilfredshed. De færreste af cheferne havde før været i Østersøen og erfaret, hvad de særlige operationsbetingelser var her i fredstid.

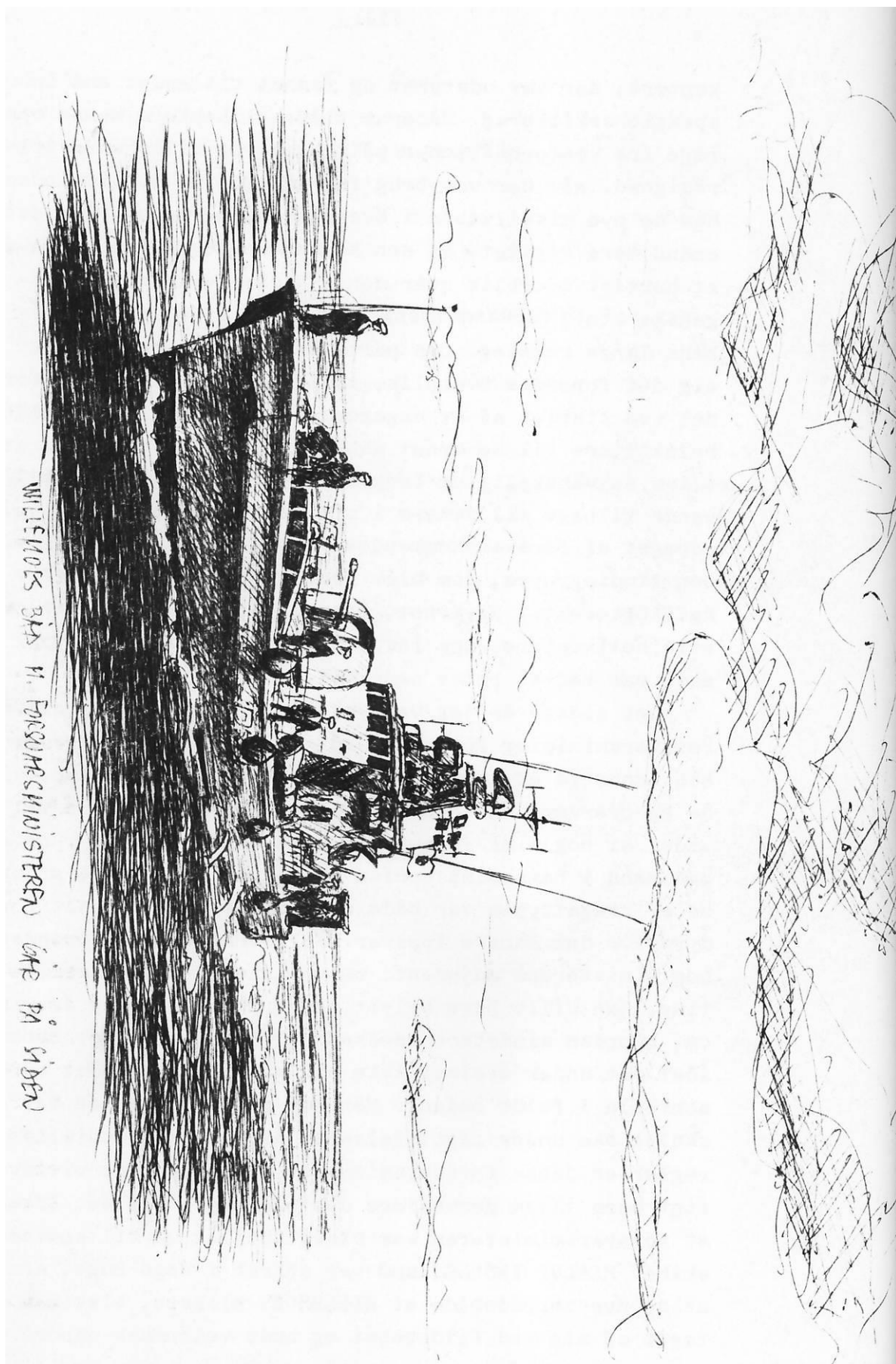
John Cox havde iøvrigt fået stor agtelse for PEDER SKRAM og fregattens markante chef. Jørgen Bork fortalte mig siden om en lidt beskæmmende oplevelse fra hans STANAVFORLANT periode. Den siger lidt om den tendens til forfald i gode sæder, som det danske samfund oplevede i akademisk kredse i 70'erne. Bork havde inviteret John Cox ombord en dag i PEDER SKRAM, hvor den engelske Commodore gerne ville have et indtryk af de forskellige personalkategorier og se, hvordan de var underbragt ombord. Dengang var der både en A- og en B-officersmesse i fregatten, men de er senere blevet slået sammen til en officersmesse. A-officererne modtog Cox besøg i deres messe temmelig nonchalant og formløst. Der var kommet en holdning blandt A-officerer, hvor messen blev betragtet som deres private domæne, og begrebet messeformand var blevet noget udvandet. Messeformanden, der var den ældste officer i vedkommende messe, var i henhold til Søværnets instrukser ansvarlig overfor skibschefen for messen som en tjenstlig og passende gæstfri institution. Ganske anderledes var det gået i B-officerernes messe, hvor kaptajn løjtnant Jami Petersen var messeformand. Her blev Cox modtaget med den naturlige ærbødighed og venlighed, som tilkommer en besøgende og højtstående udenlandsk officer. Messeformanden præsenterede de enkelte messemedlemmer for "the Commodore" og forklarede på glimrende engelsk, hvad den enkeltes job var ombord. Cox var både glad og imponeret over denne formfuldendte præsentation og snakkede længe med de enkelte B-officerer, som i "Royal Navy" nærmest rangerer med "Warrent Officers", og som han godt vidste var meget betydningsfulde for skibets tekniske- og anden detailtjeneste. Jørgen Bork tog sine forholdsregler efter denne erfaring ved at fortælle sine A-officerer, at han skammede sig over, at det var B-officererne, som havde repræsenteret det Danske Søværn bedst ved dette besøg ombord af en højtstående udenlandsk søofficer, som ovenikøbet var deres midlertidige styrkechef.

Under en af Østersøkommandoens store årlige antiinvasionsøvelser fik vi klart demonstreret de fordele, det er at være i besiddelse af flådehelikoptere, som vore øvelsesmodstandere i form af britiske og hollandske destroyere var udstyret med. Flådehelikopterne var ideelle til en hurtig lokal opklaring af situationen på overfladen og velegnede til at identificere og udpege de rigtige mål for skibenes våben, specielt antiskibsmisser. Flyvevåbnets rekognosceringsfly var bedst til den længere udgående opklaring til søs, men proceduren med at få dem stillet til rådighed, når der var et behov for dem til taktisk opklaring, og den korte tid de kunne holde sig i operationsområdet, gjorde dem mindre egnede som opklarings- og måludpegningsmidler i den taktiske situation på havet. Hertil var brug for midler, som var direkte under styrkechefens kommando, for en hurtig opklaring og en konstant føling med modstanderen er en betingelse for en hensigtsmæssig disponering af egen styrke og afgørende for udfaldet af et engagement. Søværnet havde i flere år plæderet for at få rådighed over nogle helikoptere, der var udstyret og trænet til andet end inspektionsskibsbrug. Sådanne flådehelikoptere kunne operere fra ventepositioner på kysten, og ville være til rådighed, når der var brug for dem til en hurtig indsats. Med de nye missilvåben i Overfladekampgruppen blev det endnu mere vigtigt, at den kommanderende kunne skabe sig et hurtigt overblik over den taktiske situation i et ganske stort farvandsafsnit på grund af disse nye våbens lange rækkevidde. Den part, der først kunne skaffe sig det fornødne overblik, ville have en betydelig fordel ved starten af et engagement. Anskaffelse af flådehelikoptere til Søværnet skulle imidlertid vise sig at blive en vanskelig og langvarig proces, hvad jeg vil vende tilbage til senere i min beretning, fordi jeg blev udpeget af Forsvarskommandoen til at være formand for den studiegruppe, som blev nedsat for at erhverve nye helikoptere til Søværnet, efter at de oprindelige Alouette helikoptere, som inspektionsskibene var forsynet med, var ved at blive nedslidt.

Det sidste år jeg var ved Fregateskadren, havde vi Forsvarsminister Poul Søgaard ombord i et døgn, for at han kunne få et indtryk af fregatterne som kommandoskibe og overvære en taktisk øvelse. Rygterne ombord ville vide, at nogle af forsvarsministerens partifæller og embedsmænd i hans ministerium havde foreholdt ham, at skibe af fregattypen var både unyttige og iøvrigt alt for dyre for det Danske Forsvar. Jeg forhørte mig forinden hos ministerens adjutant, om ministeren havde særlige ting, han ville have belyst under vor øvelse og iøvrigt om, hvordan ministeren ønskede at blive modtaget ombord, idet det under øvelser ikke var skik at pleje det ceremonielle i fuldt omfang. Men jeg fik at vide, at det skulle ske under iagttagelse af alle de ceremonielle regler en dansk forsvarsminister tilkom, og at vi iøvrigt bare kunne gennemføre den planlagte øvelse. Efter at forsvarsministeren var blevet sejlet ud til kommandoskibet HERLUF TROLLE, som var ankret i Køge Bugt, af en af de nye torpedobåde af WILLEMOES klassen, blev han modtaget af mig ved falderebet og budt velkommen ombord.

Jeg bad derefter om tilladelse til at hejse ministerflaget og afgive den salut, der hørte sig til efter Søværnets honnørreglement. Søgaard, der så lidt træt ud efter lige at være kommet fra et længere møde i ministeriet, nikkede, men holdt sig for ørerne, da salutten på de

syttten skud blev affyret, en æresbevisning, som ministeren selv havde ønsket. Trods trætheden var han interesseret i at blive vist rundt i fregatten, og han gav sig også god tid til en samtale med de meniges talsmænd underet særligt møde i chefsmessen, hvor jeg ikke var til stede.

Så jeg ved ikke, hvad der blev talt om, bortset fra, at de menige havde beklaget sig noget over de underbringelses- og cafeteriaforhold, de havde ombord. Søgaard var naturligvis opsat på at forbedre disse forhold for de menige, men det var et problem, som der ikke var økonomisk baggrund for at løse, idet det ville have krævet en større ombygning af skibet. Fregatterne, var bygget i en periode, hvor der ikke var så strenge krav til komfort, som i dag. Ved eskadren havde vi naturligvis også gerne set, at der blev gjort noget ved sagen, da underbringelsesforholdene for de menige var blevet meget forbedret i de seneste skibe, der var bygget til Flåden, men Søværnets Materielkommando modsatte sig en ombygning af fregatterne, som lige havde været igennem en større ombygning på grund af de nye våben. Sagen afstedkom vist nok nogen fortrydelse hos Poul Søgaard, som var blevet bibragt indtryk af, at forbedringer af forholdene for de menige kunne laves for små midler. Hele affæren fik mig til at tænke på de underbringelsesforhold, som eksisterede i Flåden, da jeg blev antaget som søkadetlærling. Havde jeg dengang kendt forholdene i de nuværende fregatter, ville jeg have betegnet dem som meget komfortable. Men alt er jo relativt, som Einstein sagde. Krav om mere komfort var jo et generelt træk ved det danske samfund i 70'erne, mens tidligere generationer var mere indstillet på at tage livet, "som det gives og bydes" een.

Men tilbage til ministerens besøg ombord. Vi havde en hyggelig aftenskaftning i officersmessen, hvor Søgaard lavede op og kom i godt humør i selskab med fregattens unge officerer. Jeg tror han fik et udmærket indtryk af deres dedikation og tilfredshed med at gøre tjeneste i et så moderne bevæbnet orlogsskib. Om natten skulle ministeren så overvære den planlagte antiinvasionsøvelse, som skulle finde sted ud for en; af Rigets sydlige kyster. Men han måtte undskylde sig med, at han var for træt og hellere ville gå til køjs i mit lukaf, som jeg havde stillet til hans rådighed under besøget. Næste morgen over morgenkaffen i chefsmessen fik vi dog givet ham en grundig orientering om nattens øvelse med særlig vægt på den rolle, som fregatten havde spillet, som forsvarspartiets kommandoskib. Chefen for HERLUF TROLLE, kommandørkaptajn Ruth havde været chef for dette parti og havde udvist et raskt initiativ, der sikrede, at den "fjendtlige landgangsstyrke" blev hårdt engageret, før den kunne gøre landgang. Situationsoplægget var kildent, omend næppe urealistisk, idet der ikke var erklæret krigstilstand, men der var dog i øvelsesoplægget givet tydelige tegn på, at et angreb på landet kunne ske i løbet af natten. Ruth havde disponeret sin styrke således, at alle kunne åbne ild, når søterritoriet blev overskredet af modstanderens landgangsskibe. Havde modstanderen fået anledning til at skyde først, ville resultatet have været i hans favør. Ruth, der havde været oppe det meste af natten, var med min tilladelse gået til køjs, så det var min operationsofficer, som orienterede forsvarsministeren. Svend Kirkegaard sluttede med at sige, at Ruth havde handlet efter en gammel maksime, der siger, at der kan opstå situationer for den underlegne, hvor det bedste forsvar er et angreb. Jeg tilføjede, at jeg endnu ikke havde haft lejlighed til at høre om det andet partis overvejelser og dispositioner, men hvis jeg havde været i Ruths sted, ville jeg have handlet som han, for alternativet ville have været at trække sig tilbage uden at gøre modstand mod den "fjendtlige landgang". Søgaard lyttede opmærksomt til denne problemstilling, og sluttede med at sige, at så vidt han kunne se, havde der ikke været andet at gøre for Ruth i den foreliggende situation, og det var da en god støtte at få fra forsvarsministeren som sidder med det politiske ansvar for, hvorledes Forsvaret bør handle i en given situation.

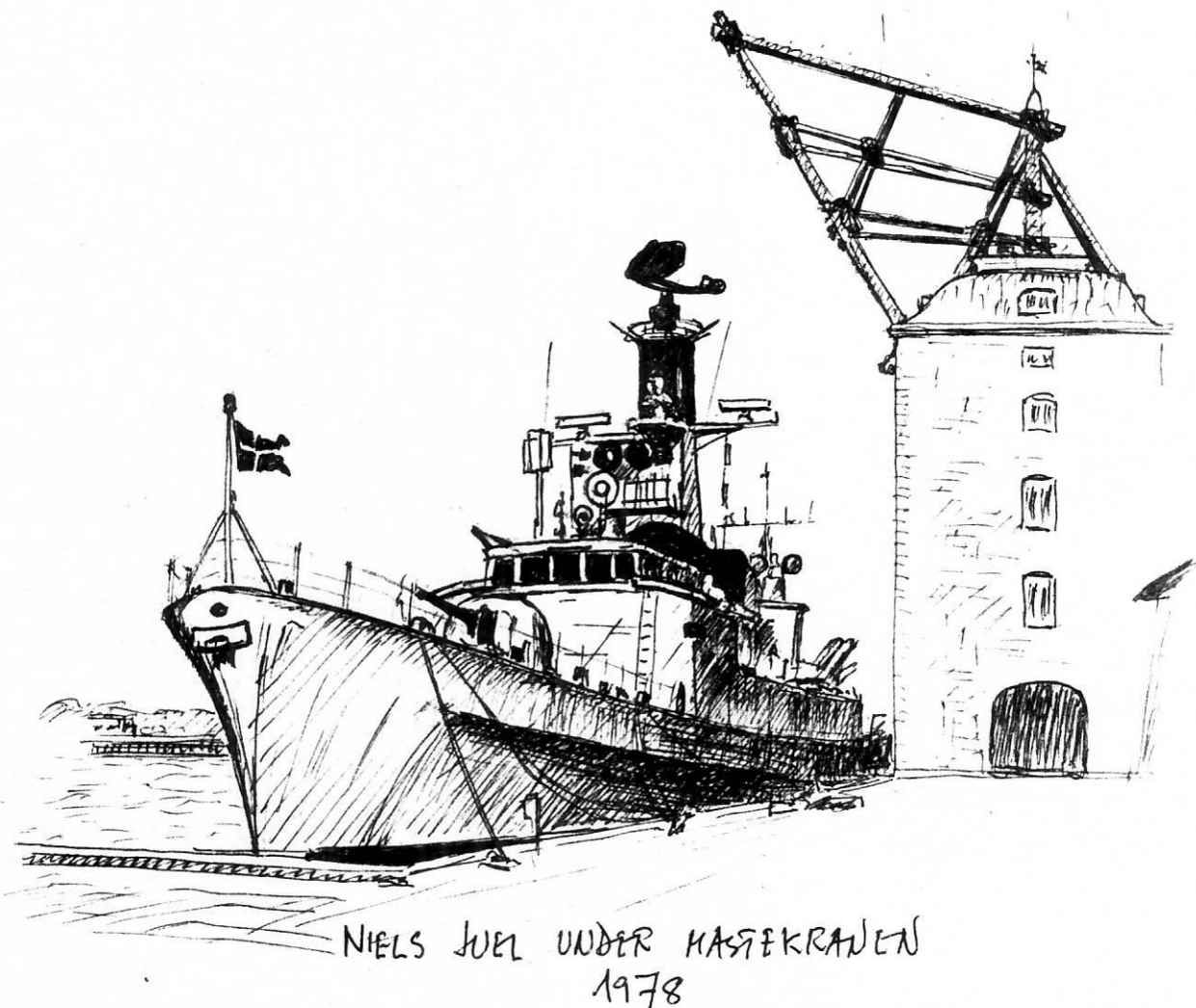
På vejen hjem til København overværede ministeren en artilleriskudning fra HERLUF TROLLE på maksimum kanonrækning. Fregattens artillerianlæg var særdeles godt og skyderesultaterne med 12 cm batteriet var altid meget opmuntrende. Hvis nogen af Søgaards ikke sømilitære rådgivere havde fået ham til at betvivle fregatternes duelighed som krigsskibe, blev en sådan tvivl ihvertfald ikke styrket ved hans besøg ombord i HERLUF TROLLE. Jeg har dog ikke noget kendskab til, hvad der er blevet talt om i Forsvarsministeriet efter dette besøg, men vi fik da et pænt takkebrev fra Søgaard.

Vi fik også besøg af Forsvarschefen, general i Flyvevåbnet Knud Jørgensen kort efter at han var tiltrådt sin stilling som landets øverste militære leder. Han besøgte, ledsaget af sin hustru, nogle af Flådens skibe på Holmen og fik sig en kort snak med eskadre- og skibschefen og nogle af besætningerne. Som ældste eskadrechef var jeg derefter vært ved en lille frokost i chefsmessen i HERLUF TROLLE, hvorunder vi fik en hyggelig snak om fast og løst. Knud Jørgensen sagde, at han havde været godt tilfreds med, hvad han havde set den formiddag, og at han især havde bemærket sig personellet's gode holdning og interesse for at holde skibene i god operativ stand. Han truede dog lidt spøge fuldt med, at han ville komme igen engang, hvor han havde lidt bedre tid for at se os efter i sømmene, og så ville han nok være lidt strengere i sin bedømmelse af Flåde. Men denne trussel gjorde han nu ikke alvor af i min tid som fregateskadrechef.

Mens jeg var ved Fregateskadren fik vi iøvrigt Forsvarskommandoens tilladelse til at indføre ordningen med de såkaldte nøglebesætninger i henlagte skibe. Det var ikke muligt for Søværnet i fredstid at have alle skibe udrustet permanent, for det var der hverken penge eller personel til, og det ville også have slidt unødigt på materiellet. Det havde derfor tidligere været kutyme at oplægge cirka halvdelen af Flådens skibe i afrigget tilstand under tilsyn af flådestationer. Men dette var ikke problemfrit, ikke mindst på grund af den megen elektronik, som efterhånden var kommet i skibene. Det var nødvendigt at afprøve materiellet jævnlige for så at sige at holde det varmt, og det skulle gerne ske med det personel, som skulle bemane skibet i en beredskabssituation. Vi havde erfaring for, at et skib, som blev genudrustet efter en oplægningsperiode uden besætning, i det første halve år efter kommandohejsning havde meget store vanskeligheder med at få det komplicerede materiel til at virke, som det skulle, og det betød en væsentlig nedsættelse i Flådens beredskab. Skibenes materiel havde det bedst, når det var under konstant tilsyn af en besætning, som kunne tage skibet til søs en gang om måneden og få det hele gennemkontrolleret. Det blev da til, at der blev stillet nøglebesætninger til rådighed fortrinsvis til de større skibe, der nu blev henlagt under vedkommende eskadre med kommandoen højst. En del af den besætning, som havde sejlet med skibet på dets sidste togt, forblev til dagtjeneste ombord. Uden for arbejdstid blev skibet tilset af vedkommende flådestation. Den midlertidige chef for et nøgleskib, var skibets oprindelige næstkommanderende, som fik ansvaret for, at materiellet blev holdt operationsdueligt. Når skibet skulle ud på sine månedlige kontrolsejladser, for at se om det hele virkede, som det skulle, og for at få rettet eventuelle mangler, måtte nøglebesætningen suppleres, men efter at der var indført dobbelt besætninger til inspektionsskibene, var der altid nogle konstabler og befalingsmænd til rådighed for et sådant kortvarigt supplement. For Fregateskadren betød denne ordning en væsentlig forøgelse af beredskabet. Det blev således muligt at have alle fregatter og korvetter, som ikke var til større værftseftersyn, klar på et døgn varsel.

I de mindre øvelser blev det endvidere muligt at have "nøgleskibene" med til søs nogle dage ad gangen, efter at der var skaffet det nødvendige supplement til nøglebesætningen. Moralsk var denne ordning også stimulerende for det personel, som var udset til at bemane den sikringsstyrke, som skulle stilles af Søværnet i en krisesituation.

Som allerede nævnt var korvetterne af TRITON klassen under udfasning. To af de fire korvetter var allerede oplagt for godt, da jeg tiltrådte som eskadrechef. Søværnet havde længe arbejdet med planer for erstatningsbygning for Flådens større enheder. Styrken af fregat- og korvettypen havde været oppe på otte i årene efter krigen, hvis man regner de to kystjagere med, hvilket opgavemæssigt set var fuldt berettiget, men skibsantallet var ved den seneste forsvarslov reduceret til fem såkaldte "større enheder". Anførelsestegnet er benyttet, fordi skibe, af de pågældende kategorier i NATO flådeterminologien alle hører til kategorien "minor warships". Fra Søværnets side havde færdige planer for erstatningsbygning ligget klar de sidste ti år, men der var en del politisk og ministeriel modvilje mod skibe af denne art, og Søværnets nybygningsplaner på dette område blev ikke rigtig til noget, før korvetterne af TRITON klassen var ved at overskride aldersgrænsen. Noget af den politiske tøven med hensyn til nybygninger skyldtes, at den amerikanske våbenhjælp til Danmark var under afvikling, men det er dog ikke hele forklaringen. Man havde i ikke sømilitære kredse svært ved at forstå Søværnets behov for sødygtige og alsidigt bevæbnede skibe. Efter ihærdigt arbejde fra Marinstaben og Søværnets Materielkommando, stærkt støttet af Søværnets Operative Kommando under det såkaldte "Admiralitet" bestående af viceadmiral Thostrup og kontreadmiralerne Jørgen Petersen, henholdsvis Marius Petersen fik vi overbevist den daværende Forsvarschef, general af Hæren, Blixenkrone-Møller og ministeriet om det presserende behov for nybygninger af den nævnte kategori skibe, og der blev da langt om længe givet grønt lys for erstatningsbygning for de forældede korvetter i skikkelse af de tre korvetter af NIELS JUEL klassen. Der var imidlertid lagt politiske restriktioner på tonnagen, et forhold som betød, at disse nye skibe fik mindre sødygtighed og udholdenhed end fregatterne af PEDER SKRAM klassen, og at der ikke blev plads til en forsvarlig antiubådsarmering, et område, der desværre var blevet temmelig forsømt i Flåden som helhed i modsætning til for eksempel den Norske Marine. Alligevel blev det nogle vellykkede konstruktioner, beregnet og tegnet af et britisk værft og bygget på skibsværftet i Ålborg. Missilarmeringen og det elektroniske udstyr blev af lige så høj standard som i den moderniserede PEDER SKRAM klasse, men på bekostning af den gode kanonbevæbning, som fregatterne stadig bar.

NIELS JUEL klassen nåede ikke at indgå i Flådens tal før efter min afgang som eskadrechef, men jeg var ansvarlig for, at der blev udarbejdet en skibsorganisation og - i samarbejde med Søværnets Specialtjenesteinspektører - uddannelsesplaner for de nye korvetter. Ski-

bene var efter aflevering fra byggeværftet på en længere varende prøvesejlads under Materielkommandoen, og det var blevet bestemt, at korvetterne skulle have en og samme chef under disse indsejlingsprøver. Jeg fandt det mest hensigtsmæssigt, at denne chef blev valgt blandt en af de driftige orlogskaptajner, som havde været næstkommanderende i fregatterne efter deres modernisering. Succes for denne nye kamp-skibsklasse var efter min opfattelse meget afhængig af, at noget af den tradition, som var oparbejdet i de omarmede fregatter, blev indpodet i de nye korvetter lige fra starten. For nyt moderne materiel er i sig selv ikke nok. Som man sagde i "Royal Navy": "Ships do not fight. Men do".

Det blev da også sådan, at en dygtig og energisk orlogskaptajn, Henrik Christian Bach, som sidst havde sejlet som næstkommanderende i HERLUF TROLLE, fik dette store ansvar, som han levede vældig godt op til. Under en af prøveturene med OLFERT FISCHER udbrod der brand ombord i maskinrummet på grund af en svag konstruktion. Situationen udviklede sig så alvorligt, at det en overgang så ud til, at besætningen måtte forlade skibet, men ved en fast kommandoføring fra Bachs side og et farefuldt og ihærdigt arbejde fra besætningens side, lykkedes det at få slukket branden og bjerge skibet i havn ved egen kraft. Her viste det sig, at skaderne heldigvis ikke var større, end at de ret hurtigt kunne udbedres, og de konstaterede konstruktionssvagheder i maskineriet kunne afhjælpes i alle tre korvetter. Intet er så galt, at det ikke er godt for noget. Jeg har den største beundring for Bach, ikke alene på grund af hans kommandoføring i denne kritiske situation. Han var en af de lovende yngre søofficerer, som desværre gik hen og døde i en alt for ung alder. NIELS JUEL klassen blev en glimrende tilvækst til Fregateskadren, selvom antallet af de såkaldte "større kampenheder" i Flåden nu var nede på fem, og ikke oppe på de otte, som Søværnet havde argumenteret så stærkt for med henvisning til de krigsopgaver, der kun kan løses af skibe af fregat- og korvet-typen.

Flådens kampenheder, der alle havde deres fredstidsbase på Holmen, blev i disse år vældig godt betjent af Flådestation København, hvis markante og afholdte chef var kommandør Erik Viggo Jørgensen. Han aflagde tit uofficielle visitter hos eskadreacheferne, for at høre på hvilke områder, der kunne gøres mere for skibene fra flådestationens side, for som han sagde, Flåden er Søværnets berettigelse, vi andre er kun til som støtteorganer. Der gik allerede dengang rygter om, at Flådens kampenheder skulle væk fra København og fordeles på de to flådestationer i provinsen for al fremtid. Dette ville medføre vanskeligheder med at opretholde den direkte kontakt mellem de fire eskadrer, som udgjorde Flådens egentlige kamppotential, en kontakt, der var så frugtbar, med hensyn til planlægning og samarbejde. Det ville også betyde problemer for samarbejdet mellem skibene og Materielkommandoen og ikke mindst kontakten til Orlogsværftet, som betød meget for eskadrenes beredskab. Vi var alle enige om, at det ved en udflytning også ville blive besværligt at opretholde det nyttige operative samarbejde, der havde været mellem eskadrene på Holmen samt den gode ånd og følelse af samhørighed, vi havde erfaret i vor daglige kontakt, når skibene lå inde. E.V. Jørgensen tog initiativet til, at eskadreacheferne og flådestationen i fællesskab fik plantet et egetræ med inskription ved den sydlige bro på Nyholm. Dette træ får forhåbentlig - uanset hvad der måtte ske med hensyn til Flådens fremtidige basering - lov at blive stående og vokse sig stort, som et synligt tegn på Flådens tilknytning til Holmen.

I mit sidste år ved Fregateskadren modtog vi eskadrens nye våbenskjold, som der var givet indstilling om tre år tidligere. Søværnets våbenskjolde, som er heraldisk korrekte og iøvrigt meget smukt udformede, var egentlig kun tiltænkt Flådens skibe og Søværnets større landtjenestesteder. Kopier i mindre format brugtes som erindringsgaver ved passende officielle lejligheder og måtte betales af cheferne personligt. Begge disse klausuler forhindrede inflation i gavegiveriet. Traditionen er iøvrigt international og blev vistnok startet af "Royal Navy". De danske eskadreachefer havde ofte været ude for, at det var dem, der skulle repræsentere den Danske Marine både ude og hjemme, og havde derfor givet indstilling til Chefen for Søværnet om særlige våbenskjolde til de fem eskadrer, som Flåden var inddelt i. Fregat-eskadrens våbenskjold har øverst den hjerteomkransede søblå løve med fiskehale, der skal symbolisere styrke til søs, og som for den, der kender Flådens historie, får tanker til at gå tilbage til Valdemarernes ledingsflåde, der drev venderne på flugt. Nederst i skjoldet er der en frembrusende hvid svane med guldkrone om halsen symboliserende skibenes smukke fremtoning på havet. Den får tanker til at glide tilbage til sejlskibstidens fregatter og korvetter med de bugnende hvide sejl. Det var på tide, at Søværnet fik indført dette smukke våbenskjold, der erindrer om så rig en tradition til orlogs, og som så udmærket symboliserer de egenskaber, Flådens største kampskibe har i dag. Det var skibe af denne art, som sidst lod deres skyts virke sejrrikt ved Helgoland i 1864 med den roligt beslutsomme Edouard Suenson som kommanderende. Havde man undladt at gå ud til den kamp, eller havde man tabt den, kunne det være gået Danmark meget værre efter denne ulykkelige krig mod Preussen og Østrig. For havde man mistet kontrollen til søs, ville øerne og hovedstaden have ligget åbne for den overlegne landmagt. Det var den datidige flådenation Østrig, som fik de preussiske generaler talt fra at gå over Bælterne efter deres eskadres nederlag ved Helgoland.

Det er mit håb, at symbolerne i Fregateskadrens våbenskjold kan vedblive at inspirere de, der bestemmer over udformningen af Danmarks fremtidige Forsvar, så Flådens folk må kunne bevare troen på egen evne til at yde deres del af dette forsvar i jævnbyrdigt samarbejde med vore allierede.

Min tid som sejlen søofficer var ude, da jeg den 1. november 1978 blev afløst ved Fregateskadren af Johan Olfert Fischer, en af de tidligere fregatchef. Heldigvis indebar mine højere chefstillinger i land også muligheder for at komme til søs og følge med udviklingen og livet i Flåden.

Der gik i 30'erne en svensk film om uddannelsen af søofficerer med titlen "Alting tar' sin tid". Det var en rammende titel, for ved denne uddannelse må der gås systematisk og tålmodigt til værks, hvis resultatet skal ende med at blive godt nok. Søværnet har haft tradition for at give sine officerer et stort ansvar i en ung alder, men også for at sikre, sig, at erfaringer gøres, inden man tildeler en søofficer højere stillinger og dermed større ansvar. Avancement - uden at være prøvet og fundet egnet på forskellige niveauer - har man ikke anset for rigtigt, og hvor sådanne springavancementer undtagelsesvis er forekommet, har de oftest skyldtes politiske indgreb.

Min væsentligste erfaring fra min cheftid til søs var, at det at blive en god kommanderende til orlogs kræver en stor personlig indsats, men også den nødvendige tid til at få erfaringer og prøve sig selv. Det kommer ikke gratis, og ambitioner og såkaldte gode ideer er heller ikke nok. Man må først og fremmest lære at leve sig ind i søens skiftende vilkår og i den særlige rytme, som tjenesten i et orlogsskib og i en flådestyrke besjæles af. Man må sætte sig nøje ind i det tekniske udstyr, man har med at gøre, samt i den taktik, som skal til for at

kunne udnytte skibene med deres sensorer og våben bedst muligt i et velkoordineret samarbejde. Og så må man have en god og naturlig kontakt med sine undergivne. Man bør tage sine nærmeste med på råd, dog uden at lade dem i tvivl om, hvem der har kommandoen, når det gælder om at træffe beslutninger, sætte i værk og tage ansvaret herfor. Endelig må man have agtelse for Flådens gode traditioner, både på det åndelige plan og på det ceremonielle område. For det er traditioner, der går langt tilbage i vor historie, og som giver Søværnet sit særlige præg den dag i dag.

I krigstid vil der selvindlysende blive stillet yderligere krav til en kommanderende, hvoraf personligt mod, sund dømmekraft, beslutsomhed og evne til at påvirke sine undergivne, så de vil yde deres bedste under farefulde forhold, vel nok er de vigtigste. Krigstidserfaringer i mere ansvarsfulde stillinger på søen har jeg dog ingen af, men kravene i fredstid til en kommanderende er utvivlsomt det bedste grundlag for at kunne handle både fornuftigt og virkningsfuldt i en krigssituation. Derfor er de krav, som Søværnet stiller til og de vilkår, som tjeneste til søs byder mandskab og officerer i fredstid, så vigtige.

Min cheftid til søs, der sammenlagt havde været over ti år, var en meget oplevelsesrig og erfaringsgivende tid. Jeg har ikke lagt skjul på, at jeg indimellem begik fejl. Jeg husker imidlertid, hvad vor gamle skoleofficer, Seehusen, sagde, når kadetterne havde begået fejl: "Kun gennem afbrændinger når man det sublime. Men fremturer man med sine afbrændere, vil det ikke kunne tolereres". Mine afbrændere havde heldigvis været til at rette op på.

De erfaringer, som jeg har gjort mig som chef til søs i fredstids orlogsmarinen, ville jeg nødig have været foruden, for de har givet min livsgerning både mening og glæde. At min søgerning har kunnet forenes med et rigt familieliv og skabelse af mange gode personlige venskabsbånd, er jeg taknemmelig for og har fået mig til at føle, at de stærkest nærede ønsker og mål, jeg satte mig som yngling, blev opfyldt.

VI. Operationschef i SOK og Taktikinspektør.

- Flådens større kampenheder var under forlægning til nattens taktiske øvelse. Formationen var på nordlig kurs med 15 knobs fart. Den nedgående sol farvede vesthimlen og den blanke havoverflade rødgylden. Om bagbord tegnede de mørke silhuetter af HERLUF TROLLE, BELLONA og FALSTER sig mod horisonten. Om styrbord lå FYEN og FLORA med skibssider, som den nedgående sol farvede mørkerøde som indianerhud. I Flagskibet gik nogle signalfag til tops, og signallamper blinkede og besvaredes med "Roger" fra de andre skibe. Da signalfagene røg ned, drejede hele formationen samtidig til modsat kurs. Skibenes kølvand krydsede hinanden og brødes med toppe, der reflekterede de sidste solstråler. Sammen med admiralen og flagkaptajnen stod jeg på bagbords brovinge og betragtede tavs dette sceneri. Det samme gjorde vagtchefen, signalgasterne og udskiggen, samt de folk, som var kommet på dækket efter aftenskaftningen for at trække lidt frisk luft. Vi følte vist alle i dette øjeblik, at livet i Orlogsmarinen har sine stunder af særegen skønhed. -

Som omtalt i forrige afsnit overtog jeg, efter at være fratrådt som Chef for Torpedobådseskadren, i oktober 1968 stillingen som Chef for Operationsafdelingen ved Søværnets Operative Kommando i Århus. Denne kommando kaldes i daglig tale SOK, og da den internationale betegnelse for chefen for Søværnets Operative Kommando er "Flag Officer Denmark", i daglig tale FOD, affødte det snart det mundheld, at nu havde FOD endelig fundet en SOK, der passede. SOK var jo en nyskabelse i Søværnet fra 1961, og allerede på det tidspunkt, hvor jeg kom til tjeneste i Århus, var den en godt organiseret og en velrenommeret institution med kommandoansvar for Flåden og Kystbefæstningen samt de fem Marinedistrikter, som landet dengang var inddelt i. Kommandoen havde ansvaret for Søværnets krigsplanlægning og for Søværnets operative styrkers virke i fred og krig. Desuden havde SOK et overordnet ansvar for disse styrkers organisation, uddannelse, øvelser og beredskab. En særlig opgave var den daglige farvandsovervågning og søredningstjenesten.

SOK bestod af to afdelinger, en operationsafdeling og en logistikafdeling, der delte ansvaret for det stabsarbejde, som påhvilede Chefen for SOK, der var kontreadmiral og direkte underlagt Chefen for Søværnet. Afdelingernes virke koordineredes af stabschefen, som var kommandør og ældre i tjenesten end Flådens eskadreachef. Staben var af en størrelsesorden på ca. 25 officerer, hvortil kom kontorpersonale og kvindelige signaloperatører og plottere. Sammenlignet med andre stabe for højere kommandoer var SOK et lille, men meget overskueligt og velfungerende organ.

I min tid ved SOK var det kontreadmiral Adam Helms, der var chef og han blev efterfulgt af kontreadmiral Ole Brinch-Lund, begge fremragende og inspirerende chefer, så forskellige de end var af natur. Alle i staben havde stor respekt for Helms på grund af hans integritet og ranke holdning, egenskaber, som han kombinerede med evne til at lytte og træffe velovervejede afgørelser i kontroversielle spørgsmål. Han havde tillige en fin sans for humor, hvad der fik stabsarbejdet til at glide med lyst og interesse. En særlig ting ved Helms var hans faste opbakning af kommandosystemet, og det skisma, man havde mærket mellem Søværnsstaben og SOK i admiral Lindes tid, eksisterede ikke i Helms tid. Helms var også meget vågen overfor den myndighed, der ved instruks var tillagt hans underlagte chefer. I en større stab vil der altid eksistere officerer, som ønsker at give det udseende af, at de kan bestemme over de underlagte chefer på admiralens vegne. Helms var meget på vagt over for den slags "lilleklau" tendenser, og der var flere tilfælde, hvor han insisterede på at høre vedkommende eskadre-, distrikts- eller skibschef, før han tog stilling til forslag fra staben.

Brinch-Lund havde også megen humoristisk sans og var i det hele taget en højt respekteret, klog og energisk chef. Han var meget kritisk og prøvende overfor de forslag, han modtog fra staben, men var han først blevet overbevist, var han meget kontant i sin kommandoudøvelse. Jeg havde som ganske ung haft Brinch-Lund som chef i den ministryger, han havde haft kommandoen over i England i de sidste år af anden verdenskrig, og han havde imponeret mig ved den store grad af ansvar, han overlod til så ung en mand som mig og ved den opbakning, han altid gav mig. Senere var jeg blevet nabo til ham i Holmeparken i Virum, hvor vi udviklede et stærkt personligt ven-

skab. Men i tjenesten lagde han aldrig skjul på, når der var noget han var utilfreds med, og han lod aldrig vort nære venskab påvirke sine dispositioner over for mig i min egenskab af hans operationschef i SOK.

Som stabschefer havde vi først kommandør Ole Johannes Odder og senere kommandør Erik William Lennholm. De var meget forskellige, men satte hver på sin måde deres positive præg på arbejdet i SOK. Odder var den praktiske officer med lang søtjeneste bag sig, hvad der gav hans synspunkter en naturlig vægt. Lennholm var den mere videnskabeligt skolede officer, men han var meget ligetil og nem at omgås. En af hans standardreplikker var: "Kan det nu være rigtigt? - Lad os nu lige tænke os godt om igen". Og så tænkte staben sig grundigt om nok en gang.

Den operative del af krigsplanlægningen og øvelsesvirksomheden sorterede under operationsafdelingen, og uden at røbe hemmeligheder kan jeg oplyse, at der især var to problemer, som vi tumlede med i min tid, som chef for denne afdeling. Det var først en ajourføring af vore mineplaner, hvor planlægningen tidligere havde været under de nu nedlagte Marinekommandoers resort. Og nu skulle disse planer koordineres og harmoniseres i NATO regi med tilsvarende planer især for den Vesttyske Flåde. Mineplanlægning var et meget minuttøst og tidskrævende stabsarbejde, hvor stabens mineofficer, orlogskaptajn Christian Kjærgaard Simonsen, ydede et stort og dygtigt arbejde. Brinch-Lund var meget stemt for en udvidet planlægning af kontrollerede minefelter, hvor man fra en kontrolstation på kysten kan armere eller desarmere et allerede udlagt minefelt og derved opnå en større operativ fleksibilitet i en krisesituation. Ikke mindst denne del af planlægningen, krævede en stor indsats fra mineofficerens side. Brinch-Lunds tanker hang sammen med det andet problem, vi arbejdede med, de såkaldte "Rules of Engagement", som var kommet til os fra de højere NATO kommandoer. Disse "Rules" skulle sikre at lokale styrker til søs ikke foretog handlinger, der kunne optrappe en spændt situation mere, end hvad der var politisk ønskeligt, og omvendt give styrkecheferne de nødvendige beføjelser til at anvende begrænsede magtmidler for at få en allerede opstået kriseudvikling under kontrol. I deres yderste konsekvens var disse "regler" bragt på bane for bedst muligt at sikre sig mod, at episoder til søs i en krisesituation ville eskalere til en storkrig. Visse handlinger og visse våbentyper - f.eks. missiler - betragtedes nemlig som mere eskalerende end andre. Vort problem i SOK var at forene disse "regler", som dog først skulle træde i kraft, når NATO havde overtaget kommandoen, med Søværnets pligt til at håndhæve adgangsreglerne til de danske farvande og med den "Kongelige Forholdsordre for det Danske Forsvar", nationale bestemmelser, som talte deres klare sprog om, hvorledes de danske enheder skulle forholde sig ved militære krænkelser eller et angreb mod Danmark. Det viste sig dog, at disse forskellige regler ikke var uforenelige, og hele problemet blev senere taget op i det "krisestyringsorgan", som sorterer under regeringen. Selv gjorde jeg mig imidlertid til talsmand for, at hele dette regelkompleks ikke måtte benyttes til at begrænse den handlefrihed, som en kommanderende til søs må have i visse kritiske situationer. Erindringen om nogle direktiver til de, der var chefer i april 1940 og august 1943, gjorde mig ret forbeholden ved dette "må og ikke må" system. Brinch-Lund var noget betænkelig ved mine synspunkter, men han var dog enig i, at Søværnet skulle bevare sin filosofi med at have en eller flere ansvarshavende kommandochefer til søs under forhøjet beredskab, og at disse måtte have rimelige beføjelser i selvforsvarsøjemed, også før en egentlig krigssituation var erkendt.

På øvelsesområdet gjaldt det om i vor planlægning at fordele de ressourcer og den sejltid, som var til rådighed for Flådens skibe mellem nationale øvelser af mere grundlæggende art, såsom skydninger og taktiske evolutioner og NATO-øvelserne, som havde et videregående sigte med at få forskellige styrker og værn til at arbejde bedst muligt sammen. Vort sigte var naturligvis at give de enkelte skibstyper og kystbefæstningsanlæg det størst mulige uddannelsesmæssige udbytte af øvelsesvirksomheden. Øvelsesplanlægningen varetoges dygtigt og professionelt af en tidligere torpedobådschef, orlogskaptajn Jørgen Jacobsen, kaldet "Jackson", som jeg har omtalt i anden sammenhæng.

En anden markant officer i staben var orlogskaptajn Harald Rossing, en gæv og lun falstring, hvis arbejdsområde var de forskellige skibstyper og landtjenestesteders organisations- og uddannelsesplaner, et område, der var meget vigtigt, for Søværnets professionelle stade.

Både krigs- og øvelsesplanlægningen krævede samarbejde på NATO-plan og ikke mindst med den Vesttyske Forbundsmarine. Der holdtes derfor halvårlige møder mellem SOK og den tyske stab i Flensborg, møder der som regel altid var vellykkede og udbytterige, fordi der var tale om to sidestillede kommandoer i NATO-organisationen under den fælles dansk/tyske flådechef kaldet COMNAVBALTAP. Søofficererne havde erfaringer for, at det altid var lettere at nå frem til enighed, når man forhandlede i marineregi end i fællesværnsregi. Forenklet sagt talte søfolkene "samme sprog".

Det mest spændende ved mit job i Århus var mit ansvar for bunkerens organisation og virke. Søværnet havde, som allerede omtalt, efter et langvarigt planlægningsarbejde og en besværlig bevillingsproces, langt om længe fået et operationscenter, der svarede til den moderne kommandoførings tekniske og organisatoriske krav. Bunkeren i Århus var bemandedt døgnet rundt, og det var en fornøjelse at se, hvor god føling SOK havde med situationen i de danske og tilstødende farvande, og hvor hurtigt Chefen for SOKs direktiver og informationer kunne formidles til både overordnede og underlagte myndigheder. Operationsrummet og signalcenteret kunne hurtigt bringes op til at klare en spidsbelastning, hvilket blev efterprøvet ved jævnlige alarmeringsøvelser. Systemets duellighed blev også bekræftet under de større NATO-øvelser, hvor kun nogle få øvelseskontrollanter på forhånd var indviet i, hvordan den spillede krise- og krigssituation ville udvikle sig. Man kan ikke lade være at tænke på, hvad det ville have betydet, hvis Marineministeriet og derigennem den daværende Regering havde haft et sådant apparatur til rådighed i april dagene i 1940. Nogle af de begivenheder, som i historiebøgerne er beskrevet som uventede overraskelser, kunne sikkert have været belyst med rettidige facts, og givet en mere sikker opfattelse af, hvad der var under udvikling. Om det havde fået vore politikere til at handle anderledes, end de gjorde, er så en anden sag.

Den daglige ledelse af SOKs operationscenter hvilede i min tid på orlogskaptajn Erik Hans Sørensen, der nød øgenavnet "Slagter", ikke fordi han havde slagtertilbojeligheder overfor sine undersåtter, men fordi hans far var slagtermester i Holbæk. Sørensen havde et godt tag på at få det bedste ud af operationsbunkeren og dens bemanning, som hovedsagelig bestod af dygtigt kvindeligt personel. Han var mig en særdeles god og loyal støtte på dette ansvarsfulde område, hvor farvandsovervågningen var den vigtigste opgave. Om natten tørnede stabens ældre orlogskaptajner om vagten i operationscentralen. De havde pligt til at holde mig og evt. stabschefen øjeblikkeligt orienteret om unormale hændelser, eller hvis der opstod situationer, hvor der skulle reageres fra SOKs side. I sådanne tilfælde blev admiralen også varskoet, uanset tidspunkt på døgnet. Admiralsboligen lå iøvrigt i nærheden af bunkeren, og både Helms og Brinch-Lund havde for vane at

aflægge tidlige morgen- og sene aftenbesøg i bunkeren. Jeg selv blev ganske tit ringet op i nattetimerne, når noget særligt var i gære, såsom uventede passager af orlogsskibe fra Østblokken. Allierede orlogsskibes bevægelser i dansk interesseområde fik vi imidlertid altid en forhåndsmelding om gennem NATO-kanalerne. En anden grund til at varske mig, var indtrufne søulykker, hvor redningstjenesten skulle sættes igang, og ofte fandt jeg det rigtigst at begive mig til bunkeren for at støtte vagt chef en i hans dispositioner.

Jeg husker især en aftenhændelse, hvor hele SOKs top efterhånden samledes i bunkeren med admiral Brinch-Lund i spidsen. En af vore ubåde, der var på vej til øvelser i Norge, havde ikke givet det rutinemæssige checksignal, og da det ikke viste sig muligt at komme i forbindelse med båden på radio, frygtedes det, at der var tilstødt den en ulykke, og som timerne gik, at den måske endog var sunket. NATO blev underrettet i henhold til gældende aftaler, og et større eftersøgnings- og ubådsbjergningsapparat blev sat i værk. Britiske, norske og danske krigsskibe satte kurs mod det formodede ulykkessted, og også svenskerne var i aktion med at forberede hjælpeforanstaltninger, da vi heldigvis midt i al travlheden og den trykkede stemning, fik et signal fra ubåden om, at den var levende og uskadt, bortset fra en havareret radiosender, der altså var den egentlige årsag til alt postyret.

Men også når der var sovjetiske krigsskibe under udpassage fra Østersøen, var der travlhed i operationscenteret. Udover at følge deres bevægelser og underrette vore nationale myndigheder og vore allierede, gjaldt det om at få gode fotografier af skibene og deres bevæbning, både ved hjælp af Flyvevåbnets fotofly og vore egne orlogsskibe, som var i nærheden. Gennem denne virksomhed fik den danske efterretningstjeneste efterhånden en slags patent på at være førsteleverandør af beskrivelser og billeder af nye russiske krigsskibe fra Østersøen, idet disse skibe fortrinsvis blev bygget, udrustet og optrænet der i stor hemmelighed for omverdenen. Publikationer som Janes "All the Worlds Fighting Ships" og lignende oplysende værker, der gør det muligt for offentligheden i Vesten at følge med i udviklingen på det militære område, er aldrig blevet udgivet af Sovjet Unionen, og det var vel på grund af dette overdrevne hemmelighedskræmmeri, at SOK var sådan på stikkerne, hver gang der dukkede noget nyt op fra sovjetisk hold. Russerne var sikkert meget irriterede over denne nysgerrighed, men den var nødvendig i den verden, vi levede i.

Signalcenteret i SOK var meget effektivt og altid hårdt engageret især med modtagelse og retransmission af signaler fra mange forskellige myndigheder, militære som civile. Centralen lededes dengang af den energiske og dygtige kaptajnlejtant Palsgaard, som var B-officer og specialist i kommunikation. De fleste af SOKs ordrer og informationer gik iøvrigt ud som signaler, hvad der skærpede stabsofficerernes evne til at udtrykke sig kort og koncist. Stabens signalofficer var orlogskaptajn Anders Preben Gjedde, som var en meget tiltalende officer, selvom han var meget nidkær og forgabet i sit speciale. Nogle signalofficerer har efter min mening været så optaget af at systematisere og perfektionere deres specialområde, at de har glemt, at signaler kun er et af flere midler til at nå et mål eller følge en hensigt. Men Gud bevare os, hvor vi alligevel var afhængige af, at deres signalmidler fungerede perfekt. Den elektroniske teknik er i dag blevet lige så vigtigt et middel for søkrigeren, som hans skibe, maskinerier og våben.

Af det hidtil omtalte om tjenesten i SOK kunne man måske få det indtryk, at SOKs stab var en slags "bolværksmatroser", der dirigerede Flåden fra landjorden. Der blev imidlertid fra admiralens og stabschefens side gjort meget for at få stabsofficererne til søs, når lejlighed bød sig under øvelser og inspektioner, således at de kunne bevare den nære føling med den sejlende tjeneste og komme hjem med nye indtryk og impulser. Jeg blev selv udpeget til at være stabschef hos Brinch-Lund i øvelsesdelingen i sommeren 1970, hvor vi var underbragt i minelæggeren SJÆLLAND, der skulle fungere som styrkens flagskib. Pladsforholdene var bedre her end i fregatterne af PEDER SKRAM klassen. Depotskibet ÆGIR, der havde tjent så udmærket som kommandoskib i de første 20 år efter krigen, var i mellemtiden udgået af Flådens tal og ophugget.

Der blev lagt et strengt øvelsesprogram for delingens forskellige skibe. Brinch-Lund lagde stor vægt på skibschefernes evne til at handle hurtigt og korrekt og tænke frem, så skibene måtte altid gå i gang med at forberede næste skridt, før de var færdige med det foregående. Vi brugte en hel dag til øvelser af "General Drill" typen, en konkurrencemæssig øvelse, som jeg tidligere har omtalt. Jeg husker, at en af de discipliner, som Brinch-Lund ønskede udført af minestrygerdivisionen var en paradering under passage af flagskibet, som lå opankret. Paraderingsrullen, populært kaldet "Hurrarullen", benyttes ved officielle lejligheder, når kongelige personer skal hyldes og indebærer, at officererne skal være iklædt deres tjenestefrakke med sabel og sammen med den øvrige besætning i paradetøj skal være opstillet langs ræling og overbygning, idet der under passagen svinges i takt med huerne og råbes hurra tre gange. Chefen for Minestrygerdivisionen, orlogskaptajn Ebbe Thye-Petersen, der var kendt som en dygtig, men noget ilter og opfarende officer, fik kun 20 minutter til at forberede udførelsen af denne ceremoni, og det gjorde hans skibe med stor præcision. På broen i flagskibet kunne vi godt se, at divisionschefen var meget rød i hovedet af vrede, og den fik så sandelig også udløb ved den følgende øvelseskritik, hvor Thye åbenlyst, omend i urbane vendinger, kritiserede staben for at være blevet pålagt en sådan opgave, når flagskibets besætning ikke var påklædt og opstillet til at modtage en sådan honor. Man havde ombord i hans skibe følt det som noget af en hån, at flagskibets mandskab bare stod og gloede eller morede sig over minestrygerne, sagde Thye opbragt. I øvelsesstaben havde vi ikke tænkt på dette aspekt, fordi vi havde nok at gøre med at holde alle de andre skibe - inklusive flagskibet - engageret med andre "General Drill" øvelser. Brinch-Lund svarede selv Thye meget behersket, at hans kritik var taget til efterretning, og at der nok kunne være noget i det, han havde givet udtryk for, men her var det altså admiralen, der bestemte, hvad der skulle ske og ikke ske. Og derved blev det naturligvis, for Thye replicerede blot med et "Javel, hr admiral".

Brinch-Lunds bestemthed afstedkom også andre muntre ting. I en lang weekend mellem øvelserne til søs aflagde hele styrken et uofficielt besøg i Gøteborg, hvor vi som altid blev meget festligt modtaget af byen, den Svenske Marine og ikke mindst af Generalkonsulen. Konsulen var en kendt svensk forretningsmand, som inviterede til stor middag med efterfølgende bal for officererne, mens byen sørgede for udflugter og andre fornøjelser for det øvrige mandskab. Søndag morgen efter ballet var der arrangeret festgudstjeneste i en kirke, hvor den danske sømandspræst skulle prædike, hvorfor Brinch-Lund med sin faste måde henstillede, at alle, der var vagtsfrie eller ikke havde andet presserende arbejde ombord, gav møde i kirken i almindelig landgangsuniform. Kort før vi skulle drage af til kirken, mødte to lystige fyre op i deres selskabsuniform med guldben, tværslips og kappe. Det var kaptajnlojtnanterne Moesgaard og Marcussen, populært kaldet Moses og Markus, der først nu vendte hjem fra generalkonsulens bal. Da de hørte om admiralens henstilling, sagde de straks, at de ville skam i kirke, og om vi ikke kunne se, at de var klædt på til festgudstjeneste. Gudstjenesten forløb da heller ikke uden nogle muntre kommentarer fra de to selskabsklædte herrer. Da præsten læste dagens epistel fra Markusevangeliet, udbrød Moesgaard højlydt: "Jamen det er jo dig, han taler om, Markus". Og da vi kom til prædikenen, der handlede om de ti bud, tog Markus til genmæle: "Jamen han taler jo også om dig, Moses". Brinch-Lund havde et lille alvorsord med de herrer efter gudstjenesten, men det kneb for ham at holde masken, for optrinet havde jo skabt lidt munterhed på de med marinefolk besatte kirkebænke, og præsten havde taget afbrydelserne med fatning og et smil. Han var vist vant til at omgås søfolk.

Skibschefen i admiralsskibet, kaldet flagkaptajnen, var kommandørkaptajn Ulf Johan God Henriksen, som var en dygtig sømand og en streng chef. Som afslutning på øvelserne det år var delingen inviteret til at besøge Kiel i forbindelse med den årlige "Kieler Woche", hvis hovedbegivenhed er de internationale kapsejladser i Kielerbugten. Ea styrken stod ind gennem havnen i Kiel, var den fyldt med sejlfartøjer, som krydsede foran på vej ud til startfeltet. Men den danske kolvands linie på nogle og tyve skibe måtte holde sin kurs og fart for at være fortojet i Kiel til den af vore værter fastsatte ankomsttid. Jeg bemærkede til Ulf Henriksen, at det nok ville blive vanskeligt at komme igennem "uden skrammer", hvortil han roligt svarede: "Kapsejlerne skal nok holde sig klar af os, for de ved, at de selv vil få de værste skrammer, hvis de rører ved os". Og det gik da også uden uheld, selvom nogle af sejlerne bare var et par meter fra os, når de krydsende skar ind foran vore stævne. Besøget i Kiel gav iøvrigt besætningerne nogle tiltrængte fornøjelige dage, efter de tre ugers intense øvelsesvirksomhed. Da vi forlod Kiel, lod Brinch-Lund sende et anerkendende og opmuntrende signal til de deltagende skibe. Der var hos admiralen og hans stab ingen tvivl om, at Søværnet havde nået et langt højere stade af professionalisme end under de første øvelser efter krigen.

Familiemæssigt var Århustiden lidt af en prøvelse, men den havde også sine lyse sider. Det er altid et stort skridt at flytte en familie med halvvoksne skolebørn, og udsigterne til at skulle ombytte et hus i det grønne område nord for København med en lejlighed i Århus var ikke særlig tiltrækkende. Det blev til, at jeg tilbragte det første års tid alene i Århus, hvor jeg fandt en lille, ældre, men ganske hyggelig lejlighed i den indre by. Det var jo lidt af en omvæltning igen at skulle til at være sin egen kok og rengøringsassistent, selvom jeg altid har hjulpet til med det i mit hjem. Men min beslutning om i starten at klare mig alene var også affødt af, at jobbet som chef for operationsafdelingen i SOK stillede store krav til, at man hurtigt blev dus med jobbet. Senere blev det så muligt at samle familien i Århus, hvor vi købte et nybygget parcelhus nord for byen i Skæring i kønne landlige omgivelser. Vi ville ikke sælge vort hus i Virum, for mine chancer for senere tjeneste i Københavnsområdet var store. Et ekstra huskøb er som bekendt ikke noget, man kommer gratis til, men heldigvis var mine bankforbindelser villige til at give lån mod pant i mit hus i Virum. Dette måtte vi efter den daværende lovgivning kun fremleje til en leje, som kommunen fastsatte, så det gav ingen fortjeneste. Men trods den noget stramme familieøkonomi blev Århustiden en god tid. Børnene faldt hurtigt og godt til i deres nye skoler blandt jydsk børn, og Århus ligger jo ideelt, hvad angår muligheder for udflugter til den omgivende storslåede natur. Søndagsture med medbragte madpakker til de smukke skove og kyster syd for Århus, udflugter til Himmelbjergssøerne i den danske højsommer, sejlture med folkebåd i Århusbugten og skiture i Mols Bjerge ved vintertide hører til vore dejlige familieoplevelser fra disse år. I Skæring var vi blevet naboer til et par yngre søofficerskolleger af mig, kaptajnlojtnant Aksel Plough, som gjorde tjeneste i min afdeling og kaptajnlojtnant Poul Schriver, som var admiralens adjutant, men også tilknyttet min afdeling i signalsektionen. Begge var en del yngre end jeg selv, men det var en af de glædelige ting ved Århustiden, at opleve det gode venskab, der opstod mellem os og vore familier. Det betyder meget at være flere, når man er ny på et nyt sted, og Århusborgerne i almindelighed var, som mange i Søværnet vil vide, ikke så nemme at komme på nært hold af. Vi fik da heller ikke skabt nogle varige kontakter i vor Århustid udover blandt mine kolleger.

Efter tre års tjeneste som operationschef i SOK var tiden kommet til, at jeg efter Søværnets praksis skulle skifte stilling. En dag blev jeg kaldt ind til Brinch-Lund for at høre mine bedømmelser, og fordi han ville drøfte fremtidig karriere med mig. Vi fik imidlertid også en

længere snak om Søværnets fremtidsudsigter. Den nye forsvarslov ville lægge op til, at værnschefernes beføjelser over for deres respektive værn indskrænkedes væsentligt. De skulle ikke længere have underlagt værnenes operative styrker og materielkommandoer. Een nye Forsvarskommando skulle være en integreret fælles værnsstab under Forsvarschefen og hans stabchef, der skulle rangere højere end værnscheferne. Værnscheferne skulle fremtidig fortrinsvis virke som rådgivere for Forsvarschefen og hans stab, tage sig af inspektioner og forestå personellet grunduddannelse.

Brinch-Lund fortalte mig i fortrolighed, at han var blevet tilbudt den nye post som Chef for Forsvarsstaben, men det havde han efter en del betænkning besluttet at sige nej tak til. Han mente, at det nye system greb alt for hårdt ind i de enkelte værns naturlige organisation og virke, og at en række højere officerer ville få ansvar på en række værnsspecifikke områder, som de slet ikke havde baggrund for at påtage sig. Brinch-Lund håbede imidlertid på at sidde endnu et år som Chef for SOK, men så ville han søge sin afsked, sælge sit hus i Vium, købe sig en gård i Jylland og starte en ny tilværelse som landmand. Ingen af os vidste på det tidspunkt, at nyordningen af Forsvarets øverste ledelse, blot var et politisk skridt på vejen til en fuldstændig umyndiggørelse af værnenes chefer.

Hvad angik min egen fremtid, fortalte jeg Brinch-Lund, at mit største ønske nu var at blive chef og divisionschef i en fregat af PÉDER SKRAM klassen, men den mulighed afviste Brinch-Lund med et smil og en håndbevægelse: "Næh, Næh - der er ikke nogen plads ledig der det første års tid, og iøvrigt har du jo været eskadrechef, så en sådan udkommando ville jo faktisk være et skridt tilbage". Han tilføjede, at det nok ville blive betragtet som en mangel ved min karriere, at jeg ikke havde gjort tjeneste i en treværnsstab. Men han havde et tilbud at gøre mig. Hvad ville jeg sige til at komme et år til USA og her gennemgå et "Command Course" på "United States Naval War College" i Newport, Rhode Island? Han tilføjede, at det var praksis at have sin familie med ved sådanne længerevarende udstationeringer i udlandet. Sådant kursus ville være til gavn både for Forsvaret og tjene min egen fremtid. Søværnet havde tidligere sendt enkelte officerer på dette kursus, men nu havde der været en pause nogle år, så det måtte være på tide, at man påny sagde ja tak til den amerikanske invitation og sendte en søofficer, der havde en alsidig marinetjeneste bag sig, sluttede Brinch-Lund vor samtale. Jeg drøftede det med familien samme aften. Børnene var kede af, hvis de igen skulle til at skifte skole og omgangskreds, men både Ellen og jeg syntes, at det ville være en enestående chance for os alle sammen, så en dag i august 1971, pakkede familien Kieler deres nødvendige "habengut", sagde farvel til SOK og Århus og fløj til USA. Salg af vort hus i Skæring måtte jeg sætte en sagfører og mægler på, og det blev først solgt nogle måneder efter, vi var draget af fra Århus, iøvrigt uden fortjeneste efter at sagfører og mægler havde fået deres andel af salget.

Vort år i USA ved "Naval War College" blev en stor og uforglemmelig oplevelse, men også en meget travl og krævende tid for os alle. Newport ligger i et naturskønt område af New England lige ud til Narraganset bugten. Stedet havde tidligere været et sommerresidens område for velhavende amerikanere, men nu var de fleste de store villaer, kaldet "cottages", lavet om til institutioner eller museer. Efter en tids søgen og med stor hjælp fra vor amerikanske "adviser", commander David T. Rogers, fandt og lejede vi et dejligt hus ud til kysten, et hus som flere senere danske elever på "Naval War College" har boet i og været glade for. I den store have, der omgav huset, kunne vi støde på både jordegern og vaskebjørne og desuden også stinkdyr. De sidste var ret talrige i området, og havde bare en strintet foran ens bil, når man kom kørende om aftenen, var lugten i bilen næsten uudholdelig på resten af køreturen.

Flådebasen, hvor "Naval War College" ligger placeret på en bakkekam ud mod bugten, er af ældre dato og havde været base for orlogsskibe allerede før den amerikanske frihedskrig. Bugtens beskyttede beliggenhed indenfor Cape Cod, men med nem adgang til Atlanterhavet, var ideel for en flådebase.

Jeg husker tydeligt den dag, da skolen åbnede semesteret, og den afgående skolechef, admiral Colbert, og den tiltrædende skolechef, admiral Semmes med deres hustruer tog imod de nye elever og deres familier, for i USA inddrages også koner og børn i de mange højtideligheder, der knytter sig til tjenesten og livet i "US Navy". Det var en varm augustdag, hvor alle officerer var i ulastelig hvid sommeruniform, og hvor vi stod i en lang kø i over en time, før det var vor tur til at blive præsenteret for de to admiraler og deres fruer. Vore fire lyshårede døtre i deres danske sommerkjoler skilte sig udseendemæssigt lidt ud fra flertallet af de øvrige unge, som var til stede, og jeg husker, at admiral Colbert fløjtede svagt og trak sin kone i ærmet, da han så os: "Aye, Aye and who have we there?". Admiralens adjutant introducerede mig som den danske søofficer på det nye hold udlændinge og bad mig selv derefter præsentere min familie. Det var et hjerteligt velkommen med håndtryk og smil og ønsker om, at vi måtte befinde os godt, mens vi var i Newport.

"Naval Command College", som den udenlandske del af "Naval War College" blev benævnt, havde kun en mindre del af skolens store elevtal. Det var blevet oprettet efter anbefaling af den fra anden verdenskrig så berømte admiral Arleigh Burke. Det var et ønske fra "US Navy" at kunne invitere et hold af lidt ældre søofficerer fra lande i den fri verden til en videreuddannelse, der skulle gøre dem egnede til højere lederposter i deres eget hjemland. Der måtte imidlertid kun være en officer fra hver af de indbudte nationer. Klassen 1971/72 var alligevel på godt 20 elever, repræsenterende flådenationer fra Europa, Afrika, Australien, Sydamerika samt Syd- og Østasien, en meget international forsamling, når man ser bort fra, at ingen af de kommunistiske lande var repræsenteret. Men det var jo også forståeligt, at USA primært ønskede at have elever fra de lande, som det var allieret med. Der var ingen elev fra USA, men alle vore instruktører med skolechefen captain Ton Nugent var naturligvis fra "US Navy". Undervisningen foregik på engelsk eller rettere sagt amerikansk, for der var visse forskelle, hvad vor klassekammerat fra "Royal Navy", commander Andrew Thompson, ofte gjorde opmærksom på. Det tog da også et stykke tid, før man kom ind i det amerikanske glosarium og den særlige jargon. Vore lærere var imidlertid af høj kvalitet, flere af dem professorer fra de amerikanske universiteter, hvorfra de i nogle år var udlånt til "Naval War College". Undervisningen omfattede strategi, internationale spørgsmål, økonomi, statsvidenskab, militær organisation og naturligvis sømilitære operationer og taktik. Sidstnævnte undervisning afsluttedes med nogle søkrigsspil på skolens store taktiske træner, iøvrigt den samme træner, hvormed den maritime strategi i Stillehavskrigen mod Japan var blevet afprøvet. Vi skulle alle endvidere holde et foredrag om vort eget land, og havde det sidste halve år af kursus travlt med at forberede og skrive en afhandling om et emne af aktuel karakter, et emne som skolen skulle godkende og senere bedømme besvarelsen af. Alle elever blev iøvrigt inddraget i en række fællesstudier og diskussioner. Tonen var meget fri, og vore lærere talte kritik og afvigende synspunkter.

Der blev knyttet venskaber for livet i dette år. Jeg tror alle på "Naval Command Course" og vore familier fik stor beundring for vore værtsfolk, som var meget hjælpsomme, åbne og generøse. Jeg havde selv tidligere været noget skeptisk overfor amerikanske søofficerer, som jeg ikke mente stod professionelt så højt, som de britiske. Man husker den karakteristiske signaludveksling mellem en amerikansk og britisk flådestyrke under den anden verdenskrig, hvor amerikanerne startede med: "Good morning from the worlds largest navy to the worlds next largest navy" og fik det britiske svar: "The same from the worlds best navy to the worlds next best navy". Men jeg fik revideret mine anskuelser en hel del under mit års ophold ved "US Navy". Den er en meget imponerende institution med en høj tjenstlig moral, og en fortid, som man kun kan beundre, når man selv er søofficer. Jeg har senere i min karriere mødt mange højtstående amerikanske søofficerer, som var højt begavede og kultiverede personligheder, der indgød både tillid og respekt. Der er jo naturligvis også et meget stort antal officerer at udvælge disse topledere fra, men uden den grundige uddannelse og yppige opdragelse, der finder sted i "US Navy", ville det ikke være muligt at præstere så glimrende ledertyper. Chefen for "US Naval War College", viceadmiral Semmes var en sådan helstøbt person. Vi havde nogle timer med ham, hvor han fortalte om sine erfaringer fra tjenesten til søs under anden verdenskrig, og senere. De blev fremført i et meget jævnt og uddramatisk sprog, men virkede så meget desto stærkere på os yngre tilhørere. Under hele skolesemesteret blev der arrangeret nogle interessante orienteringsrejser til store dele af USA, hvor vi besøgte ikke alene militære anlæg og institutioner, men også besøgte industrielle og kommercielle komplekser. Der blev gjort meget ud af, at vi fik et godt indblik i USAs politiske og kulturelle udvikling. Vi var også nogle dage til søs med "US Navy" og overværede en øvelse, som "US Marine Corps" afholdt på østkysten. På nogle af rejserne bl.a. til New York og Washington var vore koner inviteret med. Overalt blev vi modtaget hjerteligt og var genstand for meget af den gæstfrihed og interesse, som er karakteristisk for amerikanerne. Også hjemme i Newport blev der gjort meget for at engagere vore familier med udflugter, folkedans samt kunstneriske og musikalske arrangementer. Tiden gik alt for hurtigt, og før vi så os om, var vi kommet til den traditionelle "Graduation" højtidelighed, som alle familierne var med til.

Efter Søværnskommandoens bestemmelse afsluttedes min tid i USA med et yderligere seks ugers kursus i "Management" på en skole i Monterey i Californien. "Management" er jo en ny form for lederskabsuddannelse, som også er blevet populær i Danmark. Jeg stiller mig selv lidt skeptisk overfor værdien af kursus af denne art, for dygtigt lederskab kan kun udvikles gennem praktisk virke. Men naturligvis var det af værdi at lære lidt om de nye metoder, man i dag bruger for at opdrage og udvikle topledere.

Deltagelsen i dette kursus førte imidlertid til en af de største familieoplevelser, familien Kieler har haft, nemlig en biltur tværs over USA. Da vi var kommet til Newport, købte vi en ældre Chevroletmodel af en af det foregående års elever. Og den bragte os uden større problemer fra USAs østkyst til vestkysten i den tre ugers ferie, jeg kunne afvikle mellem de to skoleperioder. Vore to ældste døtre, havde gennem deres skole i Newport opnået at tage et kørekort, selvom de kun var fyldt 17 år. Det var jo et vældigt plus på den lange tur tværs over kontinentet at være fire til at skiftes om rattet, for turen måtte tilbagelægges på 14 dage, så vi kunne blive rettidigt installeret i Monterey.

Turen gik over Niagara vandfaldet, Detroit, Chicago og Omaha til Black Hills, hvor vi tilbragte et par dage i den storslåede natur, hvor der endnu lever indianere og vandrer hjorde af "Buffalos" omkring. Vi fik her genopfrisket vor viden om de sidste kampe mellem indianere og nybyggere, ja, overværede endog et udendørs skuespil, hvor indianere under anførsel af "Crazy Horse" nedkæmpede de hvide soldater anført af general Custer. Men ellers var det sørgeligt at se de rester af den indianske kultur, som endnu findes henvist til en række små reservater. Det var historien om to kulturmonstre, der ikke kunne eksistere side om side i det lange løb. Under vor New York tur havde Ellen og jeg overværet optagelsen af et TV-interview med en ung amerikansk forfatterinde, som lige havde udgivet en bog om de sidste indianerstammers levevis og kamp mod de fremtrængende nybyggere, en meget betagende bog med titlen "Touch the Earth". Jeg hører til dem, som betragter den hvide mands udryddelse af de indianske kultursamfund, som en af de største skampletter i verdenshistorien. Jeg har drøftet denne anskuelse med flere af mine amerikanske venner uden at have mødt megen forståelse. Og det er selvfølgelig rigtigt, at tiden og udviklingen ikke kan skrues tilbage, og at man må se på de værdier, som siden er opstået oven i dette store land. En af de ting, man nok kunne lære lidt af i Europa, er den omsorg, der i USA vises for naturen i de mange store nationalparker. Det fik vi syn for på vor videre tur gennem staterne Idaho med Yellowstone parken, Nevada og Californien.

Mit største udbytte af USA-opholdet var imidlertid, at jeg for første gang i min sømilitære karriere fik lejlighed og den nødvendige tid til et studium af Skandinavien strategiske stilling i dette århundrede. "Naval War College" havde et meget righoldigt bibliotek og nogle gode studievejledere blandt de universitetsuddannede professorer. Noget af kildematerialet til et sådant studie, måtte jeg dog have med hjemmefra. Min afhandling fik rosende omtale på "Naval War College", for dens påvisning af i hvor høj grad de skandinaviske landes skæbne i det 20. århundrede havde været påvirket af maritim strategiske forhold, hvoraf flere havde været upåagtede i den hjemlige litteratur og sikkerhedspolitiske debat. Men også afhandlingens anbefalinger af en række forholdsregler af sikkerhedspolitisk art med basis i historiske erfaringer blev fremhævet af skoleledelsen i den diskussion, som fulgte på min mundtlige forelæggelse af afhandlingen. Efter min hjemkomst til Danmark fik jeg "Naval War College" tilladelse til at oversætte afhandlingen til dansk og få den udgivet i "Tidsskrift for Søvesen". Et eksemplar heraf blev sendt til medlemmerne af det daværende politiske forsvarsudvalg, og det Danske Udenrigsministerium fandt afhandlingen så interessant, at den blev sendt ud til de danske ambassader i udlandet. Ikke mindst det sidste var jo en stor personlig tilfredsstillelse for mig.

Da jeg meldte mig tilbage i den nyetablerede Forsvarskommando i Vedbæk, fik jeg at vide, at man ikke havde truffet afgørelse om min fortsatte anvendelse i Forsvaret. Mit ønske om at få en ny søudkommando blev afvist med, at der var andre, der trængte mere til søtjeneste end jeg. Jeg forhørte mig om mulighederne for en stilling i Forsvarsstabens Planlægnings- og Operationsstab, hvor jeg kunne udnytte den viden og de færdigheder, jeg havde erhvervet på "Naval War College". Men alle relevante stillinger her var allerede besat med officerer fra de tre værn, efter et mønster, som man var blevet enige om. Så dette besøg i Forsvarskommandoen efter min hjemkomst fra USA blev lidt af en skuffelse. Det var første gang i mit karriereforsløb, hvor jeg fornemmede, at mine foresatte ikke rigtig vidste, hvad de skulle bruge mig til. Karriereplanlægning, hvor den enkelte officer skulle have at vide, hvad han kunne påregne af tjeneste de nærmeste år frem i tiden, var ellers noget der var "in" i disse år. Den havde tillige det gode sigte, at den enkelte officer bedre skulle kunne træffe hensigtsmæssige

beslutninger i sager af betydning for hans familie og private liv. Men disse gode hensigter var åbenbart blevet lagt på is i forbindelse med reorganiseringen af Forsvarets top.

SPANTELOFTSBYGNINGEN PÅ HOLMEN

Jeg måtte altså tage til takke med en række midlertidige hverv, indtil "man havde fået brikkerne til at falde på plads", som Chefen for Marinepersonelafdelingen kommandør Olaf Juul Kisum, udtrykte sig. Jeg blev først sat til at revidere SOK's interne ordrekompleks efter ønske fra Chefen for SOK. Derefter blev jeg sendt til Rom, som leder af en dansk delegation, som skulle være med til at ajourføre NATO's søtaktiske publikationer. Da jeg kom hjem herfra, fik jeg at vide, at jeg foreløbig ville blive sat som næstkommanderende ved Taktikskolen under Taktikinspektøren, kommandør Niels Færgemann Lange, som stod for en admiralsudnævnelse. I maj 1973 fik jeg min kommandørsudnævnelse i en alder af 50 år, samtidig med at jeg afløste Lange som Søværnets Taktikinspektør.

Inspektørordningen var også en nyskabelse i Søværnets organisation. Taktikinspektøren med en lille stab af medarbejdere holdt til i den gamle Spantefloftsbygning på Holmen, hvor Kystflådens stab i mine unge dage havde haft til huse. Her var Våbeninspektøren nu også placeret, og Teknikinspektøren holdt til i en nærliggende bygning. Taktikskolens ansvarsområde omfattede meget af den virksomhed, som tidligere havde været varetaget af Søværnets Navigationsvæsen og Søværnets Televæsen. Kampinformationsskolen, Signalskolen og Fjenkendingskolen var underlagt Taktikskolen, og disse underskoler benævntes nu kursus under Taktikskolen. Mand og mand imellem blev man dog ved med at kalde dem ved de gamle betegnelser, hvad jeg også har gjort i denne beretning. Kampinformationsskolen, som jeg i sin tid havde været med til at oprette, var i mellemtiden efter en beslutning truffet af Forsvarsminister Ninn-Hansen blevet flyttet til flådestationen i Frederikshavn med kommandørkaptajn Peter Broberg som chef. Den nye kampinformationsskole var under Brobergs energiske og fremsynede ledelse blevet kraftigt udbygget bl.a. med en moderne computerstyret taktisk træner. Og skolen blev da også hurtigt en højagtet institution både herhjemme og i NATO-omtale. Men Broberg havde været en stærk modstander af at flytte skolen væk fra Holmen, idet hovedparten af skolens elever var fra Søværnets Officersskole og Konstabelskole, der fortsat var placeret på Holmens område. Denne ulempe kunne kun imødegås ved at etablere en række tidsbegrænsede kursus, hvor eleverne blev tilkommanderet Frederikshavn. Både Signalskolen og Fjenkendingskolen forblev imidlertid i København. Den geografiske spredning af Taktikskolens forskellige led var uheldig og førte til meget rejseri. Det havde været bedre at integrere alle tre underskoler under Taktikskolen og placeret dem enten på Holmen eller i Frederikshavn. Forslag herom blev udarbejdet i min tid som Taktikinspektør, men det vandt ikke gehør i Forsvarskommandoen. At Taktikskolens ledelse forblev på Holmen, havde imidlertid den fordel, at der kunne holdes hyppige møder mellem de tre specialtjenesteinspektører m.h.p. at koordinere uddannelses-, udviklings- og inspektionsvirksomheden på de tre områder taktik, teknik og våben. Den gode kontakt inspektørerne havde med hinanden og med Chefen for Søværnet var af stor betydning for tjenesten i de operative enheder og relationerne til andre af Forsvarets myndigheder. Den tjente endvidere til at holde lidt sammen på Søværnet efter den opsplitning, der havde fundet sted i forbindelse med Forsvarets nye organisation. Der var dog en del problemer med den nyoprettede Materielkommando,

hvad angår koordinationen af materieludviklingen og den hertil hørende specialuddannelse, områder der tidligere havde hørt sammen, og samarbejdet med Materielkommandoen gjordes ikke lettere af, at denne kommando nu var underlagt Forsvarschefen, mens Søværnets specialtjenesteinspektører og skoler var underlagt Chefen for Søværnet. Men når det er sagt, må det også nævnes, at der ikke mindst i disse år var en god og kraftig udvikling i Søværnets materielsystemer. Nye skibe kom til og moderne missil-, sensor- og datasystemer blev introduceret. Jeg må specielt nævne udviklingen af de nye kampinformationssystemer DEPLO og CEPLO (EPLO er en forkortelse af "Elektronisk Plotning") til henholdsvis torpedobåde og fregatter/korvetter. Det var en udvikling, hvor ikke mindst Kampinformations-skolen var kraftigt engageret med at udforme nye procedurer og at foretage modelforsøg. Skolens taktiske træner var et fortrinligt middel til at afprøve ny taktik og procedurer svarende til de nye sensor- og våbensystemers krav. De taktiske spil, som jeg i sin tid fik startet op på den oprindelige kampinformationsskole på Margretheholm, var nu jævnligt tilbagevendende begivenheder, når SOK, de forskellige eskadrer og sågar Flyvevåbnet havde deres taktiske studieperioder. Kampinformationsskolen blev også udnyttet til afholdelse af forskellige NATO-konferencer og planlægning af NATO øvelser, hvilket gav Danmark og Søværnet en god prestige i det allierede selskab.

I min egenskab af Taktikinspektør fik jeg pålagt en række særlige hverv. Forsvarskommandoen havde ladet oprette nogle studiegrupper, for udformning af de grundlæggende militære krav og analyse af anskaffelsesmuligheder for henholdsvis "Flådehelikoptere" og "Maritimt ECM-udstyr", hvor jeg blev formand. I den førstnævnte studiegruppe deltog også officerer fra Flyvevåbnet. Vore anbefalinger førte senere til anskaffelse af den engelsk fabrikerede LYNX helikopter, som var betydelig mere alsidig og udholdende end den hidtidige og nu forældede ALOUETTE helikopter, som inspektionsskibene fra starten var blevet udstyret med. Hovedargumentet for LYNX var, at den ikke alene var velegnet til inspektionsopgaverne på Færøerne og ved Grønland, men også kunne virke i et taktisk samarbejde med kampskibene i de syddanske farvande - bl.a. som måludpeger for de HARPOON missiler, som både torpedobådene og fregatter/korvetterne blev udstyret med. For at løse denne opgave var det dog nødvendigt, at LYNX'en udrustedes med et specialudstyr. Desværre er denne flådehelikopterrolle, som Søværnet længe har argumenteret for, blevet taget op til revurdering under det seneste forsvarsforlig i 1984.

ECM studiegruppen barslede efter lang tids intens studiearbejde med en rapport, der kom til at danne grundlaget for Søværnets nyeste materiel på området. ECM betyder oversat elektroniske modmidler, og den teknologiske udvikling på dette område, er qua moderne datateknik så epokegørende, at man i fremtiden må regne ECM som et nyt våben på linie med kanoner og missiler.

En interessant, men også ret belastende opgave, var det formandskab for Søværnets Havarikommission, som fulgte med Taktikinspektør-embedet. Antallet af sager, kommissionen fik til behandling, krævede ugentlige møder. Chefen for Søværnet havde, kort før jeg tiltrådte som formand, besluttet fremtidig at inddrage rene tekniske havarier - udover de navigatoriske uheld - i kommissionens arbejdsområde. Da det ville øge arbejdsmængden betydeligt, blev der tilknyttet et par ældre og erfarne teknikofficerer som kommissionsmedlemmer, så kommissionen bestod i min tid af seks søofficerer. Dens opgave bestod i at samle alt relevant materiale om de opståede havarier, klarlægge deres årsager og påpege, om der fra navngivet ansvarshavende personers side var begået fejl eller forsømmelser. Når jeg siger, at opgaven kunne virke belastende, var det fordi man ofte sad overfor gode kolleger, der havde været indblandet i havarierne og skulle afgive forklaring eller besvare borende spørgsmål fra kommissionsmedlemmerne. Fremgangsmåden kunne vel lignedes med det, der finder sted ved en civil søforklaring, men Søværnets Havarikommission havde dog ingen retslige beføjelser. Eventuelle påtaler - og i alvorligere tilfælde straffe - påhvilede det Chefen for Søværnet at give i samråd med Marineauditøren.

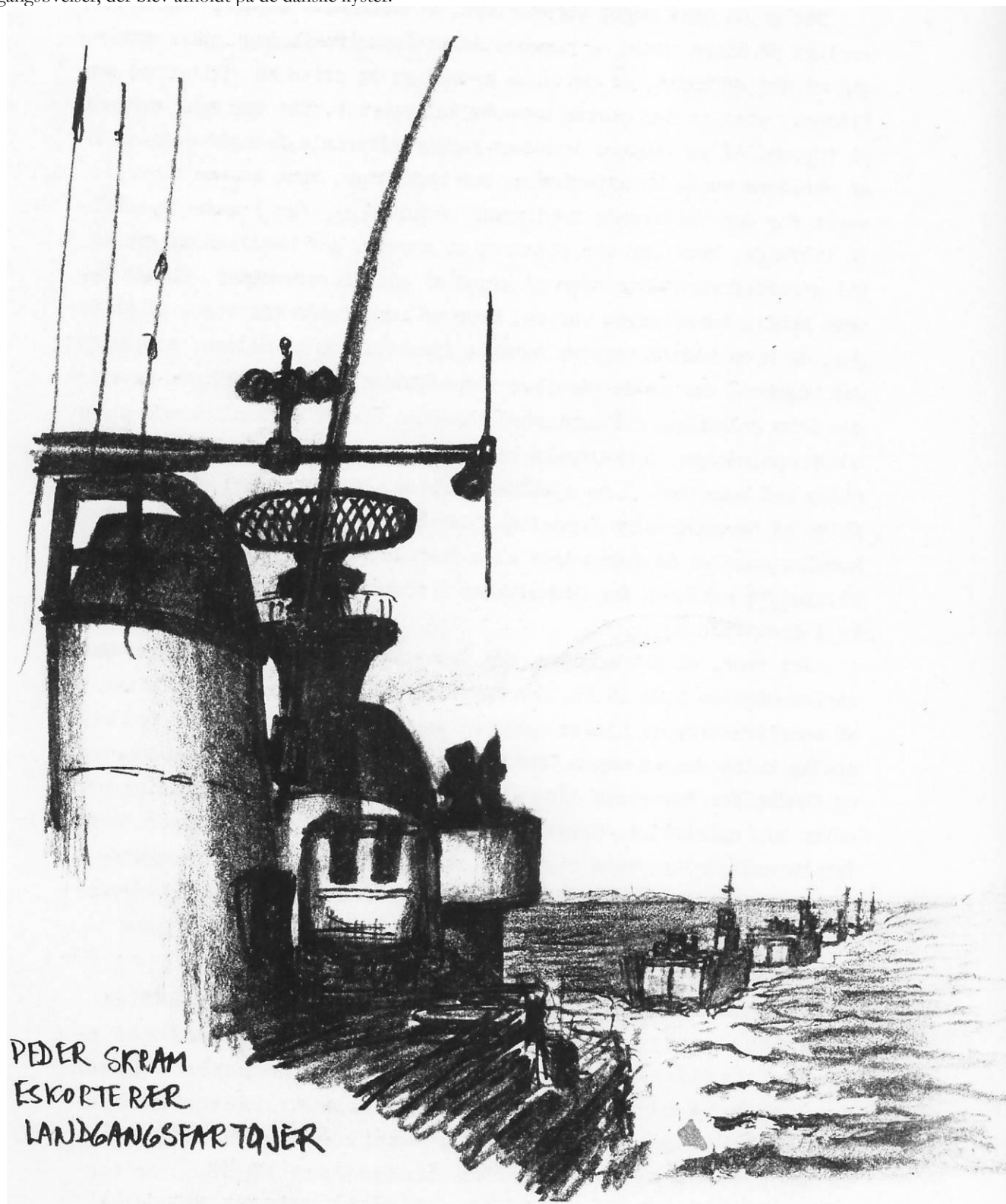
Tanken var, at Søværnets Havarikommission skulle være et uvildigt og af Chefen for Søværnet uafhængigt organ til bedømmelse af havarisager og deres årsager. De i havarierne implicerede skibschefer blev altid orienteret om Havarikommissionens rapport, inden den gik til Chefen for Søværnet. Der var tilfælde, hvor denne ikke fulgte kommissionens indstilling, om hvorvidt et uheld var at betragte som hændeligt, eller var en følge af forsømmelser. Det vigtigste ved kommissionens virke var imidlertid, at havarisagerne blev publiceret i en årlig rapport til alle Søværnets officerer, dog uden at anføre impliceret personel ved navn. Disse årsrapporter blev bl.a. benyttet ved undervisningen på Søofficersskolen i den hensigt, at eleverne kunne drage lære af uheldene og forebygge fremtidige havarier af lignende art. Søværnets udgifter til udbedring af havarier var ret anseelige, især var de skader, som opstod ved hårde grundstødninger, kostbare at udbedre. Men også udbedring af alvorlige maskinhavarier kunne koste meget og nedsætte skibenes krigsberedskab i længere tid. Alvorlige kollisioner var heldigvis sjældne og udgjorde knap 5% af de samlede havarier.

Det er da også meget forståeligt, at Søværnets ledelse tog så alvorligt på disse uheld og krævede deres årsager klarlagt. Men samtidig må det erkendes, at det ikke er muligt at drive en virksomhed som Flådens, uden at der opstår materielle havarier. Det var også erkendt på toppen. Af en længere årrækkes rapportmateriale fremgår det, at 2/3 af uheldene kunne karakteriseres som hændelige, mens ansvar blev placeret for den resterende tredjedels vedkommende. Kun i meget specielle tilfælde, hvor der var placeret et ansvar, gav havarier anledning til straffeforanstaltninger på grund af pligtforsømmelser. Blandt de mere muntre havarisager var en, hvor en torpedobåd var stødt på en vagt, og hvor bådens rapport nærmest fremstillede hændelsen, som om det var vagteren, der havde påsejlet torpedobåden. Men normalt gav havarisager ikke anledning til munterhed, hverken blandt de implicerede eller hos kommissionen. Lykkeligvis var der meget få personskader i forbindelse med havarier. I de sjældne tilfælde, hvor personel omkom, som følge af havarimæssige hændelser, var det en selvfølgelig pligt for kommissionen at få fremdraget alle forhold, der kunne medvirke til at mindske risikoen for dødsulykker i forbindelse med Søværnets virke i fredstid.

Jeg tror, at det arbejde, der var blevet udført af Søværnets Havarikommission i de 15 år, den havde eksisteret, blandt flertallet af søofficererne er blevet opfattet som uvildigt og seriøst. Der vil stadig kunne drages megen lære af at studere kommissionens rapporter og Chefen for Søværnets afgørelser i sagerne. Hele denne ordning er, efter min opfattelse, langt at foretrække for de undersøgelser, der for Havarikommissionens etablering, blev foretaget i kommandosystemets forskellige led med påfølgende straffeforanstaltninger over for søofficerer, som en enkelt gang havde været uheldige, men ellers var ansvarsfulde og velkvalificerede.

Som Taktikinspektør fik jeg et interessant mobiliseringsjob som styrkechef for de landgangsfartøjer, der eventuelt ville komme under "Flag Officer Denmark" kommando i en krisesituation. Det danske forsvar rådede ikke over skibe af denne type. Hæren baserede sin overflytning af tropper og materiel mellem landsdelene på bro- og færgetrafik, og det var jo også godt nok, så længe broer og færgelejer

forblev intakte. Den tyske Forbundsmarine havde imidlertid overtaget en snes mindre landgangsfartøjer fra "US Navy's" overskudslagre fra anden verdenskrig. Det var ikke skibe, som var egnede til offensive landgangsoperationer, men tyskerne havde krigserfaring for, at der i Østersøområdet med de mange øer og halvøer nemt kunne opstå et behov for at flytte eller evakuere hærenheder ad søvejen. Et tilsvarende behov i det danske ørige kan ikke udelukkes, og derfor blev den omtalte mobiliseringspost for en dansk styrkechef oprettet i NATO regi. Til min rådighed havde jeg en lille stab af tyske og danske hær- og marine-officerer, der havde fået en særlig uddannelse i amfibieoperationer. Jeg var i min tid som Taktikinspektør og egenskab af designeret chef for den omtalte styrke med som observatør ved alle de landgangsovelser, der blev afholdt på de danske kyster.

Ved en enkelt lejlighed under en større NATO-øvelse fik jeg kommandoen over en sådan amfibieoperation, hvor PEDER SKRAM blev kommandoskib. Opgaven var at overføre nogle styrker af Hæren og et HAWK batteri fra Flyvevåbnet fra Sønderjylland til Vestsjælland. Udover de omtalte tyske landgangsfartøjer, bestod min styrke af en halv snes eskortefartøjer og et lignende antal depot- og hjælpeskibe fra den danske og tyske flåde. De sidstnævnte var ikke særlig egnede til eskorteopgaver, men de havde dog tilstrækkelig bevæbning til selvforsvar. Vore modstandere var et større antal torpedo/missilbåde og jagerbombefly fra Danmark og Vesttyskland. Flyene var kun en trussel i dagslys, mens torpedo/missilbådene forventedes at blive koncentreret i stræderne for at angribe os om natten. Da jeg regnede flytruslen for den alvorligste, valgte jeg at foretage indskibningen i aftentimerne, søoverførslen om natten og udskibningen i de tidlige morgentimer. Ind- og udskibning er en ret langvarig proces, hvor landgangsfartøjerne må beskyttes mod forskellige former for angreb. Og landgangsfartøjerne kunne kun gøre ni knops fart, så søoverførslen kunne lige akkurat nås i de mørke timer. I de lyse timer fik min styrke luftstøtte af danske jagerfly, og af det HAWK batteri, som vi skulle overføre.

Det var under denne øvelse, at jeg fik lejlighed til at anvende en diversionstaktik af den art, som jeg tidligere har omtalt i forbindelse med SOKs taktiske søkrigsspil i træneren i Wilhelmshaven. Der er bestemt et behov for psykologisk sans, når man optræder som søtaktiker. Kunne jeg lokke modstanderens torpedo/missilbåde på afveje og aflede deres opmærksomhed fra landgangsfartøjerne? De hjælpeskibe, jeg havde fået til rådighed, var mindre egnede som eskorteskibe, men kunne hensigtsmæssigt anvendes som en "decoy" styrke. I mørket og på radaren kunne modstanderne jo ikke se, hvad disse skibe var. Jeg sendte da først denne styrke afsted nord om Fyn i en formation, der kunne ligne en landgangsstyrke, og lod den, efter at have fået føling med fjenden, ændre kurs for at gå nord om Samsø. Landgangsfartøjerne, der successive blev færdige med deres indskibning, deltes i to grupper hver med sin eskortestyrke. Den først færdige gruppe, ledet af danske korvetter, tog ruten gennem de snævre farvande syd om Fyn, mens den anden gruppe med PEDER SKRAM og nogle tyske eskortefartøjer gik nord om Fyn, men syd om Samsø nogle timer efter "decoy"-styrken. Modstanderne var uvidende om, hvilken rute vi ville tage, og havde da også fordelt sine "pickets" ved de forskellige udsejlinger til Storebælt for hurtigt at finde os. Men deres styrkechef hoppede på limpinden, for da han først fik kontakt med "decoy" styrken, koncentrerede han hovedparten af sine både i gentagne angreb mod denne styrke. Og de sporadiske angreb, der langt senere blev sat ind mod de to landgangsstyrker, var ikke mere end vore eskorteskibe kunne klare at afvise. Det var et morsomt resultat for min styrke, og vor taktik fik da også megen ros ved den efterfølgende øvelseskritik i Kiel af COMNAVBALTAP. Men det væsentligste ved disse øvelser var alligevel den træning i amfibieoverførsel og beskyttelse heraf, som de forskellige enheder af alle tre værn opnåede. Træning, træning og atter træning er grundlaget for succes, den dag det virkelig gælder.

Efter at have været Taktikinspektør i halvandet år, fik jeg underretning om, at stillingen som Chef for Fregateskadren blev ledig, idet den hidtidige chef, kommandør Jørgen Vilhelm Stilling, skulle være Chef for Flådestation Frederikshavn. Efter eget ønske overtog jeg den 1. oktober 1974 posten som fregateskadrechef, og fik igen den søtjeneste, som jeg eftertragtede så meget.

Mine tre og et halvt år som Chef for Fregateskadren har jeg allerede omtalt i det foregående kapitel, så jeg vil blot afslutte dette afsnit af min beretning med nogle bemærkninger om mine medhjælpere ved Taktikskolen. Det havde været en fornøjelse at opleve, hvorledes de alle gjorde et stræbsomt og helhjertet arbejde. Personeltildelingen til specialtjenesteinspektørerne og deres underlagte skoler var beskåret til det absolut nødvendige minimum, så der måtte ofte sættes i med overarbejde, noget som dengang ikke kunne honoreres med penge eller ekstra frihed. Jeg har nævnt det banebrydende arbejde, der blev udført af Kampinformationsskolen med Peter Broberg som primus motor, et arbejde, der senere blev fulgt op af kommandørkaptajn Ole Als og hans skolestab. Cheferne for Signalskolen og for Fjernkendingsskolen var et par gamle kadetkammerater af mig, henholdsvis orlogskaptajn Carl Frederik Anton Jørgen Castenskiold og orlogskaptajn Herluf Haar, begge mangeårige specialister inden for deres respektive felter. På begge disse skoler blev der også givet undervisning til elever fra de andre to værn. Jeg kan ikke her nævne alle de yngre officerer, sergenter og civile, der gjorde tjeneste som specialister og instruktører m.v., og uden hvis pligtopfyldende og engagerede arbejde de tildelte opgaver slet ikke kunne være løst. Taktikskolen havde udover studie- og skolearbejdet tillige ansvaret for udgivelse af en række tjenstlige publikationer og lærebøger, som hele tiden måtte holdes ajour med den tekniske udvikling, og det stillede store krav til medarbejderne, der jo for det meste også var skolernes lærere. Min tid som Taktikinspektør var en travl tid, men også en meget opmuntrende og fornøjelig tid på grund af de interessante opgaver, vi arbejdede med og det gode kammeratskab, der herskede mellem alle grader af personel ansat ved Taktikskolen.

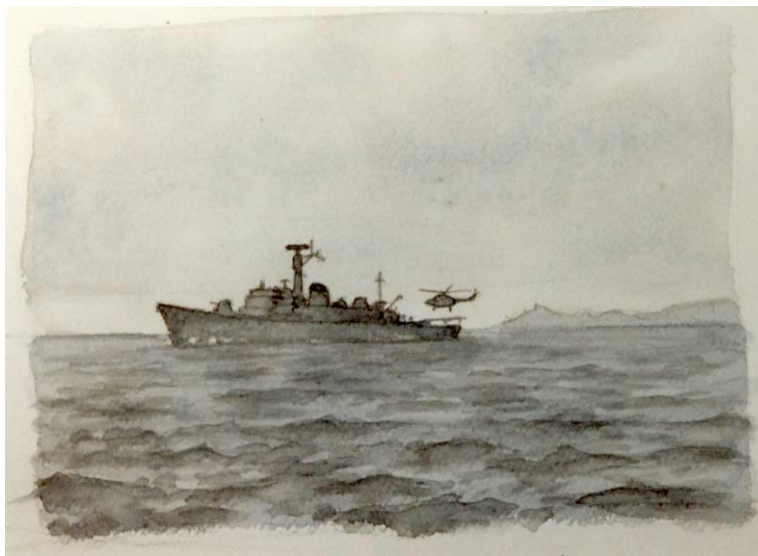
Familiemæssigt var disse år også rige. Mine tre ældste døtre fik deres studentereksamen og gik i gang med videreuddannelse til henholdsvis sygeplejerske, fransk korrespondent og læge, uddannelser de selv havde ønsket. Den yngste havde endnu et stykke vej til at finde sig en plads i livet, men det gode sammenhold mellem de fire piger var en stor glæde for deres forældre. Vort hjem i Virum var ofte fyldt med ungdom af begge køn. Latteren gik gennem huset afbrudt af ivrige - undertiden hede - diskussioner om mange af tilværelsens problemer. Man kom til at mindes sin egen ungdom både med dens sorgløshed og dens vanskeligheder. Ihukommende vor egen opvækst forsøgte Ellen og jeg ikke at påvirke vore døtre til bestemte opfattelser, men i vore diskussioner med de unge lagde vi dog aldrig skjul på, hvad vi fandt var ret eller uret. Vi søgte ofte at få samtalerne drejet hen på de emner, der havde med de ægte livsværdier at gøre, selvom vi som de ældre var klar over, at disse ting ikke længere var entydige begreber. Samfundsudviklingen, udviklingen ude i verden og nogle af de tendenser, der opstod i 60'erne og 70'erne, var jo både udfordrende og betænkelige. Heldigvis undgik vi det brud mellem den yngre og ældre generation, som så mange familier oplevede i disse år.

Der blev ikke snakket meget "tjeneste" i vort hjem. Familien kunne jo nok mærke, at jeg gik meget op i min gerning, og havde meget sikre meninger om dansk forsvars- og udenrigspolitik. Mit arbejde i Søværnet optog mig meget, og der var ofte sager, der måtte klares uden for den egentlige tjenestetid. Her gjaldt det jo om at finde den rette balance mellem tjenestens og familiens krav, og den forståelse, jeg fik fra min familie, når det til tider gik lidt hårdt på med det tjenstlige engagement, har jeg grund til at påskønne. Nogle af mine søofficer-skolleger havde sat deres familieliv og ægteskab over styr, som følge af, at de gik for meget op i deres arbejde.

Da vore døtre efterhånden flyttede hjemmefra, tog Ellen sig et job som lægesekretær. Hun havde i al hemmelighed for os andre, taget et dagkursus, for at gøre sig kvalificeret til en sådan gerning i en moden alder. Den beslutning har hun selv og resten af familien haft tilfredsstillelse af. Livet for en hjemmegående husmor, når børnene ikke mere stiller de store krav, kan blive meget ensformigt. Iøvrigt

havde samfundsdebatten om kvindernes ligestilling og krav på en plads i erhvervslivet en afslappet form i vort hjem. Pigerne var deres eget værd meget bevidst, og jeg selv huskede min farmor og hendes tidlige kamp for kvinddekønnets plads i samfundet. Familielivet i den såkaldte kernefamilie var i vort tilfælde et dejligt fællesskab, fordi vi hverken isolerede os eller følte trang til at eksperimentere med nye ideer.

VII. Marinestabschef i Forsvarskommandoen

- En tidlig morgen på Flyvestation Værlose bliver jeg iklædt flyverdragt for at blive fløjet ud til inspektionsskibet HVIDBJØRNEN med en af de nye LYNX helikoptere. Skal på Chefen for Søværnets vegne ud og inspicere skibet, inden dets afgang til Grønland. Vi flyver op over Nordsjælland mod Kattegat, hvor HVIDBJØRNEN venter os. Det er flot klart vejr. Kronborgs spir lyser i morgensolen om styrbord, da vi passerer ud over kysten ved Ellekildehage, og forude blåner Kullen. Snart øjner vi inspektionsskibet, som ligger med kurs tre streger fra vinden klar til at tage os ombord. Selvom skibet har fået udvidet sit landingsdæk til at tage en LYNX, forekommer det at være et frimærke, vi skal lande på. Batmanden står med sine flag og dirigerer os ned. Den veltrænede kaptajnløjtnant, som er førstepilot, sætter os præcist og sikkert i dækkets låseanordning. Hvor jeg glæder mig til nok en dag ombord i et af Søværnets skibe, hvor besætningen vil blive travlt beskæftiget med at vise mig og mit inspektionshold, hvad den duer til. Intet andet i søofficersgerningen kan måle sig med en aktiv dag ombord i et orlogsskib. -

Efter mine fire år som Chef for Fregateskadren blev jeg i efteråret 1978 beordret som stabschef hos Chefen for Søværnet i den nylig oprettede Forsvarskommando i Vedbæk. Det betød afslutningen på min søtjeneste og desværre også et farvel til det operative virke, som havde udgjort så stor en del af min officerstid og haft min særlige interesse. Så det var med nogen vemod, at jeg tog afsked med Flåden og trak i min tjenestefrakke med sabel for at melde mig til Chefen for Søværnet, viceadmiral Thostrup, i Nyholms Vagt. Selvom Thostrup nu havde sin daglige dont i Vedbæk, foretrak han at modtage meldinger fra søofficerskorpset på Holmens område i den gamle, smukke bygning, som i daglig tale kaldes "Under Kronen", på grund af bygningens flotte kronede spir.

Min første dag i Vedbæk indebar, at jeg skulle forestille mig for Forsvarschefen, general i Flyvevåbnet Knud Jørgensen, og for Chefen for Forsvarsstaben, den nyudnævnte generalløjtnant i Hæren, G.K. Kristensen, som havde gjort et springavance fra oberstløjtnant til general. Forsvarschefen modtog mig venligt og bød mig velkommen i Forsvarskommandoen. Han sagde, at jeg måtte have gode forudsætninger for at bestride jobbet som stabschef i Marinestaben med den tjeneste, jeg havde bag mig. Forsvarsstabschefen modtog mig også venligt og benyttede lejligheden til at give mig en lille belæring om den nye organisation og situation i Forsvaret. Jeg havde ikke stødt på G.K. Kristensen tidligere. Umiddelbart gjorde han indtryk af en energisk, velformuleret og ligetil mand. Han sluttede sin velkomsttale med at henstille til mig, at moderere mine "marinesynspunkter", for nu var det jo "fællesværnssynspunkter", der var behov for. Jeg spurgte, hvorfor han mente, at jeg skulle være modstander af et fornuftigt samarbejde værnene imellem, hvortil han svarede: "Nåh ja - De har jo skrevet noget... - men lad det nu være". Jeg tilføjede, at jeg som kommende stabschef i Marinestaben følte, at jeg måtte tale Søværnets sag og iøvrigt måtte være loyal overfor de synspunkter, som Chefen for Søværnet havde. G.K. Kristensen modsagde mig ikke, men bemærkede lidt brysk, at værnscheferne ikke ville få ret meget betydning i fremtiden. Værnsstabene ville - ihvertfald indtil videre - derimod være nødvendige støtteorganer for den egentlige Forsvarsstab. Efter denne meningsudveksling skiltes vi, idet G.K. Kristensen sluttede med at sige, at han så frem til et godt og loyalt samarbejde med eftertryk på "loyalt". Loyalitet er for mig noget gensidigt, men det skal jeg vende tilbage til.

Jeg fortalte Chefen for Søværnet om min første samtale med Chefen for Forsvarsstaben, hvortil Thostrup blot bemærkede, at han havde hørt den slags udtalelser før. Men det var vigtigt, at vi redeligt og velargumenteret fik fremført Søværnets mærkesager. Han havde, da G.K. Kristensen tiltrådte, straks tilbudt ham at være til rådighed med råd og dåd, når det gjaldt Søværnets anliggender med baggrund i de erfaringer, han havde fra en mangeårig tjeneste på indflydelsesrige poster i Søværnet. Dette tilbud blev mig bekendt aldrig udnyttet af G.K. Kristensen, hverken over for Thostrup eller hans efterfølger, kontreadmiral Niels Færgemann Lange, og det var tydeligt, at den nye Forsvarsstabschef ønskede at "køre sit eget løb", uafhængig af værnscheferne.

Thostrup ville iøvrigt overlade til mig at klare de løbende sager, og han tilføjede, at han ville være helt tryk ved det. Hvis Marinestaben løb ind i nogle problemfyldte principielle sager, var han altid parat til at drøfte dem og give sine anvisninger, eller om nødvendigt gå til Forsvarschefen i sin rådgiverfunktion, således som det var hjemlet i forsvars loven. Chefen for Søværnets ansvarsområde og beføjelser var - ligesom de to andre værnschefer - imidlertid blevet beskåret væsentligt, idet han ikke længere havde kommandoen over Søværnets Operative Kommando, Materielkommandoen med flådestationer og Søværnets Officersskole, d.v.s. værnets hovedbestanddele. Dette medførte en unaturlig opsplitning af værnet, og gjorde det vanskeligt for værnets chef at koordinere og præge dets samlede virke. Tilbage som egentligt ansvarsområde var kun værnets øvrige skoler, inspektionsvirksomheden og visse meget værnsspecifikke sager. Marinestaben deltog i Forsvarskommandoens planlægnings- og udviklingsarbejde efter direktiver udstedt af Chefen for Forsvarsstaben. Nogle vil nok hævde, at alt dette var uden betydning, for værnscheferne var jo nu en del af Forsvarskommandoen, som dirigerede alt i Forsvaret. Men i praksis var den ovennævnte opsplitning af værnet meget følelig. Værnschefens mulighed for at repræsentere sit værn sammen med hans stærkt begrænsede indflydelse på udviklingen blev tydelig for enhver, helt ud til de mindste tjenestesteder.

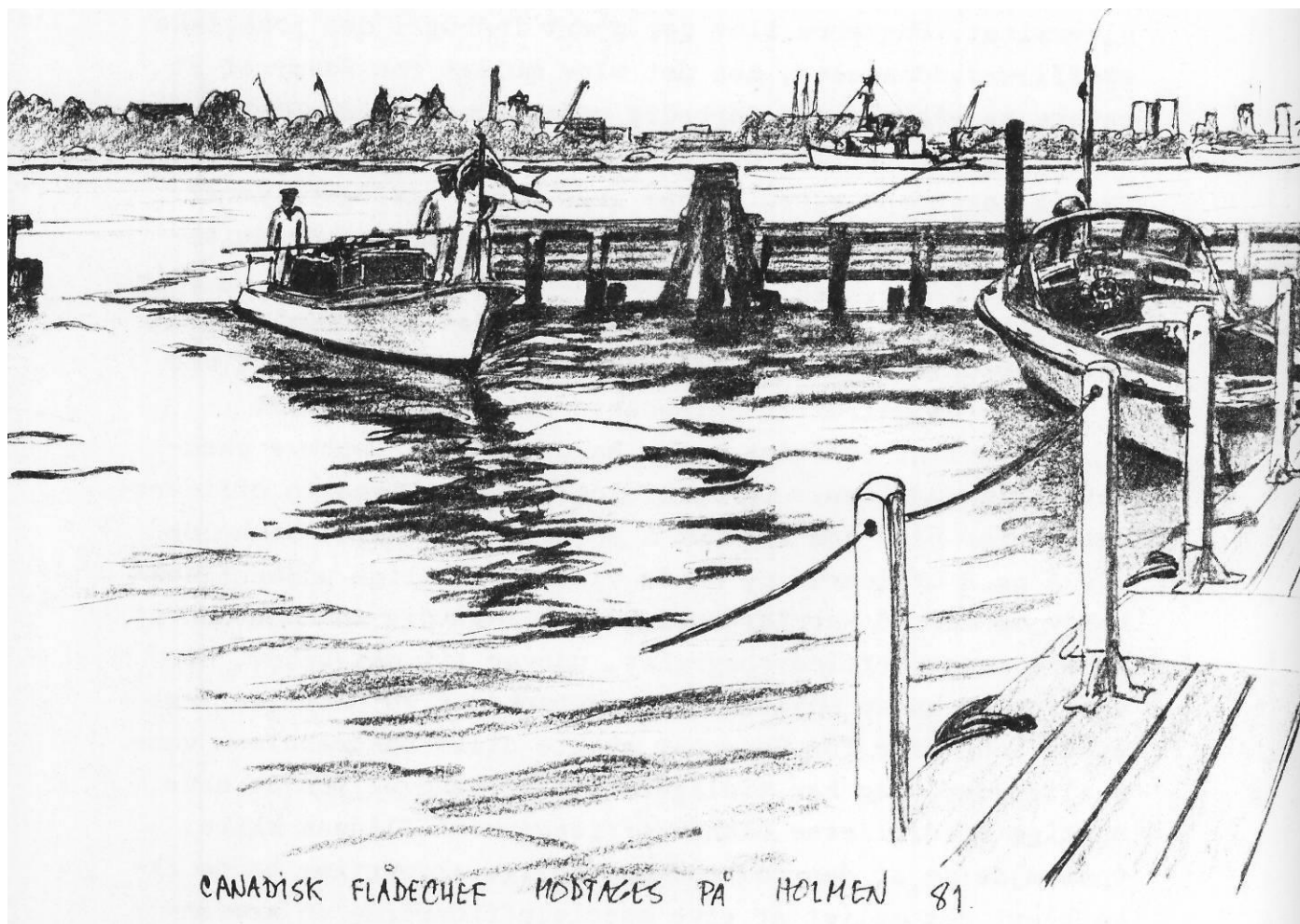
Overgangen til denne nyordning må have været særlig vanskelig for Thostrup, som havde været den sidste Chef for Søværnet under

den gamle ordning, men han lod sig aldrig mærke med noget, der naturligt må have været følt som en tilsidesættelse. Søværnet havde haft en god udvikling siden begyndelsen af 60'erne, da Chefen for Søværnet havde kommandoen over alle værnets instanser, og rådighed over de tildelte midler. Den nye Forsvarskommando var et stort og uoverskueligt organ med over 200 officerer fra de forskellige værn. Marine-staben, som nu var en del af Forsvarskommandoen, var blevet reduceret til omkring 20 officerer, og mulighederne for at få indflydelse på Søværnets fremtidige udvikling var derfor også blevet stærkt begrænset, som det vil fremgå af det følgende. Da jeg tiltrådte, havde Forsvarskommandoen eksisteret i 6 år. Dens første tid var præget af at videreføre de tidligere opgaver, som værnskommandoerne havde varetaget, og Forsvarschefens vigtigste opgave var som hidtil koordinatorens. Den tidligere Forsvarschef, general af Hæren Blixenkrone-Møller, var en markant personlighed, og hans varetagelse af opgaverne i indkøringsfasen affødte megen respekt i Forsvaret, ikke mindst i Søværnet. De tidligere lagte planer for bygning af nye torpedo/missilbåde af WILLEMOES klassen, de tre korvetter af NIELS JUEL klassen og et ekstra inspektionsskib til Nordatlanten blev alle gennemført i Blixenkrone-Møllers tid som Forsvarschef.

For at holde lidt sammen på Søværnet i den nye organisation og føre råd om dets fremtidige udvikling, havde Chefen for Søværnet, Chefen for Søværnets Materielkommando og Chefen for Søværnets Operative Kommando besluttet at holde månedlige møder sammen. I daglig tale blev dette triumvirat kaldt "Admiralitetet", og selv om det ikke var nogen lovhjemlet institution, blev den ikke alene tolereret, men viste sig temmelig nødvendig. Samarbejde på kryds og tværs var dengang et slagord i hele Forsvaret. Det var disse admiralitetsmøder, der i begyndelsen af 70'erne affødte den såkaldte "Flådeplan 82" for udvikling og videreførelse af en moderne balanceret dansk flåde, afpasset til landets maritime opgaver, geografi og økonomi. Denne plan havde et vist politisk gehør, selvom den aldrig blev helt gennemført, hvad angår styrkemålene.

Da jeg kom til Vedbæk, var den "gode vind", som Søværnet havde haft i 70'-erne, imidlertid allerede flovet betydeligt af. Det var ikke alene fordi politikerne dikterede nogle såkaldte "nulløsninger" for Forsvaret, men også på grund af nye procedurer for Forsvarets planlægningsarbejde. Der var på det tidspunkt et udpræget behov for udskiftning af forældet materiel i alle tre værn. Flyvevåbnet fik sin F-16 anskaffelse igennem, og jeg tror ikke, der var ret mange i de andre to værn, som ikke kunne se nødvendigheden af denne fornyelse i Flyvevåbnet, thi både Søværnet og Hæren var meget afhængige af den støtte, de skulle have fra Flyvevåbnet i en krigssituation. Men denne store anskaffelse til Flyvevåbnet båndlagde det meste af Forsvarets investeringsbudget i en længere årrække. For Søværnets vedkommende var det blevet godtgjort, at der ville være et gennemsnitligt behov for nybygning af to enheder om året, hvis Søværnets styrkemål og kvalitet skulle kunne opretholdes. Søværnet havde i god tid ladet udarbejde projekter for bygning af nye ubåde, torpedobåde og minestrygere, som var det mest aktuelle behov i 80'erne. I 60'erne og første halvdel af 70'erne var der som omtalt sket en løbende fornyelse og modernisering af Flåden, men i syvårsperioden 1978-85 blev der ikke køllagt en eneste nybygning til Søværnet.

Når jeg har nævnt, at nye procedurer i Forsvarskommandoen også var medvirkende til en retardering i planlægningsarbejdet, var det fordi, der var indført en såkaldt "langtidsplanlægningsgruppe", som skulle udarbejde en række alternative forsvarsstrukturer og skitser for Forsvarets fremtidige sammensætning. En sådan overordnet styring var i en tid, hvor Forsvarets midler blev knappere, ikke unaturlig, men følgearbejdet, der blev dirigeret til værnstaben i form af såkaldte "delkoncepter" (studier, der skulle argumentere for at besidde de forskellige våbensystemer m.v.) var uhyre tidskrævende, fordi man skulle starte med "Adam og Eva". De var tillige også tidsspilde, fordi meget udført arbejde blev puttet i papirkurven på grund af nye hastende direktiver fra Forsvarsstaben. Hvis en delkoncept efter meget besvær og forhandling til højre og venstre fandt nåde hos Chefen for Forsvarsstaben, blev værnstaben sat i gang med at udarbejde de såkaldte "grundlæggende militære krav", som skulle igennem en tilsvarende rafineringsprocess, før der kunne gives værnets materielkommando "grønt lys" til at udarbejde et detailprojekt. Der var i alt dette arbejde tale om en detaljeringsgrad og overdreven systematisering, som ikke hørte hjemme i den højeste danske militære kommandomyndighed. Mens bevillingsprocessen ved nyanskaffelser til Søværnet tidligere kunne være noget af et tovtækkeri, så var selve planlægningsprocessen dengang langt enklere og meget mere "lige på". Man stoledede nemlig på eksperterne.

Marinestabens del af studiearbejdet faldt på nogle få af mine medarbejdere med kommandørkaptajn Jens Lange Winther, som sektionschef og hovedkraft. Winther var en velbegavet og flittig stabsofficer, som altid lavede et meget grundigt arbejde og var god til at udtrykke sig på skrift. Han var altid villig til at lave et stykke arbejde om, hvis han fik besked herpå, men arbejdsbyrden var så stor og så forceret i Forsvarskommandoen, at han var ved at slide sig selv op. Jeg kunne faktisk blive alvorlig bange for hans helbred, når han undertiden mødte om morgenen hulojet og bleg, efter i længere tid at have siddet med nattearbejde på grund af de af Forsvarsstaben fastlagte terminer. "Det værste er", sagde Winther, "at jeg har på fornemmelsen, at Chefen for Forsvarsstaben i morgen vil have lavet det hele om", og det skete ret tit. Heldigvis holdt Winthers helbred til den belastning, han var udsat for. Muligheden for at aflaste ham med den lille bemanning, vi havde i Marinestaben, forelå ikke. Hans efterfølger, kommandørkaptajn Wilhelm Lauge Grentzmann, var også en vældig "gå på fyr", men lidt mere bombastisk i sin udtryksform end Winther, hvilket dog ikke lettede på arbejdspresset. Et ønske fra min side, om enten at få prioriteret de studieopgaver, som blev pålagt Marinestaben eller få lidt mere tid til dem, blev afvist af G.K. Kristensen med en bemærkning om, at hvis Marinestaben ikke kunne klare de opgaver, den fik pålagt, så fik Søværnet slet ikke noget at skulle have sagt. Man kunne ligefrem få det indtryk, at Marinestaben skulle belastes så meget med studieopgaver, at der ikke blev tid for os til at argumentere til bunds for Søværnets synspunkter.

I min tid som stabschef blev Marinestaben pålagt at udarbejde delkoncepter for bl.a. ubåde, farvandsovervågning og suverænitets-håndhævelse, minekrigsførelse og mobile kystbatterier. Chefen for Søværnet havde desuden bedt Marinestaben om at udarbejde forslag til nye "torpedo/missilbåde" og "flådehelikoptere" med henvisning til den tidligere principgodkendelse af "Flådeplan 82". Det var projekter, som allerede var blevet behandlet i særlige studiegrupper, men som nu måtte omarbejdes for at tilpasses Forsvarskommandoens nye planlægningsystem. Intet af disse arbejder førte imidlertid til nyanskaffelser til Flåden. Det eneste større projekt, der blev gennemført, var en modernisering af "Flag Officer Denmark's" kommando- og kontrolsystem (det såkaldte FOD CCIS). Grundideen til dette nye system kom fra Søværnets Kampinformationsskole og de tekniske krav til systemet var blevet udarbejdet i et nært samarbejde mellem Søværnets Materielkommando, Søværnets Operative Kommando og Søværnets Taktikinspektør. Men da Flyvevåbnet også var involveret i systemet, blev der nedsat en særlig styregruppe i Forsvarskommandoen med kontreadmiral Ib Emanuel Rodholm som formand. Det skyldes ikke mindst Rodholms tekniske indsigt, energi og evne til at skære igennem, at denne "kost kom på skaft", som man udtrykker sig i marinesproget.

Frustrationen over det ringe "respons", der var i Forsvarskommandoen på Søværnets studie- og udviklingsarbejde, var mærkbar i hele værnet. Sagerne blev jo naturligvis drøftet på "Admiralitetsplan", og Thostrup gav udtryk for, at det kunne være meget godt med alle disse delkoncepter, som Forsvarsstaben krævede, men der savnedes en overordnet plan for Søværnets fremtidige udvikling, en plan, som kunne afløse "Flådeplan 82", som man på højere niveau i Forsvaret ønskede at frigøre sig fra. Det blev derfor pålagt mig at holde en række

møder med stabschefen for SOK, kommandør Tage Nikolaj Laursen, og teknisk chef ved Søværnets Materielkommando, civilingeniør Kaj Gregersen med henblik på at få udarbejdet en skitse til en sådan overordnet plan for Søværnet, som så senere kunne gennemarbejdes af vore respektive stabe og forelægges "Admiralitetet" til godkendelse. Det skulle være Søværnets bud på den ønskede udvikling af Søværnet frem til år 2000, når der i 80'erne påny blev forhandlinger om Forsvaret på det politiske plan.

I Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet var slagordene i disse år: "rationalisering", "nytænkning" og "fællesværnsløsninger". Thstrup bemærkede engang hertil, at efter hans erfaring var det ensbetydende med nedskæringer og forfald ikke mindst for Søværnet. Men det var klart fra starten, at vi blev nødt til at se på, hvor der kunne rationaliseres uden at det ville få alvorlige langvarige følger for Flådens kampkraft. Det var under møderne med de andre stabschefer fra Søværnets kommandomyndigheder, at vi fandt frem til mulighederne af at kombinere de tidligere bevogtnings fartøj er og torpedo/missilbåde på et enhedskrog, der kunne gives forskellig armering, udstyr og bemanning afhængig af den aktuelle opgave. Ideerne er i dag videreført i det såkaldte "STANDARD FLEX 300" projekt, som skulle sikre, at Søværnet frem til år 2000 kan opretholde en passende styrke af mindre overfladeenheder. Om dette nye projekt vil svare til forventningerne må fremtiden vise, for der er tale om et idegrundlag, som andre mariner ikke har givet sig i kast med. Men det lå allerede dengang i luften, at med de materielinvesteringer politikerne stillede Forsvaret i udsigt, ville det ikke være muligt for Søværnet at opretholde sine hidtidige styrkemål. Pudsigt nok er standard flex-projektet af kredsen omkring den socialdemokratiske politiker Knud Damgaard, som ellers prioriterer Søværnet meget lavt, blevet betegnet som et godt eksempel på "nytænkning". Samme kreds har ellers anset Søværnets ledende officerer for både konservative og forstokkede i deres synspunkter om, hvad vor Flåde bør bestå af.

Marinestaben havde mange andre gøremål i disse år. Uddannelsessektionen, der ledes af kommandørkaptajn Finn Adler Alsing og senere af Gunni Mathiesen, begge vældig indsigtfulde og arbejdsomme officerer, var hårdt engageret i at tilpasse Søværnets uddannelsesplaner til den fremtidige personelstruktur. Jeg selv var blevet Søværnets repræsentant i den styregruppe, der var nedsat under Forsvarsministeriet med kommandør og ministeriel afdelingschef Kristian Glud Konradsen som formand. I styregruppen indgik udover repræsentanter for Forsvarsministeriet, Forsvarskommandoen og de tre værnsschefer også formændene for de forskellige militære og civile fagorganisationer, som det i Forsvaret ansatte personel tilhørte. Gruppens opgave var at opstille en ny forenklet personelstruktur med tilhørende ansvarsområder og uddannelsesbehov. Det var et politisk ønske, at denne nye struktur var så ensartet som muligt for alle tre værn og iøvrigt var tilpasset samfundets civile uddannelsessystem. Gruppen havde været i arbejde flere år, og mange af de strukturprincipper, som den var kommet frem til, var allerede fastlagt og godkendt på ministerplan.

Jeg fandt det som Søværnets repræsentant meget svært at acceptere nogle af de afgørelser, som allerede var truffet i styregruppen og som i høj grad tilstræbte en ensretning af kompetence og uddannelsesmønster for de forskellige personalekategorier i alle tre værn. Disse tanker havde været fremme tidligere, men jeg var kommet til den overbevisning, at det var en umulighed at ensrette uddannelsen for f.eks. officerer, der i praksis skulle virke i så forskellige miljøer, som det landmilitære, sømilitære og luftmilitære, uden at det ville gå væsentligt ud over disse officerers faglige kvalifikationer. Heldigvis viste det sig muligt at bevare meget af det uddannelsesmønster, som tidligere havde givet så gode resultater for Søværnets profession. Ihvertfald var der i det endelige resultat i styregruppens anbefalinger langt fra de oprindelige ideer om at lade den fremtidige officersuddannelse ske på Roskilde Universitet. Desværre blev der gjort indhug i den praktiske søofficersuddannelse, men det blev muligt for Søværnet at bevare og måske endda forbedre uddannelsen af den tekniske officersgren. Derimod blev det ikke muligt at bevare en særlig intendanturgren. Denne gren havde tidligere været et naturligt og hensigtsmæssigt led i Søværnets organisation og betydet meget for aflastning af eskadrenes og skibenes chefer og næstkommanderende på det rent administrative område. Tiden vil vise, om man har handlet klogt ved at ophæve en målrettet intendanturofficersuddannelse.

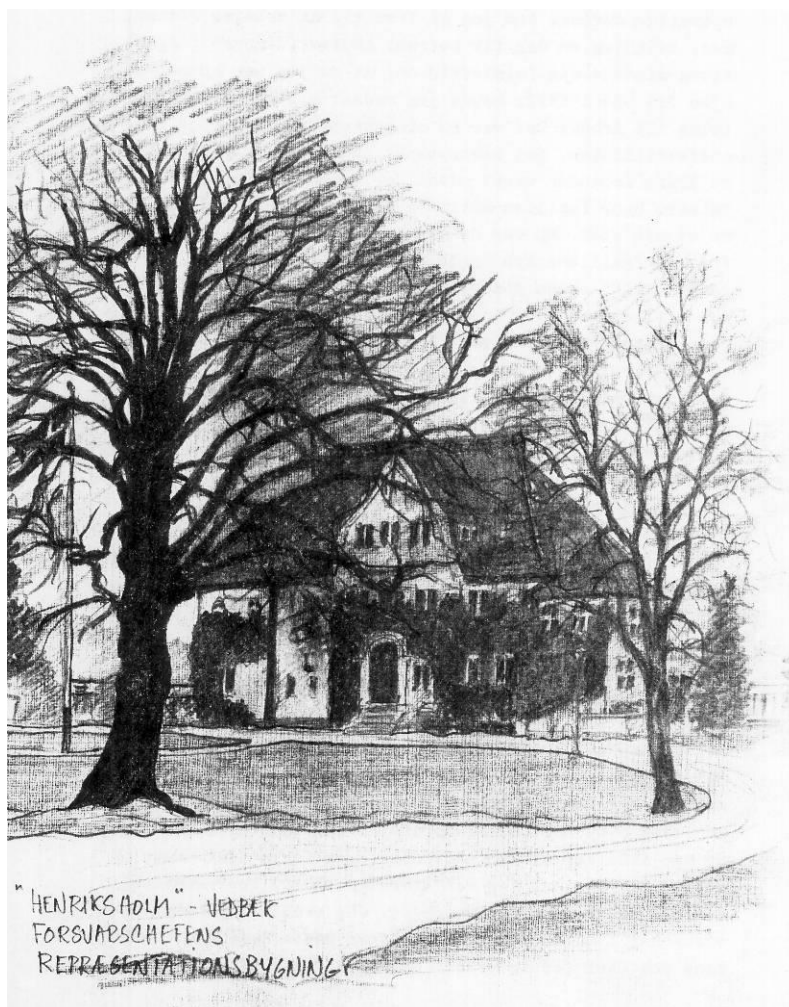
Et særligt politisk ønske havde været at ophæve skellet mellem officerer og specialofficerer. Disse to officerskategorier blev som bekendt i en årrække benævnt henholdsvis A og B officerer og havde vidt forskellige uddannelsesbehov og dermed karrieremuligheder. Samtidig ønskede man at ophæve reserveofficersbegrebet, udover til det behov, der var for at kunne udvide officersstyrken i en mobiliseringssituation. Især for Søværnet skabte disse bestræbelser vanskeligheder. Jeg har tidligere omtalt behovet for at have dygtige specialister blandt officererne i Flådens skibe. Oparbejdelse af den nødvendige faglige ekspertise havde ikke gjort det muligt at give specialofficererne en krævende "all round" officersuddannelse, og mange havde heller ikke ønske om noget sådant, men var tilfredse med at kunne gøre sig gælden på deres faglige specialområde. Jeg har også omtalt den store nytte f.eks. Torpedobådseskadren havde af at råde over et større antal yngre reserveofficerer, som fyldte de lavere officersposter i de små enheder, men som efter nogle års tjeneste gik over i deres civile erhverv, hvorfra de kunne være til rådighed for Søværnet i en mobiliseringssituation, hvor hele Flåden skulle udrustes. Manglen ved den gamle officersordning var efter min mening, at systemet ikke gav muligheder for en dygtig og motiveret special- eller reserveofficer at få den videreuddannelse, som var påkrævet for at kvalificere sig til højere chefter. Andre mariner havde taget højde for noget sådant. På engelsk sagde man om en søofficer, som havde arbejdet sig op fra bunden, at han var kommet ind gennem klydset, og det blev opfattet som en kompliment til den pågældende. Man må håbe, at den nye officersuddannelse vil vise sig tilstrækkelig for Søværnets særlige behov, og at den fortrinlige målrettede uddannelse, der blev givet på Søofficersskolen i mine unge dage, ikke forspildes på grund af politiske ønsker om ensretning af værnenes uddannelse og en undervurdering af de specielle krav, der må stilles til en søofficer.

Marinestabens tredje sektion havde som sagsområde en række værnsspecifikke opgaver strækkende sig fra tilrettelæggelse af inspektionsvirksomheden, behandling af havari og erstatningssager, ajourføring af Søværnets instrukser og bestemmelser, organisation og bemanning af Søværnet tjenestesteder til udgivelse af den månedlige "Søværnsorientering", en maskinskreven publikation, som omtalte særlige begivenheder og nyskabelser i Søværnet. "Søværnsorientering" var en af Thstrups ideer, og bladet blev fordelt til pressen og Søværnets tjenestesteder m.fl. Hovedformålet var at give Søværnets personel og samfundet en løbende orientering om, hvad der foregik i Søværnet. En gang om året gav Chefen for Søværnet sin personlige redegørelse for Søværnets situation og en vurdering af dets fremtidige problemer. Der er ingen tvivl om, at "Søværnsorientering" hjalp med til at holde sammen på Søværnet og havde betydning for dets interne moral og eksterne profil. Der var bestræbelser i gang i Forsvarsstaben for at inddrage "Søværnsorientering" og lignende tidsskrifter fra de andre værn til fordel for et "Forsvarstidsskrift", men det blev heldigvis forhindret. Personellet interesserede sig for det, der lå det nærmest, deres egen

hverdag og deres værns fremtidsudsigter. På et andet område blev Søværnet imidlertid tvunget til at give køb. Chefen for Forsvarsstaben ønskede at fratage værnsstabene det, der havde med værnets organisation og tjenesteomgang at gøre. Dette felt var et så væsentligt led i Søværnets funktion, at Marinestaben kæmpede imod at lade det glide ud af Chefen for Søværnets indflydelsesområde. Men vi talte for døve øren, og ved den senere forsvarsordning i 1981 blev dette område lagt ind under selve Forsvarsstaben. I min stabschefstid var der to dygtige kommandørkaptajner i Marinestabens tredje sektion, kommandørkaptajnerne Niels Ottesen efterfulgt af Jan Heinrich Ahlers. Det var så sandelig ikke deres skyld, at Søværnet måtte "bide i græsset" ved den seneste reorganisation af Forsvarskommandoen.

Da jeg havde været i Vedbæk i godt et års tid, blev jeg en dag bedt om at se ind til min klassekammerat, kommandør Niels Heisterberg også kaldet "Nisse", som var chef for søværnsafdelingen i Forsvarsstabens Personelstab. Nisse ville drøfte fremtidig karriere med mig. Om han var beordret hertil, eller gjorde det på eget initiativ, ved jeg ikke. Han hørte til mine nærmeste personlige venner og var altid meget åben og oprigtig i sine udtalelser. Han var kendt i Forsvarsstaben som en utrættelig forkæmper for Søværnets sag, og jeg havde megen beundring for den måde, hvorpå han ofte "talte Roma midt imod". Hans ærlighed, humor og natur lige charme hjalp givet til, at han ikke blev "sat på porten" af G.K. Kristensen i utide. Den skæbne overgik nogle meget kompetente officerer i Forsvarsstaben også fra de to andre værn. Nisse indledte vor samtale med at sige, at jeg sikkert ikke var ubekendt med, at jeg havde været på tale som kommende Chef for Søværnets Operative Kommando. Dette var i parentes bemærket en post, som jeg kunne ønske mig, og som jeg følte, at jeg havde gode forudsætninger for at bestride. I min tid som operationschef ved SOK og senere som Taktikinspektør og Fregateskadschef, havde jeg fået adskillige impulser til fornyelser og styrkelser af det operative område, som jeg så frem til at arbejde videre med, hvis jeg en dag fik betroet chefstillingen i Århus. Nisse mindede mig imidlertid om, at da jeg var kommet hjem fra USA i 1972, havde jeg modsat mig en ny forflyttelse til Århus. Det var nu stabschefsstillingen og ikke chefstillingen, jeg havde tænkt på dengang, for jeg havde årene forinden været udsat for temmelig hyppige forflyttelser, hvor familien måtte bryde op og finde sig til rette et nyt sted. Nu var de tre af mine døtre flyttet hjemmefra, så familiehensyn bandt mig ikke mere så meget som dengang. "Vel", sagde Nisse, "er du klar over, at der er en del officerer - også blandt de yngre, som ikke kan lide dine holdninger?". Dette måtte jeg så opfatte som en tilkendegivelse af, at man foretrak en anden på chefposten i Århus. Men jeg blev naturligvis skuffet, også fordi der øjensynlig ikke var foresatte, der her eller før havde haft ryggrad til at sige, hvad de mente om mig. Nisse tilføjede så, at der var mulighed for en midlertidig admiralsstilling enten i Belgien eller i Norge, stillinger, som dog først ville blive ledige om et par år.

Valget til posten som ny Chef for Søværnets Operative Kommando var faldet på min noget yngre kadetkammerat, kommandør Sven Eigil Thiede, som da gjorde tjeneste som chef for Forsvarsstabens Operationsafdeling. Jeg havde altid haft et godt samarbejde med Thiede, og vi var på bølgelængde i de fleste sager. Umiddelbart efter at han havde fået meddelt nyheden, kom han ind på mit kontor. Han sagde, at han selv havde troet, at jeg ville få stillingen, men tilføjede, at stillingen var et af hans egne største ønsker. Det var et godt træk af en officerskollega og god ven. Jeg blev kort efter kaldt ind til Thostrup, som sagde, at han ikke var blevet rådspurgt, men havde fået besked på at meddele mig, at jeg var "forbigået" til forfremmelse, som det hedder i militærsproget. Jeg skulle fortsætte som stabschef i Marinestaben også efter hans forestående afgang som Chef for Søværnet. Jeg lagde ikke skjul på over for ham, at det var en personlig skuffelse, men jeg tilføjede, hvad jeg ærligt mente, at kunne det ikke blive mig, ville jeg ikke selv kunne pege på nogen, der var bedre egnet til stillingen end Thiede. Men det var nu vigtigt for mig, at de øvrige ikke skulle komme til at mærke min skuffelse i mit videre arbejde i staben. For mig har sagen altid været vigtigere end de personlige ambitioner. Jeg har jo kaldt denne livsberetning for en åbenhjertig beretning, så jeg syntes derfor at dette intermezzo skulle med. I min tid i Forsvaret har jeg oplevet at se adskillige officerer, som gik i stå, efter at have fået besked om, at de var forbigået. Jeg var fast besluttet på, at det skulle ikke ske for mig.

Det mest belastende ved stabschef s jobbet var det utal af møder, hvor man skulle repræsentere Chefen for Søværnet. Jo større en organisation, des flere, hyppigere og større møder afholdes der. Og så er det uundgåeligt, at langt hovedparten af de emner, der behandles, ikke har noget at gøre med ens egen virksomhed. Forsvarskommandoen var ingen undtagelse fra denne parkinsonske observation, og det fik nogen ude i Forsvaret til noget sarkastisk at kalde huset i Vedbæk for "Nul-energihuset". Det må have været "output" disse spøgefugle har tænkt på, for indadtil summede huset af febrilsk energi til G.K. Kristensens aldrig hvilende taktstok. Men selv om disse møder ofte føltes som tidsspilde, var det nødvendigt for mig at være tilstede for at holde mig ajour med, hvad der foregik i Forsvarsstaben m.v. Med de fællesværnstanker, der prægede arbejdet i huset, var man nemlig aldrig sikker på, at der ikke ville blive afstukket retningslinjer eller rejst forslag, som Søværnet enten skulle tilpasse sig eller måtte tage afstand fra.

Man mærkede ikke ret meget til Forsvarschefens indflydelse i det daglige arbejde i Vedbæk. Knud Jørgensen rejste meget. En af hans vigtigste opgaver var hans virke i NATO's Militærkomité, og der er ingen tvivl om, at der stod megen respekt om hans virke i denne vigtige komité. Knud Jørgensen var helt klar over, at Danmarks forsvarsproblemer måtte løses i samklang med NATO, men G.K. Kristensen var mere tilbøjelig til at negligere NATO synspunkter. Et andet område, hvor Forsvarschefen gjorde sig personligt stærkt gældende, var ved de periodiske møder i Forsvarets Samarbejdsudvalg, hvor de forskellige personelorganisationer var repræsenteret for at modtage orientering og præsentere deres ønsker om medindflydelse på de beslutninger, der skulle træffes i Forsvarskommandoen. Disse ønsker var ikke altid egnede til at fremme Forsvarets effektivitet. Knud Jørgensen styrede disse møder på en rolig og værdig måde, var ofte imødekommende overfor organisationernes synspunkter, men også fast i sin afvisning, når organisationsrepræsentanterne gik for vidt i deres krav om indsigt og medbestemmelse. Men i det hektiske planlægningsarbejde i Forsvarskommandoen, kunne man nok have ønsket sig at mærke mere til Knud Jørgensens profil. Det var G.K. Kristensen, som spillede første violin her, og det gav vind til det rygte, der ville vide, at da Knud Jørgensen blev tilbudt stillingen som Forsvarschef, havde Departementschef C. Langseth givet ham besked på at lade G.K. Kristensen have frie tøjler med hensyn til Forsvarets fremtidige organisation og udvikling. Det forlød endda, at da Knud Jørgensen ved sin udpegning til forsvarschefsposten havde spurgt i ministeriet, hvem der skulle være Forsvarsstabschef og fik at vide, at det ville blive G.K. Kristensen, skulle han have spurgt, om der var noget alternativ, hvortil besvarelsen skulle have været: "Ja... Knud Jørgensen". Man skal selvfølgelig være forsigtig med at tro på den slags rygter, men den måde Forsvarskommandoens arbejde foregik på i disse år, og den hyppige kontakt G.K. havde med ministeriet udenom Forsvarschefen, kunne meget vel tyde på, at der har været noget om snakken.

Som stabschef for Chefen for Søværnet deltog jeg i de ugentlige stabschefmøder, der blev ledet af G.K. Kristensen, og hvor de øvrige fagstabs- og værnstabschefer var permanente medlemmer. Der blev efterhånden skabt et ganske godt og venskabeligt forhold i denne

gruppe. Det blev imidlertid hurtigt klart, at Forsvarsstabschefen ikke kunne lide at blive modsagt, og blev der lejlighedsvis fremført kritik i rolige og urbane vendinger om sider af den politik, der blev ført i Forsvarskommandoen, kunne G.K. reagere helt ubehersket overfor sine jævnaldrende kolleger. På den anden side var der også mange træk ved G.K., som man syntes godt om, f.eks. hans villighed til at lade andre komme til orde, og den uformelle måde, hvorpå han ledede møderne. Ved en lille sammenkomst på Forsvarschefens kontor, hvor der blev budt på et glas i anledning af en udnævnelse, spurgte G.K., som jeg hidtil havde sagt "De" til, om vi ikke skulle drikke "Dus". Det havde jeg intet imod, men jeg tilføjede, at han måtte være klar over, at jeg stadigvæk ville sige klart fra, når der var sager, jeg var uenig med ham i. Det lod G.K. sig ikke afficere af, så vi "drak dus".

Men når det alligevel endte med, at der opstod en udpræget mistro til G.K. blandt de ældre officerer i Forsvaret, var det af særlige årsager. Nogle af os lagde mærke til, at man ikke altid kunne stole på hans forsikringer og udsagn. Jeg husker engang, jeg var kommet under vejrs med et internt forsvarsstabsnotat, som gik ud på, at Søværnets fregatter skulle udgå af Flådens tal med udgangen af 1981. Kopi af dette notat var gået til Forsvarsministeriet uden at have været drøftet med Chefen for Søværnet. Det var Thiede, der gjorde mig opmærksom på papiret. Han foreslog, at jeg gik til Forsvarsstabschefen og gjorde indsigelse mod forretningsgangen på Chefen for Søværnets vegne. Som medlem af Forsvarsstaben havde Thiede ikke selv nogen beføjelse til at gå til stabschefen i andre sager end de, som behandledes af hans egen afdeling. G.K. hørte på mine indvendinger, og sagde så, at det jo bare var et internt papir, som man ikke skulle tillægge større betydning. Og så tilføjede han: "Hvorfor er I så bange i Søværnet? Der er skam ingen her, der vil gøre noget mod Søværnet". Jeg sagde, at det ikke var et spørgsmål om at være bange, men Søværnet ville have på det rene, hvor vi stod. G.K. må her have talt mod bedre vidende, for forslaget optrådte senere i de forsvarsstrukturforslag, som udgik fra Forsvarskommandoen. En anden sag, som vakte misstemning på stabschefsplanet under G.K. var, at han i Forsvarsstabens forskellige afdelinger havde fået placeret nogle yngre proselytter - de såkaldte G.K.-folk -, som holdt møder med ham om aktuelle problemer udenom det officielt etablerede stabsapparat. Det gik endda så vidt, at disse officerer optrådte som en slags interne "spioner", der gik rundt og lyttede til, hvad der blev sagt i gangene og på kontorerne om G.K. og hans embedsførelse for at kunne referere det direkte til ham. Når der blev holdt officielle stabsmøder, hvor der var lagt op til vigtige beslutninger, havde man tit indtrykket af, at det var en skueproces, for beslutningerne var tilsyneladende allerede truffet i G.K.s specielle gruppe.

Jeg skal ikke her komme ind på den offentlige polemik, der senere opstod i forbindelse med opgøret mellem den daværende Forsvarsstabschef, nu oberst G.K. Kristensen, og den senere Forsvarschef, admiral Sven Thiede, men blot anføre, at G.K. som bekendt har påstået, at det var en gruppe af ældre søofficerer, som havde startet et komplot mod ham og fik ham afsat. Det beror på en fejlagtig antagelse af G.K. Mistilliden var lige så stor blandt mange ledende officerer i de to andre værn, men måske havde søofficerne for vane at sige mere lige ud, hvad de mente. En række officerer blev afhørt af Forsvarets Generalauditor, om det af G.K. påståede komplot. Jeg blev selv afhørt, mens jeg senere gjorde tjeneste ved NATO-hovedkvarteret i Norge, og gav her udtryk for, at der ikke var tale om nogen bevidst sammensværgelse mod G.K., men om en generel mistillid, der gav sig udtryk i en opfattelse af, at G.K. ikke var manden, der i en vanskelig tid for Forsvaret kunne skabe det rette tillidsforhold på toppen og det nødvendige sammenhold ude i Forsvaret. En nu afdød søofficer, som havde arbejdet sammen med G.K. i Forsvarskommandoen, gav udtryk for det, de fleste af os følte, da han udtalte, at det ikke specielt var G.K. Kristensen som person, man havde noget imod, men hans metoder i embedsførelsen.

Da jeg i 1982 afgik fra Marinestaben, var jeg i "afskedsaudiens" hos G.K. Han takkede mig for mit arbejde, men der kom også en bemærkning om, at jeg jo ikke havde været helt loyal, for der var jo noget med, at jeg havde tilsendt en søofficer i Forsvarsministeriet nogle oplysninger udenom Forsvarsstaben. Jeg bør i lyset af det, jeg har berettet om mit samarbejde med G.K., fortælle baggrunden for denne hans sidste bemærkning til mig. Der havde cirkuleret nogle udkast til en kommende forsvarsstruktur i huset i Vedbæk. De gik ud på for Søværnets vedkommende at opgive ubådsvåbnet og fregatterne samt stille anskaffelse af egentlige flådehelikoptere i bero. Også hvad angik Flådens mindre kampskibe var der tale om betydelige reduktioner i Søværnets styrkemål. Der var tale om så dybe indgreb i Søværnets hidtidige struktur, at blev disse tanker virkeliggjort, ville der ikke blive ret meget tilbage af en egentlig dansk flåde; Marinestaben havde naturligvis afgivet et respons, der tog kraftig afstand fra denne forringelse af Søværnets fremtidige kampevn, og Chefen for Søværnet havde bedt mig om at sikre, at Søværnets synspunkter blev vedføjet Forsvarsstabens notat, når det gik til ministeriet. Det modsatte G.K. sig på det bestemteste. Jeg ringede derfor til min tidligere operationsofficer fra Fregateskadren, orlogskaptajn Søren Lund, som nu sad som maritim sagsbehandler i Forsvarsministeriet, og bad ham tale Søværnets sag, da vi nu ikke kunne komme igennem med vore synspunkter i Vedbæk. Jeg fik samtidig en aftale med ham om, at han kunne få tilsendt et personligt kopi af de udtalelser, der i omhandlede sag var givet af Marinestaben i Chefen for Søværnets navn. G.K. Kristensens proselytter i ministeriet må være blevet opmærksom på, at Søren Lund sad inde med viden, som ikke stammede fra de papirer, der var blevet tilsendt ministeriet fra Forsvarskommandoen, for en dag, hvor han var på ferie, brød man ind i hans pengeskab og stillede ham til regnskab for de marinestabsnotater, som jeg havde sendt ham kopi af. Samtidig blev han udelukket fra den gruppe i ministeriet, som førte forhandlinger med Forsvarskommandoen i strukturarbejdet. Jeg synes ikke, jeg havde handlet forkert. For hvad var ideen i at have en søofficer i ministeriet, hvis han ikke måtte være bekendt med, hvilke synspunkter, der gjorde sig gældende i Søværnet. Der er noget galt med et system, hvor ansvarlige chefers synspunkter ikke må komme frem. Og historien siger lidt om G.K.'s bestræbelser for at undertrykke andre synspunkter. G.K. Kristensen var uhyre ambitiøs og blev forfærdelig bitter, da han blev forbigået til forsvarschefsposten, som han var blevet stillet i udsigt af Orla Møller. Men han kan efter min mening takke sig selv mest for, at det gik ham, som det gik. For Forsvaret som helhed var det bedst, at han ikke fik forsvarschefsposten, da den skulle nybesættes efter Knud Jørgensens afgang.

Når jeg har gjort så meget ud af at berette om den måde G.K. Kristensen ledede Forsvarsstaben (læs Forsvarskommandoen) på, er det fordi, han var den overvejende årsag til, at de år, hvor jeg gjorde tjeneste i Vedbæk, var så nedslående for Søværnet. Kronen på hans værk blev umyndiggørelsen af værnscheferne, der blev til inspektører for Forsvarschefen i forsvarsordningen i 1982. Heldigvis lykkedes det at forpurre hans planer om at ophæve Forsvarsrådet - det råd, som skulle rådgive ministeren i krisesituationer. Her er alle tre værn fortsat repræsenteret på højt plan.

Den sidste Chef for Søværnet var kontreadmiral Lange. Han var den yngste af de søofficerer, som havde gjort tjeneste i "Royal Navy" under 2. verdenskrig, hvor han deltog i invasionen i Normandiet. Han havde været Chef for Søværnets Operative Kommando og Chef for de Allierede Flådestyrker under Østersøkommandoen, inden han afløste Thostrup som Chef for Søværnet. Lange var en meget redelig og bestemt admiral og en god chef at gøre tjeneste under. Han fortsatte Thostrups bestræbelser for at tale Søværnets sag i Forsvarskommandoen og veg aldrig tilbage for at gå direkte til Forsvarschefen, når han følte, at Søværnet blev trådt for nær. Men Lange blev altså ved forsvarsordningen i 1982 gjort til Inspektør for Søværnet, d.v.s. en slags tilsynsførende og "ad hoc" rådgiver for Forsvarschefen uden nogen kommandobeføjelser. "Sic transit gloria mundi", som min gamle latinlærer yndede at sige.

Når jeg ser tilbage på min egen tid i Vedbæk, var der dog også en del lyspunkter i tjenesten. Der var et ualmindelig godt sammenhold mellem alle i den lille Marinestab. Der var også et godt forhold til de fleste af vore søofficerskolleger i Forsvarsstaben, selvom vi tydeligt mærkede, at de virkede med "bundet mandat" og var på vagt overfor G.K.'s "spioner", når de udtalte sig. Men tillige blev der skabt gode venskabsforhold til mange officerer fra Hæren og Flyvevåbnet, hvad der gav baggrund for bedre at forstå de andre værns problemer. Jeg havde selv et tillidsfuldt og humørfyldt samarbejde med både Hærstabschefen og Flyverstabschefen, henholdsvis Niels Rye-Andersen, som senere blev chef for Østersøkommandoen og Bent Amled, som fik betydningsfulde stillinger ved Nordkommandoen i Oslo og ved Europakommandoen i Bryssel.

Naturligvis var der strid værnene imellem om midlernes fordeling. Det har der været siden Aristides og Themistokles dage, og det kan ikke nytte, at politikerne tror, at de kan eliminere den slags divergenser ved at rationalisere toppen på værnene væk. En vis kappestrid mellem værnene og de forskellige våbenarter er ikke til skade for Forsvaret. Stoltheden ved at tilhøre en bestemt våbenart styrker moralen og viljen til forsvar. Galt er det imidlertid, når der ikke hersker en følelse af gensidig afhængighed værnene imellem, og man mødte da også officerer med en meget snæver horisont. Det har nok noget at gøre med, at det er så længe siden, at Danmark har været krigsførende. De krigsførende nationer i vort århundrede, har lært værnenes og våbenarternes indbyrdes afhængighed og har set, hvorledes de kompletterer hinanden under krigshandlingernes barske vilkår. I dag gør det Danske Forsvarsakademi imidlertid en stor indsats for at udvide de kommende stabsofficerers horisont. Jeg blev, som marinestabschef årlig bedt om at være censor for de studieopgaver, som Søværnets elever på Forsvarsakademiet udarbejdede. Opgaverne blev her grundigt præsenteret og kritiseret i et plenum, hvor elever og lærere fra alle tre værn var til stede. For mig var det en god anledning til at holde føling med, hvad de yngre officerer tænkte om Forsvarets problemer, og det gav mig samtidig en anledning til at fremføre sømilitære erfaringer og synspunkter i et fællesværns forum.

Med stabschefsjobbet fulgte mange invitationer for min kone og mig selv til cocktailselskaber under fremmede flådebesøg og på de forskellige ambassader. Hverken Ellen eller jeg er store yndere af den slags selskaber, hvor man møder så mange mennesker og oftest kun får en sludder om almindeligheder over et glas. Men af og til mødte man interessante personligheder, som var villige til at involvere sig i en seriøs samtale om et eller andet aktuelt problem. Af mere sørgmuntre oplevelser husker jeg engang, hvor vi var inviteret til den sovjetrussiske ambassade for at festligholde oktoberrevolutionen. Jeg må have været en interessant person for russerne, for en militær fotograf i militært antræk sprang rundt og prøvede at få billeder af mig fra forskellige sider. Men Ellen, som havde fattet, hvad det drejede sig om, sørgede for at stille sig i vejen for fotografen, hver gang han skulle til at trykke af. Ikke at de ikke måtte få et billede af mig, men de kunne da have spurgt om forlov. Vi havde tidligere som yngre været gæster i den sovjetiske ambassade og følt os ubehagelig tilpas, fordi vi blev fulgt af en yngre russisk officer, som iøvrigt talte dansk, og som ustandselig blandede sig i, hvad vi talte med de andre gæster om. Han var også meget ivrig for at få oplysninger ud af mig om Søværnet. Så var selskaberne meget mere afslappede i de vestlige ambassader, for her kunne man næsten gøre og sige, hvad man havde lyst til, uden indblanding fra værtsfolkernes side.

Når Chefen for Søværnet var optaget af andre vigtige ting, blev det overladt til mig at forestå hans traditionelle besøg ombord i inspektionsskibene, før de sejlede til Færøerne og Grønland. Det var altid en god oplevelse at være ombord i disse skibe, mærke besætningernes positive holdning til deres tjeneste og se dem klare de stillede opgaver. Inspektionsholdets opgave var at stille skibet på visse prøver, såsom jagt på og bording af en ulovligt fiskende "trawler", repræsenteret ved en af Flådens Ø-klasse kuttere. Disses besætninger spillede også deres rolle som lovovertrædere godt og gjorde inspektionsskibets fiskeriofficers opgave med at påvise "ulovlighederne" vanskelig. Inspektionsholdet skulle også sikre sig, at materiellet var i orden inden skibene stak nordpå, og når inspektionen var overstået, samledes vi med skibsledelsen og gav den vejledning på de områder, hvor der var fundet behov for noget sådant. Det hændte da også, at der blev konstateret mangler ved materiellet, som skibet så måtte få udbedret på en Flådestation, inden afgang til det nordlige operationsområde. Men det var altid en fornøjelse for mig, som ældre søofficer, at genopleve det pulserende liv i et orlogsskib og den rolige rytme i arbejdet ombord. Den professionelle måde, hvorpå besætningerne greb problemerne an, og den rutine, hvormed arbejdet blev udført, var jo et resultat af en grundig uddannelse af de forskellige personelkategorier, den vægt vi i Flåden lægger på træning og øvelser ombord, Søværnets klare og velformulerede instrukser og tjenestebestemmelser og en hundredårig tradition på det orlogsmæssige område i maskin- og jernskibsalderen.

Det faldt også i mit lod af og til at repræsentere Chefen for Søværnet under fremmede flådebesøg i København. Jeg husker et engelsk og et hollandsk besøg samt et besøg af Atlantpagts Stående Flådestyrke (STANAVFORLANT). Den kommanderende officer for sådanne flådestyrker var normalt af "Commodore"-rang. Søværnet havde dengang ikke nogen officersgrad, som svarede til en "Commodore", men med min lang søtjeneste og mine eskadrechefsjob bag mig, følte jeg mig godt kvalificeret til at modtage sådanne fremmede flådechefer. Modtagelsen bestod af en honnør efterfulgt af en frokost "Under Kronen", hvor den pågældende styrkes kommanderende ledsaget af hans stabschef, adjutant og hans ældste skibschef sammen med vedkommende lands ambassadør eller militærattache var gæster. Fra dansk side deltog, udover værten og hans adjutant, normalt Chefen for Flådestation København og en af de hjemmenværende eskadrechefer eller specialtjenesteinspektører. Gæsterne blev normalt sejlet fra Langelinie, hvor den fremmede styrke lå fortojet, i motorbåd til landgangen ved batteriet Sixtus, hvor jeg modtog styrkechefen med en honnørdeling og Søværnets Tamburkorps på fløjen. Det var en meget værdig måde at modtage fremmede orlogschefer på, ikke mindst fordi det foregik på historisk grund tilhørende den danske orlogsflåde. På vejen fra Sixtus til Nyholms Vagt fik man som vært tid til at udpege det sted, hvorfra Kronprinsen i 1801 overværede Slaget på Reden. Man fik også med ikke ringe stolthed over danske søkrigertraditioner fortalt historien om, at det var her, Kronprinsens adjutant kaptajn I.C. Schrødersee gik ombord i et fartøj for at blive roet ud til lineskibet INDFØDSRETTE, hvis chef var faldet i kampen. Schrødersee nåede ikke at overtage den faldnes plads, for han blev dræbt af en engelsk kanonkugle, da han trådte ind på skibets dæk. Slaget på Reden er jo et verdenshistorisk kendt søslag på grund af Nelson, som af de fleste nationer anerkendes som verdens største flådefører. Og søslaget blev ofte samtaleemne ved de omtalte frokoster "Under Kronen". Jeg lagde mærke til, at mange gjorde sig skyldige i at sammenblende begivenhederne i 1801 og 1807. I 1801 tog danskerne, trods utilstrækkelig forberedt, handsken op og ydede en modstand, som selv Nelson måtte anerkende. Han har kaldt "The battle of Copenhagen" for sit hårdeste søslag, hvor han som bekendt til sidst måtte ty til trusler via en parlamentær for at få kampen afbrudt og en våbenhvile i stand. I 1807 var mesteparten af vor ellers gode flåde oplagt, og Danmark blev mentalt overrasket af det engelske angreb, som vi blev over det tyske i 1940. Manglen på en udrustet flåde i 1807 gav englænderne mulighed for at sætte tropper i land og bombardere hovedstaden både fra sø og land. Den efterfølgende kapitulation førte som bekendt til Flådens udlevering uden kamp. I 1940, hvor Danmark var lige så slet forberedt og opgivende, behøvede tyskerne blot at true med et bombardement og sætte nogle tropper i land på Langelinie for at fremtvinge en kapitulation. Historien gentager sig, omend ikke helt på samme vis. Og så spørger en udenlandsk kollega en, hvad danskerne har lært af disse hændelser i vor historie. Og man spørger sig selv, hvorfor det er så svært for et stort udsnit af den danske befolkning igen i dag at fatte, at et militært tomrum og et udhulet forsvar i en oprustet verden kan få så svære konsekvenser, som det fik for danskerne i årene efter 1807 og 1940. Kun den, der er forberedt og har viljen til at gøre modstand,

kan tiltvinge sig modstanderens respekt, og det er den første betingelse for ikke at blive trådt under fode. Ja, sådanne tanker og slutninger kan udspringe af samtaler, man har ført med udenlandske søofficerer "Under Kronen". Danmarks sikkerhedspolitik og historie har altid haft min særlige interesse. Man kan lære meget af at læse om historiske årsager og virkninger, ikke mindst af de krigshistoriske.

Den største oplevelse, jeg havde som stabschef i Marinestaben var en inspektionstur til SIRIUS slædepatruljen på Grønland. Denne patrulje var, som det vil være mange bekendt, oprettet på erfaring fra den slædepatrulje, som anvendtes på Grønlands østkyst under 2. verdenskrig, efter at en tysk ekspedition var blevet lokaliseret på denne øde kyst. Slædepatruljer var den eneste effektive form for rekognoscering på grund af vejr- og isforholdene, og det er de fortsat betragtet som. Opgaven i dag er primært at overvåge og hævde dansk/grønlandsk suverænitet over den enorme og mennesketomme øst- og nordkyst på Grønland, et område, der i dag har fået voksende strategisk betydning i den verdenspolitiske situation. SIRIUS mangeårige leder, orlogskaptajn Guldbrandsen, var nu underlagt Chefen for Søværnet, fordi Søværnet var det værn, der havde det stærkeste engagement nordpå med en dansk admiral som chef for Grønlands Kommando. Inspektionsturen fandt sted i slutningen af juli, hvor der skulle udskiftes personel, og hvor patruljens folk var ved at gøre klar til vinterens slæderejser på hovedkvarteret DANEORG nord for Scoresbysund. Inspektionsholdet og de nye SIRIUS gaster fløj til Keflavik på Island, hvor vi overnattede på den amerikanske base, for næste dag at blive fløjet til Grønland i et mindre islandsk propelfly. For den, der ikke har været på disse kanter før, var det en enestående oplevelse. Vi fløj over Islands jøkler og naturområdet ved Myvatn til Akureyri for at tanke op, inden vi satte kursen nordover. Efter en times flyvning øjnede vi de første isfjelde og de vidtstrakte drivsområder langs Grønlands østkyst. De grønlandske nunatakker i Kong Christian den Tiendes Land, med den hvide indlandsis som baggrund og de blå delvis isfrie fjordkomplekser omkring Mesters Vig var et fantastisk syn. Vi skulle lande på et stykke kort flad strand nær DANEORG, og det så lidt faretruende ud fra luften med alle de store sten, der lå i strandkanten, men landingen forløb godt. At landinger her ikke altid var vellykkede, viste et flyvrage i strandkanten. På DANEORG blev jeg præsenteret for slædepatruljens folk og fik forevist deres udstyr. Efter aftenskafningen i den lille messe ordnede Guldbrandsen det sådan, at lederen af hver af de fire tomandspatruljer berettede om deres sidste slædetur, slæderejser af flere måneders varighed, og viste os lysbilleder fra turen. Den jævne måde, slædefolkene gav deres beretning på, og fortalte om deres hunde, slæder, strabadser og farefulde situationer, gjorde stort indtryk på mig. Slædepatruljens folk rekrutteres fra alle tre værn. Guldbrandsen var selv oprindelig uddannet i Hæren. Og der er jo glædeligvis stadig unge danskere, som har mod og lyst til at følge i Mylius-Erichsens fodspor. Chancerne for at overleve, hvis der indtræffer uheld på turene, er større i dag, end de var på Mylius-Erichsens tid, men alligevel er udfordringen meget stor. En særlig oplevelse var slædehundene. De stod tøjrede, så de ikke kunne nå hinanden, for at undgå hundeslagsmål med tab af hunde til følge. Det var kun de større hvalpe, som fik lov at løbe frit rundt på området. De voksne hunde er meget stærke, men også meget menneskeglade. Når de i begejstring over at blive talt til og klappet satte forpoterne op på ens bryst, var man lige ved at vælte omkuld. SIRIUS var igang med at lægge sine vinterdepoter ud ved hjælp af lejede helikoptere fra Grønlandsfly, der havde norske civile piloter. Jeg kom med på sådan en helikoptertur, og så bl.a. hvilket hærværk isbjørnene havde lavet i fødevardepoterne i de små træhytter, der er rejst langs kysten. Flere steder var solide døre og skoddede vinduer slået ind, og får en isbjørn fat i en konservesdåse med leverpostej, sætter den blot tænderne i og presser pastaen ud med kæberne. Vi så isbjørn fra luften, og da helikopteren tog sig en tur rundt om den, så vi alle kunne iagttage den, rejste den sig på bagbenene og slog arrigt ud med poterne efter os. Dens brøl kunne vi naturligvis ikke høre på grund af helikopterens motorstøj, men at den brølede fælt ad fredsforstyrrelserne, kunne vi godt se. Sæler på isen så vi mange af, men de er meget sky og lod sig straks glide i vandet, når de hørte helikopteren. Et sted, hvor vi landede, kom vi i nærheden af en flok moskusokser. Da vi nærmede os dem til fods, slog tyrene kreds om køer og kalve og gjorde sig klar til udfald med sænkede hoveder. Men vi holdt os naturligvis på sikker afstand og fik taget nogle fotografier af disse flotte dyr. Vi var blevet forsynet hver med en pistol, for det tilfælde, at vi skulle blive overrasket af isbjørn eller andet storvildt, men vi havde hverken anledning eller lyst til at bruge skydevåbnet. På en fredag midt under opholdet ved DANEORG gik jeg en fjeldtur sammen med Søværns lægen, stabslæge Vanggaard, som også var med på inspektionsturen for at tilse patruljens folk. Fjeldturen foregik i stille vejr med pragtfuldt solskin, men det var koldt. Jeg fik alligevel lavet nogle gode små akvareller i min skitsebog, og Vanggaard, som også er amatørkunstner, fik tegnet lidt, men brugte det meste af tiden til at se på den grønlandske fjeldvegetation, som er utrolig farverig i juli. Jeg havde nogle år tidligere oplevet lidt af det samme sammen med min kone på en turisttur til Nordkap. Men her var man uden for civilisationens rækkevidde, og det var bare om at suge til sig af indtryk fra denne vilde og menneskeøde natur. Det der slår en mest, er nok den stilhed, der hersker i naturen. Jeg forstod først nu den trang til at genopleve den grønlandske natur, som så mange af mine kolleger, der havde gjort tjeneste deroppe, gav udtryk for, når de var hjemme i Danmark.

Tilbage i Vedbæk, hvor papirdyngerne ventede og arbejdet stadig var lige forceret, fik jeg at vide, at jeg i begyndelsen af 1982 skulle afløse en norsk admiral på Kolsås som NAVAL DERJTY for CINCNORTH, og det var den største opmuntring, jeg fik i min Vedbæktid. Stabschefstjenesten i Marinestaben i Vedbæk havde været den mindst glædesbringende tid i min karriere af årsager, som jeg vist har "skåret ud i pap". Jeg nåede heldigvis ikke at opleve den sidste reorganisation, hvor værnscheferne blev gjort til "inspektører", og værnsstabenes virkefelt blev endnu mere beskåret, end det havde været i min tid.

Men hvad jeg ikke fik af glæder i tjenesten i disse år, opvejedes af familielivets glæder. Mine tre ældste døtre blev færdige med deres uddannelser og studier, og fik sig den livsgerning, de ønskede. De fandt også deres kommende ægtemænd, som alle faldt godt til blandt Kielerfamilien. Der var bryllupper i Holmens Kirke og i Frederiksborg Slotskirke. Susanne blev gift med en skolekammerat fra gymnasiet, Christian Duun-Christensen, som i mellem tiden var blevet færdig med sin uddannelse som civilingeniør. De flyttede til Hillerød, hvor Susanne havde fået stilling som sygeplejerske på Amtssygehuset. Det var morsomt igen at få tilknytning til Hillerød, som hendes farfar var født og opvokset i. Christian var af tysk slægt, men var opvokset og uddannet og bosat i Danmark. Birgitte startede at uddanne sig til fransk korrespondent efter et ophold i Schweiz som au pair-pige hos en fransktalende familie og et studieophold i Frankrig, hvor hun boede hos en tiltalende fransk familie. Hun startede herhjemme som korrespondent efter sin uddannelse, men skiftede hurtigt job og blev stewardesse i SAS, fordi hun trængte til at bruge sine sprogkundskaber i samvær med andre. Hun havde ellers været den, som havde været mest ængstelig ved at flyve, da hun var mindre, men i gymnasiet fik hun

en klassekammerat, som var sportsflyver, og som tog hende med ud på flyveture i weekenden. Det blev dog ikke denne flinke klassekammerat, som hun knyttede sig til. Det blev Niels Jacobsen, som var reklamekonsulent. Niels far var norsk, og han havde også sønderjydsk familie, og det var jo ikke noget fremmed for en Kieler. Niels havde lige fra sin barndom været en ivrig sejler, så der var jo også noget med tilknytning til det miljø, jeg selv var i. Helle tog sin lægeeksamen og blev kort efter gift med sin norske studiekammerat Leif Gunner Nordang, og Kielerfamiliens norske tilknytning blev yderligere styrket. Sammen med et par studiekammerater havde Helle og Leif taget et halvt år fri fra studierne for at gennemføre en safaritur i Afrika i en gammel militær Landrover, som de købte på en auktion i London. Turen gik gennem Europa, Sahara, Kongo og Kenya. Det var spændende at høre om deres oplevelser, ikke mindst da de blev færget over de store floder i Kongo med bil og det hele i to kanoer forbundet med et stativ af træstammer og roet af tyve indfødte. Trods denne afbrydelse i studierne, fik de begge en god lægeeksamen til normal tid. Den yngste, Lykke, var et år i Cambridge i England, hvor hun sammen med en kusine, Merete, var au pair-pige og gik på skole om aftenen for at blive perfekt i engelsk. Cambridge, hvor Ellen og jeg besøgte hende, er jo en gammel universitetsby, der kan fremvise noget af den smukkeste arkitektur, der findes i England. De to danske piger gjorde sig lidt bemærket ved hver lørdag at gå på "Pub" og drikke øl af krus, men det skabte god kontakt med unge universitetsfolk. De havde deres stamcafe, og da Lykke fyldte 18 år, blev hun af bartenderen tilbudt 18 "pints of beer, free of Charge", hvis hun kunne drikke dem alle. Hun klarede kun udfordringen ved at få sine venner til at hjælpe sig med at drikke det hele. Lykke fik sværere ved at finde sig en ønskeuddannelse end sine søstre, men hun endte da med at få en laboratorieuddannelse. Og så havde Kielerfamilien fået sin første hund, en dejlig Golden Retriever, som vi opkaldte Jason på grund af dens gyldne skind. Jason blev hele familiens ven, fulgte os trofast overalt, og deltog i vore udfoldelser og lege på familie skov-, ski- og svømmeture. Utroligt så stærkt og ædelt en hund kan knytte sig til sin menneskefamilie. Han var til stor glæde og opmuntring for os alle.

Så alt i alt var familielivets glæder i disse år en god kompensation for de ærgrelser og skuffelser, jeg havde i min tjeneste, og min taknemmelighed over, hvad livet havde at byde mig og mine, var en permanent følelse, som jeg ikke har nogen grund til at lægge skjul på.

VIII. Dansk Admiral ved Nordkommandoen.

- En norsk torpedo/missilbådsskvadron lægger ud fra den nye flådebase OLAVSVERN i Nordnorge. Troms imponerende fjeldformationer toner i brunt og blå, og strejf af den nedgående sol glitrer i lederne. Skvadronen går med 30 knobs fart ud til dagens camouflagede positioner. Den skal i løbet af natten "angribe en fjendtlig invasionsstyrke". Skvadronschefen, en ung orlogskaptajn, som jeg står ved siden af på broen af DRAUG, kaster et tilfreds blik ud mod sine seks hurtige fartøjer, der er ved at sprede sig. De har forstået hans ordrer, så nu kan han slappe lidt af, indtil natangrebet skal sættes ind. Jeg får mig en snak med ham om hans både og deres mandskaber. Vi taler også om nattens øvelse og de taktiske fordele skærgården i Nordnorge byder søforsvaret på. Vejret ude ved de yderste skær er barskt, så vi må holde os godt fast, da bådene omsider går an til natangrebet. "Fjenden" følges på radaren, og på det fastsatte tidspunkt affyres lyskugler af forskellig farve for at markere angreb med missiler og torpedoer. Jeg var ikke i tvivl. Ubudne gæster ville få en varm modtagelse af den Norske Marine, hvis det en dag blev alvor igen. -

JEGERVEIEN 9 - SLEMDAL -

BOPÆL I NORGE 1982-84

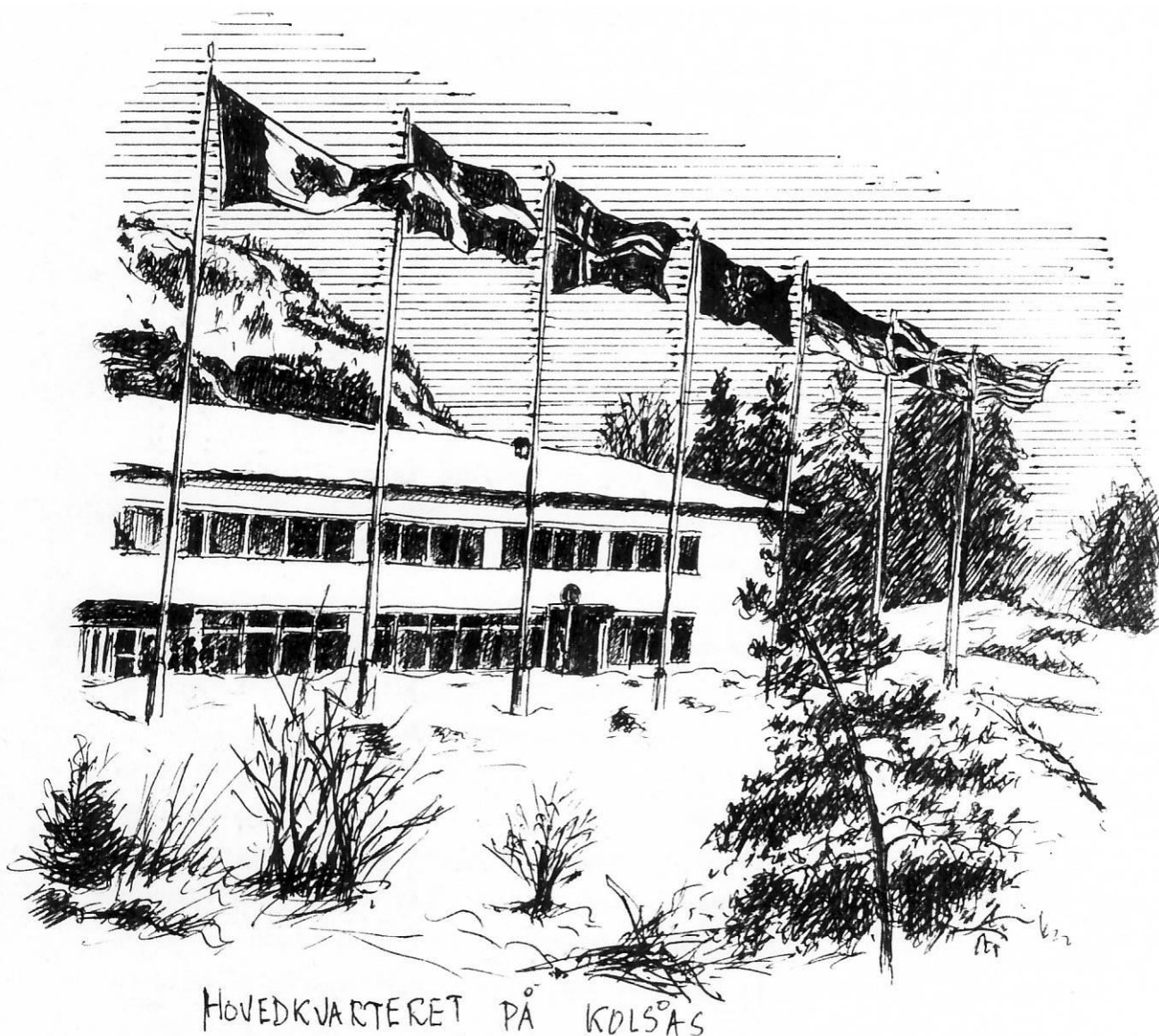
Det var med glæde og forventning, at Ellen og jeg en af de sidste dage i februar 1982 gik ombord i Oslobåden for at rejse til Norge, hvor jeg nu skulle forrette de sidste tre år af min søofficerstjeneste. Vi regnede Norge for vort andet fædreland, dels på grund af den familiemæssige tilknytning, dels fordi vi havde befundet os så vel i Norge under min første NATO-udkommando, da vore børn var små. Flytningen var denne gang ikke det store problem, nu da vore fire døtre var fløjet af reden. Vi havde dog aftalt med vor yngste datter Lykke, at hun skulle flytte tilbage til huset i Virum, fordi vi havde besluttet at udvide det lidt, efter at Ellen havde arvet nogle penge fra sin familie. Og det var et stort gode, at en af vore egne var tilstede, mens denne ombygning stod på. Det var iøvrigt min arkitektbror Vagn, som forestod ombygningen, en opgave, som han løste til vor fulde tilfredshed. Men tiderne havde ændret sig, for denne beskedne udvidelse af huset kostede fire gange så meget, som vi i sin tid havde betalt for hele huset. Hvad gør man imidlertid ikke for at få sig indrettet lidt praktisk og behageligt, når man begynder at forberede sit otium. Da ombygningen var færdig, flyttede også vor datter Birgitte og mand ind i huset. De havde som nygifte prøvet at skabe sig en fremtid i England, men det måtte de opgive og flytte hjem til Danmark efter et års tid, for at begynde på en frisk.

Da jeg for en gangs skyld havde fået et langt varsel om flytningen til Norge, havde det også været muligt ved danske kollegers hjælp at finde en passende bopæl i Oslo, svarende til min nye stilling med dens repræsentative pligter. Vi flyttede ind i den ene ende af en stor, ældre patriciavilla med en dejlig parkhave på Jegerveien ved Slemdal, halvvæjs oppe ad bakken mod Holmenkollen. Huset ejedes af enkefru Kathrine Astrup, en strålende ældre, norsk dame, som beboede den anden ende af huset, og som vi hurtigt sluttede godt venskab med. Det var min tidligere chef for Torpedobådseskadrens depotskib HJÆLPEREN, kommandørkaptajn Kjeld Søderlund og hans søde kone Lis,

som havde fundet denne ideelle bolig til os. Der havde været flere ting at vælge imellem, deriblandt et helt nybygget hus, men som Lis Søderlund sagde, den gamle herskabelige villa på Jegerveien, hvor der var højt til stukloftet og en flot indkørsel, egnede sig bedre til admiralsbolig. Og så var huslejen ovenikøbet billig, sammenlignet med det andet, vi så på. Jegerveien 9 B blev et sted, hvor vi følte os hjemme, og hvor vore mange gæster, gamle og nye bekendte, civile som militære af forskellig nationalitet befandt sig godt tilpas. Her var der virkelig mulighed for at repræsentere Danmark og gengælde noget af den gæstfrihed, vi mødte så meget af i Norge, og som vi også havde været genstand for i min tidligere tjeneste ude og hjemme.

Personligt havde jeg set frem til mit nye job som CINCNORTH sømilitære rådgiver og repræsentant. Efter den vanskelige tid i Forsvarskommandoen var det godt at komme til at virke i en stilling, hvor horisonten var videre, og hvor der var mulighed for at vinde gehør for maritime synspunkter i en større forsvarsmæssig sammenhæng. Nordkommandoen var, som jeg havde påpeget i min tidligere omtalte afhandling fra USA-tiden, et område, hvor det primært var det maritime aspekt, der havde stormagternes interesse og dermed også NATO alliancens. Stillingen som NAVAL DEPUTY var blevet tildelt Norge og Danmark på skift, efter at "Allied Forces Northern Europe", kaldet AFNORTH i daglig tale, blev et fuldt integreret hovedkvarter omkring 1970. Tyske maritime interesser var blevet tilgodeset ved, at en tysk kontreadmiral havde fået posten, som chef for "Plans and Operations" afdelingen på Kolsås. Denne afdeling var en såkaldt "Joint Staff", så den tyske admiral kunne i modsætning til NAVAL DEPUTY ikke koncentrere sig udelukkende om det sømilitære. Min egen stab var lille og bestod af en kommandør fra "US Navy", Paul Moore, tidligere marineflyver, som var blevet skudt ned under et togt i Vietnam, men havde været heldig at blive reddet af en af hangarskibets helikoptere. Moore var tillige Chefen for STRIKEFLEET ATLANTICs repræsentant ved AFNORTH qua sin fortid som hangarskibsflyver. I min stab indgik endvidere en norsk orlogskaptajn, Ole Johnsen, som stabsofficer, min danske adjutant orlogskaptajn Erik Schramm samt en norsk og engelsk kontordame. Udover at hjælpe mig med mine repræsentative pligter, bestod mine medhjælperes opgave i at holde føling med alt i hovedkvarteret, som havde et maritimt aspekt, at kommentere og komme med anbefalinger til de enkelte nationers maritime styrkemål, så vidt de angik Nordkommandoen, deltage i møder og øvelser i flåderegi og forberede de foredrag og orienteringer, som krævedes af en NAVAL DEPUTY. Alt dette gav rigeligt og seriøst arbejde til alle i min lille stab.

Jeg havde været lidt spændt på, hvordan jeg ville blive modtaget i hovedkvarteret, som admiral med en midlertidig grad. En af mine forgængere i embedet, kontreadmiral Jørgen Petersen, har i sine erindringer, som er offentliggjort, fortalt om de vanskeligheder han havde haft ved at blive akcepteret, fordi han dengang ikke var "rigtig" admiral. Andre nationer kendte ikke den danske praksis med at tildele en midlertidig generals- eller admiralsgrad til officerer, som skulle tjenstgøre i højere NATO-stillinger. Der var allierede officerer, som anså den danske praksis som en nedvurdering af NATOs betydning, sådan at forstå, at Danmark øjensynlig ikke sendte de bedst kvalificerede officerer til at besætte de højere NATO-stillinger, som Danmark var tilbudt. Den egentlige begrundelse for den danske praksis var imidlertid, at man fra politisk side havde besluttet, at Danmarks NATO-medlemskab ikke måtte medføre ekstra udgifter til højere officerslønnin- ger og pensioner. Denne problematik kunne dog nok være løst på en smartere måde, som ikke stillede de pågældende danske officerer i et dårligt lys ude, men det var jo iøvrigt ikke det eneste område, hvor Danmark fulgte en politik, der afveg fra de andre NATO nationers. Lad mig dog med det samme slå fast, at jeg fra starten personlig blev mødt med den agtelse, som normalt tilkommer en admiral i det internationale selskab. Og efter et års tid på Kolsås blev der yderligere vist mig den tillid at være fast medlem af det panel, som orienterede og diskuterede med de mange nationale, politiske som militære, delegerationer, som besøgte AFNORTH.

HOVEDKVARTERET PÅ KOLSÅS

CINCNORTH var, da jeg kom til Kolsås, den britiske general Sir Anthony Farrar-Hockley. Som ung indlagde han sig hæder i det allierede felttog i Nordafrika og Italien. Han var noget af en "bulbider" type, der var bedre til at give ordrer end at lytte til synspunkter og råd. Han gik meget op i sportslige præstationer, og en nybygget sportshal med indendørs svømmebassin blev indviet kort efter min ankomst. Den fik navnet "Farrar-Hockley Hall". Ved indvielsen bad han om frivillige blandt hovedkvarterets generaler og admiraler til en holdkapsvømning mod de yngre på hovedkvarteret. Udover ham selv var det kun den tyske admiral Thäter og jeg, som meldte sig, hvorfor hans personlige FAF pilot blev kommanderet til at være fjerdemand på holdet, selv om han sagde at han ikke var nogen hurtigsvømmer. Vi tabte naturligvis til de yngre, men tilkæmpede os dog lidt respekt i hovedkvarteret ved overhovedet at stille op. Farrar-Hockley tog mig med til de flådeøvelser, som han overværede, blandt andet til den årlige torpedobådsøvelse i Nordkommandoen, som traditionelt afsluttedes med en større parade og en præmieuddeling på Holmen i København. Jeg blev også som hans repræsentant inviteret en uge ombord i STANAVFORLANT under øvelser i Nordkommandoens område. Jeg har tidligere omtalt denne styrke, hvori lejlighedsvis indgik danske fregatter og ubåde. Det var en opmuntring at være ombord i samtlige de deltagende nationers skibe og føle i hvor høj grad, de var smeltet sammen til en helhed. Naturligvis var styrken besjælet af en vis konkurrenceånd mellem de forskellige nationer, men det var kun et gode, der ikke gik ud over det gode venskab, der herskede mellem de forskellige besætninger. Der var for mig ingen tvivl om, at NATO her råde over et krisestyringsinstrument, der kunne markere NATO sammenholdet og viljen til at gennemføre et velkoordineret fremskudt forsvaret til søs for eksempel i de nordeuropæiske farvande.

Efter at jeg havde haft tid til at sætte mig ind i den seneste udvikling i planerne for NATO forsvaret af Nordregionen, beordrede CINCNORTH sin NAVAL DEPUTY til at udarbejde en studie om Skagerraks betydning for forsvaret af Nordkommandoen. NATO havde i de senere år været vidne til en større og større Warszawa-pagt-flådeaktivitet i Nordsøen og udfor den sydnorske kyst, øvelser, hvori enheder fra pagtens flådestyrker i Østersøen tog livlig del. Under disse øvelser var Skagerrak blevet benyttet, som en fremskudt forsyningsbase. Ansvaret for NATOs somilitære forsvaret af udløbene fra Østersøen var delt mellem Chefen for Østersøkommandoens Flådestyrker (COMNAVBALTAP) og Chefen for Sydnorges Flådestyrker (COMNAVSONOR). Da hovedparten af de norske flådestyrker var tiltænkt

forsvaret af Nordnorge, var der en vis norsk bekymring for, at der i NATO-planlægningen ikke var forudsat tilstrækkelige søstyrker til forsvarsopgaverne omkring Sydnorge. NAVAL DEPUTYs studie konkluderede, at der kunne tænkes situationer, hvor der måtte sættes mere fokus på det sømilitære forsvar i farvandene omkring Sydnorge, et synspunkt, som Farrar-Hockley sagde, at han selv var kommet til, men, som det skulle vise sig i vore videre diskussioner om problemet, at COMNAVBALTAP tog stærkt afstand fra. Problemet løste sig imidlertid på et højere plan. Min forgænger i embedet, den norske kontreadmiral Ole Berg, havde arbejdet kraftigt på at få en aftale i stand mellem Chefen for Atlantkommandoen, Chefen for Kanalkommandoen og Chefen for Nordkommandoen om en mere fleksibel udnyttelse af de flådestyrker, som i givet fald skulle sættes ind på forsvarsopgaverne i Nordsøen og farvandene der omkring. Denne aftale kom i stand efter Farrar-Hockleys afgang som CINCNORTH, men den tog højde for de betænkeligheder, der var rejst fra norsk side. Vi undgik dermed det skisma, som var ved at opstå mellem COMNAVBALTAP og CINCNORTH omkring løsningen af nogle af Nordkommandoens søforsvarsproblemer.

Jeg blev kort efter min tiltrædelse også stillet overfor et andet vanskeligt problem, hvor jeg måtte markere mig stærkt. Det var i forbindelse med en forestående reorganisation af AFNORTH. SHAPE havde opstillet en ny model for organisation og bemanning af NATO-hovedkvartererne i Europa, en model som tilsigtede større ensartethed og en reduktion af personellet specielt i de højere stillinger ved de enkelte hovedkvarterer. Efter gammel aftale var stillingen som CINCNORTH besat med en britisk hærgeneral og hans næstkommanderende var en skiftende norsk/dansk flyvergeneral. Stabschefen havde hidtil været en britisk generalmajor af hæren, mens cheferne for Planlægnings- og Operationsstaben og for Logistikstaben efter de seneste aftaler besattes af henholdsvis en tysk kontreadmiral og en skiftende norsk/dansk generalmajor af hæren. Tilbage af højere poster i AFNORTH var så de tre "SERVICE DEPUTIES", AIR DEPUTY, som var en amerikansk flyvergeneral, NAVAL DEPUTY, som var en skiftende norsk/dansk kontreadmiral og LAND DEPUTY, som var en skiftende dansk/norsk generalmajor af hæren. Farrar-Hockley var indstillet på at undvære stillingerne som NAVAL DEPUTY og LAND DEPUTY i forbindelse med den forestående reorganisation, hvilket jeg måtte gøre kraftig indsigelse imod, idet det ville betyde, at der ikke længere ville være nogen højere sømilitær repræsentation på Kolsås fra Norge eller Danmark. Hele denne problematik blev først løst i Sir Richard Lawsons tid som CINCNORTH på en for Norge og Danmark betydelig mere tilfredsstillende måde. Lawson hævdede overfor SHAPE, at en ensartet model for NATO-hovedkvartererne i Europa var u hensigtsmæssig henset til de geografiske områders forskellige strategiske natur. På Europas flanker var det maritime aspekt af stor betydning, mens Centralregionen primært var et land- og luft-krigsanliggende. Iøvrigt fandt han det rigtigst, at der i AFNORTH på de højere poster var en ligelig fordeling mellem de enkelte værn, og mellem de nationer, som dels indgik i kommandoen, dels skulle stille forstærkninger til kommandoen i krigstilfælde. Lawson fik sin vilje og beholdt sine skandinaviske deputies. De væsentligste ændringer ved reorganisationen blev, at tyskerne overtog stabschefsposten, mens Logistikstaben overgik til den britiske hær. Planlægnings- og Operationsstaben overgik til Norge/Danmark, og på mit initiativ kunne denne stilling fremtidig besættes enten af en hærgeneral eller en admiral. Der blev endvidere oprettet en særlig "Air Staff" under den amerikanske flyvergeneral, henset til de store forstærkninger på flysiden, der i en krisesituation ville tilgå Nordkommandoen især fra USA. Endvidere lykkedes det for Lawson at opnå en nedskæring på 10% i den samlede personelstyrke på Kolsås, som det havde været ønsket af SHAPE. Der tilkommer Sir Richard Lawson megen ære for den smidige og velafbalancerede måde, hvorpå han ved sit stærke personlige engagement fik løst AFNORTHs reorganisationsproblem.

Lawson var i det hele taget en fremragende CINC, som altid tog sine nærmeste medarbejdere med på råd i alle væsentlige spørgsmål. Der var i modsætning til Farrar-Hockleys tid hyppige møder i den såkaldte "Command Group", som Lawson ledede med stor visdom og evne til at skabe en enstemmig opfattelse af, hvordan vigtige problemer burde løses. Han fik med sit maritime udsyn også skabt et særligt tillidsforhold til Chefen for Atlantkommandoen, som ikke tidligere havde været dyrket særlig meget, men et forhold som var af afgørende betydning for hele forstærkningsplanlægningen. Der var en fin stemning på Kolsås i Lawsons tid. Hertil kom, at han og hans svenske kone, Lady Ingrid, begge var uhyre gæstfrie mennesker, der aldrig lod en lejlighed gå fra sig til at fremme et godt forhold mellem de forskellige nationaliteter og værn.

Når jeg har betegnet Lawson, som en CINC, der kunne træffe vanskelige og velovervejede afgørelser, er det naturligt at belyse det ved et eksempel. Der blev i NATO regi afholdt årlige øvelser for at vurdere under hvilke forhold, der kunne blive tale om at benytte atomvåben i forsvaret af Europa. Alle militære var naturligvis klar over de alvorlige konsekvenser, en atomkrig kunne få, og at atomvåben primært måtte ses som midler til at afskrække NATOs potentielle modstandere fra i det hele taget at starte et militært angreb. Men under NATO-strategien, der blandt andet omfatter begreberne "flexible respons" og "deliberate escalation", var det også en kendsgerning, at atomvåben ville blive taget i brug for at stoppe et angreb, hvis det ikke kunne stoppes med andre midler. Godkendelse af brug af atomvåben var en kompliceret affære, hvad angår anvendelsen, bestillingen og leveringen af sådanne våben, som man ikke rådede over i Nordkommandoen. Øvelser i sådanne procedurer var nødvendige, hvis NATO-strategien skulle være troværdig. Det var under en sådan øvelse, vi sad sammen med CINC i bunkeren. Øvelsesgrundlaget var et massivt angreb mod Vesteuropa med Warszawa-pagtens numerisk overlegne styrker. Både i Nordnorge og i Slesvig-Holsten pressede fjenden på, og der var en stor sandsynlighed for, at angriberne ville bryde igennem forsvarslinjerne på land inden for de næste 24 timer. Skulle vi bede om hjælp med taktiske atomvåben? Lawson rådførte sig med hver enkelt i "Command Group" og med de nationale forbindelsesofficerer. Forbindelsesofficererne fra Norge og Danmark frarådede efter "politisk" instruks hjemmefra. Meningerne blandt de øvrige var delte, men flertallet af landkrigsekspertterne hævdede, at et sammenhængende forsvar på de to landfronter ville bryde sammen, hvis vi ikke nu stoppede angriberne med nogle taktiske atomvåben. Lawson overvejede sagen grundigt og stillede nogle konkrete spørgsmål om situationen både i syd og nord. Derefter sagde han: "I see no reason to resort to nuclear weapons before we have given our defence forces a last chance to show what they can do. Chief of Staff please make sure that nuc's are made available to this command, but I will delay my decision on the possible use of them for another 24 hours." Derved blev det, for øvelsen stoppet, efter det proceduremæssige var ovre.

NORDKOMMANDOENS MARITIME POSITION

De forsvarsanalyser, der fremkom i min tid, var alle baseret på krigshandlinger med konventionelle våben alene. Muligheden for, at de såkaldte ABC-våben ville blive brugt mod Nordkommandoen, gav sig kun udslag i udbygning af de beskyttelses- og overlevelsesforanstaltninger, der var nødvendige, for at det militære forsvar skulle virke troværdigt i atomtruslens tidsalder. Efter en af de større NATO-øvelser bad CINC mig og min norske kollega, generalmajor Gunner Helset, om at udarbejde et militærpolitisk studie om forsvaret af henholdsvis Østersøområdet og Nordkalotten. Når han bad to af sine skandinaviske deputies om det, var det fordi der hvert år kom mange nye officerer til AFNORTH, officerer, som ikke tidligere havde beskæftiget sig med Nordkommandoens forsvarsproblemer, og som ofte mødte op med nogle forestillinger, som ikke var særlig realistiske. At de nationale stedlige styrker var utilstrækkelige til at yde et under alle forhold virkningsfuldt forsvar af Nordkommandoen, var almindelig erkendt, hvorfor den såkaldte forstærkningsproblematik i disse år var kommet stærkt i fokus. Men det var især samspillet mellem de lokale styrker og forstærkningerne udefra, samt den indflydelse operationer i Atlanterhavet og i Centraleuropa ville have på forsvaret af Nordkommandoen, som CINC ønskede nærmere belyst og drøftet i sin "Command Group" til brug for hans forhandlinger med NATOs øverste chefer. De omtalte studier blev iøvrigt præsenteret ved den årlige NATO-konference VIKING SHIELD på Kolsås. Der var på denne tid fra et højere niveau i NATO organisationen fremkommet en teoretisk analyse af et sandsynligt krigsforløb ved et Warszawa-pagtangreb, hvis sigte var at erobre Nordkommandoen hurtigst muligt. Det var et med vore øjne ret pessimistisk papir, især hvad angår den tid, det ville tage angriberen at nedkæmpe forsvaret, omend det også var godtgjort, at et sådant felttog ville koste Warszawa-pagten dyrt i form af tabt mandskab og materiel. Lawson var knap så pessimistisk i sit syn på det eksisterende konventionelle forsvars muligheder, hvis det nogensinde skulle blive sat på er, prøve af den art. AFNORTH kunne derfor ikke uden videre akceptere omtalte overordnede analyse som grundlag for den videre forsvarsplanlægning i Nordregionen, blandt andet fordi der ikke var taget tilstrækkeligt hensyn til klimaets, årstidernes og den specielle geografis indflydelse på militære operationer. Men det var da også klart, at en sådan analyse, trods dens mangler, måtte føre til drøftelser om ønskelig styrkelse af en række elementer i de nationale forsvarsstyrker i Nordkommandoen, samtidig med, at der i AFNORTH måtte lægges øget vægt på den planlægning, der foregik omkring de ude fra kommende forstærkninger. Som dansk officer, var det i denne sammenhæng noget beklemmende at se, at de fleste nationer - bortset fra Danmark med sine forsvarsmæssige nulløsninger - fulgte NATOs henstilling om at styrke deres nationale forsvar med 3% årligt. Ikke desto mindre var Lawson ofte rosende overfor det, der blev opnået af dansk forsvar, inden for de rammer, som den politisk bestemte resourcetildeling satte. Han var en god fortaler for Danmark i alle de forhandlinger, hvor NATO landenes forsvarsindsats blev drøftet. Min egen opfattelse af Lawsons holdning i dette spørgsmål er, at han selvfølgelig nok kunne se de mangler - specielt de kvantitative mangler -, der var ved dansk forsvar, men at han altid fandt det værd at fremhæve, at danske styrker af alle tre værn havde en god professionel standard, og at den danske forsvarsindsats var et vigtigt led i forsvarskæden i Europa.

Så meget om de mere alvorlige problemer, som blev behandlet på Kolsås, mens jeg var NAVAL DEPUTY. Det mere glædelige ved mit job var de flådeøvelser, jeg fik lejlighed til at overvære, og de besøg, jeg aflagde hos de forskellige flådechefer i og uden for Nordkommandoen. Det var en af mine opgaver at holde et årligt møde med flådecheferne i Nordkommandoen, d.v.s. cheferne for flådestyrkerne i Nord- og Sydnorge henholdsvis kontreadmiralerne Rein og Petersen, chefen for flådestyrkerne under Østersøkommandoen, den tyske viceadmiral Kampe, "Flag Officer Germany", viceadmiral Fromm, "Flag Officer Denmark", kontreadmiral Thiede samt chefen for de tyske flådestyrker i Nordsøen, kontreadmiral Erhardt. Formålet med disse møder var drøftelse af fælles problemer og orienteringer om fremskridtene i NATO-planlægningen og udviklingen i de nationale flådestyrker. Det var meget interessante og tillige meget fornuftige møder, hvor der udvikledes et godt tillidsforhold mellem disse flådechefer, der i givet fald skulle samarbejde i en krigssituation. De sidste to år havde vi endog chefen for de britisk/ hollandske amfibiestyrker med ved disse møder, hvilket var meget nyttigt, da denne styrke var en del af de forventede krigstidsforstærkninger til Nordkommandoen. Commodore Dingemann, havde været med ved de britiske landgangsstyrker under Falklandskrigen, og kunne komme med en række observationer og erfaringer, som nok var værd at indprente sig.

Af øvelser til søs husker jeg især et besøg ombord i det amerikanske hangarskib USS AMERICA, som opererede et sted ude i Nordsøen og udførte luftstøtte til forsvaret af Nordkommandoen. Vi observatører fra AFNORTH blev sammen med den meget aktive amerikanske ambassadør i Norge fløjet til og fra hangarskibet i et tomotorers marinefly. Vi sad fastspændt til vore sæder med ryggen i flyveretningen, for især landingen på hangarskibet, hvor flyet blev stoppet af en wire, men også starten fra hangarskibet, hvor flyet blev afskudt med en katapult, er en meget stærk fysisk belastning. Den amerikanske ambassadør var så ivrig for at fotografere landingen på hangarskibet, at han glemte at spænde sig fast, tabte sit kamera og fik sig nogle skrammer til stor bekymring for flyets pilot. Ambassadøren tog sine knubs med godt humør, og fortalte os siden, at hans billeder ikke havde taget skade af den medfart, kameraet havde fået. Vort fire timers ophold ombord i USS AMERICA var yderst interessant. Vi blev briefet om de aktuelle flyoperationer, mens brieferne ustandselig blev afbrudt af jetstøjen fra de maskiner, der startede fra og landede på hangarskibets dæk, lige over vore hoveder. Sådant en flydende militær lufthavn er noget helt for sig, og den luftstøtte disse hangarskibe kan give land- og luftforsvaret i Nordkommandoen kan meget vel blive "tungen på vægtskålen" i en kritisk situation. Der var jo folk, som sagde, at hangarskibene var meget sårbare og ville blive sænket, før de kunne gøre gavn, men i USS AMERICA var man overbevist om, at forsøg på at sænke styrken, ville komme til at koste modstanderen dyrt.

Mine rejser som NAVAL DEPUTY var ikke indskrænket til Nordkommandoen. Også flådecheferne i England, Holland, USA og Canada måtte der skabes kontakt med. Efter en stor NATO-flådeøvelse, hvor kritikken blev afholdt i Portsmouth, fik jeg den ære sammen med de øvrige tilstedeværende admiraler at spise frokost i admiral Nelsons messe ombord i linieskibet VICTORY, hvis bevarelse som nationalklenodie "Royal Navy" hæger stærkt om. At det for en søofficer var en enestående oplevelse at sidde til bords i den messe, hvor Nelson havde spist sit sidste måltid, før han faldt i sit berømte søslag ved Trafalgar, kan mine læsere nok forstå. Efter besøget i Portsmouth, hvor jeg havde gået på navigationsskole som ung løjtnant, tog jeg og min adjudant til London for næste dag at aflægge besøg ved CINCEASTLANT's hovedkvarter. Om aftenen gik vi i teateret og overværede til vor store begejstring musicalen "Cats". Næste morgen tog vi med det berømte eksprestog "The Flying Scotsman" til Edinburgh gennem det smukke og varierede midtengelske landskab. Vi besøgte næste dag "Flag Officer Scotland" for at drøfte søforsvarsproblemer omkring forstærkningerne til Nordkommandoen, en sag, som han

også var stærkt involveret i. Besøg ved britiske marinemyndigheder var nu altid en særlig oplevelse på grund af den stil, tradition og professionalisme, som kendetegner "Royal Navy".

Min stilling bragte mig også en gang om året til US NAVAL WAR COLLEGE, hvor jeg havde været stabsskoleelev som kommandørkaptajn. I Newport blev der på skolens nye fantastiske taktiske træner afholdt nogle krigsspil for at belyse forstærkningsproblematikken omkring Nordregionen. Det var en udmærket lejlighed for mig til at komme i kontakt med de forskellige chefer og officerer, som havde ansvar for forstærkningsopgavernes udførelse i en krisesituation. Der var indrettet en lille celle til CINCNORTH repræsentanter, men da der var en del admiraler fra de forskellige NATO-lande tilstede som observatører, blev de og jeg under øvelserne efterhånden sat til at spille nationale ambassadører i den politiske komité under formandskab af den rigtige amerikanske NATO ambassadør. Krigsspillet medførte nemlig behov for henvendelser til den politiske karate for at få afgørelser i en række vigtige sager, hvad der ofte medførte forhalinger i de militære tiltag eller ændringer i de militære beslutninger. Det var et meget realistisk islæt i krigsspillet, og det var en meget lærerig oplevelse for os, der sad i "ambassadørstolene", at få en fornemmelse af, hvad det var for problemer, der krævede politiske afgørelser, og hvordan de blev behandlet.

En anden anledning til at repræsentere CINCNORTH i USA var det årlige SEA POWER SYMPOSIUM, som blev afholdt under ledelse af Chefen for Atlantkommandoen på den amerikanske søofficersskole i Annapolis nær Washington. Her blev der afholdt en række aktuelle og tankevækkende foredrag af fremtrædende civile og militære eksperter om Atlantpagtens maritime problemer. De efterfølgende diskussioner var interessante og morsomme at følge med i, for der kunne være en del uenighed mellem eksperterne om, hvordan de forskellige ting skulle ansues eller løses.

Men vi blev ikke ladet i tvivl om, at de seneste års udbygning af Sovjets flådemagt til at være en "Blue Water Navy" af første rang, var et alvorligt memento i til NATO. Det blev fra amerikansk side gjort meget klart, at der var huller i NATOs maritime forsvar, som ikke kunne stoppes alene ved en forøget amerikansk indsats. Appellen til de øvrige NATO-lande om at yde et større bidrag til det samlede maritime forsvar af Europa var tydelig nok.

Jeg deltog også en enkelt gang i den årlige chefskonference for Atlantkommandoen sammen med de danske chefer for Grønlands- og Færøernes kommandoer. Konferencen fandt sted i Norfolk, hvor chefen for Atlantkommandoen har sit hovedkvarter. Det var meget givtigt at få et indblik i, hvordan forsvarsproblemerne tog sig ud set fra den anden side af Atlanten. Jeg var ved denne anledning iøvrigt blevet bedt om at give en orientering om Nordkommandoens forsvarsproblemer for SACLANT's stab, så der var tale om en vis gensidighed i udvekslingen af tanker og synspunkter. Chefen for Atlantkommandoen var dengang admiral McDonald, en af de højt begavede og tillidsvækkende ledertyper, som jeg tidligere har nævnt, at US Navy var så rig på. At McDonald havde et flot fysiognomi og besad både charme og humor var yderligere grund til, at alle umiddelbart kunne lide den mand. I det hele taget betød tilliden til de valgte topchefer meget for det gode samarbejde inden, for NATO.

Da jeg nærmede mig det sidste år af min berammede tid på Kolsås, fik jeg ret uheldigt en smertefuld og invaliderende lidelse, som jeg først troede skyldtes en dårlig rygsgøjle, men som viste sig at være en fremskreden slidgigt i den ene hofte. Jeg blev klar over, at jeg ikke kunne udøve min tjeneste, hvis der ikke kunne gøres noget ved det. Nogle af mine britiske kolleger fortalte mig om venner, der i England havde gennemgået en operation med indsætning af en kunstig hofte, og som havde haft stor glæde af resultatet, både hvad angår smertefrihed og fortsat god mobilitet. Med hjælp fra Forsvarets læger i Danmark, blev det da ordnet således, at jeg fik udført en hofteoperation på amtspsygehuset i Gentofte. Efter en optræningsperiode på tre uger kunne jeg igen begynde at bevæge mig normalt, og jeg måtte endnu en gang prise den moderne lægekunst for at have hjulpet mig over noget, som kunne have betydet utidig afgang fra tjenesten, og mere bekymrende en alderdom som invalid. Jeg kom mig så hurtigt, at jeg følte mig rørig nok til igen at stå på ski, men det var et fejltrin, for efter et fald på en isglat løjpe, måtte jeg tilbage til krykkerne i endnu nogle uger. Der var ved faldet heldigvis ikke sket skade på den kunstige hofte, men da den er af stål, vil man kunne forstå, at det angivende væv let bliver beskadiget ved et hårdt fald.

Netop på dette tidspunkt havde jeg fået den mest interessante opgave i min tid på Kolsås. Under en stor øvelse med STRIKEFLEET, kaldet TEAM WORK, blev jeg på CINCNORTH vegne udset til at være øverste chef for de flådestyrker og luftstyrker, der skulle repræsentere den fjendtlige modstand mod STRIKEFLEET. Den styrke, jeg skulle dirigere, bestod af en snes overfladeskibe og et tilsvarende antal ubåde samt over 200 fly fra forskellige NATO-nationer. Disse tre elementer, der repræsenterede de såkaldte ORANGE styrker, havde hver sin chef, som dog ikke var placeret sammen med mig på Kolsås. God og hurtig kommunikation blev derfor en meget vigtig faktor for ORANGE under denne øvelse, en opgave, som blev løst med meget stor dygtighed af signaloperatørerne på Kolsås. Chefen for de ORANGE ubådsstyrker var iøvrigt den fra Falklandskrigen kendte britiske admiral Woodward, som jeg havde mødt under krigsspillene i Newport i USA. Jeg har stor personlig beundring for Woodward's ledelse af de britiske styrker under Falklandskrigen. Den rolige og jævne måde, hvorpå han omtalte sine hovedproblemer under denne den seneste sø-, luft- og landkrig i nyere historie, og hans mangel på selvhævdelse, gav mig yderligere grund til at se op til ham.

Ved øvelseskritikken for TEAM WORK, som fandt sted i Bergen, måtte jeg endnu gøre brug af mine krykker, da jeg gik op til talerstolen for at give mit besyv med om øvelsen. Jeg høstede bifald ved at hævde mine krykker og forklare - henvendt til min modstander, Chefen for STRIKEFLEET, den amerikanske viceadmiral Mettcalfe - at det ikke var hans styrker, som havde bragt mig min skade, men en isglat skiløjpe på Holmenkollen, som jeg faldt i, mens jeg løb og tænkte på, hvordan jeg bedst kunne skade STRIKEFLEET. Jeg havde under øvelsen iøvrigt haft en interessant signaludveksling med Mettcalfe, som jeg blev fin ven med. Det var admiral Mettcalfe, som nogen tid senere gennemførte den amerikanske undsættelsesoperation på øen Grenada i Vestindien, for at hindre oprettelse af en sovjetisk flyvebase der. Under TEAM WORK havde hovedopgaven for de ORANGE styrker været at vanskeliggøre det mest muligt for STRIKEFLEET og dens amfibistyrker at undsætte Nordkommandoen. Øvelsen havde været meget intens og gav grundlag for en del erfaringer, som vi kunne udnytte i den videre forstærkningsplanlægning på begge sider af Atlanten. At en stor del af den sovjetiske Nordflåde havde været til søs som ubudne observatører til en større NATO-øvelse, og qua sin optræden havde givet anledning til nogle interessante observationer af efterretningsmæssig og taktisk værdi, var et yderligere spændende moment ved denne øvelse.

Personligt havde jeg haft meget udbytte af at være ORANGE chef og sætte min øvelsesstab i gang med at udarbejde de nødvendige situationsbedømmelser og operationsdirektiver til ORANGE overfladestyrker og ubåde. De ORANGE luftstyrker havde været noget infleksible i deres operationer, men det er måske ikke urealistisk, når man tænker på, hvem NATOs potentielle hovedmodstander er. Som ORANGE stabschef havde jeg fået den norske kommandør Eigil Eikanger, til daglig leder af AFNORTH efterretningsafdeling og tidligere ubådsmand. Eikanger ledede staben med fast hånd og et glimt i øjet. Som operationsofficer fik jeg den britiske commander Graham Johnston, som jeg havde mødt, da han var ung torpedobådschef under en NATO-øvelse i danske farvande i 60'erne. Under Falklandskrigen havde han haft kommandoen over en af de fregatter, der støttede den britiske landgangsstyrke, og som blev udsat for de intense argentinske luftangreb. Grahams fregat havde lykkeligvis undgået at blive ramt under disse nervepirrende operationer. Han var en dygtig, dedikeret og umådelig loyal søofficerstype, som "Royal Navy" altid har været så rig på, og han var mig en uvurderlig god og udholdende støtte under TEAM WORK øvelsen. Som "Air adviser" havde jeg fået en britisk "Royal Air Force" "wingcommander", som også var meget energisk og desuden i besiddelse af et perlehumør, der virkede inspirerende på alle i staben og operationscenteret. Han fik mig til at sende nogle meget velformulerede signaler, som tillige ofte var vittige, hvad der må have fået modtagerne til at trække på smilebåndet, hvis de da bare havde den mindste sans for engelsk humor. Han fik også foranlediget, at der blev lavet en morsom karikatur af mig, hvor jeg var fremstillet som en pirat med træben og klap for det ene øje. Den slags morsomheder under en travl øvelse var der heldigvis også plads til. Blandt det personel, der var blevet stillet til rådighed for bemanning af ORANGE operations- og signalcenter indgik mange yngre officerer og "other ranks" af begge køn fra de forskellige nationer, som var repræsenteret på Kolsås. De arbejdede alle meget samvittighedsfuldt i de to uger, hvor øvelsen stod på dag og nat. Så det var med oprigtighed i stemmen, at jeg kunne afslutte min adresse til mine mange hjælpere med følgende ord: "Ladies and gentlemen. I have been wearing an ORANGE cap in this exercise, but don't be mistaken, my heart is BLUE. Our main job as the ORANGE High Command in TEAM WORK has been to give BLUE forces a good and realistic opposition, from which they can draw lessons, we all in NATO can benefit from. And I think, from what I have heard, that we have succeeded in doing just that. You have all been a tremendous help to me and have given a good account of yourselves as allied women and men. May I thank you all from the Chief of Staff down to the youngest signaloperator and plotter. I shall soon finish my assignment to AFNORTH. Do keep up your good effort. I wish you all good luck."

Inden jeg slutter min beretning om min tid som NAVAL DEPUTY, er der nogle personer, jeg må omtale, dels fordi de blev nære personlige venner af Kielerfamilien, dels fordi de var medvirkende til at gøre min tjeneste i Norge til en tid, jeg ser tilbage på med glæde og taknemmelighed. Det er også her umuligt for mig at omtale dem alle. Da jeg kom til Kolsås, var generalmajor Steen Hønnerup ældste danske officer på hovedkvarteret. Han og hans kone Anne gjorde en stor indsats for at introducere mig godt og orientere både Ellen og mig om de mange uskrevne regler, der gælder for omgangsformerne i et internationalt hovedkvarter og over for norske myndigheder, tjenstligt såvel som selskabeligt. Hønnerup introducerede mig straks til den danske ambassadør i Norge, Troels Oldenburg. Oldenburg var personlig stærkt engageret i NATO samarbejdet og mødte megen respekt på Kolsås, både fordi han var den ældste af NATO ambassadørerne i Norge, og fordi han havde mange års erfaring i NATO-regi. Ambassadøren og hans hustru Marie var desuden meget gæstfrie mennesker. De ledsagede mig på 120 års dagen for slaget ved Helgoland til Kristianssand, hvor der hvert år den 9. maj af danske og norske marinefolk bliver nedlagt en krans ved den mindstøtte, som er rejst over faldne i denne den Danske Flådes sidste større søkamp. Det var ved den lejlighed jeg, som Søværnets repræsentant kunne citere de smukke verselinier, jeg huskede fra mit barndomshjem:

"Dumpe drøn fra Nordsø bølge, ildglimt ud for Helgoland.

Med den grønne tang i følge, sejr kom til Danmarks strand".

Jeg havde senere, da jeg blev ældste danske officer ved AFNORTH, en del samtaler med Oldenburg om Danmarks stilling inden for NATO, og jeg blev en stor beundrer af hans velafbalancerede holdning til en række prekære problemer omkring Danmarks sikkerheds- og forsvarspolitik, problemer, der ofte affødte spørgsmål fra mine udenlandske kolleger på Kolsås. Troels Oldenburg var altid en behjertet talsmand for Danmarks sag i det allierede selskab.

Blandt medlemmerne af "Command Group" knyttede jeg mig især til min tyske kollega, kontreadmiral Klaus Jürgen Thäter, som var chef for planlægnings- og operationsafdelingen ved AFNORTH. Thäter havde som ganske ung officer gjort tjeneste i en tysk ubåd, som en af krigens sidste dage var blevet angrebet af engelske fly, og hvor Thäter var blevet alvorlig såret, men klarede skærene efter at være blevet behandlet på et dansk hospital. Klaus og hans hustru Inge havde senere i hans karriere været tre år i Danmark, hvor han gjorde tjeneste ved det allierede hovedkvarter i Karup. Inge Thäter havde herunder lært sig at tale dansk uden videre accent, så det kom jo også familien Thäter til gode i Norge, hvor det danske sprog forstås uden større besvær. Man må tænke på, at der i Norge stadig fandtes en udbredt animositet mod folk af tysk herkomst. Klaus Thäter var en fin kammerat, som - hvad han ikke havde behovet - altid rådførte sig med mig, før vi gik til vigtige møder. Han sørgede også for, at jeg blev deltager i alle forhandlinger, hvor han mente at mine erfaringer og synspunkter var af betydning for forhandlingernes resultat.

Et andet medlem af "Command Group", jeg kom i nær kontakt med, var den norske generalmajor Gunner Helset. Han kom til hovedkvarteret et års tid senere end jeg, og vi havde allerede en af de første dage i yngre officerers påhør en meningsudveksling om kystforsvar, som slog gnister. Vi blev imidlertid meget hurtigt fine venner og rådførte os altid med hinanden, før vi gik til møder, hvor vigtige spørgsmål skulle afgøres. Lawson sagde engang om os, at vi var et godt eksempel på, hvordan en landofficer og en søofficer kunne supplere hinanden uden at fare i totterne. Jeg fik også et godt og fortroligt forhold til den amerikanske flyvergeneral Larry Garrison, som var AIR DEPUTY. Han var meget interesseret i at forstå, hvorfor europæerne ofte så anderledes på tingene end amerikanerne. Og så havde vi det iøvrigt med at drille hinanden - venskabeligt -, når snakken drejede sig om "Airpower versus Seapower".

Ældste danske flyverofficer var oberst Helge Høy-Hansen. Han stod for organisationen og det daglige virke i AFNORTH operationsbunker, som var under ombygning i forbindelse med indførelse af moderne computersystemer. Det var et vanskeligt hverv, som han imidlertid løste til alles tilfredshed. Helge var af den bramfrie type, som gik i folk med træsko, og han og hans morsomme kone Olga gjorde meget ud af den internationale selskabelige kontakt. Deres hofnummer var at invitere udlændinge på stegt ål med stuede kartofler og øl og snaps til.

Jeg har allerede omtalt min amerikanske stabschef, kommandør Paul Moore. Paul skyede ingen midler for at skaffe mig i kontakt med de forskellige amerikanske flådechefer, og han gjorde også meget ud af at få disse til at besøge Nordkommandoens forskellige hovedkvarterer, så de kunne danne sig et førstehåndsindtryk af forsvarsproblemerne i Nordregionen. Paul og hans søde kone Elaine blev vore meget gode venner. De var begge meget skandinavisk orienterede og ønskede at leve deres otium her i Europa. De var meget kunstinteresserede. Elaines far havde været kunstmaler, og hun lånte mig en samling bøger om amerikansk akvarelkunst, som jeg havde stor glæde af. Det tilskyndede mig til at deltage i et aftenkursus i akvarelmaling i Oslo, så jeg kunne forbedre min teknik som amatørkunstmaler. Jeg fik da også et par af mine akvareller med på en udstilling over amatørkunstværker.

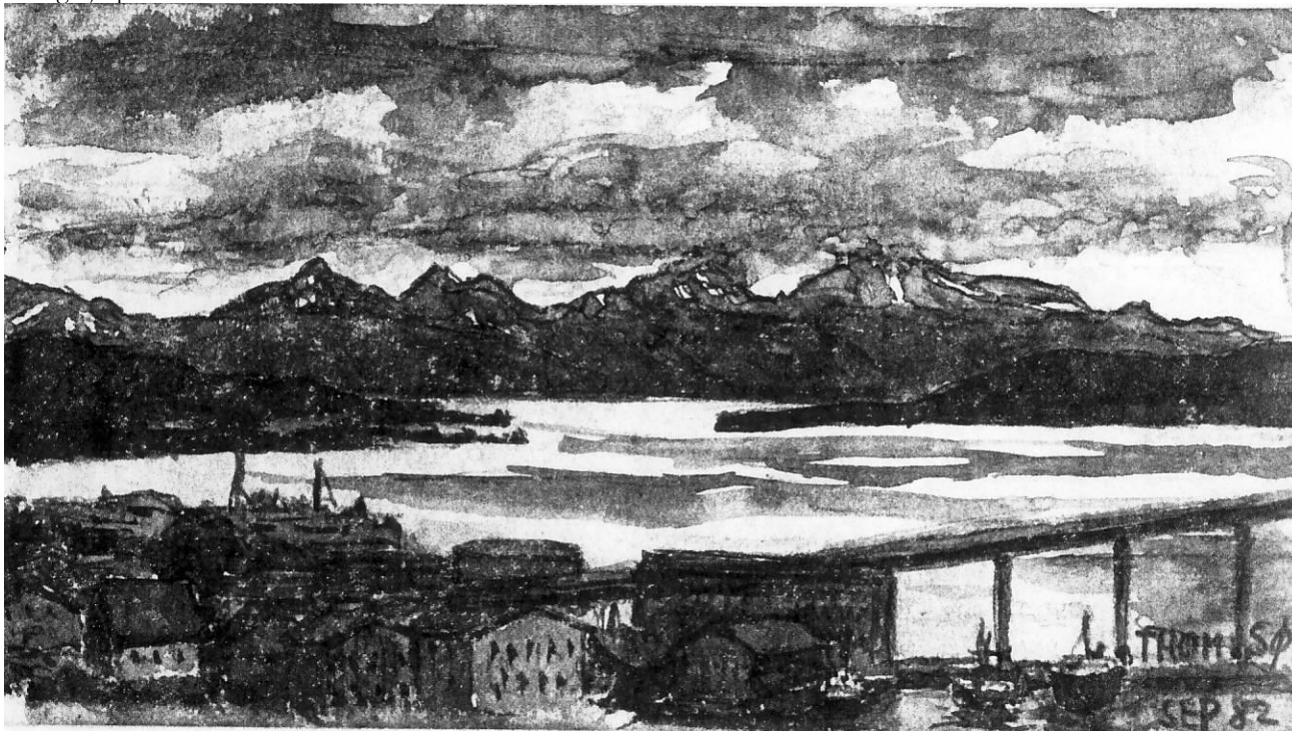
Jeg har tidligere omtalt kommandørkaptajn Söderlund, som gjorde tjeneste i efterretningsstaben på Kolsås. Kjeld og Lis Söderlund inviterede os på dejlige sejlture i Oslofjorden i deres flotte båd.

Min norske stabsofficer var orlogskaptajn og hed Ole Johnsen. Han var både dygtig og arbejdsom. Ved starten af Falklandskrigen udarbejdede han på min opfordring en situationsbedømmelse om, hvorledes det ville ende dernede. Den kom i alt væsentligt til at holde stik, selvom mange af de flyvere, vi diskuterede emnet med, var overbevist om, at det argentinske flyvevåben ville vinde krigen. Ole Johnsen var ivrigt lidt af en skøjer, som altid forstod at sætte liv i kludene. Jeg husker, hvordan han engang havde lavet spas med en britisk flyveroberst kendt for sit rødmossede ansigt og et pragtfuldt sort cykelstyr af en moustache. De havde været sammen i en gruppe fra Kolsås, som var på et orienteringsbesøg i Danmark og Nordtyskland med en militær flyvemaskine. Ole havde lagt mærke til, at obersten havde forsynet sig rigeligt med flasker i en tysk butik, og på flyveturen til Kastrup, hvor de skulle mellemlande for at tanke op inden hjemturen til Oslo, havde han på oberstens bagage lagt en seddel fra "Det Danske Toldvæsen", hvori der stod, at ingen måtte have mere end en flaske spiritus på sig, når man landede i Danmark. Obersten fik gevaldig travlt med at forsøge at få fordelt sine mange flasker på de øvrige passagerer. Og stor var morsken, da han ved mellemlandingen i Kastrup fik at vide, at det bare var "gas". Det danske toldvæsen var ikke interesseret i folk, der bare mellemlandede.

Og så var der Erik Schramm og hans meget søde og kønne kone Kirsten. Der var ikke det, Erik ikke ville gøre for at lette mig gengen som NAVAL DEPUTY. Jeg havde ikke tidligere i min karriere rådet over en adjutant, og det gik først nu op for mig, hvilken uundværlig støtte, det er at have en betroet medhjælper, som kan holde styr på ens engagementer og forberede alt det, man har brug for som admiral. Ellen og jeg syntes, at vi havde været overmåde heldige at få så søde og hjælpsomme mennesker, som Erik og Kirsten Schramm byttede til os i Norgestiden under mine sidste år i tjenesten. At Erik, der var intendanturofficer, udover sine forpligtelser som adjutant, kunne bidrage til at få det øvrige stabsarbejde fra hånden, tjener ham til ekstra ære. Han var vellidt og respekteret af alle, som han kom i kontakt med, og han var i det hele taget en god repræsentant for Danmark på linie med de øvrige danske søofficerer, som gjorde tjeneste ved AFNORTH.

Blandt mine norske kolleger udenfor Kolsås knyttede vi os især til kontreadmiral Bjørn Ellingsen og hans kone Åse. Ellingsen var, efter tjeneste som flådechef i Sydnorge, hvor han blandt andet havde varetaget de vanskelige affærer med jagt på fremmede ubåde i de norske fjorde, blevet kommandant på Oslos historiske fæstning Akkershus. Han var den første søofficer, der var blevet betroet denne eftertragtede stilling. Bjørn og Åse var altid til rådighed for en anvisning på slotsfæstningen, når vi havde gæster fra Danmark. Det var imponerende så godt Bjørn havde sat sig ind i fæstningens historie, som går langt tilbage i "danskertiden", som nordmændene kalder den tid, hvor Norge og Danmark var eet kongerige.

Jeg må også nævne de norske chauffører, unge værnepligtige, som havde overstået deres rekrutuddannelse og tjente den sidste tid, de var inde, på Kolsås. De var uden undtagelse alle meget velopdragne, hjælpsomme og fornøjelige unge mennesker, et fint udsnit af den norske ungdom. De gav os udlændinge et godt billede af den moderne, frimodige norske soldat. Og jeg må heller ikke glemme fru Tom, som i mange år havde været fast kogekone for danske generaler og admiraler på Kolsås. Vi måtte bestille hende i meget god tid, når vi skulle have officielt gæstebud, for hun var også eftertragtet af de forskellige udlandske ambassader. Hun var en dame midt i halvfjerdserne, kraftig men rank, god til sin kogekunst, men også meget bestemt med hensyn til valg af menuer og måden, de skulle serveres på. Hun mødte Ellen om formiddagen i Oslo, hvor de gjorde de nødvendige indkøb sammen, for fru Tom vidste meget nøje, hvilke varer hun ville have eller ikke have. Og så stillede hun igen på Jegerveien 9 B klokken to om eftermiddagen og gik i gang med sine forberedelser. Klokken fem kom to eller tre af hende udvalgte serveringsdamer i nydelige mørke kjoler med hvidt forklæde og hovedbånd for at hjælpe fru Tom med serveringen og rydde op efter middagen. Det var alt sammen så perfekt, som man kun oplever det på de bedste restauranter. Vi skylder disse damer megen tak for, at vore gæstebud altid blev så rosende omtalt, og jeg måtte da ofte ty til en gammel dansk skik, hvor vi bad fru Tom og serveringsdamerne ind efter desserten, bød dem et glas portvin, og bad vore gæster rejse sig for sammen med værtsparret at drikke disse søde og hjælpsomme damers skål.

Tiden i Norge bød også på nogle rejser, hvor jeg - for egen regning og risiko - kunne have Ellen med, rejser hvorpå vi mødte mange interessante og gæstfrie mennesker, og hvor vi sammen fik nogle dejlige naturoplevelser. I Sir Richard Lawsons tid som CINC blev det skik, at vi kunne få lov at tage vore koner med, når vi skulle til de halvårige kommandochefsmøder, som blev holdt skiftende steder i Nordkommandoen med den stedlige kommandochef, som arrangerer. Sommeren 1984 forlagde Lawson undtagelsesvis mødet til Edinburgh i Skotland, sammenfaldende med det årlige berømte tattoo på Edinburgh Castle. Vi fløj dertil i CINCs maskine, hvor der traditionen tro blev serveret "high tea". Mens vi andre holdt møde på en "Royal Air Force" flyvestation i nærheden af Edinburgh fik vore koner forevist slottet og byen. Om aftenen var vi inviteret til middag hos den Kommanderende General for Skotland, og herfra blev vi kørt i biler med susende fart i Edinburghs gader til slottet for at overvære tattooet. Sir Richard havde dette år æren af at modtage den traditionelle honnør, og det hele var så flot "timed", at vi lige akkurat nåede at sætte os på plads i æreslogen bag vor CINC, da projektørerne blev tændt og Sir Richard rejste sig og salutede på det for åbningen af tattooet fastsatte minut. Edinburgh er iøvrigt en meget charmerende by med rige minder fra Skotlands storhedstid, så ud over det tjenstlige udbytte af rejsen, fik vi alle en oplevelse, vi sent vil glemme.

I efteråret 1984 var jeg på afskedsvisit i Nordnorge sammen med min adjutant og vore to koner. Det blev for os alle en uforglemmelig tur med besøg i Bodø, Bardufoss, Tromsø og grænseområdet mod Sovjetunionen ved Kirkeness. Det hele afsluttedes med, at jeg deltog i øvelseskritikken for den store årlige flådeøvelse i Nordnorge. Det var i Harstad ved Lofoten. Jeg fik her lejlighed til at takke den Norske Marine for den gode kontakt, jeg havde haft med den ikke alene som CINCNORTHs NAVAL DEPUTY, men også i de tidligere år af min søofficerskarriere. Jeg fik også sagt nogle anerkendende ord om den Norske Marine og den ånd, der besjæler dens mandskab. Hovedoplevelsen var dog vort besøg ved grænseområdet mod Sovjetunionen ved Pasvikkdalen, som vi blev fløjet ud til i en norsk militærhelikopter. Det var på den årstid, hvor løvtræernes blade strålede i gult og rødt under en klar lyseblå polarhimmel. Vi besøgte nogle af de norske grænsevagters hytter og talte med mandskabet, som mest var unge frivillige værnepligtige. Der var alvor men også tilfredshed med den tjeneste, de udførte i den ret så øde, men storslåede polarnatur. Pasvikkdalen er iøvrigt forbavsende frodig. Vi var ude at sejle på elven i en speedbåd, og fik lov at gå i land på en lille ubeboet ø midt i elven. Her kunne vi røre ved grænsepælene, som stod midt ned gennem øen, men vi fik pålæg om fra vor norske forbindelsesofficer under ingen omstændigheder at sætte fod på sovjetisk territorium, for fra den anden

side af grænsen blev vor færden nøje fulgt i kikkerter. Og episoder med russerne, de være sig nok så ubetydelige, ville Norge ikke have. En bred zone på den russiske side var afspærret område for den civile befolkning. Vagttårne og patruljerende bevæbnede grænsevagter sås langs hele grænseområdet. Forbindelsesofficeren fortalte os, at denne spærrezone nok mere skulle ses som en foranstaltning mod sovjetborgere, der ønskede at komme ud af landet, end som en sikkerhed mod at nogen trængte ind på russisk område. Der var ugentlige møder mellem de sovjetiske og norske militære grænsekommandanter, og vi fik at vide, at disse møder normalt fandt sted i en venskabelig og afslappet atmosfære. Men nordmændene havde også med mellemrum kunnet observere omfattende militære opmarcher i spærrezonen. Fra norsk side gjorde man sig ingen illusioner om at kunne stoppe et eventuelt angreb over grænsen, men var fast besluttet på at føre en henholdende forsvarskamp i det øde og vanskeligt fremkommelige terræn i Finmarken. Jeg havde tidligere været på en flyvetur over dette vildmarksområde med de stejle klippekyster ud mod Barentshavet, og var herunder kommet til at tænke på Danmarks store søkonge Christian IV, da vi fløj hen over den gamle smukt beliggende grænsefæstning Vardøhus, som også på hans tid var en forpost mod øst. Nordnorge og Finmarken, man skal opleve det for rigtig at fatte, hvor enestående storslået denne natur er. Jeg kom også til at tænke på min farmor, der som lille pige havde kørt rundt i slæde på disse vidder, når hun fulgte sin far på hans embedsrejser.

Vor sidste store rejseoplevelse, mens jeg var NAVAL DEPUTY, var en tur til USA, hvor jeg kun en måned før min afsked, skulle deltage i den tidligere omtalte chefskonference ved SACLANT i Norfolk. SAS-maskinen, som vi kom over i, fløj lige hen over Rhode Island, og vi kunne fra luften se Newport med "Naval War College". Jeg sendte en taknemmelig tanke til denne storartede skole, som jeg var elev fra. Vi havde nogle døgnsoophold i Washington, hvor Ellen og jeg i en weekend boede hos min tidligere "adviser" fra "Naval War College", commander David Rogers, som nu var gået over i et civilt job. Han og hans canadiske kone, Jeane, tog os på en heldagsudflugt til slagmarkerne ved Gettysburg, hvor et af de store, afgørende slag under den amerikanske borgerkrig blev udkæmpet. Man må erkende, at amerikanerne gør meget for at bevare minderne om de store begivenheder i deres historie. Tredagsslaget ved Gettysburg blev gennemgået med panorama-kort og lysbilleder i et stort auditorium, og ude i terrænet kunne man køre fra mindsten til mindsten og tavler, der beskrev de enkelte træfninger, hvor der ikke var gjort forskel på at hædre de to sider i borgerkrigen, Nordstaterne og Sydstaterne. Vi besøgte også den amerikanske søofficersskole i Annapolis, hvor Ellen og Jeane ikke havde været tidligere. Det var tankevækkende at høre, at denne store og meget smukt beliggende skole var grundlagt og uddannede mange årgange af amerikanske søofficerer før borgerkrigen. Da krigen kom, blev skolen rømmet, og eleverne fordeltes efter, hvor de havde haft deres hjemsted, eller hvor deres overbevisning i den ideologiske kamp mellem Nord og Syd nu lå, til to nye søofficersskoler i henholdsvis Syd og Nord. Nordstaternes elever var blevet sendt til skolen i Newport, som senere, blev til "U.S. Naval War College". Efter borgerkrigen samledes søkadetterne fra Nord og Syd igen i Annapolis for at gøre deres uddannelse færdig. Borgerkrig er sikkert den værste form for krig, en nation kan blive udsat for, fordi den efterlader så dyb splittelse mellem landsmænd. På søofficersskolen i Annapolis fik sådanne følelser ikke lov til at komme til udfoldelse på grund af den meget strenge disciplin, som opretholdtes over og mellem kadetterne. Selvom USA er et forholdsvis ungt land, er søofficersskolen i Annapolis fyldt af orlogsmæssige traditioner og minder om landets berømte søkrigere fra uafhængighedskrigen i 1770'erne helt op til vore dage.

Da jeg havde endnu en weekend i Norfolk, før jeg var færdig med mine tjenstlige opgaver for CINCNORTH, var den danske søofficer, kommandørkaptajn Ulrik Theodor Johannes Luckow, som da var tilknyttet SACLANTs stab, så generøs at låne os sin bil, så vi fik lejlighed til at gense det gamle britiske kolonihovedsæde Williamsburg, hvis smukke bygninger i den såkaldte kolonistil er bevaret og delvis beboede. Når man går rundt i gaderne her, føler man sig virkelig 250 år tilbage i tiden. Vi tog derefter videre til den berømte "Skyline Drive" i Blue Ridge Mountains og overnattede på et motel i den underskønne Shenandoah dal. Man huskede en sang og en melodi, som havde gjort et lige så skønt indtryk på en, før man havde set dette sted. Så det var ikke uden vemod, at Ellen og jeg sagde farvel til USA, hvorfra min lille familie havde så gode minder.

Men alting får en ende. Da vi kom hjem fra USA til Oslo, måtte jeg alene til København for at gå i afskedsaudiens hos Hendes Majestæt Dronningen, som modtog mig venligt. Det blev til en lille snak om hendes far og om Dannebrogssommertogt i 1950. Jeg var også ved den lejlighed i Vedbæk for at melde fra hos Forsvarschefen og Søværnsinspektøren (som for mig stadig var Chefen for Søværnet). På audiensdagen var jeg sammen med kontreadmiralerne Lange og Michelsen, som også stod for afsked, af de tjenstgørende danske admiraler inviteret til en afskedsfrokost "Under Kronen". Der blev holdt taler for de afgående, og vi fik lejlighed til at sige nogle ord om, hvad vor tjeneste i Søværnet havde betydet for os hver især. Og for mit vedkommende var det så tilbage til Kolsås for at afvikle mine forretninger og overgive stillingen som NAVAL DEPUTY til min norske efterfølger. Efter afskedsselskaber hos den Danske Ambassadør, hos CINCNORTH og på Kolsås, så Ellen og jeg igen vort flyttelæs blive pakket, formentlig og forhåbentlig for sidste gang. Vi blev fulgt til "danskebåden" af familierne Høy-Hansen og Schramm. Erik Schramm havde sørget for, at vi fik en kahyt på Commodore klasse på denne min allersidste tjenesterejse.

Dagen efter hjemkomsten fra Norge stod for mit vedkommende i afskedens lys. Det var næsten 43 år siden jeg var kommet i Søværnets tjeneste. Jeg var på Holmen for at aflevere mit tjenstlige udstyr, min pistol og mit militære identitetskort. I Nyholms Vagt måtte jeg - lidt pudsigt - skrive under på, at Søværnet ikke skyldte mig noget. Da jeg drog ud gennem Værftsbrovagten, gled tankerne tilbage til, da jeg som nybagt student stod her og fik slængt en køjesæk over nakken på ordre fra en ordknap underkvartermester. Han viste sig som omtalt tidligere at være en dygtig befalingsmand og en god opdrager under min allerførste tid i Søværnet. Jeg kom da til at tænke på underkvartermester Thomsen, som et symbol på den Danske Flådes mangeårige traditioner, for der havde gennem tiderne været mange af hans slags, som havde sørget for, at den "røde tråd" blev ført videre, når nye gaster meldte sig til tjeneste under orlogsflaget.

IX. Efterskrift og Nogle Tanker

De bedste år? Svært at sige, for alle kapitler i mit liv har haft deres momenter af udfordring, spænding, krævende arbejde, problemer, glæder, medgang og modgang. Men jeg vil nok kalde 60'erne de bedste år. Det var den tid, hvor Flåden havde sin bedste udvikling i min generation. Det var også den periode, hvor jeg selv høstede frugten af min uddannelse som søofficer, blev chef for vore kystjagere og derpå fik betroet en af Flådens eskadrechefsposter. Men det var også den tid, hvor familielivet blomstrede, hvor Ellen og jeg så vore fire døtre vokse til, og det er med det sidste i tankerne, at jeg har forsynet dette slutkapitel med nogle tegninger af vore børn, da de var små, samt et billede af Ellen.

Vekselvirkningen mellem min tjeneste som søofficer og mit familieliv, med de berøringsflader disse to sider af min tilværelse har haft, er noget, der har givet livet en sådan værdi, at hvis jeg fik tilbudt at leve det hele om igen, ville jeg sige ja tak.

Man taler om skæbne og lykke. Min har været god. Men livet er ikke bare skæbne med dens held og uheld. Alle stilles overfor at træffe valg, hvoraf meget i livet kan komme til at afhænge, og de fleste mennesker vil vel også noget med deres liv. Ens opdragelse og de erfaringer, man selv gør livet igennem, skaber holdninger. Jeg synes, at det er interessant og lærerigt at erfare, hvad der fik andre mennesker til at vælge og handle, som de nu gjorde. I denne livsberetning har jeg derfor heller ikke villet indskrænke mig til at berette om mine oplevelser. Jeg har tillige villet fortælle, hvad mine oplevelser har betydet for mine holdninger og handlinger.

Hvad gælder samfundsudviklingen generelt og udviklingen i Forsvaret når jeg foretrukket den evolutionære linie fremfor den revolutionære. Jeg har også altid prøvet at holde historiens spejl op i respekt for tidligere generationers erfaringer. Men vi kan alle komme i situationer, hvor der må handles uortodokst.

I hvor høj grad har min opdragelse præget mine holdninger? Jeg er ikke i tvivl om, at jeg i min ungdom fik mange spor, som kom til at præge mig. Danmarkshistorien betog mig meget. Det var først og fremmest, det jeg hørte og læste om mange danske mænd og kvinder, der havde arbejdet og kæmpet for at gøre deres land gavn og ære. De bestræbelser, jeg har gjort mig for at tjene mit land vel, og den indsigt, jeg fik til at skelne mellem ret og uret, skylder jeg nok mest påvirkningen fra min familie. Men mine lærere i skolerne og de ledere og kammerater, jeg fik først inden for spejderbevægelsen og senere i Marinen, har også præget mig. Har jeg haft evne til at omgås og samarbejde med folk af alle samfundslag, og har jeg haft forståelse for mennesker af anden observans, end den jeg kendte hjemmefra, kan det nok også tilskrives, hvad jeg tog til mig i min spejder- og skoletid.

Min afdøde dansklærer i gymnasiet, Mogens Schmidt, der som omtalt ikke var nogen tilhænger af den militære profession, citerede en indisk vismand, som udtrykte sin livsfilosofi med ordene: "Modtag livet som en gave, forvar det som en helligdom, og lad dig tære af den usynlige kraft, som holder os alle i sin hånd". I en af Søofficersskolens morgenbønner hed det: "Lær mig, oh Gud, glad at tage livet, som det gives og bydes mig". Disse anvisninger på, hvordan man bør tage livets gaver og tilskikkelser, har ofte været i tankerne senere i mit liv.

Jeg har skrevet, at der kunne være noget selvmodsigende i at træde ind i det Danske Forsvar, efter at Danmark var kommet under tysk overherredømme. Ikke desto mindre blev kadettiden i Søværnet de år, hvor de fleste af mine kadetkammerater og jeg selv fik den uddannelse og påvirkning, der modnede os i beslutningen om at gå aktivt ind i modstanden mod besættelsesmagten. Modstandskampen formede sig for mit vedkommende noget anderledes, end hvad en ung søkriger kunne have ønsket sig. Men det var nu engang skæbnen og betingelserne for i det hele taget at yde noget i denne kamp. Hvis jeg i dag blev spurgt, om jeg ville gå ind i en ny frihedskamp, er svaret ja. For den nye generation af landsmænd og -kvinder vil jeg dog inderligt håbe, at en gentagelse af begivenhederne i Danmark den 9. april

1940 og de følgende krigsår, må kunne undgås ved at holde frihedsånden levende, opretholde et tilstrækkeligt og troværdigt Forsvar og bevare samhørigheden med de folk, der har tilkendegivet at ville stå sammen om forsvaret af deres frihed og fælles idealer.

Hvad var så den største glæde ved at tjene i Flåden i efterkrigsårene? Det var de udfordringer og det ansvar, man fik allerede som ung søofficer. Den meget varierende tjeneste betød også, at man ikke groede fast i et bestemt job, der let kunne være blevet trivielt. For mit eget vedkommende var det også de naturoplevelser, søfolk har, om de da har øje herfor. Havet er aldrig ens, men er altid dragende på enhver, som vil prøve sine kræfter og berige sit sind. Mødet mellem himmel og hav og land i forskellige belysninger, kunne jeg aldrig blive træt af at iagttage. Det var derfor, akvarelblokken måtte frem, når der var en lejlighed. Men den største glæde i Flådens tjeneste har nu været oplevelsen af samværet og samarbejdet med mange prægtige mennesker, overordnede, jævnaldrende og de unge mennesker af alle kategorier, som tjente i Flåden. Det var de, som gjorde sig gældende ved en særlig engageret indsats, men i ligeså høj grad de, som rygtede deres daglige gerning med pligtopfyldelse og godt humør. Jeg ser endnu for mig den befarnе rorgænger med hænderne på rattet og øjet på kompasset optaget af at holde den beordrede kurs. Den snavsede fyrbøder, der med svedklud om halsen anstrenger sig for at holde damptrykket oppe. Den hvidklædte hovmester, som med et stort grin balancerer på dækket i stormvejr for at bringe en varm kop kakao op til chefen på broen. Radiosergenten, som hamrer på sin morsenøgle for at få et vigtigt signal gennem æteren. Jeg ser for mig den unge soløjntant, som instruerer sine kanonbesætninger og opildner dem til at sigte godt og nøje følge de ordrer, der bliver givet fra ildledercentralen. Maskinofficeren i overall, der tilsolet af olie sammen med sine maskinister pukler for at udbedre et motorhavari. Den djærve kaptajnlojntant, som gennemblødt af søsprøjt manøvrerer sin torpedobåd i angreb. Den modne fregatchef, som med klare og rolige ordrer bringer sit skib i position for en oliefyldning til søs. Og den erfarne admiral, som stiller et par spørgsmål, lytter og tænker, før han træffer sin afgørelse, det være sig i militære som i medmenneskelige anliggender.

Jeg har i min beretning omtalt en række navngivne officerer, som jeg har gjort tjeneste sammen med, og som jeg har bestræbt mig på at give et nuanceret billede af. Overfor enkelte har jeg været ganske kritisk, og jeg har skrevet hvorfor. Men langt de fleste var folk, for hvem helheden gik frem for det personlige. Og det var folk, der kæmpede "med åben pande", for hvad de mente var ret. Det er med glæde jeg konstaterer, at sådan var det på den arbejdsplads, som hedder Forsvaret.

Jeg har ofte spurgt mig selv, hvordan Forsvarets personel ville virke, hvis det igen en dag blev sat på den store prøve, hvor det gælder liv og død. Det er sagt så tit, og det bliver ikke mindre rigtigt af at blive gentaget, at et lands forsvarsevne er en kombination af personellens forsvarsvilje, den støtte det har fra dets landsmænd og -kvinder og de midler, det får til at udføre forsvarsopgaverne med. "Ships do not fight, men do", siger englænderne. Vi, der var med i modstandskampen, så at viljen til at kæmpe blandt ungdommen ikke primært var afhængig af, hvad den havde at kæmpe med. Alligevel er tilliden til de midler og tilstrækkeligheden af de våben, man har at kæmpe med af stor betydning for kampevnen. Utilstrækkelige midler vil først give de, der er sat til at lede andre, tvivl om det formålstjenlige. Jeg mener vi unge i 40'erne så det hos nogle af vore ældre ledere. De manglede ikke fædrelandskærlighed og heller ikke personligt mod, men de var gennem 20'erne og 30'erne blevet grebet af mismod over landets manglende forsvarsevne, og de mistede troen på værdien af deres ledergerning. Måtte Dansk Forsvar ikke påny komme i en situation, hvor ledende officerer mister troen på det, de er sat til, for så vil de også rive de unge med.

Hvad angår Søværnet, som jeg ellers har haft så meget godt at sige om, er der især tre udviklingslinier i 80'erne, som må bekymre. Det er først og fremmest den ændring af Forsvarets organisation, hvor man fra politisk side - støttet af nogle militære "whiz kids" - gradvis, men målbevidst har splittet Søværnet op i elementer, der ikke længere hænger sammen som en naturlig helhed. Det kulminerede med, at man i 1984 nedlagde den ansvarsfulde øverste stilling, Chefen for Søværnet, og gjorde Marinestaben impotent ved at reducere den og fratage den indflydelse på områder, der naturligt hørte hjemme der. I min tid som Marinestabschef fik jeg faktisk indtrykket af, at man "trak tænderne ud på erfarne søofficerer, for at få dem til at holde mund". Der må være bedre måder at få Forsvaret til at samarbejde på. Det må være muligt for en Forsvarsminister og en Forsvarschef at styre virksomheden og udviklingen i Forsvaret i samråd med tre Værnschefer, som har det fulde ansvar og de fornødne beføjelser, over for deres respektive værn.

Når historiens hjul drejer videre, er det da muligt, at man en dag også fra politisk hold kan se det hensigtsmæssige i at gå tilbage til den naturlige organisation for de danske værn. Desværre skal der nok nogle alvorlige hændelser til, før man kan se uholdbarheden ved den nyeste organisation af Forsvaret. Hos vore store allierede styres og koordineres forsvaret af et råd af militære chefer repræsenterende alle værn under ledelse af en udpeget formand. Det kan i denne forbindelse være af interesse at se, hvad den britiske "Chairman of the Joint Chiefs of Staff Committee" under 2. Verdenskrig, Lord Alanbrooke, konkluderede, efter at de allierede havde vundet krigen: "We have built in this country during the last couple of years, the organisation of the Chief of Staff Committee, constituting the best system that history has produced up to date. This organisation started between the two World Wars and functioned for the first time during the last war. It worked admirably and stood up to all the stresses and strains of six years of war, emerging finally in a more mature form, as a result of experiences gained in the war. It has now been amplified by the formation of a Defence Ministry". I Danmark fik vi også et samlet Forsvarsministerium efter krigen. Det skulle have været nok til at skabe den samhørighed i Forsvaret, som man ønskede fra politisk side. Når man ser tilbage på de mange organisationsændringer, det Danske Forsvar har været underkastet også i tiden efter 2. verdenskrig, kommer jeg til at tænke på vor nu afdøde lærer i søkrigshistorie, orlogskaptajn Kay Jungersen, for han omtalte ofte det brev, hvori en fransk ambassadør i det 18. århundrede udtalte sin oprigtige mening om dansk organisationssevne med ordene: "De danske ordne og omordne og ere dog aldrig i orden". Det var bedst om denne karakteristik af danskerne blot hørte fortiden til.

Det andet, jeg finder skræmmende perspektiver i, er tanker om at opgive koncepten om en balanceret Dansk Flåde. Det er blandt andet de tanker, som har været luftet, om at opgive skibe af fregattypen og ubådsvåbnet til fordel for nogle våbensystemer placeret i land. Man mindes karikaturen af den tyske feltherre, som står på Skagens pynt og stirrer ud over vandet, og så begejstret udbryder, at nu hersker han også over havet. Der er fra politisk side påny rejst tvivl om værdien af i det hele taget at besidde en sejlene flåde sammen med ideer om, at man kan kontrollere, hvad der sker til søs, indefra land. Da jeg har omtalt disse ting tidligere i min beretning, er det ikke stedet her at

gå ind i en nærmere argumentation for at bevare en balanceret Dansk Flåde, som en nødvendig del af forsvaret af vort havomgivne fædreland.

I min tid som CINCNORTH NAVAL DEPUTY havde jeg en samtale med Sir Richard. Lawson om disse tendenser i den løbende danske forsvarsdebat. Jeg redegjorde for de militære grunde, der var til at bevare en afbalanceret Dansk Flåde af en rimelig styrke. Set i en international magtpolitisk sammenhæng ville det naturligvis aldrig blive nogen imponerende flåde, Danmark kunne stille på benene. Men set i lyset af Danmarks geografi og samfundets afhængighed af havet omkring Danmark og set i sammenhæng med vore allierede ville en balanceret Dansk Flåde kunne yde et bidrag til sikkerheden omkring Nordeuropa, et større bidrag, end hvad det faktiske antal danske orlogsskibe ville tilsige. Jeg noterede mig Sir Richards afsluttende bemærkninger, der lød som følger: "Oh no - it is not only from a warfare point of view that Denmark should have some snips of the frigate type in it's Navy. You are an old nation with maritime traditions and your country needs some versatile and seaworthy warships with crews, who can show your flag with pride on the international scene - and not least among your allies. And the Royal Danish Navy should certainly also maintain it's special expertise in submarine operations"... Det var usædvanlige ord at høre fra en landofficer, men briterne har nu altid haft en særlig evne til at se sagerne i en større sammenhæng. Følgerne for vort land af ikke mere at kunne deltage på lige fod med sine allierede i fælles flådeøvelser eller vise det danske orlogsflag i styrker som STANAVFORLANT vil helt sikkert føre til en yderligere nedvurdering af Danmarks omdømme i den alliance, vi af egen fri vilje har tilsluttet os. En sådan udvikling vil tillige forringe vore muligheder for at få den hjælp, vi behøver i en krisesituation, hvor Danmarks selvstændighed står på spil.

Det tredje område, som giver anledning til bekymring, er de bestræbelser, der er gjort for at ensrette officersuddannelsen i de tre værn, øjensynlig med det formål, at gøre de vordende officerer "mere egnede" til at samarbejde i fællesværnsstabe senere i deres karriere. Der er for mig ingen tvivl om, at disse hensigter vil forringe mulighederne for at give de fremtidige søofficerer den praktiske sømandsmæssige og sømilitære uddannelse, som er en nødvendig baggrund for at kunne give den unge skibschef ansvar for skib, våben og mandskab. Fører en omstrukturering af Flåden tillige til færre skibe og mindre sejltid for den enkelte søofficer, vil det uvægerligt gå ud over Flådens professionalisme. Man kan håbe på, at man vil søge tilbage til den tidligere målrettede sø-officersuddannelse - med de modifikationer, som jeg tidligere har omtalt og ment nødvendige -, men også her, skal der nok nogle alvorlige hændelser til, før man bliver villig til at justere fra politisk side. De her nævnte tre udviklingstendenser har jeg - sammen med andre søofficerer - kæmpet imod i de senere år af min tjeneste, dog uden at vinde videre gehør på de steder, hvor afgørelserne blev truffet. Enkeltvis kan tingene måske se mindre betydningsfulde ud for forsvaret som helhed. Men set i sammenhæng er den manglende samlede professionelle styring af Søværnets aktiviteter og planlægning, tankerne om en betydelig ændring og nedskæring i den hidtil opretholdt balancerede flåde, og de indførte begrænsninger i søofficerernes praktiske uddannelse meget betænkelige ikke bare for Flåden, men også for Dansk Forsvars troværdighed og dansk indflydelse på de fælles forsvarsmæssige allianceanliggender. Man kan som tidligere søofficer håbe, at det ikke vil komme så vidt, som her antydet, og at der hen ad vejen må vise sig muligheder for at ændre kursen til en mere sikker kompasretning, før der sker en alvorlig grundstødning, hvorfra den Danske Flåde ikke mere vil kunne bringes flot.

Jeg har i min beretning ikke lagt skjul på, at jeg med liv og sjæl og energi er gået ind for det samarbejde, der foregår inden for Atlantpagten. Det har været en særlig glæde at opleve den gode samarbejdsånd og det gode venskab, som har kendetegnet alliancelandenes militære personel ikke mindst i flådeverdenen. Jeg vil anse det for en ulykke for vort land, hvis det officielle Danmark mere og mere stiller sig i en position, hvor vi undsiger alliancens oprindelige solidaritetsprincip - een for alle og alle for een - og tillige ser stort på vore byrdemæssige forpligtelser overfor vore allierede. Det nære samarbejde, som har udviklet sig mellem landenes militære styrker, vil være et stærkt bånd i en virkelig krisesituation, som Atlantpagtens lande i dens over 35årige eksistens hidtil har undgået at komme i. Men håb om, at Danmark kan opretholde sin selvstændighed, hvis vi isolerer os, og tillid til, at vi kan forhindre en ny besættelse ved at overgå til et såkaldt "ikke truende - defensivt forsvar", har jeg ikke. Jeg ser med gru på muligheden for at mine børn og børnebørn skulle opleve en ny besættelse, og skulle blive engageret i en ny modstandskamp, efter at landet er blevet besat, for den vil blive meget mere nådesløs og udsigtsløs, end den vi deltog i som unge. Mange danskere mener, at følgerne af en mulig atomkrig, vil være langt alvorligere end en ny besættelse. De glemmer, at atomkrigens uhyggelige mulighed er der også størst chance for at undgå, når vi står sammen med vore allierede. NATO-alliancen giver meget større sikkerhed end nogle ensidige traktater, som historien har vist, vil blive brudt, når det passer ind i magtbegærlige nationers kram. Fasthed, sammenhold, forsvarsvilje og offervilje kan godt forenes med humanistisk holdning, og er det som bedst sikrer vor frihed og fred. Det er den overbevisning, jeg er kommet til gennem mine livserfaringer og mit virke i fædrelandets tjeneste.

- o -

Men livet har mange andre facetter, end de der blev formet af ens levevej, facetter, om man kommer til at sætte større pris på, når man har lagt sin karriere på hylden. Familiekredsen og vennekredsen kommer på ny i fokus. Vor yngste datter, Lykke, fandt nu også den, hun vil dele livet med. Han er skam også nordmand, hedder Jarle Kvam, og er for tiden ved at tage sin juridiske embedseksamen i København, afbrudt af et halvt års tjeneste i FN-styrkerne i Libanon. Og fra de andre døtre, ser Ellen og jeg nu børnebørnene troppe op, vokse til, stille spørgsmål og give nye beviser på tilværelsens vidunderlige mangfoldighed. Man er dog også nået til den alder, hvor flere og flere af de mennesker, der har betydet noget i ens liv, forsvinder bort. Heldigvis forsvinder erindringer om dem ikke med deres bortgang. Alt i alt sidder man tilbage med en følelse af taknemmelighed mod de, man er og var stærkest knyttet til. Jeg synes, jeg har haft og stadig har et spændende, virksomt og dejligt liv. Jeg skylder en særlig tak til min hustru Ellen, for den støtte, hun har været mig i vort hjem og i min livsgerning.

Ellen Kieler med døtrene